

Fundusze Europejskie
dla Pomorza

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

URZĄD MARSZAŁKOWSKI
WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

BADANIE EWALUACYJNE

Ocena skuteczności i efektywności wsparcia w obszarze
włączenia społecznego, w Regionalnym Programie
Operacyjnym Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020

Marzec 2025

MABEA
DORADZTWO METODYCZNE
W SYSTEMIE KWALIFIKACJI

EPRD
Policy & Development

Autorzy raportu

Anna Araminowicz, Sebastian Gralec, Natalia Krygowska-Nowak, Joanna Kwinta-Odrzywołek, Magda Sierżyńska, Katarzyna Stankiewicz, Jakub J. Wróblewski, Agnieszka Zaborowska

Redakcja językowa

Magda Sierżyńska

Zespół badawczy

- Koordynatorka zespołu badawczego: Natalia Krygowska-Nowak
- Ekspertka ds. aktywizacji społeczno-zawodowej: Joanna Kwinta-Odrzywołek
- Ekspertka ds. usług społecznych: dr Agnieszka Zaborowska
- Ekspert ds. ekonomii społecznej: Jakub J. Wróblewski
- Ekspertka ds. integracji imigrantów: dr Katarzyna Stankiewicz
- Specjaliści ds. badań: Anna Araminowicz, Sebastian Gralec, Magda Sierżyńska

Zamawiający

Województwo Pomorskie, 80-810 Gdańsk, ul. Okopowa 21/27

Wykonawcy

EPRD Biuro Polityki Gospodarczej i Rozwoju Regionalnego Sp. z o.o. (lider konsorcjum), MABEA sp. z o.o.

Spis treści

Wykaz skrótów	5
Streszczenie	7
Summary	12
1 KONTEKST BADANIA	17
1.1 ZAŁOŻENIA INTERWENCJI RPO WP W OBSZARZE WŁĄCZENIA SPOŁECZNEGO	17
1.1.1 Osie Priorytetowe RPO WP dedykowane włączeniu społecznemu	17
1.1.2 Definicja grupy docelowej	18
1.1.3 Zasady horyzontalne	19
1.1.4 Mechanizmy terytorialne	20
2 WPROWADZENIE	22
2.1 UZASADNIENIE REALIZACJI BADANIA	22
2.2 CELE I PROBLEMATYKA BADANIA	25
2.2.1 Zakres tematyczny	25
2.2.2 Zakres przestrzenny i czasowy	25
2.2.3 Zakres przedmiotowy i podmiotowy	26
3 OPIS ZASTOSOWANEJ METODYKI	27
3.1 ETAPY BADANIA	27
3.2 ŹRÓDŁA DANYCH I INFORMACJI	30
3.3 OPIS PRZEBIEGU BADANIA	31
3.3.1 Przebieg badania ilościowego	31
3.3.2 Przebieg badania jakościowego	33
3.3.3 Przebieg warsztatu rekomendacyjnego	37
3.4 SPOSÓB ROZWIĄZYWANIA NAPOTKANYCH TRUDNOŚCI W REALIZACJI BADANIA	38
3.4.1 Modyfikacja harmonogramu	38
3.4.2 Zastosowanie buforów czasowych i przedłużenie czasu realizacji badania ankietowego	38
3.4.3 Szerokie zaangażowanie członków zespołu do moderowania wywiadów	38
3.4.4 Dostosowywanie sposobu przeprowadzenia wywiadów indywidualnych do specyfiki oraz możliwości i preferencji respondentów	38

4 WYNIKI BADANIA	39
4.1 OCENA ODDZIAŁYWANIA PROJEKTÓW RPO WP NA AKTYWIZACJĘ SPOŁECZNĄ I ZAWODOWĄ OSÓB DOTKNIĘTYCH I ZAGROŻONYCH UBÓSTWEM I WYKLUCZENIEM SPOŁECZNYM W REGIONIE	39
4.1.1 Charakterystyka działań i osiągnięte efekty	39
4.1.2 Adekwatność preferencji projektowych i stopień realizacji założonych celów	83
4.1.3 Zachowanie zasad horyzontalnych	90
4.1.4 Ocena mechanizmu terytorialnego ZIT/ZPT	92
4.1.5 Podsumowanie i wnioski częściowe	95
4.2 WPŁYW PROJEKTÓW RPO WP NA WZROST LICZBY TRWAŁYCH MIEJSC ŚWIADCZENIA USŁUG SPOŁECZNYCH (PI 9IV I PI 9A)	97
4.2.1 Charakterystyka działań i osiągnięte efekty	97
4.2.2 Adekwatność preferencji projektowych i stopień realizacji założonych celów	135
4.2.3 Zachowanie zasad horyzontalnych	140
4.2.4 Ocena mechanizmu terytorialnego ZIT/ZPT oraz projektów zintegrowanych	141
4.2.5 Podsumowanie i wnioski częściowe	145
4.3 OCENA ODDZIAŁYWANIA PROJEKTÓW RPO WP NA ZWIĘKSZENIE ZATRUDNIENIA W PODMIOTACH EKONOMII SPOŁECZNEJ (W TYM W PRZEDSIĘBIORSTWACH SPOŁECZNYCH) ORAZ ZBUDOWANIE POTENCJAŁU INSTYTUCJONALNEGO OWES DO UDZIELANIA WSPARCIA (PI 9V)	147
4.3.1 Charakterystyka działań i osiągnięte efekty	147
4.3.2 Adekwatność preferencji projektowych i stopień realizacji założonych celów	164
4.3.3 Zachowanie zasad horyzontalnych	168
4.3.4 Ocena mechanizmu terytorialnego ZIT/ZPT oraz projektów zintegrowanych	169
4.3.5 Podsumowanie i wnioski częściowe	171
4.4 OCENA ODDZIAŁYWANIA PROJEKTÓW RPO WP NA INTEGRACJĘ SPOŁECZNĄ I ZAWODOWĄ IMIGRANTÓW	173
4.4.1 Charakterystyka działań i osiągnięte efekty	173
4.4.2 Stopień realizacji założonych celów	189
4.4.3 Zachowanie zasad horyzontalnych	190
4.4.4 Podsumowanie i wnioski częściowe	191
5 WNIOSKI I REKOMENDACJE WDROŻENIOWE DLA PERSPEKTYWY FINANSOWEJ 2021-2027	192
5.1 TABELA WNIOSKÓW I REKOMENDACJI	196

Wykaz skrótów

CIS – Centrum Integracji Społecznej

DEFS – Departament Europejskiego Funduszu Społecznego

DEGURBA – (ang. degree of urbanization) stopień urbanizacji

DPR – Departament Programów Regionalnych Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego

DRRP – Departament Rozwoju Regionalnego i Przestrzennego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego

EFS – Europejski Fundusz Społeczny

EFRR – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

FEP lub FEP 2021-2027 – Fundusze Europejskie dla Pomorza 2021-2027

FGI – zogniskowany wywiad grupowy

GUS – Główny Urząd Statystyczny

IDI – indywidualny wywiad pogłębiony

IOB – instytucja otoczenia biznesu

IP – Instytucja Pośrednicząca Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020

ISCED – Międzynarodowa Standardowa Klasyfikacja Kształcenia

IZ – Instytucja Zarządzająca Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020

JST – Jednostka Samorządu Terytorialnego

KM – Komitet Monitorujący Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020

MFIPR – Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej

MOF – Miejski Obszar Funkcjonalny

NGO – (ang. non governmental organisations) organizacje pozarządowe

OMGGS – Obszar Metropolitalny Gdańsk Gdynia Sopot

OP – oś priorytetowa

OWES – Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej

PES – podmiot ekonomii społecznej

ROPS – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego

RPO WP lub Program – Regionalny Program Operacyjny Województwa Pomorskiego na lata 2014 2020 w obszarze włączenia społecznego

SZOOOP – Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014 2020

ŚDS – środowiskowy dom samopomocy

UMWP – Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego

WTZ – Warsztaty Terapii Zajęciowej

ZAZ – Zakład Aktywności Zawodowej

ZIT – Zintegrowane Inwestycje Terytorialne

ZPT – Zintegrowane Porozumienie Terytorialne

ZSK – Zintegrowany System Kwalifikacji

ZUS – Zakład Ubezpieczeń Społecznych

Streszczenie

CELE BADANIA

Celem głównym badania była ocena efektów projektów RPO WP kierowanych do osób dotkniętych i zagrożonych ubóstwem oraz wykluczeniem społecznym, a także ocena wsparcia podmiotów ekonomii społecznej oraz rozwoju usług społecznych w województwie pomorskim.

PODEJŚCIE BADAWCZE

Badanie przeprowadzono z zachowaniem zasady triangulacji metod, perspektyw i źródeł danych. Przeprowadzono 4 badania ankietowe, każde skierowane do innej grupy respondentów: beneficjentów projektów, uczestników projektów będących osobami zagrożonymi ubóstwem lub wykluczeniem społecznym i osobami z doświadczeniem migracji, uczestników projektów nie będących osobami zagrożonymi ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz przedstawicieli podmiotów objętych wsparciem. Łącznie pozyskano 3214 ankiet. W ramach badania jakościowego przeprowadzono 24 indywidualne wywiady pogłębione, m.in. z przedstawicielami instytucji zaangażowanych we wdrażanie RPO WP, beneficjentami i grantobiorcami, oraz 5 zogniskowanych wywiadów grupowych. Przeprowadzono także warsztat rekomendacyjny, w czasie którego dyskutowano nad wnioskami z przeprowadzonego badania i formułowano rekomendacje.

OCENA ODDZIAŁYWANIA PROJEKTÓW RPO WP NA AKTYWIZACJĘ SPOŁECZNĄ I ZAWODOWĄ OSÓB DOTKNIĘTYCH I ZAGROŻONYCH UBÓSTWEM I WYKLUCZENIEM SPOŁECZNYM (PI 9I)

Projekty ukierunkowane na aktywizację społeczną i zawodową osób dotkniętych i zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym realizowane były w ramach Działania 6.1, w dwóch poddziałaniach:

- poddziałanie 6.1.1 Aktywizacja społeczno-zawodowa - mechanizm ZIT: wsparcie udzielane było w ramach mechanizmu ZIT na Obszarze Metropolitalnym Gdańsk-Gdynia-Sopot,
- poddziałanie 6.1.2 Aktywizacja społeczno-zawodowa: wsparcie udzielane poza mechanizmem ZIT.

W poddziałaniu 6.1.1 zrealizowano 22 projekty o łącznej wartości 81 516 039,68 zł. Średnia wartość projektu wynosiła 3 705 274,53 zł. W poddziałaniu 6.1.2 zrealizowano 153 projekty o łącznej wartości 95 749 804,36 zł. Średnia wartość projektu wynosiła 1 279 410,49 zł. Łączna wartość projektów w Działaniu 6.1 wyniosła 277 265 844,04 zł. Wsparciem w Działaniu 6.1 objęto 19 448 osób, w tym 7 234 osób z niepełnosprawnościami, co oznacza przekroczenie zaplanowanych wartości wskaźników produktu. Jednocześnie, jeden z kluczowych wskaźników rezultatu bezpośredniego, liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu nie został zrealizowany.

Zdaniem beneficjentów wskaźniki dotyczące podejmowania zatrudnienia są nieadekwatne do potrzeb i możliwości uczestników. Osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym często potrzebują indywidualnego, kompleksowego wsparcia oraz działań mających na celu zbudowanie

w nich motywacji i chęci do zmiany swojej sytuacji. Reintegracja takich osób, zwłaszcza osób z niepełnosprawnościami, biernych zawodowo czy w długotrwałym kryzysie może okazać się złożonym, wieloetapowym i długotrwałym procesem. W wielu przypadkach oczekiwanie, że uczestnik, w określonych przez projekt ramach czasowych, podejmie zatrudnienie jest nierealne. Ponadto trudne do zrealizowania przez uczestników były wskaźniki dotyczące uzyskiwania kwalifikacji/podnoszenia kompetencji. Osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym często nie były w stanie przejść ścieżki wsparcia kończącej się możliwym do udokumentowania nabyciem kompetencji lub uzyskaniem kwalifikacji. Przyczyną może być zbyt złożony proces nabywania i potwierdzania nabycia kompetencji w ramach projektu lub zbyt wysoki, niedostosowany do możliwości uczestników, poziom oferowanych w ramach projektu kompetencji.

Projekty realizowane w partnerstwach przyczyniły się do rozwoju lokalnych ekosystemów wsparcia, w których JST i NGO odgrywają kluczową rolę. Nawiązane w wyniku projektu kontakty między tymi podmiotami, nawet jeżeli ograniczają się w tym momencie do wymiany informacji, stanowią fundament dla budowy zintegrowanych form wsparcia w przyszłości, zwiększając efektywność kolejnych inicjatyw i lepsze wykorzystanie dostępnych zasobów. Kluczowe dla komplementarności wsparcia oprócz działań podejmowanych na etapie programowania interwencji, jest prowadzenie działań sieciujących beneficjentów.

Elastyczne podejście do realizacji projektów przez opiekunów wspiera beneficjentów w dostosowywaniu działań do zmieniających się okoliczności. Taka postawa umożliwi skuteczniejsze zarządzanie projektami, szczególnie w dynamicznie zmieniającym się środowisku społeczno-gospodarczym.

WPŁYW PROJEKTÓW RPO WP NA WZROST LICZBY TRWAŁYCH MIEJSC ŚWIADCZENIA USŁUG SPOŁECZNYCH (PI 9IV I PI 9A)

Wsparcie ukierunkowane na zwiększenie liczby trwałych miejsc świadczenia usług społecznych realizowane było w ramach Działania 6.2, w dwóch poddziałaniach:

- poddziałanie 6.2.1 Rozwój usług społecznych - mechanizm ZIT: wsparcie udzielane było w ramach mechanizmu ZIT na Obszarze Metropolitalnym Gdańsk-GdYnia-Sopot,
- poddziałanie 6.2.2 Rozwój usług społecznych: wsparcie udzielane poza mechanizmem ZIT.

W poddziałaniu 6.2.1 zrealizowano 24 projekty o łącznej wartości 30 604 471,18 zł. Średnia wartość projektu wynosiła 1 275 186,30 zł. W poddziałaniu 6.2.2 zrealizowano 141 projektów o łącznej wartości 315 745 319,40 zł. Średnia wartość projektu wynosiła 2 239 328,51 zł. Łączna wartość projektów w Działaniu 6.2 wyniosła 346 349 790,58 zł. Wsparciem w Działaniu 6.2 objęto 39 004 osób oraz wsparto 10 674 miejsc świadczenia usług społecznych.

W obszarze włączenia społecznego możliwa była również realizacja projektów zintegrowanych, składających się z dwóch pojedynczych projektów: infrastrukturalnego, realizowanego w ramach Działania 7.3. Infrastruktura społeczna oraz nieinfrastrukturalnego, realizowanego w ramach poddziałania 6.2.2. Zrealizowano 10 tego typu projektów zintegrowanych. Projekty zintegrowane okazały się efektywnym rozwiązaniem, umożliwiającym kompleksowe podejście do lokalnych problemów. Powstała infrastruktura społeczna była od razu uzupełniana o usługi, co zapobiegało niewykorzystaniu obiektów. Mimo wyzwań związanych z koordynacją i utrzymaniem efektów po zakończeniu projektów, ich pozytywny wpływ na społeczność lokalne przeważa nad trudnościami.

Projekty w ramach Działania 6.2 skutecznie odpowiadały na potrzeby osób dotkniętych i zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, jednak ich ograniczony czas trwania oraz zależność od dostępności środków finansowych i kadrowych ujawniają brak systemowego podejścia do wsparcia tej grupy społecznej. Obecne działania realizowane są w niewystarczającej skali, co ogranicza możliwość pełnego zaspokojenia potrzeb odbiorców wsparcia. W kontekście realizowanych działań, zauważono, że istnieje duża potrzeba rozwoju usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania, zwłaszcza w dużych miastach, gdzie braki kadrowe utrudniają ich efektywną realizację. Ponadto, istnieje pilna potrzeba wsparcia w obszarze pieczy nad dziećmi oraz wsparcia psychiatrycznego i psychologicznego, szczególnie w kontekście osób znajdujących się w trudnej sytuacji. Te obszary wymagają szczególnej uwagi i dalszego rozwoju.

Realizowane projekty w czasie pandemii COVID-19 odegrały istotną rolę w łagodzeniu jej skutków, pomimo ograniczeń wynikających z obostrzeń sanitarnych. Dzięki elastycznym działaniom, takim jak przejście na formę online, zakup sprzętu komputerowego oraz modyfikacje w zakresie wsparcia stacjonarnego, udało się utrzymać ciągłość oferowanych usług społecznych. Projekty skierowane do seniorów i dzieci przyczyniły się do poprawy ich samopoczucia, odbudowy relacji społecznych i równowagi emocjonalnej po okresie izolacji.

OCENA ODDZIAŁYWANIA PROJEKTÓW RPO WP NA ZWIĘKSZENIE ZATRUDNIENIA W PODMIOTACH EKONOMII SPOŁECZNEJ (W TYM W PRZEDSIĘBIORSTWACH SPOŁECZNYCH) ORAZ ZBUDOWANIE POTENCJAŁU INSTYTUCJONALNEGO OWES DO UDZIELANIA WSPARCIA (PI 9V)

Wsparcie w obszarze ekonomii społecznej realizowane było w ramach Działania 6.3. Zrealizowane zostały 4 projekty, w których beneficjentami były OWES: 1 projekt na Obszarze Metropolitalnym Gdańsk-Gdynia-Sopot (w ramach poddziałania 6.3.1) oraz projekty w 3 subregionach województwa pomorskiego: słupskim, południowym i nadwiślańskim (w ramach poddziałania 6.3.2). W ramach poddziałania 6.3.3 realizowane były 2 projekty związane z koordynacją rozwoju sektora ekonomii społecznej, obejmujące obszar całego województwa, w których beneficjentem był Samorząd Województwa. Projekty te realizowane były przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego. Łącznie wsparciem zostało objętych 860 podmiotów ekonomii społecznej oraz 1 765 osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. W wyniku działań projektowych utworzono 708 miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych.

Respondenci zwracali jednak uwagę na to, że zatrudnienie w podmiotach ekonomii społecznej nie powinno być końcowym etapem integracji społeczno-zawodowej. Brak kompleksowego i długoterminowego wsparcia reintegracyjnego dla osób zatrudnionych w przedsiębiorstwach społecznych wpływa na ich stabilność i trwałość, co skutkuje stratami społecznymi i ekonomicznymi. Należy rozważyć zasadność finansowania tworzenia nowych miejsc pracy w podmiotach ekonomii społecznej, które w aktualnych uwarunkowaniach rynkowych nie jest do końca trafne. Niska stopa bezrobocia powoduje, że w grupie osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym pozostają osoby charakteryzujące się złożonymi przyczynami pozostawania bez zatrudnienia, które nie są aktualnie w stanie podjąć zatrudnienia, nawet w podmiotach ekonomii społecznej. W sytuacji niskiego bezrobocia i dobrej koniunktury na rynku pracy, miejsca pracy powstają w wyniku procesów rynkowych.

Wsparcie OWES przyczyniło się do rozwoju sektora ekonomii społecznej, ale jego skuteczność była ograniczona. Wpływ na to miały takie czynniki jak: brak elastyczności w długoletnich projektach, problemy kadrowe, nadmierne procedury, nierówna jakość świadczonego wsparcia oraz trudności w partnerstwach.

Trwałość przedsiębiorstw społecznych zależy od zapotrzebowania na ich usługi. Współpraca z samorządami, promowanie przedsiębiorstw społecznych jako dostawców usług znacząco zwiększa ich stabilność i efektywność. Istnieje potrzeba stałego podnoszenia jakości produktów i usług, aby stały się bardziej konkurencyjne i atrakcyjne dla konsumentów. Ponadto należy promować podmioty ekonomii społecznej, ponieważ rozpoznawalność i konkurencyjność sektora w regionie pozostają niewystarczające. Istnieje potrzeba większego zaangażowania szerokiego partnerstwa, w tym biznesu i mediów, w promowanie podmiotów ekonomii społecznej, aby zwiększyć ich widoczność i wzmocnić pozycję sektora.

OCENA ODDZIAŁYWANIA PROJEKTÓW RPO WP NA INTEGRACJĘ SPOŁECZNĄ I ZAWODOWĄ IMIGRANTÓW (PI 9I)

Wsparcie ukierunkowane na zwiększenie integracji osób z doświadczeniem migracji udzielane było przede wszystkim w ramach dodatkowej osi priorytetowej OP 14. Integracja imigrantów, dedykowanej wsparciu imigrantów przebywających na terenie województwa pomorskiego w związku z działaniami wojennymi w Ukrainie. Wybór projektów służących wsparciu osób z doświadczeniem migracji w związku z działaniami wojennymi w Ukrainie następował w trybie nadzwyczajnym. Zrealizowano 3 projekty o łącznej wartości 30 145 847,03 zł, których beneficjentem był Samorząd Województwa. W ramach projektów zrealizowano działania o charakterze edukacyjnym, w tym kursy języka polskiego oraz, w ramach projektu grantowego, przyznano granty ukierunkowane na integrację społeczną imigrantów ze społecznością lokalną. Łącznie objęto wsparciem 3 728 osób. Pomimo interwencyjnego charakteru projektów, zrealizowano przyjęte założenia, a wsparcie było pozytywnie oceniane zarówno przez uczestników projektów, jak i podmioty zaangażowane w realizację poszczególnych działań.

Wśród trudności wskazano przede wszystkim na: różnice kulturowe, barierę językową, nadmierne obciążenie formalnościami oraz – w niektórych przypadkach – niski poziom zainteresowania potencjalnych uczestników oferowanymi działaniami. Grantobiorcy podkreślali, że w przypadku tego typu działań, skierowanych do migrantów, ważne jest wprowadzenie kursów językowych i współpraca z tłumaczami, którzy nie tylko wspierają komunikację, ale także budują zaufanie uczestników działań. Oferta wsparcia powinna być dopasowana do potrzeb uczestników. Zaleca się również ograniczenie biurokracji, zmniejszenie liczby wymaganych dokumentów oraz dostosowanie ich do poziomu zrozumienia uczestników, w tym zapewnienie prostszego języka i tłumaczeń. W szczególności należy uprościć proces zbierania oświadczeń i formularzy, szczególnie w przypadku osób z doświadczeniem migracji, które nie są zaznajomione z systemem unijnym i często nie rozumieją skomplikowanego języka urzędowego.

Elastyczne podejście, uwzględniające lokalne uwarunkowania i indywidualne potrzeby uczestników, znacząco zwiększa skuteczność projektów. Bieżące dostosowanie wsparcia oraz relacje oparte na zaufaniu pozwalają lepiej odpowiadać na zmieniające się oczekiwania i sytuacje uczestników, co sprzyja efektywności działań integracyjnych i społecznych. Organizacje mające doświadczenie w realizowaniu wsparcia na rzecz migrantów w lepszym stopniu są w stanie diagnozować potrzeby

i dostosowywać wsparcie. Niemniej jednak niezbędne jest uwzględnienie wsparcia instytucjonalnego dla grantobiorców, które przyczyni się do podniesienia efektywności ich działania, zwłaszcza w przypadku mniejszych podmiotów.

REKOMENDACJE WDROŻENIOWE DLA PERSPEKTYWY FINANSOWEJ 2021-2027

Na podstawie przeprowadzonych analiz sformułowano rekomendacje wdrożeniowe dla interwencji w obszarze włączenia społecznego. Z uwagi na stopień zaawansowania wdrażania FEP 2021-2027, część rekomendacji będzie miała ewentualne zastosowanie dopiero w kolejnej perspektywie finansowej (2027+). Poniżej wybrane rekomendacje.

- Należy dostosować wskaźniki do specyfiki grup docelowych, szczególnie osób z niepełnosprawnościami, biernych zawodowo czy w długotrwałym kryzysie.
- Należy rozwijać i upowszechniać rozwiązania ułatwiające nabywanie kompetencji i uzyskiwanie kwalifikacji przez osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym.
- Należy uświadamiać beneficjentom, z czego wynika i co oznacza konieczność zachowania trwałości efektów projektu oraz wspierać beneficjentów w opracowywaniu strategii i planowaniu działań w szerszej perspektywie, co przyczyni się do zapewnienia trwałości rezultatów projektu.
- Należy uzupełnić ogólną promocję stosowania zasad horyzontalnych o działania dostarczające wnioskodawcom i beneficjentom bardziej specjalistycznych wskazówek związanych ze stosowaniem w praktyce zasad horyzontalnych oraz dobrych praktyk w tym zakresie.
- Zaleca się dostosowanie działań z zakresu aktywnej integracji do specyficznych potrzeb osób w szczególnie trudnej sytuacji, wynikającej np. z długiego okresu bierności zawodowej, które wymagają bardziej wyszukanych i specjalistycznych metod wsparcia.
- Należy wzmacniać elastyczne mechanizmy finansowania i zarządzania projektami w obszarze włączenia społecznego, aby umożliwić ich szybkie dostosowanie do zmieniających warunków oraz zadbać o lepszą jakość projektów w zakresie diagnozy potrzeb, analizy ryzyka i planowania działań.
- Należy zapewnić, że w realizację projektów w obszarze włączenia społecznego zaangażowane są podmioty posiadające doświadczenie w działaniu na danym terenie lub w realizacji wsparcia skierowanego do danej grupy docelowej.
- Należy premiować współpracę jednostek samorządu terytorialnego z organizacjami pozarządowymi, w tym wprowadzać rozwiązania wspierające stopniowe angażowanie się organizacji pozarządowych w realizację działań projektowych we współpracy z jednostkami samorządu terytorialnego.
- Należy wspierać podmioty ekonomii społecznej w funkcjonowaniu na rynku oraz promować ich jako dostawców, w szczególności należy stymulować ich działanie w branży usług społecznych realizowanych w ramach projektów współfinansowanych ze środków FEP 2021-2027.
- Należy położyć większy nacisk na wsparcie w zakresie usług społecznych i reintegrację osób w najtrudniejszej sytuacji, a nie na wspieranie tworzenia nowych miejsc pracy.
- Należy dążyć do zniwelowania barier wynikających z nadmiernych formalności związanych z przystąpieniem do projektu i korzystaniem z oferowanych w projekcie form wsparcia.

Summary

RESEARCH OBJECTIVES

The main objective of the study was to assess the effects of the Regional Operational Programme of the Pomorskie Voivodeship (RPO WP) projects addressed to people affected by and at risk of poverty and social exclusion, as well as to assess the support for social economy entities and the development of social services in the Pomeranian Voivodeship.

RESEARCH APPROACH

The study was conducted in accordance with the principle of triangulation of methods, perspectives and data sources. Four surveys were conducted, each addressed to a different group of respondents: project beneficiaries, project participants who were people at risk of poverty or social exclusion and people with migration experience, project participants who were not people at risk of poverty or social exclusion and representatives of entities covered by support. A total of 3 214 surveys questionnaires were obtained. As part of the qualitative study, 24 individual in-depth interviews were conducted, among others interviews with representatives of institutions involved in the implementation of the RPO WP, beneficiaries and grantees, and 5 focus group interviews. A recommendation workshop was also conducted, during which the conclusions from the study were discussed and recommendations were formulated.

Assessment of the impact of the RPO WP projects on the social and professional activation of people affected by and at risk of poverty and social exclusion (IP 9i)

Projects aimed at social and professional activation of people affected by and at risk of poverty and social exclusion were implemented under Measure 6.1, within two sub-measures:

- Sub-measure 6.1.1 Social and professional activation - Integrated Territorial Investments (ITI) mechanism: support was provided under the ITI mechanism in the Gdańsk-Gdynia-Sopot Metropolitan Area,
- Sub-measure 6.1.2 Social and professional activation: support provided outside the ITI mechanism.

Under sub-measure 6.1.1, 22 projects were implemented with a total value of PLN 81 516 039.68. The average project value was PLN 3 705 274.53. Under sub-measure 6.1.2, 153 projects were implemented with a total value of PLN 95 749 804.36. The average project value was PLN 1 279 410.49. The total value of projects under the Measure 6.1 amounted to PLN 277 265 844.04. Support in Measure 6.1 was provided to 19 448 people, including 7 234 people with disabilities, which means exceeding the planned values of output indicators. At the same time, one of the key indicators of the direct result, the number of people at risk of poverty or social exclusion who obtained qualifications or acquired competences after leaving the programme, was not achieved.

According to the beneficiaries, indicators regarding taking up employment are inadequate to the needs and capabilities of the participants. People at risk of poverty or social exclusion often need individual, comprehensive support and activities aimed at building motivation and willingness to change their situation. Reintegration of such people, especially people with disabilities, the econo-

mically inactive or in long-term crisis, may prove to be a complex, multi-stage and long-term process. In many cases, expecting that a participant will take up employment within the time frame specified by the project is unrealistic. In addition, indicators regarding obtaining qualifications/ improving competences were difficult for the participants to achieve. People at risk of poverty or social exclusion were often unable to complete a support path ending with documentable acquisition of competences or obtaining qualifications. The reason may be an overly complex process of acquiring and confirming the acquisition of competences within the project or too high a level of competences offered within the project, not adapted to the capabilities of the participants.

Projects implemented in partnerships contributed to the development of local support ecosystems, in which self-government units and NGOs play a key role. The contacts established between these entities as a result of the project, even if they are limited to the exchange of information at the moment, constitute the foundation for building integrated forms of support in the future, increasing the effectiveness of subsequent initiatives and better use of available resources. In addition to the actions taken at the stage of programming the intervention, the key to the complementarity of support is conducting activities aimed at beneficiaries networking.

A flexible approach to project implementation by supervisors supports beneficiaries in adapting activities to changing circumstances. Such an attitude enables more effective project management, especially in a dynamically changing socio-economic environment.

IMPACT OF THE RPO WP PROJECTS ON THE INCREASE IN THE NUMBER OF PERMANENT PLACES FOR THE PROVISION OF SOCIAL SERVICES (IP 9IV AND IP 9A)

Support aimed at increasing the number of permanent places for providing social services was implemented under Measure 6.2., within two sub-measures:

- Sub-measure 6.2.1 Development of social services – ITI mechanism: support was provided under the ITI mechanism in the Gdańsk-Gdynia-Sopot Metropolitan Area;
- Sub-measure 6.2.2 Development of social services: support provided outside the ITI mechanism.

Under Sub-Measure 6.2.1, 24 projects were implemented with a total value of PLN 30 604 471.18. The average project value was PLN 1 275 186.30. Under Sub-Measure 6.2.2, 141 projects were implemented with a total value of PLN 315 745 319.40. The average project value was PLN 2 239 328.51. The total value of projects under Measure 6.2 was PLN 346 349 790.58. Support under Measure 6.2 was provided to 39 004 people and supported 10 674 places providing social services.

In the area of social inclusion, it was also possible to implement integrated projects, consisting of two individual projects: an infrastructure project, implemented under Measure 7.3. Social infrastructure, and a non-infrastructure project, implemented under Sub-measure 6.2.2. 10 such integrated projects were implemented. Integrated projects proved to be an effective solution, enabling a comprehensive approach to local problems. This social infrastructure was immediately supplemented with services, which prevented the facilities from going unused. Despite the challenges related to coordination and maintaining the effects after the completion of the projects, their positive impact on local communities outweighs the difficulties.

Projects implemented under Measure 6.2 effectively responded to the needs of people affected by and at risk of poverty or social exclusion, but their limited duration and dependence on the availability of financial and human resources reveal the lack of a systemic approach to supporting this social group. Current activities are implemented on an insufficient scale, which limits the possibility of fully meeting the needs of support recipients. In the context of the implemented activities, it was noted that there is a great need for the development of care services at the place of residence, especially in large cities, where staff shortages hinder their effective implementation. In addition, there is an urgent need for support in the area of childcare and psychiatric and psychological support, especially concerning people in difficult situations. These areas require special attention and further development.

Projects implemented during the COVID-19 pandemic played a significant role in mitigating its effects, despite the limitations resulting from sanitary restrictions. Thanks to flexible actions, such as switching to an online form, purchasing computer equipment and modifications in the scope of stationary support, it was possible to maintain the continuity of the social services offered. Projects aimed at seniors and children contributed to improving their well-being as well as rebuilding social relationships and their emotional balance after the period of isolation.

ASSESSMENT OF THE IMPACT OF THE RPO WP PROJECTS ON INCREASING EMPLOYMENT IN SOCIAL ECONOMY ENTITIES (INCLUDING SOCIAL ENTERPRISES) AND BUILDING THE INSTITUTIONAL CAPACITY OF THE CENTRES FOR SOCIAL ECONOMY SUPPORT (OWES) TO PROVIDE SUPPORT (IP 9V)

Support in the area of social economy was implemented under Measure 6.3. 4 projects were implemented, in which beneficiaries were the Centres for Social Economy Support (OWES): 1 project in the Gdańsk-Gdynia-Sopot Metropolitan Area (under Sub-measure 6.3.1) and projects in 3 subregions of the Pomeranian Voivodeship: Słupski, Południowy and Nadwiślański (under Sub-measure 6.3.2). Under Sub-measure 6.3.3, 2 projects related to the coordination of the development of the social economy sector were implemented, covering the area of the entire voivodeship, in which the beneficiary was the Voivodeship Self-Government. These projects were implemented by the Regional Social Policy Centre of the Marshal's Office of the Pomeranian Voivodeship. In total, support was provided to 860 social economy entities and 1 765 people at risk of poverty or social exclusion. As a result of the project activities, 708 jobs in social enterprises were created.

However, respondents pointed out that employment in social economy entities should not be the final stage of socio-professional integration. The lack of comprehensive and long-term reintegration support for people employed in social enterprises affects their stability and sustainability, which results in social and economic losses. The legitimacy for financing the creation of new jobs in social economy entities which is not entirely appropriate under the current market conditions should be taken into consideration. The low unemployment rate means that the group of people excluded and threatened by social exclusion includes those with complex reasons for being unemployed, who are currently unable to take up employment, even in social economy entities. In a situation of low unemployment and good conditions on the labour market, jobs are created as a result of market processes.

Support of Centres for Social Economy Support (OWES) contributed to the development of the social economy sector, but its effectiveness was limited. This was due to factors such as: lack of flexibility in long-term projects, staffing problems, excessive procedures, uneven quality of support and difficulties in partnerships.

The sustainability of social enterprises depends on the demand for their services. Cooperation with self-governments and promoting social enterprises as service providers significantly increases their stability and efficiency. There is a need to constantly improve the quality of products and services to make them more competitive and attractive to consumers. In addition, social economy entities should be promoted, as the recognition and competitiveness of the sector in the region remain insufficient. There is a need for greater involvement of a broad partnership, including business and media, in promoting social economy entities, in order to increase their visibility and strengthen the position of the sector.

Assessment of the impact of the RPO WP projects on the social and professional integration of immigrants (IP 9i)

The support aimed at increasing the integration of people with migration experience was provided primarily within the framework of the additional priority axis PA 14 Integration of immigrants dedicated to supporting immigrants staying in the Pomeranian Voivodeship in connection with the war in Ukraine. The selection of projects to support people with migration experience in connection with the war in Ukraine took place within an extraordinary procedure. 3 projects were implemented with a total value of PLN 30 145 847.03, the beneficiary of which was the Voivodeship Self-Government. As part of the projects, educational activities were implemented, including Polish language courses and, as part of the grant project, grants were awarded aimed at the social integration of immigrants with the local community. A total of 3 728 people were supported. Despite the interventionist nature of the projects, the adopted assumptions were fulfilled and the support was positively assessed by both project participants and entities involved in the implementation of individual activities.

The difficulties indicated included primarily: cultural differences, language barriers, excessive burden of formalities and – in some cases – low level of interest of potential participants in the activities offered. Grantees emphasised that in the case of such activities, aimed at migrants, it is important to introduce language courses and cooperate with translators who not only support communication but also build trust of activity participants. The offer of support should be tailored to the needs of participants. It is also recommended that bureaucracy be reduced and that the number of required documents be reduced and adapted to the level of understanding of participants, including using simpler language and providing translations. In particular, the process of collecting declarations and forms should be simplified, especially in the case of people with migration experience who are not familiar with the EU system and often do not understand the complicated official language.

A flexible approach, taking into account local conditions and individual needs of participants, significantly increases the effectiveness of projects. Current adjustment of support and relationships based on trust allow for a better response to changing expectations and situations of participants, which supports the effectiveness of integration and social activities. Organisations experienced in providing support to migrants are better able to diagnose needs and adjust support. Nevertheless, it is necessary to include institutional support for grantees, which will contribute to increasing the effectiveness of their activities, especially in the case of smaller entities.

IMPLEMENTATION RECOMMENDATIONS FOR THE 2021-2027 FINANCIAL PERSPECTIVE

Based on the analyses conducted, implementation recommendations for interventions in the area of social inclusion have been formulated. Due to the degree of advancement of the implementation of the European Funds for Pomorze 2021-2027 programme (FEP 2021-2027), some recommendations will be potentially applicable only in the next financial perspective (2027+). Below the selection of recommendations is presented.

- Indicators should be adapted to the specificity of target groups, in particular people with disabilities, the economically inactive or those in long-term crisis.
- Solutions facilitating the acquisition of competences and obtaining qualifications by people at risk of poverty or social exclusion should be developed and disseminated.
- Beneficiaries should be made aware of the reasons for and what the need to maintain the sustainability of project effects means, and beneficiaries should be supported in developing strategies and planning activities in a broader perspective, which will contribute to ensuring the sustainability of project results.
- The general promotion of the application of horizontal principles should be supplemented with activities providing applicants and beneficiaries with more specialist guidance on the practical application of horizontal principles and good practices in this area.
- It is recommended to adapt active integration activities to the specific needs of people in a particularly difficult situation, resulting from e.g. a long period of professional inactivity, which require more sophisticated and expert methods of support.
- Flexible mechanisms for financing and managing projects in the area of social inclusion should be strengthened to enable their rapid adaptation to changing conditions and better quality of projects in terms of needs diagnosis, risk analysis and action planning should be ensured.
- It should be ensured that entities with experience in operating in a given area or in implementing support aimed at a given target group are involved in the implementation of projects in the area of social inclusion.
- Cooperation between self-government units and non-governmental organisations should be rewarded, including the introduction of solutions supporting the gradual involvement of non-governmental organisations in the implementation of project activities in cooperation with self-government units.
- Social economy entities should be supported in their operations on the market and promoted as suppliers, in particular their activity in the social services sector implemented as part of projects co-financed from the European Funds for Pomorze 2021-2027 programme funds should be encouraged.
- Greater emphasis should be placed on support in the field of social services and the reintegration of people in the most difficult situations, and not on supporting the creation of new jobs.
- Efforts should be made to eliminate barriers resulting from excessive formalities related to joining the project and using the forms of support offered in the project.

1 KONTEKST BADANIA

1.1 Założenia interwencji RPO WP w obszarze włączenia społecznego

1.1.1 Osie Priorytetowe RPO WP dedykowane włączeniu społecznemu

Zadania związane z włączeniem społecznym w ramach RPO WP zostały umiejscowione głównie w ramach Osi Priorytetowej 6 Integracja. Wsparcie było realizowane zarówno w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych, jak i poza nimi. Realizowano też projekty zintegrowane, łączące wsparcie ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) (w ramach Działania 6.2 i Działania 7.3). Ponadto, na skutek kryzysu migracyjnego wywołanego napaścią Federacji Rosyjskiej na Ukrainę, jaka miała miejsce w 2022 roku, konieczne stało się objęcie wsparciem kolejnych grup osób, w tym uchodźców wojennych. W tym celu utworzono dodatkową Oś Priorytetową 14 Integracja imigrantów.

Działania wpisywały się w następujące Priorytety Inwestycyjne:

Priorytet inwestycyjny 9i „Aktywna integracja, w szczególności w celu poprawy zatrudnialności”,

Priorytet inwestycyjny 9iv „Ułatwianie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym”,

Priorytet inwestycyjny 9v „Wspieranie gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych”,

Priorytet Inwestycyjny 9a „Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych oraz przejścia z usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnych”.

W tabeli poniżej przedstawiono zestawienie Działań i poddziałań Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020, w ramach których finansowane były działania w obszarze włączenia społecznego.

Tabela 1. Zestawienie Działań i poddziałań Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020 (RPO WP) w obszarze włączenia społecznego

Priorytet inwestycyjny	Działanie/poddziałanie RPO WP 2014 2020	Fundusz
9i	6.1.1 Aktywizacja społeczno-zawodowa – mechanizm ZIT	EFS
9i	6.1.2 Aktywizacja społeczno-zawodowa	EFS
9iv	6.2.1 Rozwój usług społecznych – mechanizm ZIT	EFS
9iv	6.2.2 Rozwój usług społecznych	EFS
9v	6.3.1 Podmioty ekonomii społecznej – mechanizm ZIT	EFS
9v	6.3.2 Podmioty ekonomii społecznej	EFS
9v	6.3.3 Koordynacja rozwoju sektora ekonomii społecznej	EFS
9a	7.3 Infrastruktura społeczna	EFRR
9i	14.1 Integracja imigrantów	EFS

Źródło: Opracowanie własne na podstawie informacji zawartych w serwisie <https://rpo.pomorskie.eu/o-programie/>.

1.1.2 Definicja grupy docelowej

Grupą osób objętych wsparciem w obszarze włączenia społecznego były osoby zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Definicja zgodna z „Wytycznymi w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020”, wskazuje, że osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym to:

- osoby lub rodziny korzystające ze świadczeń pomocy społecznej zgodnie z ustawą z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej lub kwalifikujące się do objęcia wsparciem przez pomoc społeczną, tj. spełniające co najmniej jeden z warunków określonych w art. 7 ustawy o pomocy społecznej,
- osoby, o których mowa w art. 1 ust. 2 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym,
- osoby przebywające w pieczy zastępczej lub opuszczające pieczę zastępczą,

- rodziny przeżywające trudności w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, o których mowa w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
- osoby nieletnie, wobec których zastosowano środki zapobiegania i zwalczania demoralizacji i przestępczości zgodnie z ustawą z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich,
- osoby przebywające w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych i młodzieżowych ośrodkach socjoterapii, o których mowa w ustawie z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. 1991 Nr 95 poz. 425 z późn. zm.),
- osoby z niepełnosprawnością,
- rodziny z dzieckiem z niepełnosprawnością, o ile co najmniej jeden z rodziców lub opiekunów nie pracuje ze względu na konieczność sprawowania opieki nad dzieckiem z niepełnosprawnością,
- osoby zakwalifikowane do III profilu pomocy zgodnie z ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy,
- osoby niesamodzielne ze względu na podeszły wiek, niepełnosprawność lub stan zdrowia,
- osoby bezdomne lub dotknięte wykluczeniem z dostępu do mieszkań,
- osoby korzystające z Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014-2020.

1.1.3 Zasady horyzontalne

Jednym z wymogów Unii Europejskiej w odniesieniu do projektów realizowanych z udziałem funduszy europejskich jest zachowanie zgodności z tzw. politykami horyzontalnymi, czyli celami strategicznymi i priorytetami rozwojowymi określonymi w strategii Europa 2020. Zostały one uwzględnione w dokumentach programowych RPO WP. Zgodnie z nimi beneficjenci są zobowiązani do zagwarantowania zgodności realizowanych projektów z następującymi zasadami:

- zrównoważony rozwój,
- równość szans i niedyskryminacja,
- równouprawnienie płci.

Zasada zrównoważonego rozwoju oznacza, że rozwój społeczny i gospodarczy powinien przebiegać przy zapewnieniu równowagi społecznej, ekologicznej i przestrzennej. Oś Priorytetowa 6. została wskazana jako jedna z Osi, w ramach których uwzględniona jest zasada zrównoważonego rozwoju.

Zasada równości szans i niedyskryminacji oznacza umożliwienie wszystkim osobom – bez względu na płeć, wiek, niepełnosprawność, rasę lub pochodzenie etniczne, wyznawaną religię lub światopogląd, orientację seksualną – sprawiedliwego, pełnego uczestnictwa we wszystkich dziedzinach życia na jednakowych zasadach. W szczególności zasada ta miała być realizowana w ramach Osi Priorytetowej 6 poprzez kompleksowe działania na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej osób dotkniętych i zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym (w tym osób z niepełnosprawnościami) oraz poprawę dostępności do usług społecznych (w tym tworzenie nowych i rozwijanie istniejących placówek wsparcia dziennego przeznaczonych dla m.in. osób z niepełnosprawnościami oraz seniorów).

Zasada równouprawnienia płci ma prowadzić do podejmowania działań na rzecz osiągnięcia stanu, w którym kobietom i mężczyznom przypisuje się taką samą wartość społeczną, równe prawa i równe obowiązki oraz gdy mają oni równy dostęp do zasobów (środki finansowe, szanse rozwoju), z których mogą korzystać. Zasada ta ma gwarantować możliwość wyboru drogi życiowej bez ograniczeń wynikających ze stereotypów płci. W szczególności zasada ta miała być realizowana w ramach Osi Priorytetowej 6 poprzez kompleksowe działania na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej osób dotkniętych i zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym (w tym kobiet) oraz tworzenie odpowiednich warunków sprzyjających poprawie dostępności i jakości opieki nad osobami potrzebującymi wsparcia w codziennym funkcjonowaniu).

Kwestia zgodności projektu z zasadami horyzontalnymi była weryfikowana na etapie oceny projektu. Podlegała również monitorowaniu na etapie realizacji projektów. Miała też odzwierciedlenie w wybranych wskaźnikach, np. dotyczących udziału w projekcie osób z niepełnosprawnościami lub wskaźnikach odzwierciedlających oddzielnie sytuację kobiet i mężczyzn. W niniejszym badaniu poddano ocenie, czy działania realizowane w projektach RPO WP przyczyniły się do zachowania zasad horyzontalnych. Wnioski w tym zakresie przedstawiono w dalszej części raportu.

1.1.4 Mechanizmy terytorialne

Jednym z ważnych narzędzi wdrażania polityki regionalnej w województwie pomorskim są mechanizmy terytorialne. Ich celem jest tematyczne i terytorialne ukierunkowanie interwencji wspierających rozwój społeczny, gospodarczy i infrastrukturalny, z uwzględnieniem specyfiki i potrzeb lokalnych społeczności. W latach 2014-2020 funkcjonowały dwa typy takich mechanizmów:

- Zintegrowane Inwestycje Terytorialne - na terenie Obszaru Metropolitalnego Gdańsk-Gdynia-Sopot,
- Zintegrowane Porozumienia Terytorialne - dla ośmiu Miejskich Obszarów Funkcjonalnych: Słupska, Chojnic-Człuchowa, Kwidzyna, Lęborka, Malborka-Sztumu, Starogardu Gdańskiego, Kościerzyny i Bytowa.

Kluczowym celem Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych było wspieranie zintegrowanych przedsięwzięć na obszarach miejskich poprzez skoordynowane wykorzystanie środków unijnych.

W ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego ZIT obejmowały projekty związane z transportem publicznym, rewitalizacją miast, ochroną środowiska oraz włączeniem społecznym. Alokacja dla trzynastu poddziałań wyodrębnionych na potrzeby ZIT w RPO WP 2014-2020 stanowiła ponad 13% wartości RPO WP 2014-2020.

Obszar Metropolitalny Gdańsk-Gdynia-Sopot obejmował 61 samorządów. Partnerstwo to umożliwiło skoordynowane planowanie i realizację inwestycji przekraczających granice poszczególnych gmin, co zwiększało efektywność działań i przyczyniało się do osiągania założonych celów. Cele, kierunki rozwoju, zasady współpracy oraz najważniejsze przedsięwzięcia do realizacji wynikające z analizy barier i potencjałów rozwojowych określała Strategia ZIT. Zgodnie z zapisami RPO WP, dla wszystkich Działań/poddziałań objętych mechanizmem ZIT przewidziany był pozakonkursowy tryb wyboru projektów. Przedsięwzięcia te były wyłaniane i kształtowane w trakcie przygotowywania Strategii ZIT i wpisane do wykazu projektów pozakonkursowych. Kluczowym elementem oceny takich projektów było potwierdzenie ich zgodności ze Strategią ZIT.

W obszarze włączenia społecznego ZIT koncentrowały się na poprawie dostępu do usług społecznych i zdrowotnych, aktywizacji zawodowej oraz wzmocnieniu sektora ekonomii społecznej. Realizowane działania obejmowały m.in. aktywizację społeczno-zawodową, rozwój usług społecznych oraz wsparcie podmiotów ekonomii społecznej. Ich głównym celem było przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i wspieranie integracji osób zagrożonych marginalizacją. W ramach ZIT w obszarze włączenia społecznego zrealizowano łącznie 47 projektów.

Zintegrowane inwestycje terytorialne to jest, że tak powiem lepszej jakości kontrakt między Urzędem Marszałkowskim, który ostatecznie będzie dawał te pieniądze, Komisją, która w ogóle wymyśliła w ogóle co by chciała, jaką zmianę po prostu w Europie i w regionach, a tym, który oczywiście jako instytucja pośrednicząca, czy jako biuro, dysponuje tymi środkami. [Uczestnik FGI 3]

Celem Zintegrowanych Porozumień Terytorialnych była realizacja zasady terytorialnego i tematycznego ukierunkowania interwencji w Miejskich Obszarach Funkcjonalnych, z uwzględnieniem ich specyficznych wyzwań rozwojowych. Wdrożenie ZPT opierało się na współpracy samorządów, organizacji pozarządowych, instytucji otoczenia biznesu i partnerów społeczno-gospodarczych. Celem mechanizmu było wypracowanie spójnych pakietów przedsięwzięć dostosowanych do potrzeb lokalnych oraz skuteczniejsze wykorzystanie dostępnych środków unijnych.

W ramach RPO WP, projekty zdiagnozowane w ramach ZPT miały preferencyjny dostęp do dofinansowania. Projekty te były wyłaniane w naborach prowadzonych w trybie konkursowym, natomiast podczas oceny, zakładano się, że projekty ujęte w ZPT spełniają w maksymalnym stopniu kryteria takie jak: zgodność z celami, rezultatami i ukierunkowaniem danej Osi Priorytetowej/Działania/ poddziałania, potrzeba realizacji projektu czy oddziaływanie projektu.

W obszarze włączenia społecznego zrealizowano dwa projekty ujęte w ZPT (w ramach poddziałania 6.1.2) na obszarze Miejskich Obszarów Funkcjonalnych: Malborka-Sztumu (realizowany przez Miasto Malbork) oraz Lęborka (realizowany przez Powiat Lęborski).

2 WPROWADZENIE

2.1 Uzasadnienie realizacji badania

Z wykluczeniem społecznym mamy do czynienia, kiedy dana jednostka lub grupa osób nie uczestniczy w życiu społecznym, kulturalnym, politycznym czy gospodarczym. Powodem takiego stanu rzeczy są takie czynniki jak: ubóstwo, choroba, niepełnosprawność, niska pozycja społeczna wynikająca z braku kapitału społecznego, dyskryminacja czy niedostosowanie do zmian związanych z rozwojem gospodarczym lub wahaniem koniunktury gospodarczej, w tym spowodowanymi przez zmiany klimatyczne czy wydarzenia nagłe (pandemie, wojny, katastrofy naturalne).¹ Wykluczenie społeczne, działając na zasadzie sprzężenia zwrotnego, może wepchnąć objęte nim osoby w sferę ubóstwa. Kiedy zjawisko wykluczenia dotyka szerszych zbiorowości, może powodować zahamowanie wzrostu gospodarczego i sprzyjać występowaniu kryzysów społecznych. Zjawisko to zagraża zwłaszcza krajom rozwiniętym, w których wzmacniane jest przez nadmierne nierówności społeczne.

Procesom tym przeciwdziałają współuczestniczenie obywateli w życiu społeczno-kulturalnym i politycznym oraz w tworzeniu i korzystaniu z efektów wzrostu gospodarczego². Działanie na rzecz włączenia społecznego, nazywanego również inkluzją społeczną³, nie tylko przeciwdziałają kryzysom społecznym, ale też stanowi istotny czynnik sprzyjający rozwojowi gospodarczemu.

Z tego powodu włączenie społeczne jest szczególnie ważne dla Unii Europejskiej, w której, pomiędzy regionami, występują istotne różnice w zakresie poziomu dobrobytu, zatrudnienia, ochrony socjalnej czy dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami. Zagadnienia te poruszano w Traktacie Lizbońskim z 2007 roku, w którym wskazywano, że celami polityk i działań UE powinny być dążenie do pełnego zatrudnienia, ochrony socjalnej i przeciwdziałanie wykluczeniu obywateli państw Unii.⁴

Cele te zostały uwzględnione w przyjętej w 2010 roku strategii „Europa 2020 Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu” (COM (2010) 2020).

Stała się ona fundamentem, na którym oparto założenia kolejnej perspektywy finansowej UE na lata 2014-2020. Jednym z 7 celów flagowych tej strategii był Europejski program walki z ubóstwem,

¹ Golinowska S., Broda-Wysocki P. (2005) Kategorie ubóstwa i wykluczenia społecznego. Przegląd ujęć [w:] Ubóstwo i wykluczenie społeczne. Badania. Metody. Wyniki, red. S. Golinowska, E. Tarkowska, I. Topińska. IPISS, Warszawa. Dostępne na stronie [Biblioteki Cyfrowej Głównej Biblioteki Pracy](#)

² Thorbecke E., Charumilind Ch. (2002). Economic Inequality and Its Socioeconomic Impact, „World Development” Vol. 30, No. 9. [Dostęp do treści artykułu „Economic Inequality and Its Socioeconomic Impact” na portalu ResearchGate](#)

³ „Inclutivities” - A Collection of Games, Exercises and Activities for Use in Art Therapy and Training Programmes for Groups of Marginalised and Excluded Persons EU (2014). Project „Against Exclusion”. [Dostęp do treści opracowania „Inclutivities” - A Collection of Games, Exercises and Activities for Use in Art Therapy and Training Programmes for Groups of Marginalised and Excluded Persons EU](#)

⁴ Traktat z Lizbony zmieniający Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską oraz deklaracje i protokoły przyjęte 18 października 2007 r. na konferencji międzyrządowej w Lizbonie [dostępny w Bazie aktów prawnych Unii Europejskiej](#)

który miał promować spójność społeczną i terytorialną. Kluczowymi obszarami wskazanymi w strategii Europa 2020 były: rynek pracy, gwarantowany dochód minimalny, opieka zdrowotna, edukacja, warunki mieszkaniowe, dostęp do rachunku bankowego, wykorzystanie funduszy UE wspierających włączenie społeczne, skuteczność rozwiązań w obszarze polityki społecznej, współpraca ze społeczeństwem obywatelskim, koordynacja polityki krajów UE w dziedzinie ochrony socjalnej i włączenia społecznego.

Zasady dysponowania w perspektywie finansowej 2014-2020 środkami na realizację działań w obszarze włączenia społecznego zostały uwzględnione w Umowie Partnerstwa, określającej współpracę UE z Polską. W 2016 roku Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju opracowało Wytyczne w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020. Celem opracowania wytycznych było ujednoczenie warunków i procedur wdrażania programów operacyjnych na lata 2014-2020 w zakresie projektów realizujących cele włączenia społecznego. Jednocześnie kwestie włączenia społecznego były poruszane w krajowych dokumentach strategicznych: Strategii Rozwoju Kraju 2020 z 2012 roku, przyjętej w 2017 roku Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) oraz Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 z 2019 roku.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020 służył realizacji Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020. Jego zakres tematyczny został oparty na sześciu Regionalnych Programach Strategicznych, które wskazywały sposoby odpowiedzi na wyzwania i realizacji celów wskazanych w Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020. Jednym z takich programów był Regionalny Program Strategiczny w zakresie aktywności zawodowej i społecznej „Aktywni Pomorzanie”. Zakładał on działania na rzecz podniesienia poziomu zatrudnienia, kapitału społecznego i efektywności kształcenia. Ich realizacja miała przyczynić się do ograniczenia wykluczenia społecznego i ubóstwa, wzrostu zatrudnienia, wzmocnienia rodziny i wzmocnienia edukacji. Włączenie społeczne dotyczy szeregu problemów i grup odbiorców, do których powinno trafiać zróżnicowane wsparcie. Dzięki dofinansowaniu z Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, działania w zakresie włączenia społecznego mogły w pełniejszym stopniu obejmować społeczności wymagające wsparcia. W Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020, zadania związane z włączeniem społecznym umiejscowione zostały głównie w ramach Osi Priorytetowej 6 Integracja. Kwestie włączenia społecznego stały się szczególnie istotne w okresie trwania pandemii COVID-2019. Ponadto na skutek kryzysu migracyjnego wywołanego napaścią Federacji Rosyjskiej na Ukrainę, jaka miała miejsce w 2022 roku, konieczne stało się objęcie wsparciem kolejnych grup osób, w tym uchodźców wojennych. Korzystali oni ze wsparcia w ramach projektów dodatkowo utworzonej Osi Priorytetowej 14 Integracja imigrantów.

Niniejsze badanie ewaluacyjne przeprowadzone zostało w ramach wymogu dotyczącego analizy sposobu, w jakim wsparcie Europejskich Funduszy Strukturalnych i Inwestycyjnych przyczyniło się do osiągnięcia celów Osi Priorytetowej 6 Integracja (z wyłączeniem projektów rewitalizacyjnych) i uzupełniająco interwencji w Osi Priorytetowej 7 Zdrowie i opieka (Infrastruktura społeczna), a także Osi Priorytetowej 14 Integracja imigrantów w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020, zgodnie z art. 56 ust. 3 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące

Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 (Dz.U. UE L 347 z 20.12.2013 ze zm.).

Realizacja badania wynikała z Planu Ewaluacji RPO WP (przyjętego uchwałą nr 2/VIII/23 Komitetu Monitorującego RPO WP z dnia 12 września 2023), będącego podstawą dla Planu Ewaluacji Programu Fundusze Europejskie dla Pomorza 2021-2027 (przyjętego uchwałą nr 2/IV/23 Komitetu Monitorującego FEP z dnia 6 grudnia 2023 r.).

Odbiorcami badania są Zarząd Województwa Pomorskiego, który pełni funkcję Instytucji Zarządzającej (IZ) RPO WP, Komitet Monitorujący RPO WP, Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej oraz Komisja Europejska, która zatwierdza Program.

Wnioski będą mogły być wykorzystane na potrzeby wdrażania wsparcia w ramach zatwierdzonego przez Komisję Europejską programu Fundusze Europejskie dla Pomorza 2021-2027 oraz uwzględnione w sprawozdaniu z zamknięcia RPO WP. Będą mogły być również wykorzystane przez inne organy administracji samorządowej i rządowej, a także mieszkańców, organizacje społeczeństwa obywatelskiego oraz partnerów społecznych i gospodarczych z województwa pomorskiego.

2.2 Cele i problematyka badania

2.2.1 Zakres tematyczny

Celem głównym badania była ocena efektów projektów RPO WP kierowanych do osób dotkniętych i zagrożonych ubóstwem oraz wykluczeniem społecznym, a także ocena wsparcia podmiotów ekonomii społecznej oraz rozwoju usług społecznych w województwie pomorskim.

W ramach celu głównego określono następujące cele szczegółowe:

- Ocena oddziaływania projektów RPO WP na aktywizację społeczną i zawodową osób dotkniętych i zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym (PI 9i),
- Wpływ projektów RPO WP na wzrost liczby trwałych miejsc świadczenia usług społecznych (PI 9iv i PI 9a),
- Ocena oddziaływania projektów RPO WP na zwiększenie zatrudnienia w podmiotach ekonomii społecznej (w tym w przedsiębiorstwach społecznych) oraz zbudowanie potencjału instytucjonalnego OWES do udzielania wsparcia (PI 9v),
- Ocena oddziaływania projektów RPO WP na integrację społeczną i zawodową imigrantów (PI 9i),
- Rekomendacje wdrożeniowe dla perspektywy finansowej 2021-2027 (w podziale na obszary: aktywna integracja i ekonomia społeczna, usługi społeczne i zdrowotne oraz integracja migrantów).

2.2.2 Zakres przestrzenny i czasowy

- zakres przestrzenny (terytorialny): województwo pomorskie
- zakres czasowy: 2015-2024

2.2.3 Zakres przedmiotowy i podmiotowy

zakres przedmiotowy:

projekty zakończone w ramach OP 6 Integracja: Działania 6.1 i 6.2 (z wykluczeniem projektów rewitalizacyjnych), Działanie 6.3, Działanie 7.3 Infrastruktura społeczna, OP 14 Integracja imigrantów

zakres podmiotowy:

interesariusze, w tym beneficjenci: OP 6 Integracja Działania 6.1 i 6.2 (z wykluczeniem projektów rewitalizacyjnych), Działanie 6.3, Działanie 7.3 Infrastruktura społeczna, OP 14 Integracja imigrantów,

IZ RPO WP i Instytucja Pośrednicząca RPO WP (ZIT),

pomorskie samorządowe jednostki organizacyjne,

uczestnicy projektów,

przedstawiciele podmiotów, które zostały objęte wsparciem.

3 OPIS ZASTOSOWANEJ METODYKI

3.1 Etapy badania

Badanie ewaluacyjne zrealizowane zostało w podziale na etapy, które zaprezentowane zostały na rysunku 1.

Rysunek 1. Etapy realizacji badania

Źródło: opracowanie własne.

Badanie ewaluacyjne rozpoczęto od sprecyzowania jego założeń i opracowania raportu metodologicznego (etap wstępny). Przygotowano również narzędzia badawcze i przeprowadzono pilotaż narzędzi do badania ankietowego.

Następnie przeanalizowano działania interwencji, w tym m.in. przeprowadzono analizę:

- zidentyfikowanych problemów w zakresie spraw społecznych, na które miała odpowiadać interwencja w ramach RPO WP,
- rodzaju i sposobu realizacji działań zrealizowanych w ramach RPO WP w obszarze włączenia społecznego,
- zakresu, tematyki, sposobu realizacji projektów w ramach RPO WP,
- rodzaju oraz liczebności beneficjentów, uczestników i innych odbiorców projektów,
- osiągniętych rezultatów, w szczególności w odniesieniu do przyjętych założeń zdefiniowanych w opisie Programu i poszczególnych osi priorytetowych.

Prace na tym etapie posłużyły m.in. do sformułowania odpowiedzi na pytania badawcze odnoszące się do sposobu realizacji działań w ramach RPO WP w obszarze włączenia społecznego (np. pytania badawcze nr 3.1, 3.3, 3.4, 3.7, 3.8, 3.11 i inne).

Ponadto dokonana została ocena adekwatności realizowanych działań względem założonych celów wsparcia w Programie (ocena trafności) oraz stopień realizacji założonych celów wsparcia w Programie (ocena skuteczności).

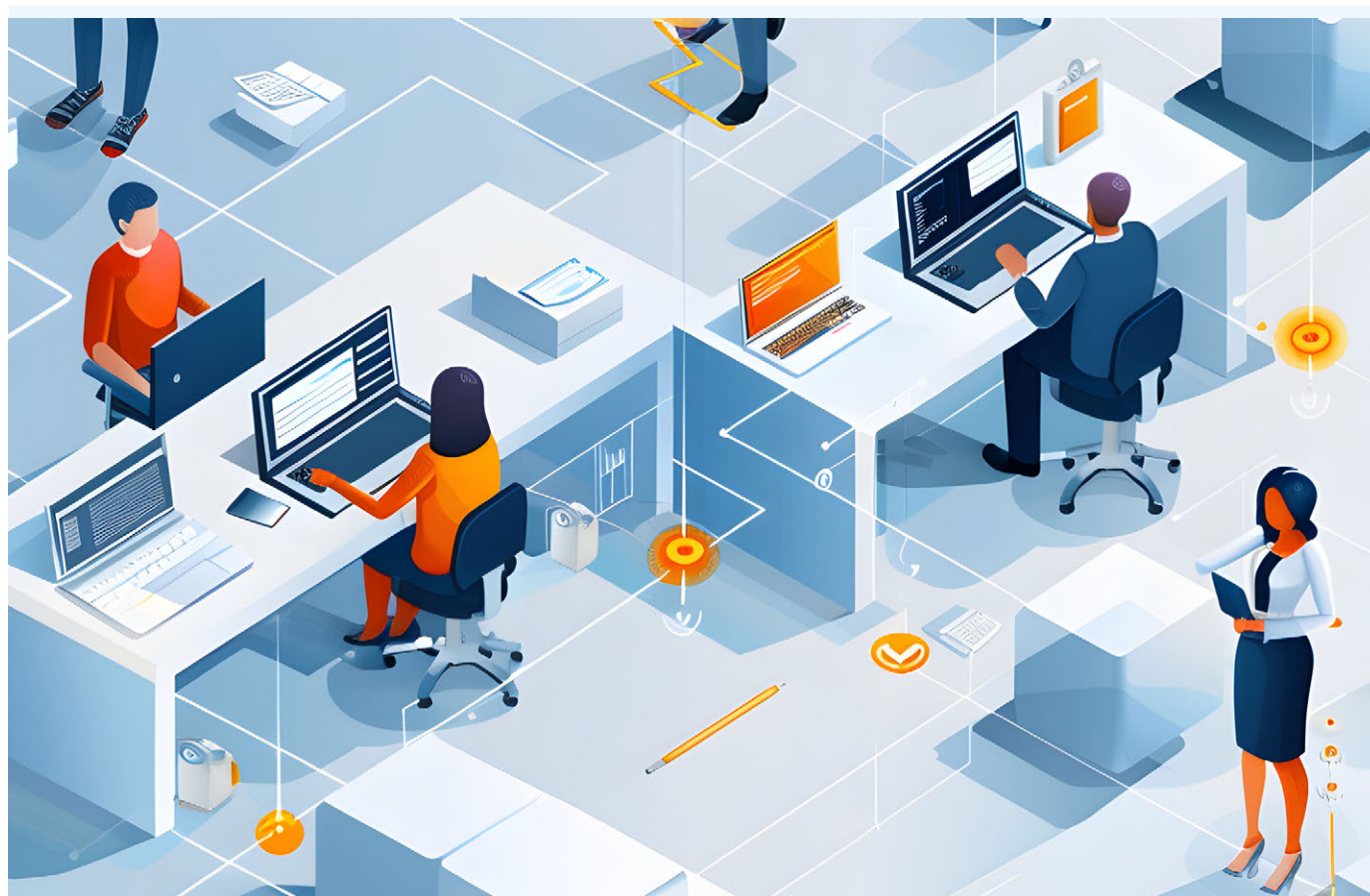
Kolejny etap badania obejmował analizę oddziaływania projektów RPO WP w obszarze włączenia społecznego na otoczenie, w tym m.in.:

- ocenę stopnia, w jakim realizowane projekty przyczyniły się do poprawy sytuacji grup docelowych (osób dotkniętych i zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz ich rodzin, imigrantów),
- ocenę wpływu RPO WP na liczbę miejsc świadczenia usług społecznych, a także na jakość oraz dostępność tych usług,
- wpływu działań w ramach RPO WP na rozwój podmiotów ekonomii społecznej.

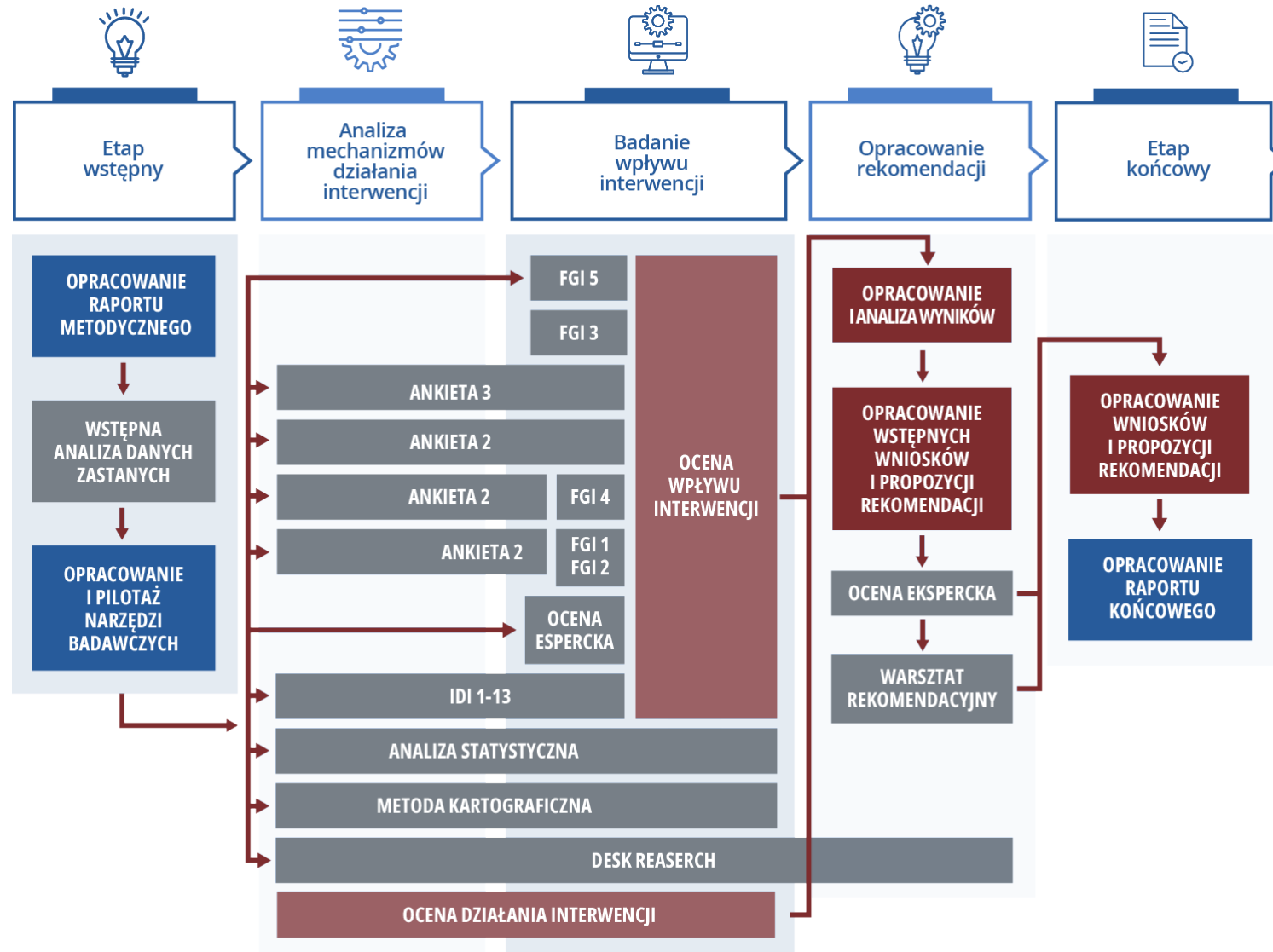
Ocena efektów realizacji projektów RPO WP w obszarze włączenia społecznego pozwoliła na ocenę ich przydatności do rozwiązywania określonych w Programie wyzwań w tym obszarze (ocena użyteczności) i ocenę relacji poniesionych nakładów finansowych do osiągniętych efektów (ocena efektywności). Efekty realizowanych działań ocenione zostały również pod kątem trwałości, tj. na ile efekty osiągnięte w ramach zrealizowanych działań są trwałe w czasie i w jakim stopniu działania te oddziałują po zakończeniu projektów i będą w przyszłości oddziaływać na otoczenie.

Kolejnym etapem analiz w ramach prowadzonego badania ewaluacyjnego było sformułowanie wniosków i rekomendacji. Następnie zebrane wnioski wraz z rekomendacjami oraz wynikami prowadzonych badań zostały opracowane i przedstawione w formie raportu i prezentacji.

Na każdym etapie badania ewaluacyjnego stosowano metody i techniki gromadzenia oraz analizy danych adekwatne do celu badania i źródeł danych. Model logiczny badania przedstawiony jest na rysunku 2.

Rysunek 2. Model logiczny badania

Źródło: opracowanie własne.

3.2 Źródła danych i informacji

Zgodnie z zasadą triangulacji w badaniu wykorzystano zróżnicowane źródła informacji. Poniżej wskazano grupy respondentów, od których pozyskano informacje w trakcie badania.

- **Beneficjenci projektów RPO WP**, tj. przedstawiciele podmiotów będących beneficjentami projektów realizowanych przy wsparciu z RPO WP (w ramach Działań 6.1, 6.2, 6.3, 7.3, 14.1).
- **Grantobiorcy** (Działanie 14.1), tj. przedstawiciele podmiotów, które otrzymały granty w ramach projektu realizowanego w trybie nadzwyczajnym przez Województwo Pomorskie (beneficjent projektu) w ramach Działania 14.1.
- **Przedstawiciele podmiotów objętych wsparciem**, które otrzymały wsparcie w ramach RPO WP w obszarze włączenia społecznego, tj. przedstawiciele podmiotów tworzących miejsca świadczenia usług społecznych wsparte w ramach Działania 6.2 oraz przedstawiciele podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem.
- **Uczestnicy projektów RPO WP**, tj. osoby, które były uczestnikami projektów RPO WP w obszarze włączenia społecznego (w ramach poddziałań: 6.1.1, 6.1.2, 6.2.1, 6.2.2 z wyłączeniem projektów rewitalizacyjnych, Działania 6.3 oraz Działania 14.1); grupa ta obejmowała dwie podgrupy respondentów: osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym i imigrantów oraz uczestników projektów RPO WP w ramach Działania 6.3 innych niż osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym i imigranci (np. osoby świadczące usługi na rzecz osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym).
- Przedstawiciele Instytucji Zarządzającej i Instytucji Pośredniczącej RPO WP w szczególności przedstawiciele:
 - Departamentu Rozwoju Regionalnego i Przestrzennego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego (DRRP), realizującego zadania Instytucji Zarządzającej RPO WP,
 - Departamentu Europejskiego Funduszu Społecznego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego (DEFS), realizującego zadania Instytucji Zarządzającej RPO WP w zakresie zarządzania i wdrażania RPO WP w części dotyczącej Europejskiego Funduszu Społecznego,
 - Departamentu Programów Regionalnych Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego (DPR), realizującego zadania Instytucji Zarządzającej RPO WP w zakresie zarządzania i wdrażania RPO WP w części dotyczącej Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego,
 - Stowarzyszenia Obszar Metropolitalny Gdańsk-Gdynia-Sopot, pełniącego rolę Instytucji Pośredniczącej RPO WP w zakresie poddziałań wdrażanych w ramach mechanizmu ZIT.
- **Opiekunowie projektów RPO WP**, tj. osoby pełniące rolę opiekunów projektów w obszarze włączenia społecznego w ramach Działań 6.1, 6.2, 6.3, 14.1 oraz 7.3 RPO WP, będące przedstawicielami Departamentu Europejskiego Funduszu Społecznego, Departamentu Programów Regionalnych, Stowarzyszenia Obszar Metropolitalny Gdańsk-Gdynia-Sopot.
- Członkowie Zespołu zadaniowego ds. usług społecznych i infrastruktury społecznej.
- **Przedstawiciele Komitetu Monitorującego RPO WP** specjalizujący się lub działający w obszarze włączenia społecznego.
- **Eksperti zewnętrzeni**, tj. osoby posiadające wiedzę i doświadczenie w zakresie specyfiki funkcjonowania rynku pracy województwa pomorskiego, problemów grup docelowych, w szczególności osób zagrożonych lub dotkniętych ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz imigrantów oraz eksperci w zakresie ekonomii społecznej, usług oraz infrastruktury społecznej.

Poza informacjami pozyskanymi od wymienionych wyżej grup respondentów w badaniu wykorzystano również dane zastane. Korzystano z następujących kategorii dokumentów:

- akty prawne, wytyczne i dokumenty strategiczne szczebla unijnego i krajowego,
- dokumenty strategiczne i programowe szczebla regionalnego,
- dokumentacja związana z wdrażaniem projektów w obszarze włączenia społecznego w ramach RPO WP 2014-2020,
- dokumentacja związana ze wsparciem w ramach projektu grantowego „Pomorskie z Ukrainą”,
- dokumenty strategiczne i programowe szczebla regionalnego (perspektywa 2021-2027),
- dane, raporty i opracowania dotyczące tematyki badania, w tym:
 - dane statystyczne,
 - opracowania i raporty tematyczne,
 - wyniki badań ewaluacyjnych.

3.3 Opis przebiegu badania

3.3.1 Przebieg badania ilościowego

Badanie ilościowe zostało przeprowadzone z wykorzystaniem czterech różnych kwestionariuszy dostosowanych do specyfiki poszczególnych grup respondentów. Każda z ankiet dotyczyła odmiennych zagadnień, odpowiednich do wiedzy i doświadczeń badanych grup. Badanie przeprowadzono techniką CAWI (Computer-Assisted Web Interviewing), wspieraną w razie potrzeby technikami CATI (Computer-Assisted Telephone Interviewing).

Kwestionariusze ankiet zostały opracowane na podstawie analizy danych zastanych oraz w odniesieniu do pytań badawczych określonych w dokumentacji przetargowej. Projekty narzędzi podlegały konsultacjom z Zamawiającym. Przed rozpoczęciem właściwego badania przeprowadzono dwuetapowy pilotaż:

- wewnętrzna walidacja narzędzi: weryfikowano czytelność i zrozumiałość pytań oraz kafeterii odpowiedzi z wykorzystaniem algorytmu FOG oraz testów na grupie 10 osób niezwiązanych z docelowymi grupami badanymi,
- pilotaż na docelowych grupach: przeprowadzono testy na próbie 10 osób z każdej grupy respondentów, co pozwoliło ocenić i udoskonalić narzędzia.

Próba badania właściwego była dobierana celowo, z wykorzystaniem baz danych udostępnionych przez Zamawiającego. Uwzględniono minimalne wskaźniki zwrotu ankiet oraz charakterystykę badanych grup. W przypadku każdego badania dążono do maksymalizacji zwrotu ankiet. Wszystkie dane były anonimizowane.

Ogółem pozyskano 3214 ankiet, w tym: 2171 ankiet z uczestnikami projektów RPO WP (osobami zagrożonymi ubóstwem lub wykluczeniem społecznym i z doświadczeniem migracji w związku z działaniami wojennymi na Ukrainie), 666 ankiet z przedstawicielami podmiotów objętych wsparciem w ramach RPO WP, 264 ankiet z uczestnikami projektów RPO WP w ramach Działania 6.3 (innymi niż osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym i imigrantami) i 113 z beneficjentami projektów RPO WP.

Terminy realizacji poszczególnych badań:

- Ankieta 1: 21.11- 05.12.2024
- Ankieta 2: 21.11- 19.12.2024
- Ankieta 3: 21.11- 19.12.2024
- Ankieta 4: 21.11- 05.12.2024

Tabela 2. Dane dotyczące badania ilościowego

Ankieta	Respondenci	Zakładana minimalna próba	Łączna wartość dofinansowania [zł]
Ankieta 1	beneficjenci projektów RPO WP	n=79	n=113, a w tym: • 6.1.1: n=10 • 6.1.2: n=42 • 6.2.1: n=12 • 6.2.2: n=48 • 6.3.2: n=1
Ankieta 2	uczestnicy projektów RPO WP - osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym i osoby z doświadczeniem migracji w związku z działaniami wojennymi na Ukrainie	n=1902	n=2171, a w tym: • 6.1.1: n=349 • 6.1.2: n=362 • 6.2.1: n=277 • 6.2.2: n=569 • 6.3: n=304 • 14.1: n=310
Ankieta 3	uczestnicy projektów RPO WP w ramach Działania 6.3 inne niż osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym i imigranci	n=264	n=264
Ankieta 4	przedstawiciele podmiotów objętych wsparciem w ramach RPO WP	n=666	n=666, a w tym: • 6.2.1: n=65 • 6.2.2: n=373 • 6.3: n=228
Suma			3214

Źródło: opracowanie własne.

3.3.2 Przebieg badania jakościowego

Badania jakościowe objęły wywiady indywidualne i wywiady grupowe.

Metoda IDI (indywidualne wywiady pogłębione) to jakościowa technika badawcza polegająca na bezpośrednich, pogłębionych rozmowach indywidualnych z wybranymi respondentami. Celem IDI jest uzyskanie szczegółowych informacji na temat opinii, doświadczeń i motywacji badanych. Wywiady są prowadzone w sposób elastyczny, umożliwiając dostosowanie pytań do przebiegu rozmowy, co pozwala na eksplorację zagadnień istotnych dla danego badania. IDI jest szczególnie użyteczne w badaniach wymagających zrozumienia złożonych procesów lub zachowań.

W niniejszym badaniu zrealizowano 24 IDI z przedstawicielami różnych instytucji zaangażowanych w realizację Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego. Podzieleni byli oni według departamentów, działań i ról:

1. **przedstawiciele Instytucji Zarządzającej (IZ RPO WP)** z różnych departamentów, takich jak Departament Europejskiego Funduszu Społecznego, Departament Programów Regionalnych oraz Departament Rozwoju Regionalnego i Przestrzennego,
2. **przedstawiciele Instytucji Pośredniczącej (IP RPO WP)**
3. przedstawiciele Komitetu Monitorującego RPO WP,
4. **opiekunowie projektów** związanych z Działaniami 6.1, 6.2, 6.3 i 7.3,
5. beneficjenci,
6. **grantobiorcy** oraz przedstawiciele Zespołu zadaniowego ds. usług społecznych i infrastruktury społecznej,
7. **przedstawiciele realizatora projektów** w Działaniu 14.1 (przedstawiciel ROPS).

Poniższa tabela ilustruje szeroki zakres zaangażowania różnych interesariuszy w proces realizacji i monitorowania RPO WP.

Tabela 3. Uczestnicy indywidualnych wywiadów pogłębionych

Nr	Respondent
IDI 1	przedstawiciel IZ RPO WP - Departament Europejskiego Funduszu Społecznego
IDI 2	przedstawiciel IZ RPO WP - Departament Programów Regionalnych
IDI 3	przedstawiciel IZ RPO WP - Departament Rozwoju Regionalnego i Przestrzennego
IDI 4	przedstawiciel IP RPO WP - Stowarzyszenie Obszar Metropolitalny Gdańsk-Gdynia-Sopot
IDI 5	przedstawiciel Komitetu Monitorującego RPO WP
IDI 6	opiekun projektów - Działanie 6.1
IDI 7	opiekun projektów - Działanie 6.1
IDI 8	opiekun projektów - Działanie 6.2
IDI 9	opiekun projektów - Działanie 6.2
IDI 10	opiekun projektów - Działanie 6.3
IDI 11	opiekun projektów - Działanie 6.3
IDI 12	opiekun projektów - Działanie 7.3
IDI 13	przedstawiciel ROPS odpowiedzialnego za koordynowanie działań na rzecz sektora ekonomii społecznej w regionie (Działanie 6.3)
IDI 14	przedstawiciel beneficjenta - Działanie 6.3
IDI 15	przedstawiciel beneficjenta - Działanie 6.3
IDI 16	przedstawiciel beneficjenta - Działanie 6.3
IDI 17	opiekun projektów zintegrowanych (Działania 6.2 i 7.3)

Nr	Respondent
IDI 18	opiekun projektów zintegrowanych (Działania 6.2 i 7.3)
IDI 19	przedstawiciel Zespołu zadaniowego ds. usług społecznych i infrastruktury społecznej
IDI 20	przedstawiciel Zespołu zadaniowego ds. usług społecznych i infrastruktury społecznej
IDI 21	grantobiorca w Działaniu 14.1
IDI 22	grantobiorca w Działaniu 14.1
IDI 23	grantobiorca w Działaniu 14.1
IDI 24	przedstawiciel beneficjenta/realizatora projektu - Działanie 14.1 (przedstawiciel ROPS)

Źródło: opracowanie własne.

Oprócz wywiadów indywidualnych zrealizowano również 5 wywiadów grupowych (FGI).

Metoda FGI (Focus Group Interview) to technika badawcza polegająca na przeprowadzeniu w grupie dyskusji, której celem jest uzyskanie opinii, pomysłów i reakcji uczestników na określone tematy. Wywiady grupowe wykorzystano do zbierania opinii i doświadczeń od różnych interesariuszy zaangażowanych w realizację programu. Grupowe dyskusje pozwoliły na wymianę poglądów między beneficjentami, przedstawicielami IZ RPO WP, co umożliwiło lepsze zrozumienie skuteczności wdrażanych działań i identyfikację obszarów wymagających poprawy.

Uczestnicy wywiadów grupowych (FGI) podzieleni byli na pięć grup dyskusyjnych, które skupiły przedstawicieli beneficjentów i instytucji zaangażowanych w realizację Działań w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego:

- FGI 1 - przedstawiciele beneficjentów Działania 6.1,
- FGI 2 - przedstawiciele beneficjentów Działania 6.2,
- FGI 3 - przedstawiciele beneficjentów projektów objętych ZIT (w poddziałaniach: 6.1.1, 6.2.1, 6.3.1), przedstawiciele beneficjentów realizujących projekty zintegrowane (Działania 6.2 i 7.3) oraz członkowie Zespołu zadaniowego ds. usług społecznych i infrastruktury społecznej i przedstawiciele IZ RPO WP,
- FGI 4 - przedstawiciele beneficjentów Działania 6.3 oraz podmiotów wspieranych przez OWES, jak również przedstawiciele ROPS i IZ RPO WP,
- FGI 5 - przedstawiciele realizatorów projektów w Działaniu 14.1, grantobiorców, ROPS oraz innych instytucji związanych z rozwojem regionalnym i edukacją.

Każda grupa koncentrowała się na specyficznych działaniach i projektach, co pozwoliło na zebranie różnorodnych perspektyw dotyczących realizacji RPO WP.

Tabela 4. Uczestnicy zogniskowanych wywiadów grupowych

Nr	Liczba uczestników	Respondent
FGI 1	10 osób	• przedstawiciele beneficjentów Działania 6.1
FGI 2	9 osób	• przedstawiciele beneficjentów Działania 6.2
FGI 3	12 osób	• przedstawiciel beneficjenta (poddziałanie 6.1.1) • przedstawiciel beneficjenta (poddziałanie 6.2.1) • przedstawiciel beneficjenta (poddziałanie 6.3.1) • 2 przedstawiciele beneficjentów realizujących projekty zintegrowane (Działanie 6.2) • 2 przedstawiciele beneficjentów realizujących projekty zintegrowane (Działanie 7.3) • 2 przedstawiciele Zespołu zadaniowego ds. usług społecznych i infrastruktury społecznej • przedstawiciel IZ RPO WP - DEFS • przedstawiciel IZ RPO WP - DPR • przedstawiciel Stowarzyszenia Obszar Metropolitalny Gdańsk-Sopot-Gdynia
FGI 4	10 osób	• przedstawiciele beneficjentów (Działanie 6.3) • 5 przedstawiciele podmiotów wspieranych przez OWES w ramach RPO WP • przedstawiciel ROPS • przedstawiciel IZ RPO WP - DEFS
FGI 5	8 osób	• przedstawiciel Województwa Pomorskiego (beneficjent Działania 14.1) • przedstawiciel ROPS odpowiedzialnego za przyznawanie grantów • 4 przedstawiciele grantobiorców (Działanie 14.1) • przedstawiciel DRRP • przedstawiciel Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku

Źródło: opracowanie własne.

3.3.3 Przebieg warsztatu rekomendacyjnego

Celem warsztatu rekomendacyjnego było zebranie informacji, które posłużyły do sformułowania ostatecznych wniosków i rekomendacji oraz udzielenia odpowiedzi na pytania badawcze 3.39-3.41 - cel szczegółowy 1.5 Rekomendacje wdrożeniowe dla perspektywy finansowej 2021-2027 (w podziale na obszary: aktywna integracja i ekonomia społeczna, usługi społeczne i zdrowotne oraz integracja migrantów).

W warsztacie rekomendacyjnym wzięło udział 10 osób. Zadbano, aby uczestnikami warsztatu było grono osób posiadających wiedzę na temat specyfiki funkcjonowania rynku pracy województwa pomorskiego, problemów grup docelowych, w szczególności osób zagrożonych lub dotkniętych ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz imigrantów. Ponadto zaproszeni zostali również eksperci w zakresie ekonomii społecznej, usług oraz infrastruktury społecznej.

W warsztacie wzięli udział:

- przedstawiciel Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej,
- przedstawiciel organizacji prowadzącej OWES (Centrum Inicjatyw Obywatelskich),
- przedstawiciel organizacji działających na rzecz osób doświadczonych migracji w związku z działaniami wojennymi na Ukrainie (Centrum Kultury i Sztuki w Tczewie),
- przedstawiciel Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku,
- przedstawiciel Komitetu Monitorującego RPO WP,
- eksperci z zakresu włączenia społecznego i aktywizacji społecznej (członek Krajowego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej, przedstawiciel Stowarzyszenia Integracja i Rozwój),
- przedstawiciel Stowarzyszenia Obszar Metropolitalny Gdańsk-Gdynia-Sopot,
- przedstawiciel instytucji samorządowych działających w obszarze włączenia społecznego (MOPR Słupsk),
- przedstawiciel IZ RPO WP - Departamentu Rozwoju Regionalnego i Przestrzennego UMWP.

Warsztat rekomendacyjny zorganizowany został w formie on-line z wykorzystaniem narzędzi do komunikacji zdalnej. Uczestnicy podzieleni zostali na dwie grupy. Każda grupa pracowała oddzielnie. Łącznie warsztat trwał 6 godzin.

Przed warsztatem (5 dni roboczych wcześniej) uczestnikom przekazany został materiał prezentujący założenia, przebieg oraz wybrane wnioski z przeprowadzonego badania. W czasie warsztatu moderatorka omawiała poszczególne wnioski. Następnie uczestnicy dyskutowali na ich temat i wskazywali propozycje rekomendacji. Każda grupa pracowała nad innym zestawem wniosków podzielonych na trzy obszary tematyczne: aktywna integracja i ekonomia społeczna, usługi społeczne i zdrowotne oraz integracja migrantów.

Zebrany w trakcie warsztatu materiał został opracowany przez zespół badawczy i na tej podstawie sformułowane zostały ostateczne rekomendacje wdrożeniowe dla perspektywy finansowej 2021-2027 (w podziale na obszary: aktywna integracja i ekonomia społeczna, usługi społeczne i zdrowotne oraz integracja migrantów).

3.4 Sposób rozwiązywania napotkanych trudności w realizacji badania

3.4.1 Modyfikacja harmonogramu

Planując szczegółowe terminy realizacji poszczególnych działań, Wykonawca uwzględnił fakt, że w okresie świątecznym pozyskanie respondentów, zarówno badania ankietowego jak i wywiadów, mogłoby być trudniejsze. W związku z tym Wykonawca przyspieszył realizację etapu wstępnego, dzięki czemu możliwe było zakończenie działań z udziałem respondentów przed okresem świątecznym.

3.4.2 Zastosowanie buforów czasowych i przedłużenie czasu realizacji badania ankietowego

Wykonawca zawierając umowę z podmiotem realizującym badanie ankietowe założył margines bezpieczeństwa, w postaci buforu czasowego, który mógł zostać wykorzystany na ewentualne przedłużenie czasu zbierania danych. Opcja przedłużenia tego czasu została wykorzystana w przypadku 2 ankiet. Dzięki przewidzianym buforom czasowym, takie przesunięcie nie spowodowało opóźnienia w realizacji całego badania.

3.4.3 Szerokie zaangażowanie członków zespołu do moderowania wywiadów

Po rozpoczęciu rekrutacji respondentów do wywiadów (indywidualnych wywiadów pogłębionych i zogniskowanych wywiadów grupowych) napotkano trudności związane z uzgodnieniem terminów poszczególnych wywiadów. Wykonawca zwiększył liczbę członków zespołu oddelegowanych do przeprowadzania wywiadów, co pozwoliło na większą elastyczność i możliwość dopasowania terminów i godzin wywiadów do możliwości respondentów. Jednocześnie zadbano o jakość pracy moderatorów.

3.4.4 Dostosowywanie sposobu przeprowadzenia wywiadów indywidualnych do specyfiki oraz możliwości i preferencji respondentów

Podczas rekrutacji respondentów do wywiadów indywidualnych napotymano na sytuacje, gdy jedna osoba miała wiedzę pozwalającą na udzielenie cennych informacji w odniesieniu do pytań przewidzianych do więcej niż jednego scenariusza wywiadu. W takiej sytuacji, reagowano elastycznie, umawiając z danym respondentem jedno spotkanie, podczas którego poruszano zagadnienia z różnych scenariuszy. W przypadku, gdy w takiej sytuacji respondent brał udział w dwóch wywiadach - odpowiednio dostosowywano przebieg drugiego spotkania, aby uniknąć dublowania pozyskiwanych informacji, a pogłębić tematy nie poruszane wcześniej.

4 WYNIKI BADANIA

4.1 Ocena oddziaływania projektów rpo wp na aktywizację społeczną i zawodową osób dotkniętych i zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym w regionie

Działanie 6.1 RPO WP 2014-2020 wpisywało się w Priorytet inwestycyjny 9i „Aktywna integracja, w szczególności w celu poprawy zatrudnialności”. Celem szczegółowym Działania 6.1 było zwiększone zatrudnienie osób dotkniętych i zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym.

Zgodnie z dokumentami programowymi RPO WP planowanym rezultatem interwencji miało być zwiększenie szans na zatrudnienie osób dotkniętych i zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, przede wszystkim poprzez wdrożenie kompleksowych i zindywidualizowanych programów aktywizacji społeczno-zawodowej oraz wsparcie najbliższego otoczenia ww. osób środowiskowymi formami aktywizacji społecznej.

4.1.1 Charakterystyka działań i osiągnięte efekty

W niniejszym podrozdziale przeanalizowane zostaną zrealizowane w ramach Działania 6.1 inicjatywy i ich efekty. W podrozdziale sformułowane zostaną odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

- **3.1 Jakie działania realizowano w projektach RPO WP, czego one dotyczyły i czy przyczyniły się do poprawy sytuacji zawodowej i społecznej wskazanych grup docelowych, tzn. osób dotkniętych i zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz ich rodzin?**
- **3.2 W jakim stopniu formy wsparcia w projektach RPO WP są/były adekwatne do potrzeb grup docelowych? W jaki sposób zapewniona została jakość wsparcia? Które z zastosowanych instrumentów/rozwiązań były najbardziej, a które najmniej efektywne? Czym było to uwarunkowane?**
- **3.3 W jakim zakresie projekty realizowane w PI 9i były komplementarne do projektów realizowanych w ramach PI 9iv i PI 9v?**
- **3.4 Ile osób w podziale na grupy docelowe, wiek, płeć, wykształcenie, miejsce zamieszkania (w układzie: a) obszary miejskie i wiejskie oraz b) Obszar Metropolitalny Gdańsk-Gdynia-Sopot/pozostałe obszary województwa) objęły działania w projektach RPO WP?**
- **3.7 Jaka była tematyczna i przestrzenna skala oraz skuteczność zaangażowania się organizacji pozarządowych w realizację projektów RPO WP?**
- **3.8 Jaka była skala i zakres współpracy pomiędzy instytucjami pomocy i integracji społecznej, instytucjami rynku pracy oraz trzecim sektorem? Czy zawiązana współpraca ma trwały charakter?**

› **CHARAKTERYSTYKA PROJEKTÓW**

W ramach Działania 6.1 podpisanych i zrealizowanych zostało łącznie 175 umów, w tym 22 w ramach mechanizmu ZIT (poddziałanie 6.1.1) i 153 umowy poza mechanizmem ZIT (poddziałanie 6.1.2). Wszystkie projekty w ramach poddziałania 6.1.1 były projektami pozakonkursowymi, natomiast wszystkie projekty w ramach poddziałania 6.1.2 wybrane zostały w trybie konkursowym.

Średnia wartość umowy w ramach Działania 6.1 wynosiła 1 584 376,25 zł, przy czym projekty realizowane w ramach mechanizmu ZIT miały zdecydowanie wyższą wartość niż projekty w poddziałaniu 6.1.2. W przypadku poddziałania 6.1.1 średnia wartość projektu to prawie 4 mln zł, a w przypadku poddziałania 6.1.2 niespełna 1,3 mln zł. Szczegółowe dane dotyczące umów zawartych w ramach Działania 6.1 oraz wyodrębnionych w nim poddziałań zawiera tabela 5.

Tabela 5. Umowy zawarte w ramach Działania 6.1

Kategoria	liczba zawartych umów	łącna wartość ogółem [zł]	łącna wartość dofinansowania [zł]	średnia wartość ogółem/umowę [zł]	średnia wartość dofinansowania/umowę [zł]
poddziałanie 6.1.1	22	81 516 039,68	69 288 633,74	3 705 274,53	3 149 483,35
poddziałanie 6.1.2	153	195 749 804,36	179 315 038,93	1 279 410,49	1 171 993,72
Działanie 6.1	175	277 265 844,04	248 603 672,67	1 584 376,25	1 420 592,42

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014

► **Ocena komplementarności projektów**

Jednym z aspektów analizy projektów realizowanych w ramach Działania 6.1 była ich komplementarność z innymi projektami, w szczególności z projektami realizowanymi w ramach innych Działań. Zebrane dane i opinie posłużyły do sformułowania odpowiedzi na pytanie badawcze:

3.3 W jakim zakresie projekty realizowane w PI 9i były komplementarne do projektów realizowanych w ramach PI 9iv i PI 9v?

Projekty realizowane w PI 9i należy uznać za komplementarne w dużym zakresie do projektów realizowanych w ramach PI 9iv i PI 9v. W szczególności komplementarne były projekty w ramach Działań 6.1 i 6.3. Co należy jednak podkreślić stopień ich wzajemnego uzupełniania się zależał od strategii jednostek samorządowych. Podkreślali to w badaniu przedstawiciele Instytucji Zarządzającej, zwracając uwagę, że część gmin przykłada dużą wagę do kompleksowości podejmowanych przez siebie inicjatyw. Komplementarność projektów wynika również z działań podejmowanych przez IZ oraz IP mających na celu sieciowanie aktorów w szeroko rozumianym sektorze aktywizacji społecznej i społeczno-zawodowej, czy też planowania i egzekwowania działań w poszczególnych OP.

Ja bym powiedziała chyba, że u nas następują po sobie, że jest to wsparcie do pewnego momentu w ośrodku pomocy społecznej, potem jest klub integracji społecznej, a absolwenci klubu integracji społecznej korzystają potem ze środków na przykład utworzenia miejsc pracy w podmiotach ekonomii społecznej i wtedy korzystają już z ośrodków wsparcia ekonomii społecznej. Więc tak jakby następują po sobie, ale nigdy nierównoległe. [Beneficjent FGI 1]

Stopień komplementarności projektów w dużej mierze zależał również od zaangażowania jednostek samorządu terytorialnego oraz lokalnych organizacji pozarządowych. Gminy, które rozwijały różnorodne formy wsparcia, takie jak centra integracji społecznej, mieszkania wspomagane czy usługi opieki dziennej, mogły lepiej integrować działania. Organizacje pozarządowe, pełniąc rolę pośredników, ułatwiały współpracę między samorządami a OWES-ami, co dodatkowo wzmacniało komplementarność.

Fajnym pośrednikiem jest organizacja pozarządowa, jeśli na danym terenie taka organizacja jest aktywna, to nawiązuje współpracę pomiędzy samorządem a OWES-em. [Przedstawiciel IZ]

Projekty w 6.1 i 6.3 często działały w sposób następujący po sobie. W ramach działania 6.1 uczestnicy otrzymywali podstawowe wsparcie, takie jak doradztwo zawodowe, pomoc psychologiczna czy staże, które przygotowywały ich do podjęcia pracy. Następnie, w ramach działania 6.3, OWES-y zapewniały miejsca pracy, szczególnie w podmiotach ekonomii społecznej. Ten model pozwalał na płynne przejście uczestnika przez ścieżkę aktywizacji społecznej i zawodowej. Wśród barier beneficjenci wskazywali wciąż niewystarczającą liczbę instytucji, które oferowały zatrudnienie.

Miałam taki jeden projekt, gdzie właśnie OWES jakby tworzył takie miejsca pracy dla tych przyszłych uczestników, tak, czyli te osoby, które przychodziły tą najpierw ścieżkę takiego wsparcia, że tak powiem, podstawowego, czyli to doradztwo zawodowe, psychologiczne, staże i potem właśnie trafiły tutaj do kolejnego projektu, gdzie miały miejsce zapewnione. [Opiekun projektów]

Zwrócono jednak uwagę, że wskaźniki w działaniach 6.1 i 6.3 częściowo się pokrywały, ponieważ miały taki sam wskaźnik rezultatu: Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu Programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek). W związku z trudnościami w rekrutacji grupy docelowej do udziału w projektach, pojawiły się trudności w osiągnięciu rezultatów, szczególnie w działaniu 6.3, które miało bardziej wymagające cele.

Podsumowując, projekty realizowane w PI 9i można uznać w dużym zakresie za komplementarne do projektów realizowanych w ramach PI 9iv i PI 9v. Należy jednak podkreślić, że stopień ich wzajemnego uzupełniania się zależał od strategii jednostek samorządowych oraz od działań podejmowanych przez IZ oraz IP mających na celu sieciowanie aktorów w szeroko rozumianym sektorze aktywizacji społecznej i społeczno-zawodowej, czy też planowania i egzekwowania działań w poszczególnych OP.

WSPÓŁPRACA Z ORGANIZACJAMI POZARZĄDOWYMI

W realizację projektów w ramach Działania 6.1 zaangażowane były organizacje pozarządowe. Pełniły one rolę zarówno liderów, jak i partnerów projektów. W niniejszym podrozdziale przeanalizowane zostanie zaangażowanie NGO w realizację interwencji i sformułowane zostaną odpowiedzi na pytania:

- **3.7 Jaka była tematyczna i przestrzenna skala oraz skuteczność zaangażowania się organizacji pozarządowych w realizację projektów RPO WP?**
- **3.8 Jaka była skala i zakres współpracy pomiędzy instytucjami pomocy i integracji społecznej, instytucjami rynku pracy oraz trzecim sektorem? Czy zawiązana współpraca ma trwały charakter?**

Ze względu na dodatkowe premiowanie projektów realizowanych w partnerstwach, były one zawierane powszechnie między instytucjami pomocy i integracji społecznej, instytucjami rynku pracy oraz trzecim sektorem.

Większość moich projektów było realizowanych w partnerstwach i to były głównie instytucje rynku pracy, czyli np. Powiatowy Urząd Pracy, Centrum Integracji Społecznej, gminy, NGO-sy, więc jakby to takie szerokie spektrum partnerstwa. [Beneficjent]

Łącznie z realizacją projektów w Działaniu 6.1 zaangażowanych było 78 podmiotów będących organizacjami pozarządowymi lub związkami wyznaniowymi. Największą grupę wśród nich stanowiły stowarzyszenia (39 podmiotów) oraz fundacje (25 podmiotów). W tabeli 6 przedstawiono strukturę podmiotów w podziale na różne formy prawne organizacji, oddzielnie dla poddziałania 6.1.1 i 6.1.2. oraz ogółem dla Działania 6.1.

Tabela 6. Liczba unikatowych organizacji pozarządowych i związków wyznaniowych zaangażowanych w realizację projektów w Działaniu 6.1

Forma prawna	poddziałanie 6.1.1	poddziałanie 6.1.2	działanie 6.1
fundacje	7	18	25
Kościół Katolicki		2	2
stowarzyszenia	11	28	39
spółdzielnie	2	10	12

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014.

Spośród wszystkich organizacji trzeciego sektora zaangażowanych w realizację projektów w Działaniu 6.1, 46 podmiotów pełniło w projektach rolę lidera. Oznacza to, że w około 30% projektów w Działaniu 6.1 wiodącą rolę pełniły organizacje pozarządowe, przy czym odsetek ten jest większy w przypadku poddziałania 6.1.2 (ponad 30%), a mniejszy dla poddziałania 6.1.1 (24%). W tabeli 7 przedstawiono strukturę liderów projektów, będących organizacjami pozarządowymi, w podziale na różne formy prawne organizacji, oddzielnie dla poddziałania 6.1.1 i 6.1.2. oraz ogółem dla Działania 6.1.

Tabela 7. Liczba unikatowych organizacji zaangażowanych w realizację jako liderzy projektów w Działaniu 6.1

Forma prawna	poddziałanie 6.1.1	poddziałanie 6.1.2	działanie 6.1
fundacje	2	15	17
Kościół Katolicki		1	1
stowarzyszenia	2	21	23
spółdzielnie		5	5

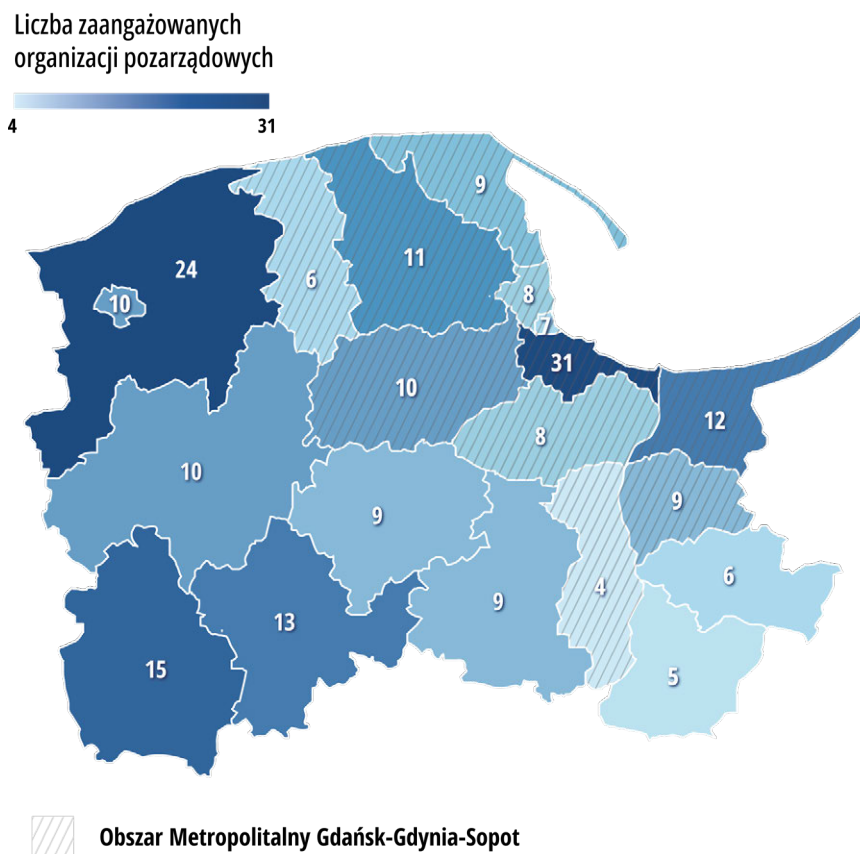
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014.

Dla zobrazowania przestrzennego zaangażowania organizacji pozarządowych, poddano analizie, na terenie jakich powiatów realizowane były projekty w ramach Działania 6.1, w których organizacje pełniły rolę lidera lub partnera. W przypadku, gdy obszar realizacji projektu obejmował więcej niż jeden powiat, zaangażowane w jego realizację organizacje pozarządowe, na potrzeby analizy, przypisano do każdego z nich.

Na wykresie 1 zobrazowano liczbę organizacji pozarządowych zaangażowanych w realizację co najmniej jednego projektu, zarówno w roli lidera jak i partnera, na terenie poszczególnych powiatów województwa pomorskiego. Na mapie nie uwzględniono 10 projektów, w które były zaangażowane były organizacje pozarządowe, a które swoimi działaniami obejmowały teren całego województwa. Najwięcej organizacji pozarządowych było zaangażowanych w realizację projektów na terenach powiatów: Miasta Gdańsk, słupskiego, człuchowski i chojnickiego.

Wykres 1. Przestrzenne zaangażowanie organizacji pozarządowych w realizację projektów - Działanie 6.1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014.

Organizacje pozarządowe realizowały projekty samodzielnie lub w partnerstwach, zarówno jako liderzy, jak i partnerzy projektów. Partnerstwa umożliwiały podział obowiązków zgodnie z kompetencjami poszczególnych podmiotów. Podmioty różnie dzieliły się zadaniami. Według wskazań respondentów najczęściej podział obowiązków pomiędzy partnerami wyglądał tak, że instytucje rynku pracy i organizacje pozarządowe odpowiadały m.in. za rekrutację uczestników, organizację kursów i staży zawodowych, a także współpracę z pracodawcami, którzy przyjmowali uczestników na staże. Jednostki samorządu terytorialnego koncentrowały się na zadaniach administracyjnych, takich jak udostępnianie miejsc i budynków, zapewnienie wyposażenia oraz obsługi kadrowo-biurowej. Tworzyły również punkty kontaktowe, w których uczestnicy mogli uzyskać informacje na temat projektów.

Beneficjenci dzielili się zgodnie z zakresem swoich działalności, więc część instytucji była odpowiedzialna za rekrutację, część była za realizację kursów albo staży zawodowych, albo też beneficjenci współpracowali z jakimiś pracodawcami, którzy przyjmowali do siebie na staż. Różnie te obowiązki były dzielone. [Opiekun projektów]

JST zajmowały się najczęściej administracją. Udostępniały miejsce, budynek, wyposażenie, odpowiadały też często za taką obsługę kadrowo-biurową, żeby uczestnicy mieli punkt, do którego mogli się wybrać i zapytać o projekt. [Opiekun projektów]

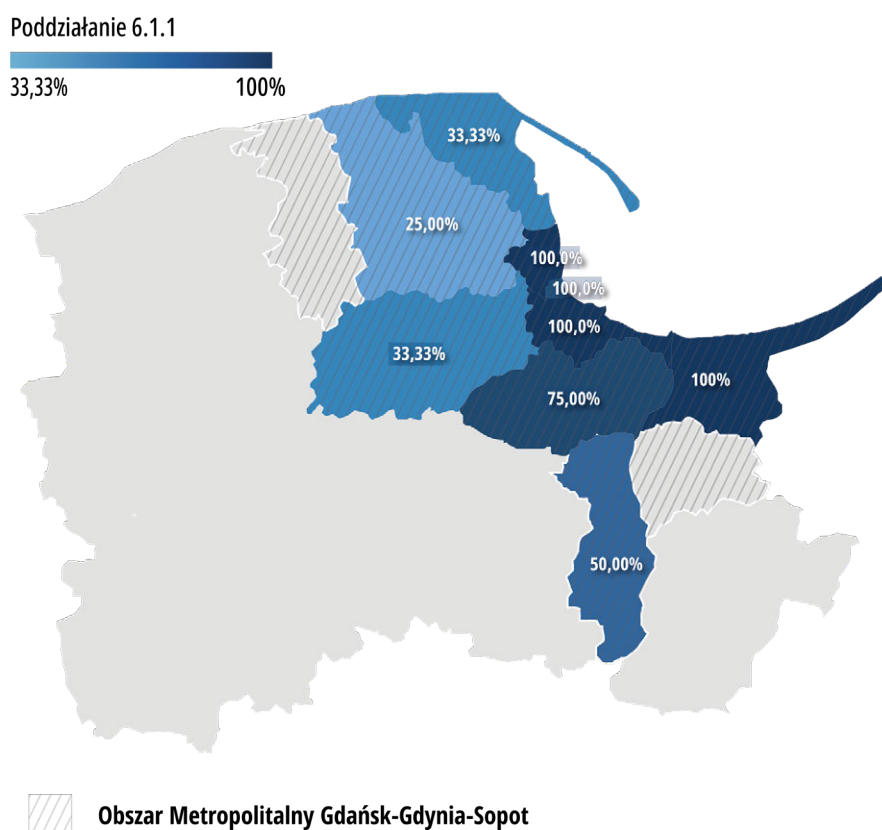

Dzięki realizacji projektów w partnerstwach, organizacje pozarządowe zyskały możliwość współpracy z JST, co wcześniej nie było powszechne. W opinii rozmówców, realizacja kompleksowych działań na poziomie lokalnym wymaga współpracy międzysektorowej w tym szczególnie organizacji pozarządowych z JST. Ta współzależność podkreśla kluczową rolę partnerstw w skutecznej realizacji projektów i zapewnianiu wsparcia w lokalnych społecznościach.

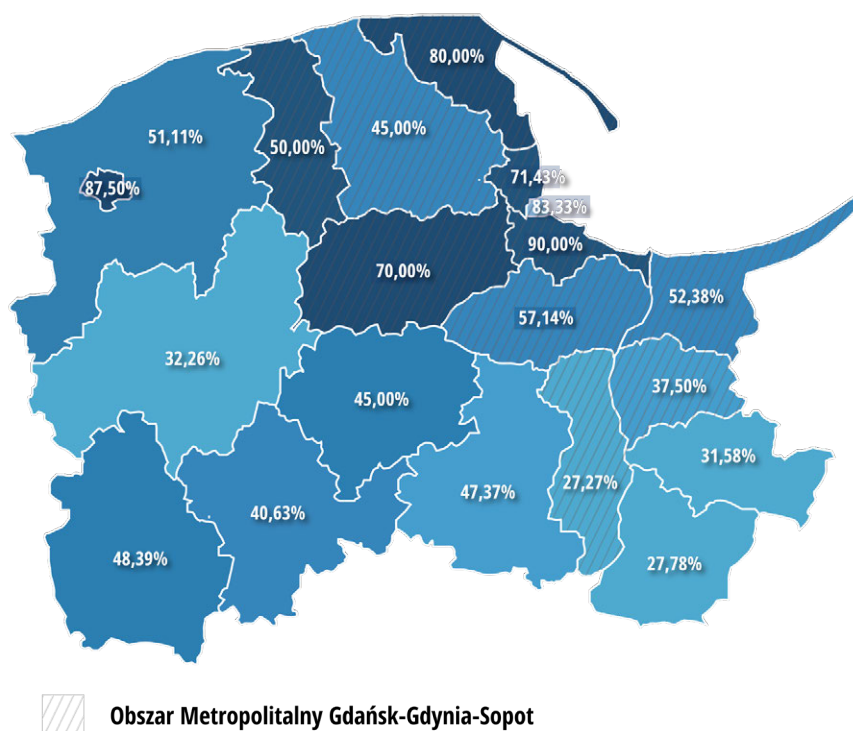
Nie ma takiej opcji na terenie każdej, no może nie każdej, ale w większości gmin, że wszystko damy radę załatwić siłami organizacji pozarządowej, ani też i siłami samorządu terytorialnego, trzeba działać wspólnie. [Przedstawiciel IZ]

Na wykresie 2 zobrazowano skalę współpracy instytucji pozarządowych w ramach formalnych partnerstw zawieranych w celu realizacji projektów w poddziałaniu 6.1.1 i 6.1.2. Dane przedstawiają procentowy udział projektów, w których liderem lub partnerem była organizacja pozarządowa w ogólnej liczbie zrealizowanych w danym powiecie projektów.

Wykres 2. Skala zaangażowania organizacji pozarządowych w realizację projektów w poddziałaniach 6.1.1 i 6.1.2

Poddziałanie 6.1.2

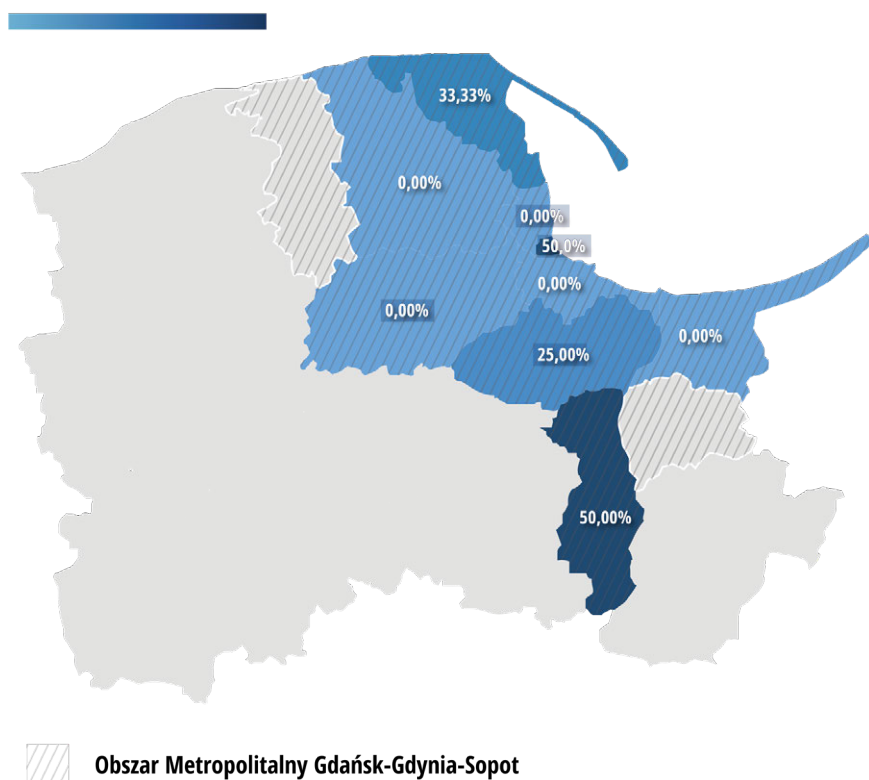
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014.

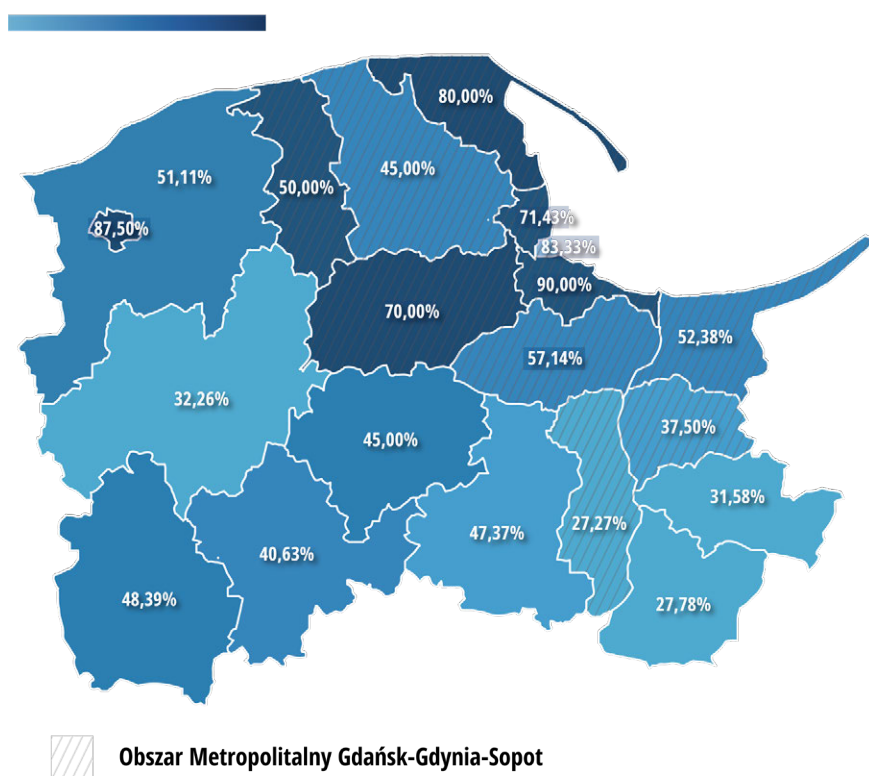
Organizacje pozarządowe aktywnie angażowały się w realizację działań, szczególności w poddziałaniu 6.1.2, o czym świadczy skala projektów, w których liderem była organizacja pozarządowa. Na wykresie 3 przedstawiono udział projektów realizowanych w partnerstwie, w których organizacja pozarządowa pełniła rolę lidera w ogólnej liczbie projektów realizowanych w danym powiecie.

Wykres 3. Skala zaangażowania organizacji pozarządowych w roli lidera w projektach w poddziałaniach 6.1.1 i 6.1.2

Poddziałanie 6.1.1

Poddziałanie 6.1.2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014.

Respondenci badania proszeni byli również o ocenę trwałości współpracy, jak nawiązana została na potrzeby realizacji projektów. Miedzy innymi Rozmówcy zostali poproszeni o wymienienie czynników, które wspierają trwałość nawiązywanej współpracy. Wśród nich najczęściej padały sformułowania:

- dobra atmosfera,
- doświadczenie w realizacji projektów,
- zaangażowanie: realna chęć pomocy osobom, do których kierowane jest wsparcie,
- jasno określony zakres i warunki współpracy (podział obowiązków i budżet),
- wzajemne zaufanie,
- dbanie o komunikację – organizacja spotkań grupy sterującej.

Trwałość nawiązanej współpracy między podmiotami realizującymi projekty znajduje potwierdzenie w składaniu wniosków w nowej perspektywie finansowej przez te same zespoły. Opiekunowie projektów zauważają, że beneficjenci, którzy wcześniej współpracowali, powracają jako partnerzy w kolejnych inicjatywach.

W nowej perspektywie pojawiają się ci sami beneficjenci. [Opiekun projektów]

Nawet w przypadkach, gdy wspólne działania nie są kontynuowane w ramach nowych projektów, kontakty nawiązane między instytucjami często pozostają aktywne, co ma istotne znaczenie dla budowania lokalnych sieci współpracy. Podmioty, które uczestniczyły w projektach jako partnerzy, zachowują świadomość wzajemnych zasobów. Dzięki takim relacjom instytucje mogą szybciej reagować na potrzeby społeczności lokalnych, efektywniej dzielić się doświadczeniem, a także inicjować nowe działania, nawet poza formalnymi ramami projektów.

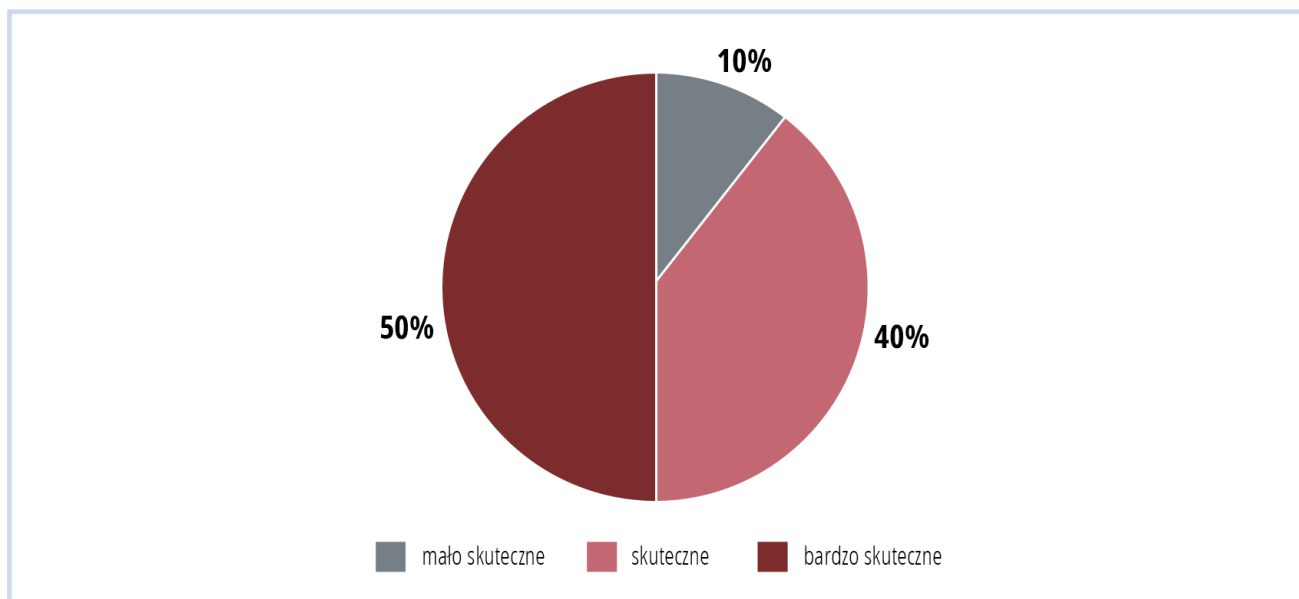
Współpraca ta wzmacnia zaufanie między partnerami i stymuluje rozwój lokalnych ekosystemów wsparcia. Organizacje pozarządowe i jednostki samorządu terytorialnego, które wcześniej działały razem, lepiej rozumieją swoje role w systemie pomocy społecznej oraz mechanizmy funkcjonowania innych podmiotów. Nawiązywanie kontaktów pomaga także klientom instytucji, które mogą skierować ich do właściwego miejsca, ułatwiając dostęp do potrzebnych usług, takich jak orzecznictwo o niepełnosprawności, wsparcie socjalne czy doradztwo zawodowe.

Nawiązane relacje, choć po zakończeniu projektu czasem ograniczają się do wymiany informacji, stanowią fundament dla budowania bardziej zintegrowanych form wsparcia w przyszłości. Utrzymanie takiej sieci kontaktów sprzyja trwałości efektów projektów oraz wzmacnia lokalne struktury społeczno-zawodowe, co jest szczególnie ważne w kontekście działań podejmowanych w ramach funduszy unijnych oraz zintegrowanych strategii rozwoju regionalnego. W dłuższej perspektywie takie relacje mogą prowadzić do zacieśnienia współpracy, zwiększenia efektywności realizacji nowych inicjatyw i lepszego wykorzystania dostępnych zasobów.

My może jako jednostka właśnie NGO-sów nie mamy możliwości współpracy na co dzień z jednostkami samorządowymi, bo nie przewidują działalności związanej z nami. A dzięki takim projektom mogliśmy z nimi współpracować, nawiązać długotrwałe kontakty, które gdzieś tam owocują. Wiemy, do jakiej pani konkretnie nasi uczestnicy, którzy tutaj trafiają mają pójść, co załatwić, gdzie sobie mogą spokojnie na przykład orzeczenie o niepełnosprawności uzyskać, czy w ogóle jakkolwiek pomoc. (...) Wiemy, że możemy liczyć na tamtą panią. Oni wiedzą, że mogą wysłać swoich uczestników tutaj do nas. Taka współpraca została jedynie informacyjna. Ale została. [Beneficjent FGI 1]

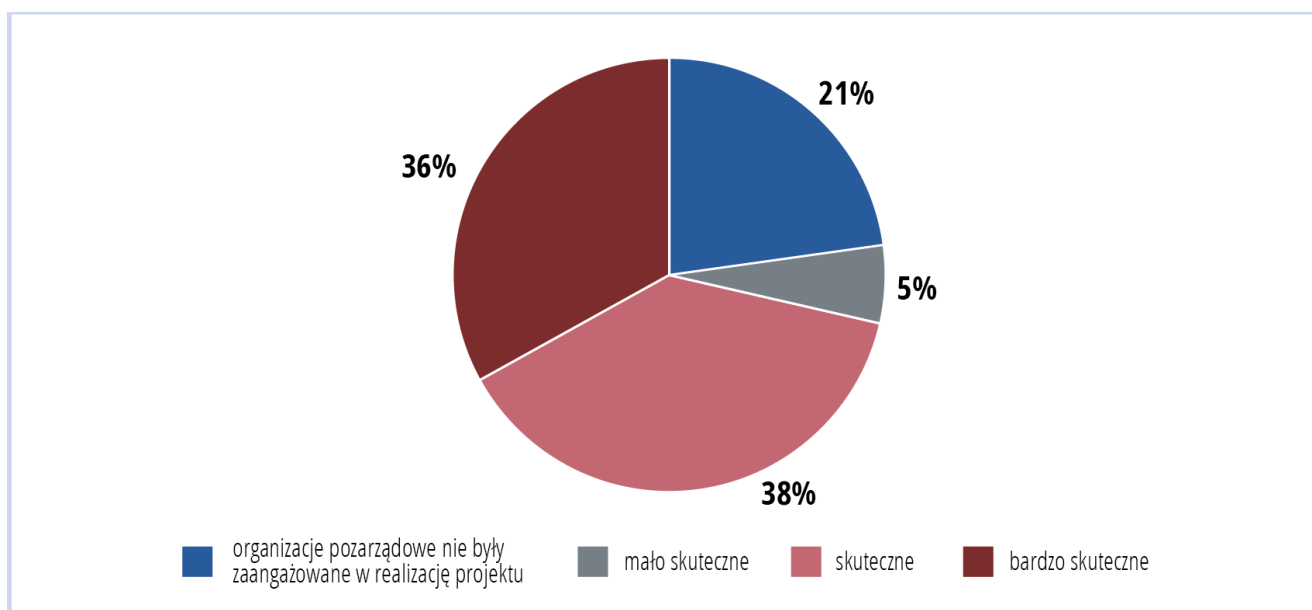
Zaangażowanie organizacji pozarządowych w realizację projektów beneficjenci ocenili jako takie, które przyczyniało się do realizacji celów projektów. Zarówno w poddziałaniu 6.1.1, jak i 6.1.2 respondenci badania ankietowego na pytanie: „Jak oceniają Państwo skuteczność (tj. przyczynienie się do osiągnięcia celów projektu) zaangażowania organizacji pozarządowych w realizację projektu?”, najczęściej wskazywali odpowiedzi bardzo skuteczne i skuteczne. W mniejszym stopniu wybierane były odpowiedzi: średnio skuteczne. Nie pojawiły się w ogóle odpowiedzi wskazujące na to, że zaangażowanie organizacji pozarządowych było nieskuteczne.

Wykres 4. Ocena beneficjentów dotycząca zaangażowania organizacji pozarządowych w realizację projektów - poddziałanie 6.1.1

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego beneficjentów projektów, poddziałanie 6.1.1: n=10

Wykres 5. Ocena beneficjentów zaangażowania organizacji pozarządowych w realizację projektów - poddziałanie 6.1.2

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego beneficjentów projektów, poddziałanie 6.1.2: n=42

UCZESTNICZY PROJEKTÓW

Grupy docelowe projektów realizowanych w Działaniu 6.1 wskazane w SZOOP to osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz ich rodziny, w tym osoby z doświadczeniem migracji w związku z działaniami wojennymi w Ukrainie oraz otoczenie osób i rodzin zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osoby z doświadczeniem migracji w związku z działaniami wojennymi w Ukrainie. W przypadku projektów realizowanych w ramach mechanizmu ZIT dodatkowym wymogiem było, aby były to osoby z obszaru realizacji mechanizmu ZIT.

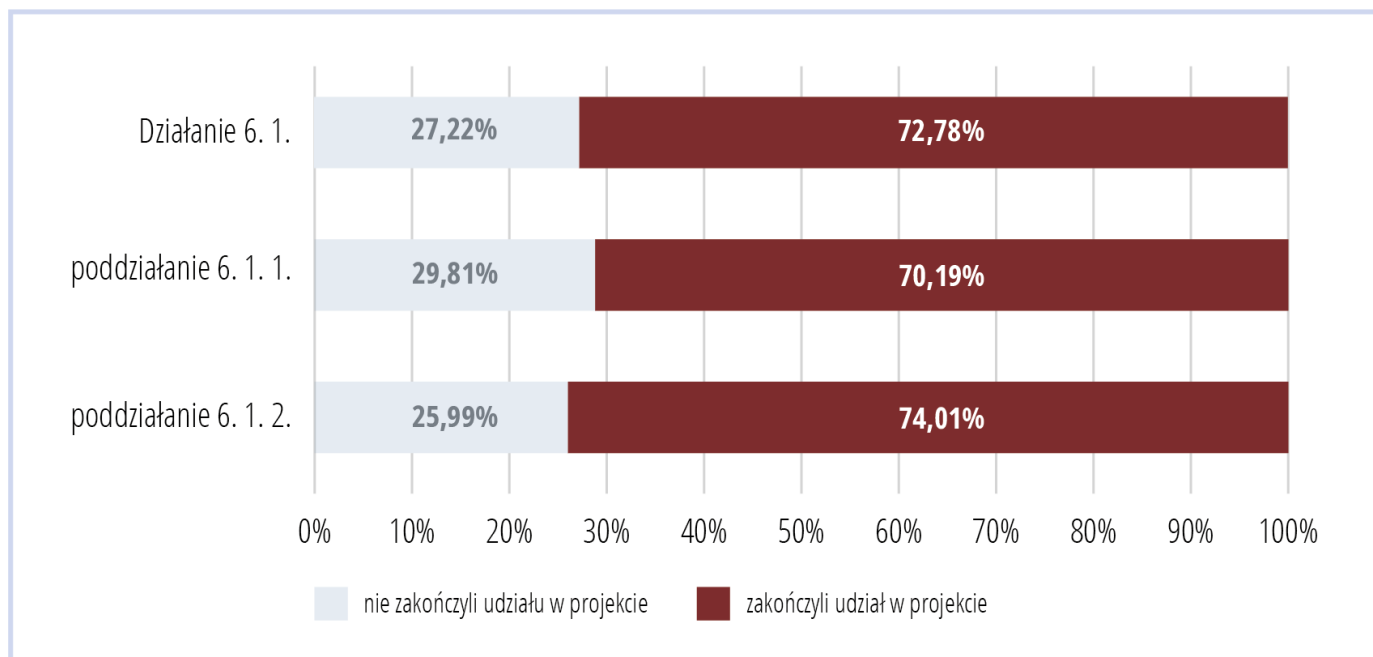
W podrozdziale przedstawione zostaną statystyki dotyczące liczebności uczestników projektów realizowanych w ramach Działania 6.1. Dane te posłużą do oceny trafności wsparcia w aspekcie związanym z odbiorcami, tj. do analizy stopnia w jakim wsparcie skierowane zostało do właściwych grup odbiorców. Ponadto w podrozdziale przedstawione zostaną dane będące odpowiedzią na pytanie badawcze:

3.4 Ile osób w podziale na grupy docelowe, wiek, płeć, wykształcenie, miejsce zamieszkania (w układzie: a) obszary miejskie i wiejskie oraz b) Obszar Metropolitalny Gdańsk-Gdynia-Sopot/pozostałe obszary województwa) objęły działania w projektach RPO WP?

W projektach realizowanych w ramach Działania 6.1 wzięło udział łącznie 19 448¹ uczestników należących do grupy docelowej, z czego 6 256 osób wzięło udział w projektach realizowanych w ramach mechanizmu ZIT (poddziałanie 6.1.1), a 13 192 osoby w ramach projektów realizowanych poza mechanizmem ZIT (poddziałanie 6.1.2).

⁵ Według wskaźnika produktu „liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie” w Działaniu 6.2 objęto wsparciem 19 432 osoby. Na potrzeby analizy w niniejszym rozdziale przyjęto wartość 19 448, zgodną z bazą uczestników. Analogicznie postąpiono w przypadku pozostałych Działań i poddziałań. Stwierdzone różnice nie wpływają na wnioskowanie na temat struktury uczestników projektów.

Wykres 6. Struktura uczestników Działania 6.1 i jego poddziałań

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014; Działanie 6.1: n=19 448, poddziałanie 6.1.1: n= 6 256, poddziałanie 6.1.2: n=13 192.

Spośród wszystkich osób, które przystąpiły do projektów w ramach Działania 6.1 udział zakończyło 72,78% z nich. Relatywnie więcej osób zakończyło udział w projektach realizowanych poza mechanizmem ZIT, czyli w poddziałaniu 6.1.2 niż w poddziałaniu 6.1.1 (realizowanym w ramach mechanizmu ZIT).

Uczestnikami projektu były osoby należące do grup wskazanych w SZOOP, m.in. osoby o niskich kwalifikacjach, bezrobotne i bierne zawodowo, z niepełnosprawnościami, bezdomne lub dotknięte wykluczeniem z dostępu do mieszkań, należące do mniejszości narodowej lub etnicznej, migranci, osoby obcego pochodzenia. W tabeli 8 wskazano liczbę osób deklarujących w momencie przystąpienia do projektu przynależność do poszczególnych grup zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym.

Tabela 8. Wybrane kategorie uczestników Działania 6.1 według sytuacji w chwili przystąpienia do projektu.

Kategoria	Liczba osób w działaniu 6.1	Liczba osób w poddziałaniu 6.1.1	Liczba osób w poddziałaniu 6.1.2
osoby o niskich kwalifikacjach (ISCED 0-3)	15 984	11 377	4 607
osoby bezrobotne	7 860	5 828	2 032
w tym osoby długotrwale bezrobotne	2 243	1 692	551
osoby bierne zawodowo	11 470	7 352	4 118
osoby z niepełnosprawnością	7 242	5 685	1 557
osoby bezdomne lub dotknięte wykluczeniem z dostępu do mieszkań	1 507	666	841

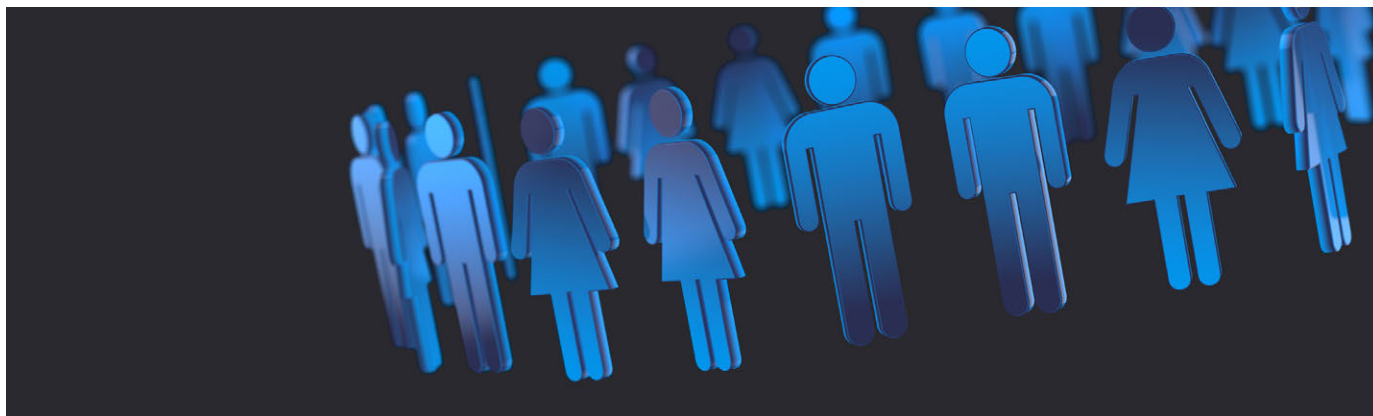
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014.

Ponadto w czasie badania ankietowego beneficjenci projektów wskazywali również na inne bardziej szczegółowe kategorie uczestników. Wśród nich były osoby: z problemami uzależnień, osoby opuszczające zakłady karne, osoby potrzebujące wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, młodzież zagrożona wykluczeniem, rodziny z trudnościami w wypełnianiu swych funkcji, osoby opiekujące się osobami zależnymi, pochodzące z obszarów charakteryzujących się ponadprzeciętnym wykluczeniem społecznym, seniorzy.

Wskazane powyżej kategorie osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym obejmują szerokie spektrum osób znajdujących się w różnych sytuacjach. Są wśród nich zarówno osoby w głębokich kryzysach, którym do wyjścia z kryzysu potrzebny jest długotrwały, kompleksowy program reintegracji, jak również osoby w lepszej sytuacji, które do jej poprawy potrzebują wsparcia w mniejszym zakresie.

W przypadku interwencji mających na celu zwalczanie ubóstwa i wykluczenia społecznego istotne jest zwrócenie uwagi na to, w jakim stopniu wśród uczestników projektów uwzględnione zostały osoby w najtrudniejszej sytuacji. Dotarcie do takich osób oraz ich zrekrutowanie do projektu jest najbardziej skomplikowane, większe jest też w ich przypadku ryzyko porażki. Niemniej jednak osoby w najtrudniejszej sytuacji powinny być w szczególny sposób uwzględnione w interwencji dotyczącej ubóstwa i wykluczenia społecznego.

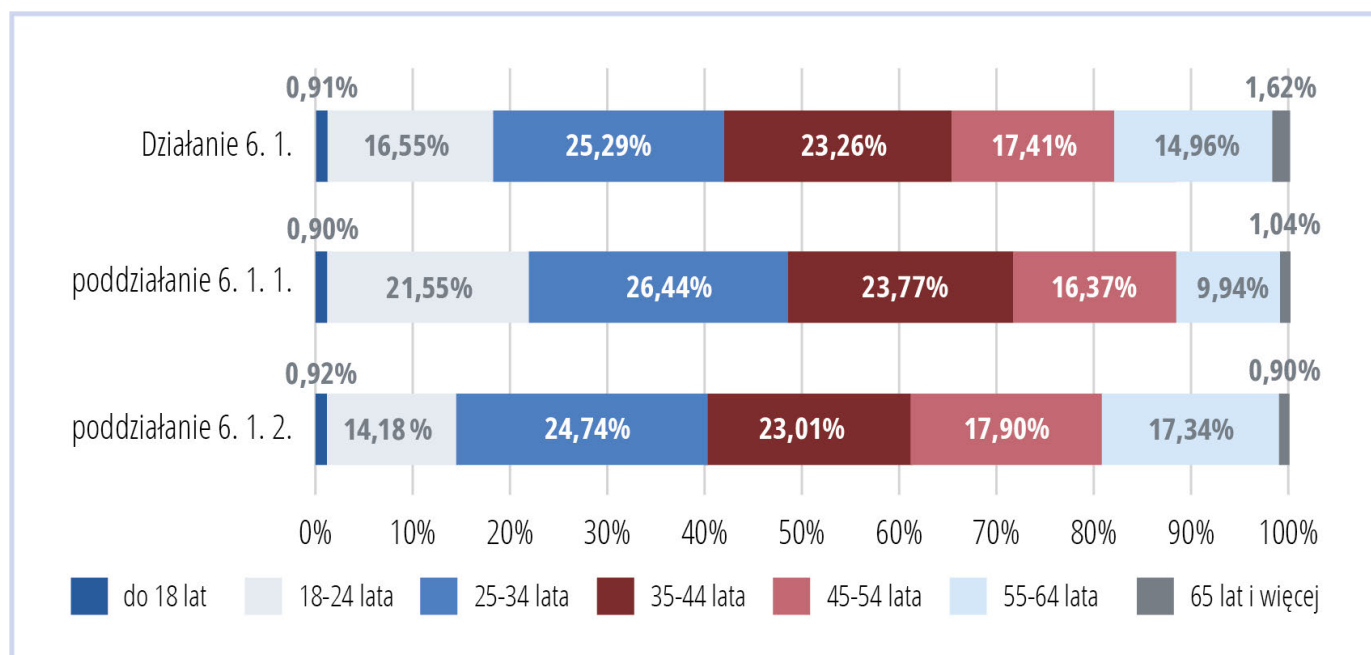
W związku z powyższym, podczas analizowania grup uczestników projektów, należy zwrócić uwagę na czynniki, które są predyktorami ubóstwa i wykluczenia społecznego. Wśród takich czynników znajdują się między innymi wiek, poziom wykształcenia, sytuacja na rynku pracy, stan zdrowia, miejsce zamieszkania. Analiza struktury uczestników ze względu na powyższe czynniki pozwala stwierdzić czy projekty w ramach Działania 6.1 kierowane były do właściwej grupy odbiorców, a tym samym jest jednym z elementów analizy trafności interwencji.

› Wiek uczestników

Jednym z czynników wpływających na wykluczenie społeczne i mogących przyczynić się do popadania w ubóstwo jest wiek. Osoby w starszym wieku bardziej narażone są na problemy powodujące np. niesamodzielność, samotność.

Wykres 7. Struktura uczestników Działania 6.1 według wieku

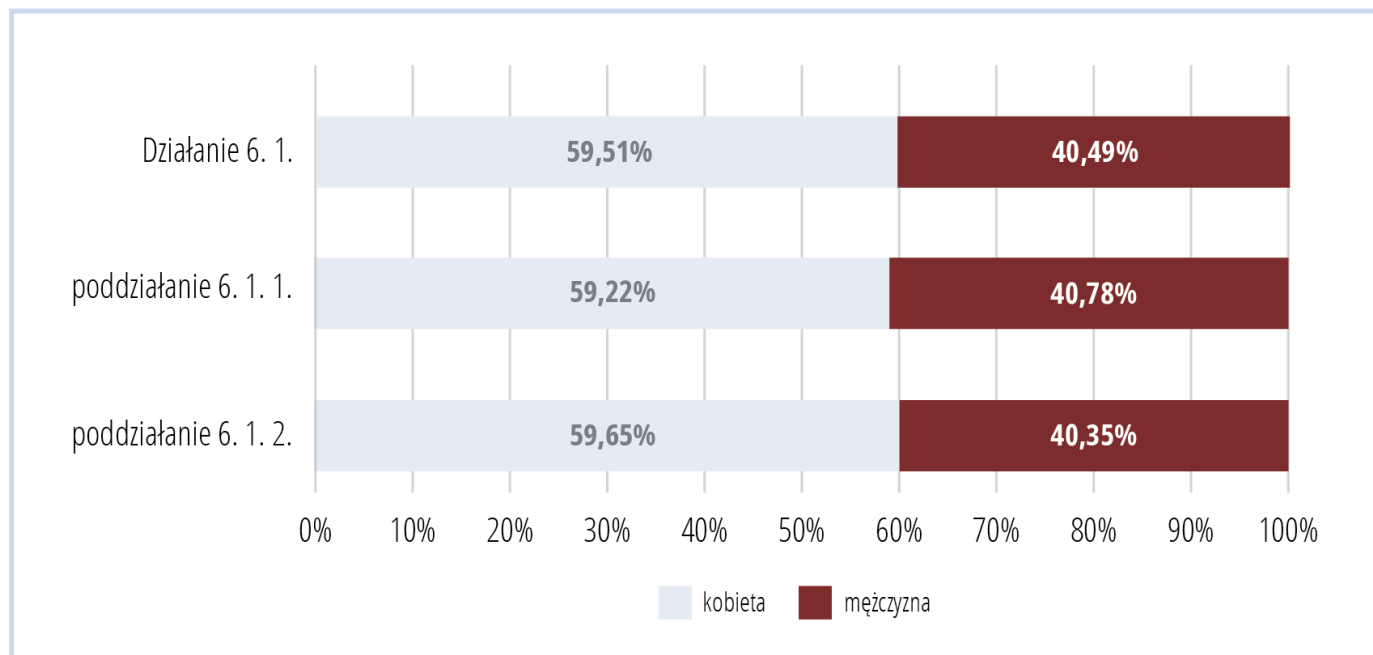
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014; Działanie 6.1: n=19 448, poddziałanie 6.1.1: n= 6 256, poddziałanie 6.1.2: n=13 192;

Analiza struktury uczestników Działania 6.1 pokazuje, że uczestnicy w wieku powyżej 55 lat stanowili jedynie 16,58% ogółu uczestników. W poddziałaniu 6.1.1 odsetek ten był niższy (10,98%) niż w poddziałaniu 6.1.2, gdzie osoby po 55 roku życia stanowiły 19,24% uczestników poddziałania.

› Płeć uczestników

W projektach realizowanych w ramach Działania 6.1 wzięło udział więcej kobiet niż mężczyzn, którzy stanowili około 40% uczestników w każdym z dwóch poddziałań.

Wykres 8. Struktura uczestników Działania 6.1 według płci

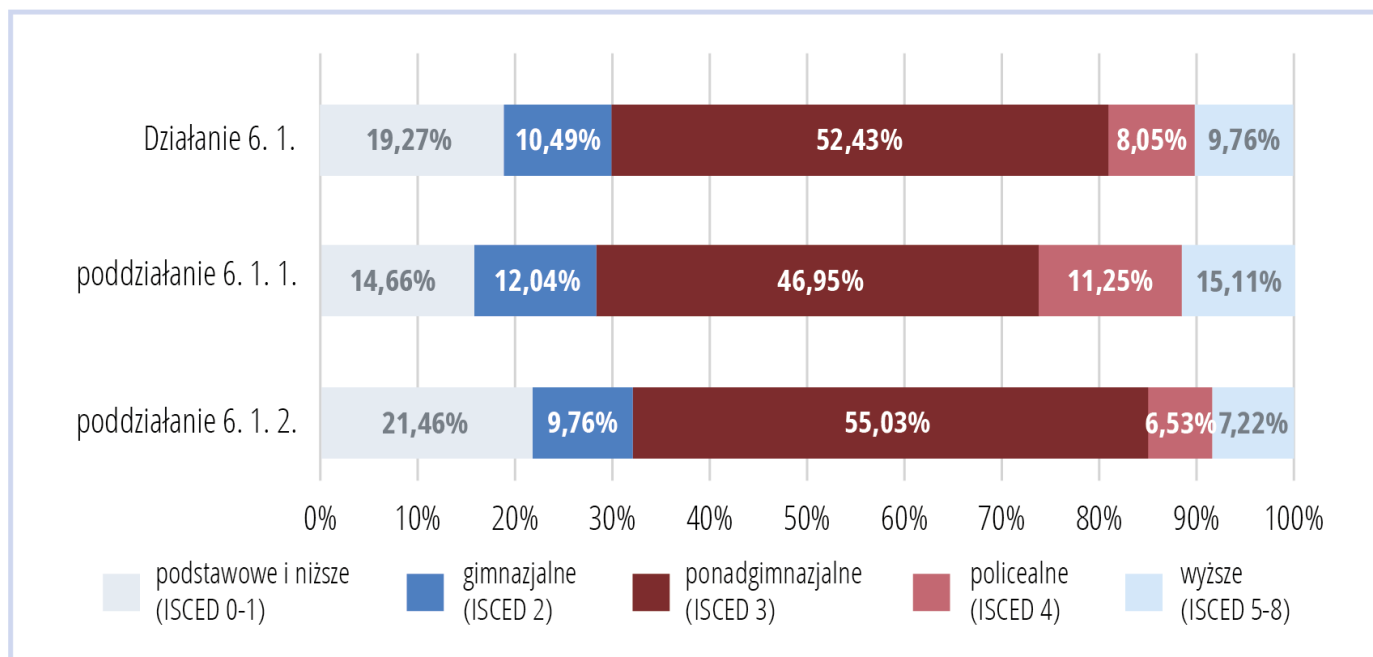
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014; Działanie 6.1: n=19 448, poddziałanie 6.1.1: n= 6 256, poddziałanie 6.1.2: n= 13 192;

› Poziom wykształcenia uczestników

Za osoby o niskich kwalifikacjach uznaje się te, które mają wykształcenie nie wyższe niż ponadgimnazjalne, czyli wg Międzynarodowej Standardowej Klasyfikacji Kształcenia (ISCED), stopień wykształcenia ISCED 3 i niższy. Niskie kompetencje są uznawane za jeden z kluczowych czynników wpływających na trudności ze znalezieniem i utrzymaniem zatrudnienia, co w konsekwencji może przyczyniać się do ubóstwa i wykluczenia społecznego.

Wykres 9. Struktura uczestników Działania 6.1 według wykształcenia.

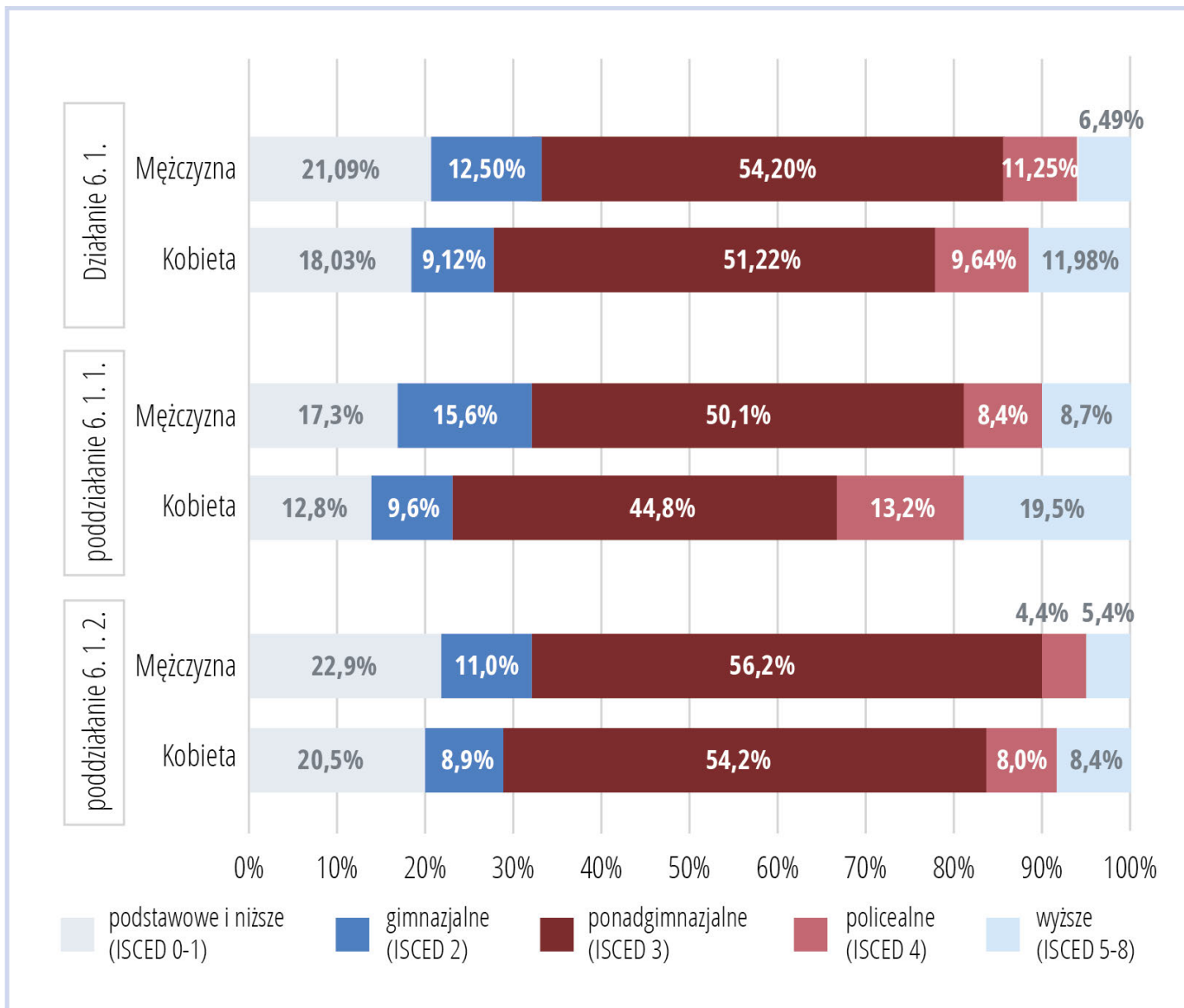

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014; Działanie 6.1: n=19 448, poddziałanie 6.1.1: n= 6 256, poddziałanie 6.1.2: n=13 192.

W ramach Działania 6.1 osoby o niskich kwalifikacjach stanowiły 82,19% uczestników, przy czym stosunkowo większy udział tych osób był w projektach realizowanych w ramach poddziałania 6.1.2. W tym przypadku było to 86,25% osób objętych wsparciem, a w przypadku poddziałania 6.1.1 jedynie 73,64%. W przypadku projektów realizowanych w ramach mechanizmu ZIT (poddziałanie 6.1.1) zdecydowanie większy jest odsetek osób z wykształceniem wyższym niż w przypadku uczestników poddziałania 6.1.2.

Wykres 10. Struktura uczestników Działania 6.1 według wykształcenia w podziale na płeć

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014; Działanie 6.1: n=19 448, w tym kobieta=11 574, mężczyzna= 7 874, poddziałanie 6.1.1: n= 6 256, w tym kobieta=3 705, mężczyzna= 2 551, poddziałanie 6.1.2: n=13 192, w tym kobieta=7 869, mężczyzna= 5 323.

W obydwu działaniach odsetek osób o niskich kwalifikacjach większy jest w grupie mężczyzn, przy czym dysproporcja wykształcenia kobiet i mężczyzn jest bardziej widoczna w przypadku uczestników poddziałania 6.1.1.

› Miejsce zamieszkania w układzie obszary miejskie i wiejskie

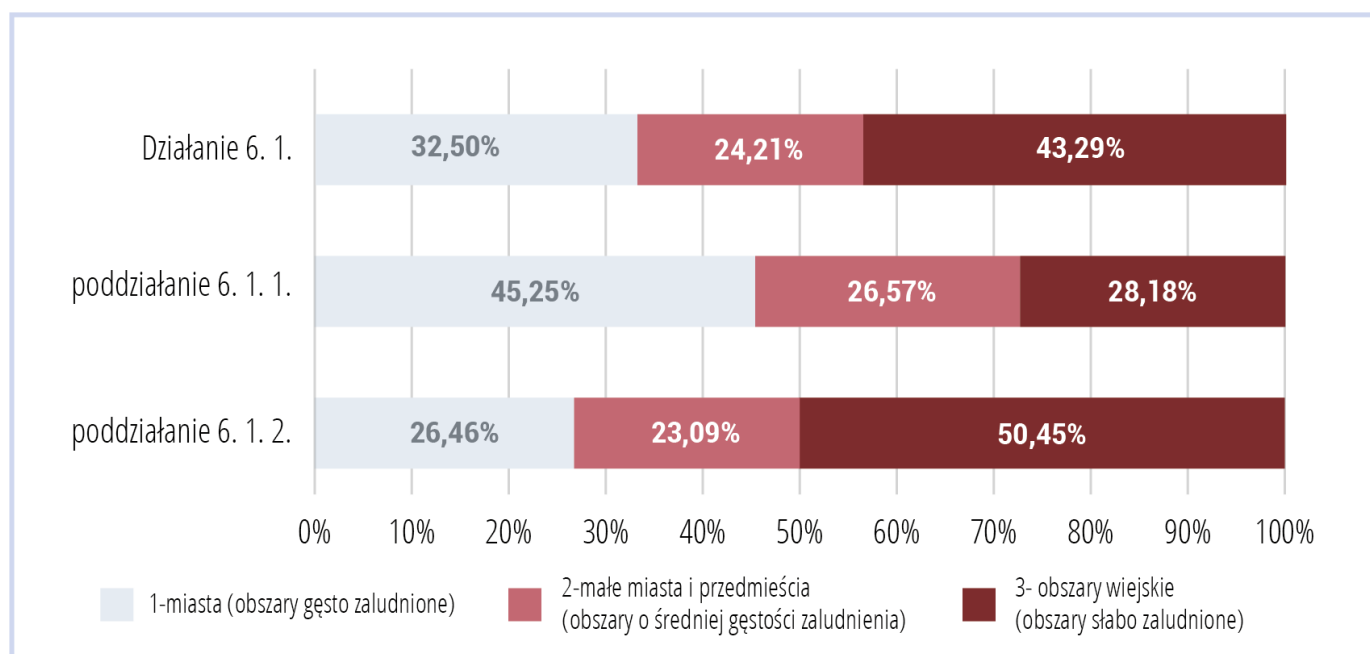
Strukturę miejsca zamieszkania analizowano ze względu na stopień urbanizacji (DEGURBA) obszaru zamieszkania uczestnika oraz w odniesieniu do zasięgu Obszaru Metropolitalnego Gdańsk-Gdynia-Sopot. Stopień urbanizacji wskazano, zgodnie z wytycznymi GUS, wg trzystopniowej skali, gdzie:

1 oznacza miasta (obszary gęsto zaludnione): lokalne jednostki administracyjne, w których co najmniej 50% ludności mieszka w „ośrodkach miejskich”;

2 oznacza małe miasta i przedmieścia (obszary o średniej gęstości zaludnienia): lokalne jednostki administracyjne, w których poniżej 50% ludności mieszka w „ośrodkach miejskich”, jednocześnie poniżej 50% ludności mieszka w „komórkach siatki obszarów wiejskich”;

3 oznacza obszary wiejskie (obszary słabo zaludnione): lokalne jednostki administracyjne, w których ponad 50% ludności mieszka w „komórkach siatki obszarów wiejskich”.

Wykres 11. Struktura uczestników Działania 6.1 według stopnia urbanizacji miejsca zamieszkania

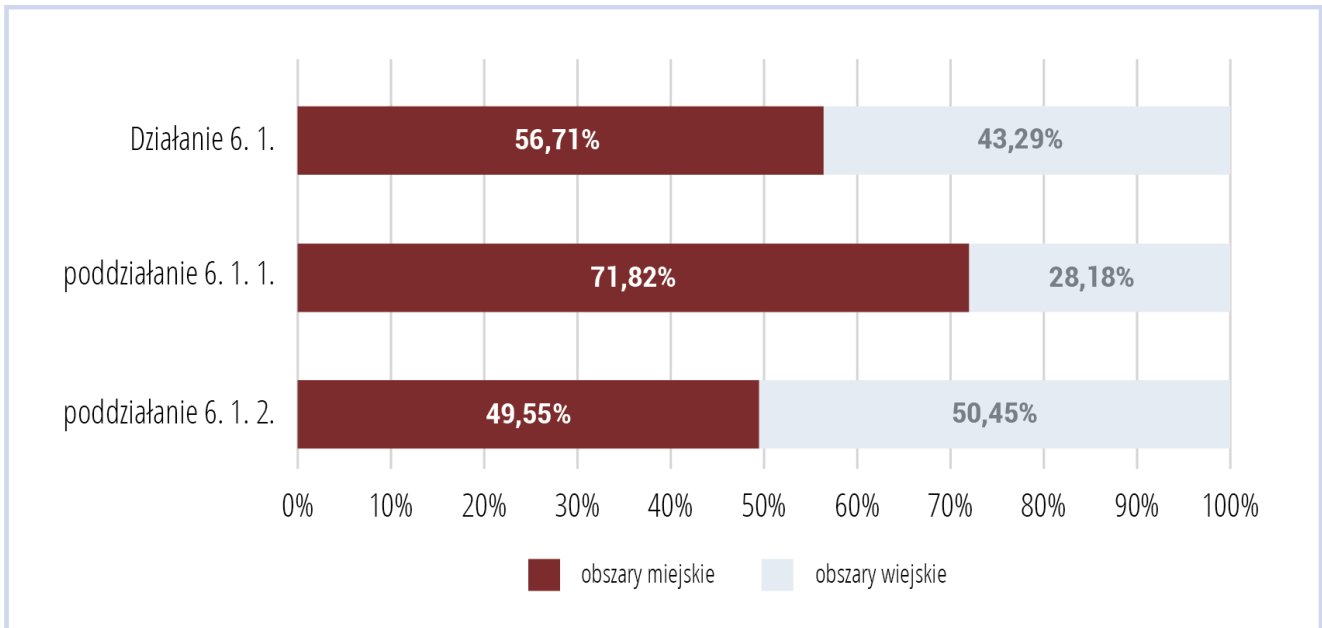
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014; Działanie 6.1: n=19 448, poddziałanie 6.1.1: n= 6 256, poddziałanie 6.1.2: n=13 192;

Przyjmuje się, że obszarami najbardziej zagrożonymi ubóstwem i wykluczeniem społecznym są obszary wiejskie.

Odnosząc się do opisu skali DEGURBA można założyć, że obszary miejskie to te, które mają wskaźnik na poziomie 1 lub 2. Natomiast obszary wiejskie to obszary o stopniu zurbanizowania DEGURBA 3.

W projektach realizowanych w ramach Działania 6.1 blisko połowa uczestników (43,29%) jako miejsce swojego zamieszkania wskazała obszar 3 wg skali DEGURBA, przy czym zdecydowanie większy odsetek uczestników zamieszkuje obszary wiejskie w przypadku uczestników poddziałania 6.1.2. Wynika to z tego, że projekty realizowane w ramach mechanizmu ZIT realizowane były na obszarze OMGGS.

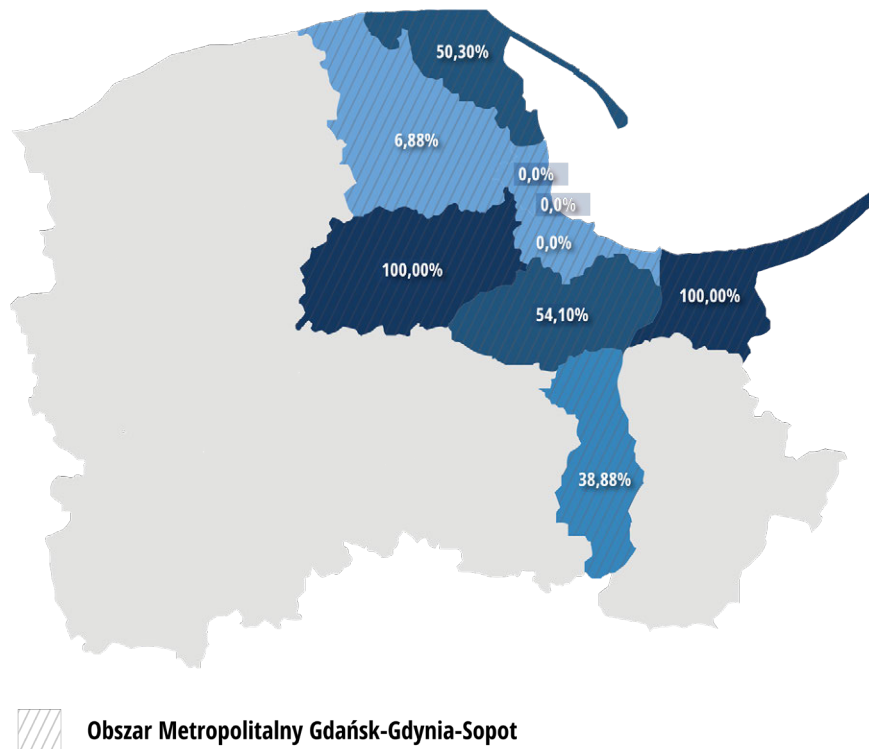
Wykres 12. Struktura uczestników Działania 6.1 wg miejsca zamieszkania w układzie: obszary miejskie i wiejskie

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014; Działanie 6.1: n=19 448, poddziałanie 6.1.1: n= 6 256, poddziałanie 6.1.2: n=13 192;

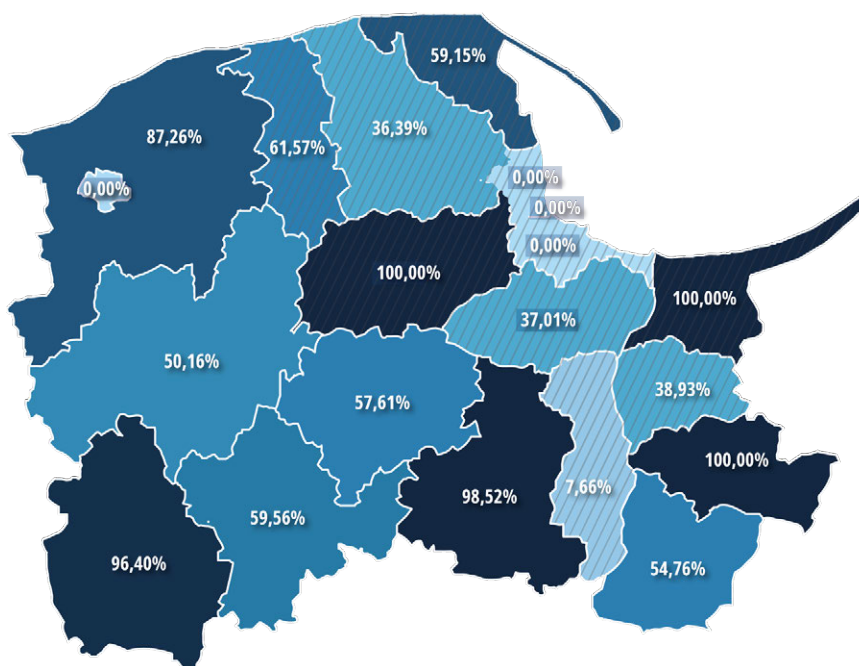
Skalę, w jakiej mieszkańcy obszarów wiejskich zostali objęci wsparciem w ramach poszczególnych poddziałań w Działaniu 6.1, przeanalizowano również w odniesieniu do poszczególnych powiatów. Na wykresach 13 i 14 przedstawiono odsetek uczestników projektów, którzy mieszkają na obszarach wiejskich.

Wykres 13. Odsetek uczestników poddziałania 6.1.1 zamieszkujących obszary wiejskie w poszczególnych powiatach

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014

Wykres 14. Odsetek uczestników podziałania 6.1.2 zamieszkujących obszary wiejskie w poszczególnych powiatach

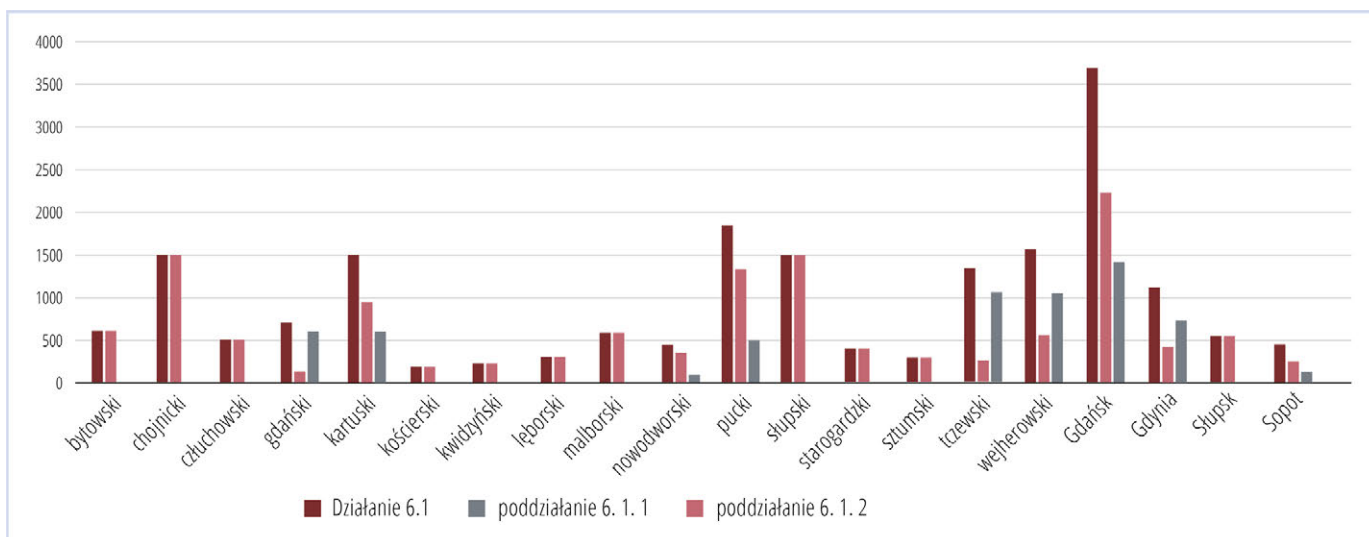

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014

› **Miejsce zamieszkania uczestników w odniesieniu do obszaru metropolitalnego Gdańsk-Gdynia-Sopot**

Rozkład terytorialny uczestników Działania 6.1 i jego poszczególnych podziałania wskazano na wykresie 15.

Wykres 15. Struktura uczestników Działania 6.1 według powiatu zamieszkania

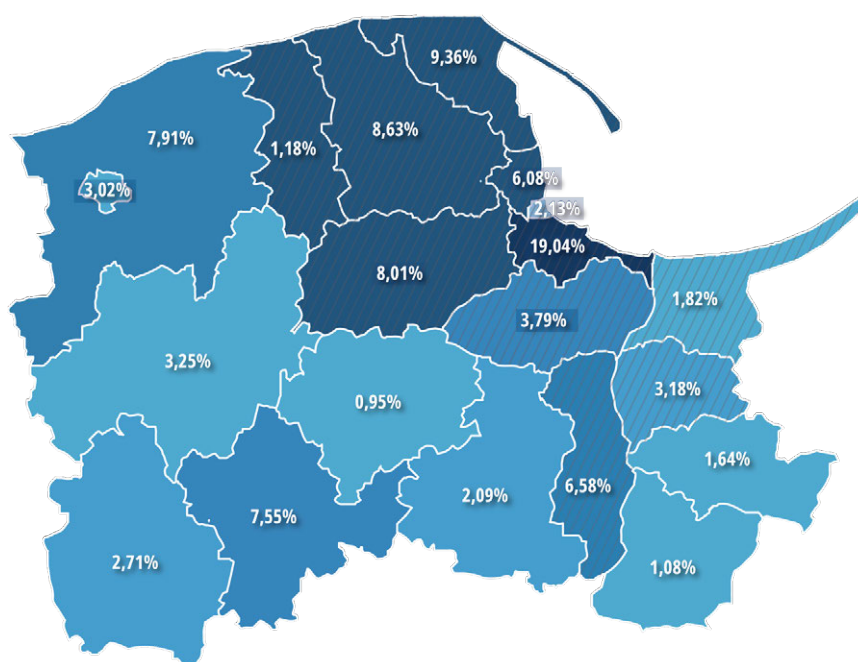
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014; Działanie 6.1: n=19 448, podziałanie 6.1.1: n= 6 256, podziałanie 6.1.2: n=13 192;

OMGGS obejmuje swoim zasięgiem powiaty: gdański, kartuski, lęborski, malborski, nowodworski, pucki, tczewski, wejherowski, Gdańsk, Gdynia, Sopot.

W ramach poddziałania 6.1.1 wsparciem objęto 6 256 osób wskazujących jako miejsce zamieszkania rejon OMGGS. W ramach poddziałania 6.1.2 wsparciem objęto 7 318 osób wskazujących jako miejsce zamieszkania rejon OMGGS. Stanowi to 55,47% wszystkich uczestników poddziałania 6.1.2. Ogółem w Działaniu 6.1 objęto wsparciem 13 574 mieszkańców OMGGS, co stanowi 69,8% uczestników Działania.

Na wykresie 16 zobrazowano rozkład terytorialny uczestników Działania 6.1 (łącznie obu poddziałań). Podano dane procentowe, wskazujące jaki odsetek uczestników Działania 6.1 wskazało dany powiat jako miejsce zamieszkania. Pokazuje to w jakim zakresie wsparcie kierowane było do mieszkańców danego powiatu.

Wykres 16. Udział uczestników zamieszkujących poszczególne powiaty we wsparciu w ramach Działania 6.1

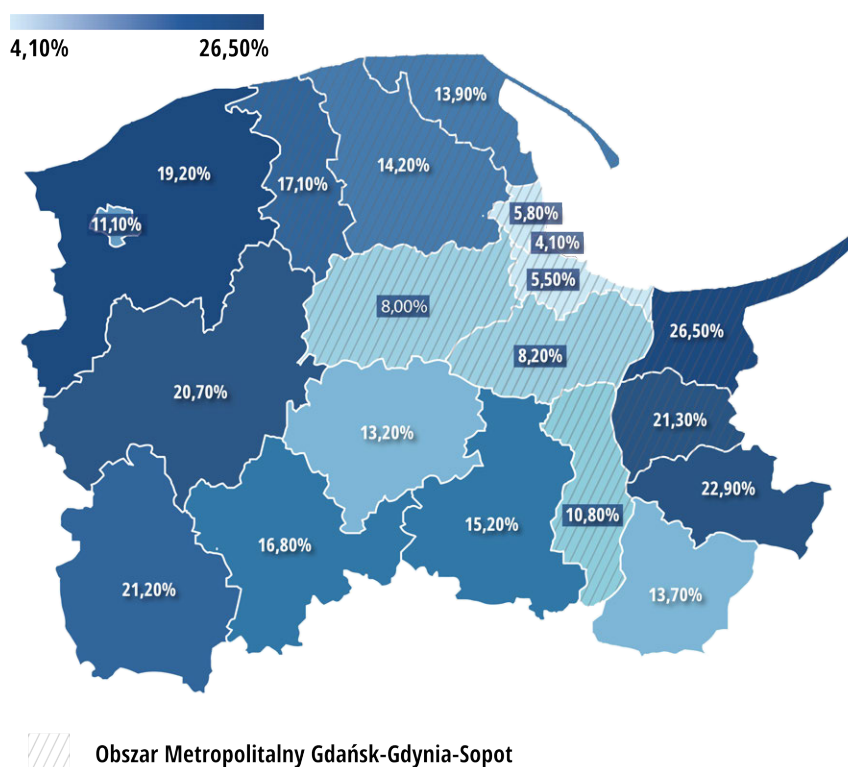
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014

W sytuacji, gdy w ramach programu regionalnego zaplanowane są Działania objęte mechanizmem ZIT i kierowane do podmiotów tworzących ZIT, należałoby wykluczyć te podmioty z udziału w analogicznych Działaniach, w ramach naborów konkurencyjnych.

› Odsetek mieszkańców objętych wsparciem

W celu oceny trafności wsparcia przeanalizowano strukturę uczestników w odniesieniu do danych dotyczących powiatów, tj. danych dotyczących liczby ludności oraz stopy bezrobocia. Stopa bezrobocia jest wskaźnikiem, który w syntetyczny sposób obrazuje natężenie problemów społecznych w danym powiecie z racji tego, że jest on silnie skorelowany z innymi wskaźnikami mierzącymi poziom wykluczenia społecznego na poziomie powiatowym. Jest też czynnikiem, który determinuje wykluczenie społeczne lub wynika z innych przyczyn wykluczenia np. ze stanu zdrowia. Na wykresie 17 zobrazowano stopę bezrobocia w 2014 roku (początek działania interwencji) w poszczególnych powiatach województwa pomorskiego.

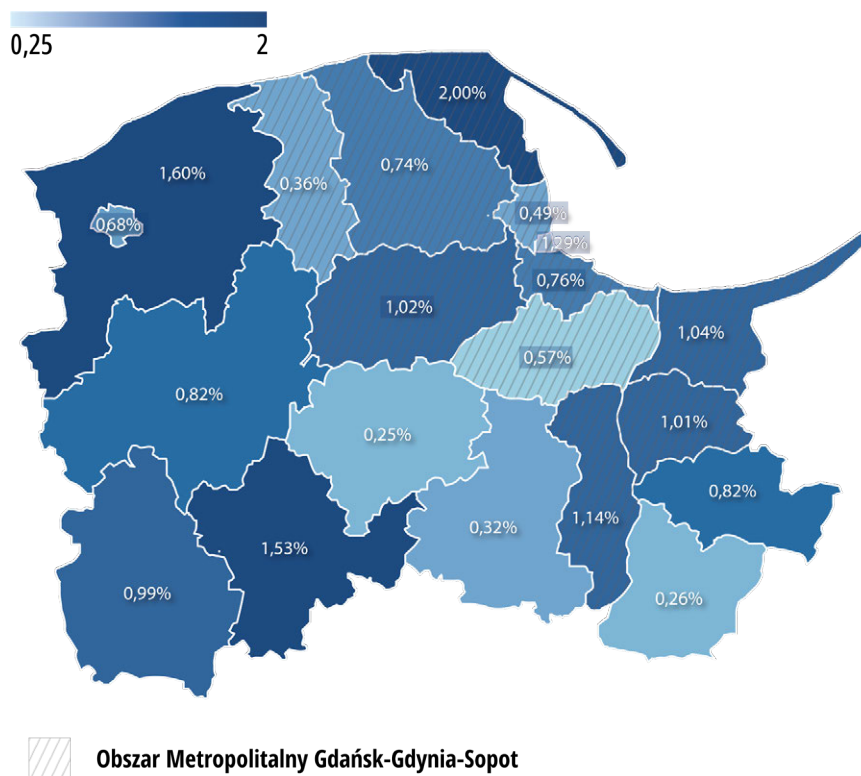
Wykres 17. Stopa bezrobocia w powiatach województwa pomorskiego w 2014 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

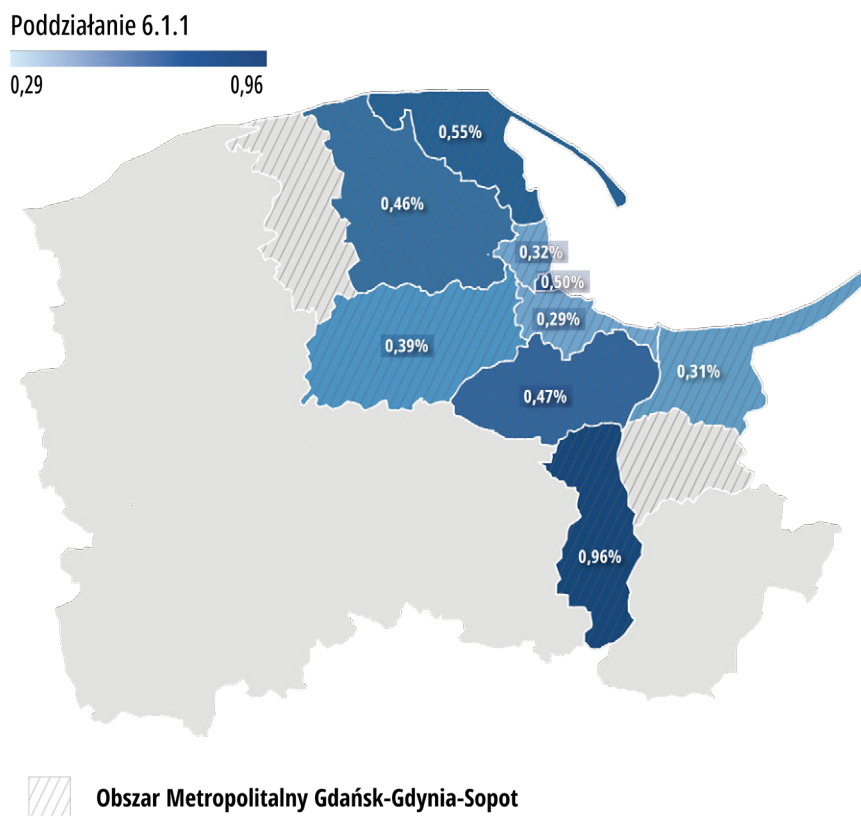
Analiza odsetka osób objętych wsparciem w ramach Działania 6.1 (wykres 18) nie wykazała silnej zależności pomiędzy odsetkiem osób objętych wsparciem, a stopą bezrobocia. Występują zarówno powiaty o stosunkowo niskiej stopie bezrobocia, w których wsparciem objęto wysoki odsetek mieszkańców (np. Sopot, powiat pucki, powiat kartuski) oraz powiaty, w których odsetek osób objętych wsparciem wydaje się niewystarczający w stosunku do stopy bezrobocia (np. powiat kwidziński). Niemniej jednak w większości skala wsparcia w danym powiecie była adekwatna do występującej w nim stopy bezrobocia. Podobna sytuacja występuje w przypadku analizy w podziale na poszczególne poddziałania (wykres 19).

Wykres 18. Odsetek mieszkańców powiatów objętych wsparciem w ramach Działania 6.1

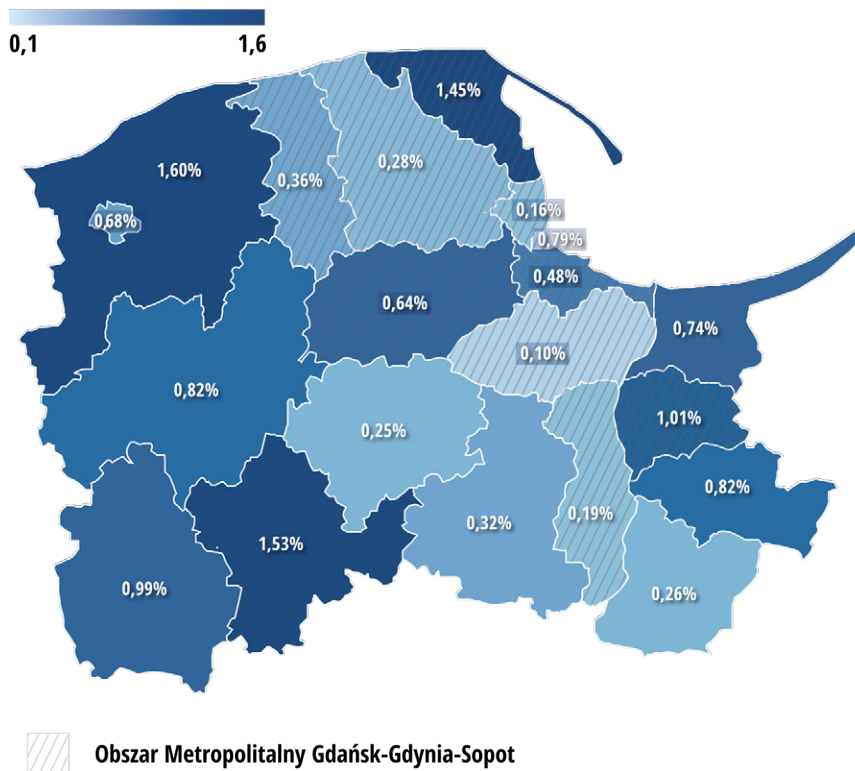

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014 oraz danych dotyczących liczby mieszkańców powiatów w 2022 r. wg GUS

Wykres 19. Odsetek mieszkańców powiatów objętych wsparciem w ramach poddziałania 6.1.1 i poddziałania 6.1.2

Podziałanie 6.1.2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014 oraz danych dotyczących liczby mieszkańców powiatów w 2022 r. wg GUS

› Sytuacja na rynku pracy

Osoby niepracujące stanowiły zdecydowaną większość osób, które przystąpiły do projektów w ramach Działania 6.1. Wśród nich były zarówno osoby bierne zawodowo, jak i bezrobotne (zarejestrowane i niezarejestrowane w ewidencji urzędów pracy). W szczególnej trudnej sytuacji są osoby, które są długotrwale bezrobotne. Takich osób w całym Działaniu 6.1 było 2 243 i stanowiło to 28,5% wszystkich osób bezrobotnych w projektach w ramach Działania 6.1. Szczegółowe dane dotyczące sytuacji na rynku pracy uczestników projektu zawarto w tabeli 9.

Tabela 9. Struktura uczestników Działania 6.1 według sytuacji na rynku pracy w chwili przystąpienia do projektu

Grupa	Działanie 6.1	poddziałanie 6.1.1	poddziałanie 6.1.2
osoby bezrobotne niezarejestrowane w ewidencji urzędów pracy	2 122	193	1929
w tym długotrwale bezrobotne	375	43	332
osoby bezrobotne zarejestrowane w ewidencji urzędów pracy	5 738	1 839	3 899
w tym długotrwale bezrobotne	1 868	508	1 360
osoby bierne zawodowo	11 470	4 118	7352
osoby pracujące	118	106	12
ogółem	19 448	6 256	13 192

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014.

FORMY WSPARCIA

W niniejszym podrozdziale przedstawione zostaną wyniki badania ewaluacyjnego w zakresie dotyczącym form wsparcia jakie oferowane były uczestnikom projektów realizowanych w ramach Działania 6.1. Przeprowadzone analizy posłużyły do sformułowania odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

- **3.1 Jakie działania realizowano w projektach RPO WP, czego one dotyczyły i czy przyczyniły się do poprawy sytuacji zawodowej i społecznej wskazanych grup docelowych, tzn. osób dotkniętych i zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz ich rodzin?**
- **3.2 W jakim stopniu formy wsparcia w projektach RPO WP są/były adekwatne do potrzeb grup docelowych? W jaki sposób zapewniona została jakość wsparcia? Które z zastosowanych instrumentów/rozwiązań były najbardziej, a które najmniej efektywne? Czym było to uwarunkowane?**

Według SZOOP w ramach Działania 6.1 realizowane były projekty obejmujące wdrażanie programów aktywizacji społeczno-zawodowej skierowanych do osób, rodzin, środowisk lub lokalnych społeczności, w oparciu o ścieżkę reintegracji stworzoną indywidualnie dla każdego uczestnika wsparcia. W ramach realizacji tych programów realizowano usługi aktywnej integracji, o charakterze społecznym, zawodowym i edukacyjnym.

Tabela 10. Zestawienie rodzajów usług aktywnej integracji

Kategoria	Działanie 6.1
Usługi o charakterze społecznym	• poradnictwo psychologiczne lub psychospołeczne • warsztaty terapeutyczne kształtujące umiejętności osobiste • poradnictwo prawne i obywatelskie • wsparcie środowiskowe (np. animacja pracy, asysta, streetworking) • pracę socjalną w przypadku projektów realizowanych przez jednostki organizacyjne pomocy społecznej
Usługi o charakterze zawodowym	• kursy, szkolenia • poradnictwo zawodowe • pośrednictwo pracy • staże • zajęcia reintegracji zawodowej u pracodawców • subsydiowane zatrudnienie • usługi, w tym asystenckie pomagające uzyskać lub utrzymać zatrudnienie w szczególności w początkowym okresie zatrudnienia
Usługi o charakterze edukacyjnym	• skierowanie i sfinansowanie zajęć szkolnych, związanych z uzupełnieniem wykształcenia na poziomie podstawowym, ponadpodstawowym lub policealnym oraz kosztów z nimi związanych • zajęcia ukierunkowane na rozwój zainteresowań i aspiracji edukacyjnych • usługi wspierające aktywizację edukacyjną (np. poprzez brokera edukacyjnego)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Szczegółowego Opisu Osi Priorytetowych RPO WP

Ponadto w Działaniu 6.1 mogły być realizowane projekty ukierunkowane na zwiększenie zatrudnienia osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, poprzez poprawę dostępu do usług reintegracji zawodowej i społecznej świadczonych przez Centra Integracji Społecznej, Kluby Integracji Społecznej, poprzez tworzenie miejsc aktywizacji w nowoutworzonych podmiotach lub wsparcie nowych uczestników w istniejących podmiotach. Możliwe były też działania polegające na poprawie dostępu do usług rehabilitacji zawodowej i społecznej, realizowane w ramach działalności Warsztatów Terapii Zajęciowej obejmujące wsparcie nowych uczestników w istniejących WTZ usługami aktywnej integracji lub wsparcie dotychczasowych uczestników WTZ nową ofertą, wzbogaconą o usługi aktywnej integracji, w szczególności o charakterze zawodowym. Jako uzupełnienie innych działań, beneficjenci mogli prowadzić również działania z zakresu profilaktyki wykluczenia społecznego.

› Rodzaj wsparcia realizowanego w projektach w działaniu 6.1

W projektach realizowanych w ramach Działania 6.1 zrealizowano łącznie 80 922 usługi o charakterze zawodowym, społecznym i edukacyjnym. Wśród najczęściej świadczonych usług znalazły się: usługi aktywnej integracji, doradztwo, szkolenia i kursy, staże i praktyki, pośrednictwo pracy i inne. Zestawienie wszystkich usług zrealizowanych w Działaniu 6.1 w podziale na formy wsparcia i poddziałania zawarto w tabeli 11.

Tabela 11. Liczba zrealizowanych usług w Działaniu 6.1 według formy wsparcia

Rodzaj przyznanego wsparcia	Działanie 6.1	poddziałanie 6.1.1	poddziałanie 6.1.2
bon	22	1	21
dofinansowanie do wynagrodzeń lub kosztów prowadzenia działalności gospodarczej (STW)	1		1
doradztwo, w tym:	24 581	5 321	19 260
doradztwo edukacyjne - zawodowe	1 260	87	1 173
doradztwo psychologiczne	9 188	2 174	7 014
doradztwo/ pomoc prawna	1 987	100	1 887
doradztwo/poradnictwo zawodowe	8 738	1 936	6 802
inne	3 408	1 024	2 384
doskonalenie zawodowe	222	11	211
opieka nad dzieckiem do lat 3/ refundacja kosztów opieki nad dziećmi do lat 7 lub inną osobą zależną	169	42	127
pośrednictwo pracy	3 721	423	3 298
prace interwencyjne	45		45
program zdrowotny	48	1	47

Rodzaj przyznanego wsparcia	Działanie 6.1	poddziałanie 6.1.1	poddziałanie 6.1.2
przygotowanie zawodowe dorosłych	64		64
staż/ praktyka, w tym:	4961	873	4088
dla osoby bezrobotnej	1584	249	1335
dla ucznia innej placówki prowadzącej kształcenie zawodowe	1		1
inne	3376	624	2752
studia/ kształcenie podyplomowe	2	1	1
stypendium	741	108	633
szkolenie/ kurs	9 694	1 868	7 826
usługa aktywnej integracji, w tym:	28 656	12 902	15 754
usługa o charakterze edukacyjnym	1473	392	1081
usługa o charakterze społecznym	13257	6277	6980
usługa o charakterze zawodowym	6033	3711	2322
usługa o charakterze zdrowotnym	643	63	580
usługa rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnienia osób niepełnosprawnych	408	163	245
usługa reintegracji społecznej i zawodowej w CIS, KIS	5149	1455	3694
inne	1693	841	852

Rodzaj przyznanego wsparcia	Działanie 6.1	poddziałanie 6.1.1	poddziałanie 6.1.2
usługa społeczna świadczona w interesie ogólnym, w tym:	98	84	14
usługa asystencka	13		13
usługa w mieszkaniu chronionym lub innej formie mieszkania wspieranego	84	84	
inne	1		1
usługa wsparcia ekonomii społecznej	61		61
usługa animacyjna	61		61
usługa zdrowotna/medyczna	737	227	510
wizyta studyjna	504		504
Wsparcie z wykorzystania TIK	1122	632	490
wyposażenie lub doposażenie stanowiska pracy	15		15
zajęcia dodatkowe, w tym:	535		535
dla uczniów	301		301
inne	234		234
zwrot kosztów przejazdu, zakwaterowania	871	30	841
inne	4 052	926	3 126
Ogółem	80 922	23 450	57 472

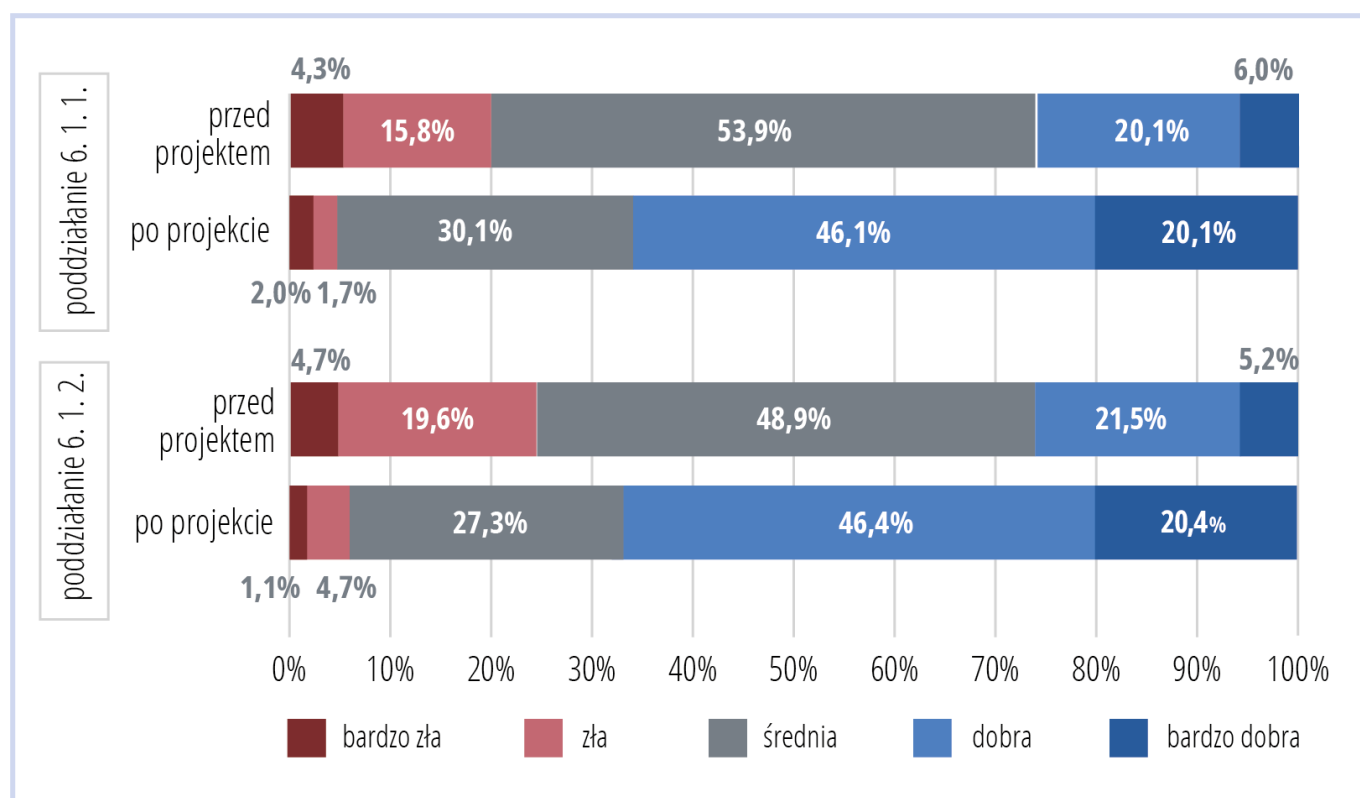
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014.

› Wpływ otrzymanego wsparcia na sytuację społeczną i zawodową uczestników (ocena przydatności wsparcia)

Wpływ wsparcia na sytuację społeczną uczestników

Respondenci badania ankietowego skierowanego do uczestników projektów w ramach Działania 6.1 proszeni byli o ocenę swojej sytuacji życiowej (społecznej) przed przystąpieniem do projektu i po zakończeniu projektu. Wyniki badania ankietowego (wykres 20) jednoznacznie wskazują, że sytuacja życiowa uczestników uległa poprawie. W przypadku poddziałania 6.1.1 przed przystąpieniem do projektu jedynie 26,1% uczestników oceniało swoją sytuację życiową jako dobrą lub bardzo dobrą, po zakończeniu udziału w projekcie odsetek osób wskazujących swoją sytuację jako dobrą lub bardzo dobrą w przypadku tego poddziałania wzrósł do 66,5%. Równie duża zmiana sytuacji życiowej nastąpiła w przypadku poddziałania 6.1.2. Przed uczestnictwem w projekcie za dobrą lub bardzo dobrą swoją sytuację uznało 26,7% respondentów, po zakończeniu było to już 66,8% respondentów.

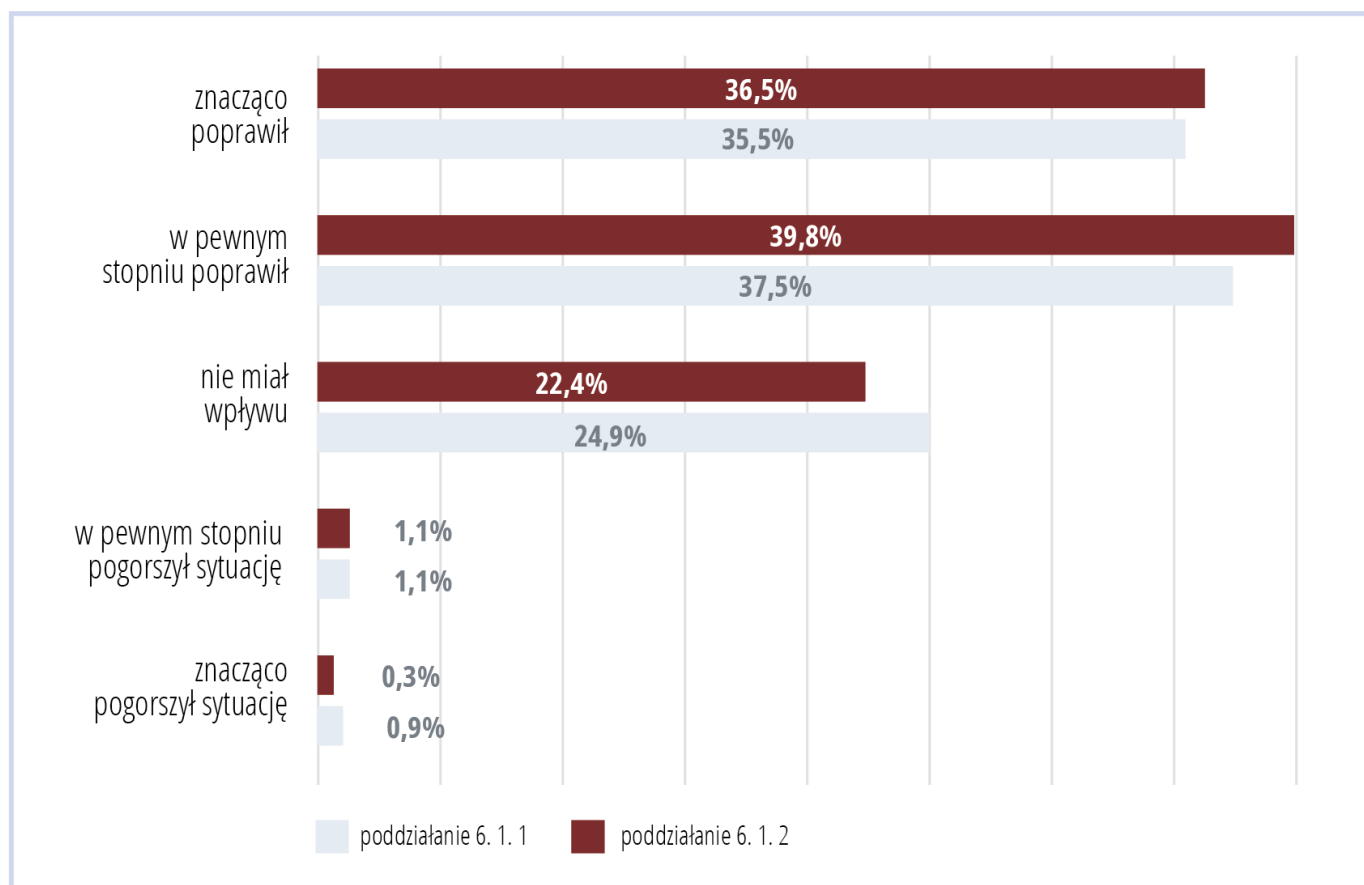
Wykres 20. Ocena sytuacji życiowej uczestników projektów w Działaniu 6.1 przed i po uczestnictwie w projekcie.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego uczestników projektów, poddziałanie 6.1.1: n=349, poddziałanie 6.1.2: n=362.

Do zmiany sytuacji społecznej, w opinii uczestników, w dużej mierze przyczynił się udział w projekcie. W przypadku poddziałania 6.1.1, 73% respondentów badania uznało, że udział w projekcie w pewnym stopniu poprawił lub znacząco poprawił ich sytuację życiową. 24,9% respondentów uznało, że nie miał wpływu, a tylko 2% uznało, że wpłynął negatywnie (w pewnym stopniu pogorszył lub znacząco pogorszył sytuację). W przypadku poddziałania 6.1.2, 76,3% respondentów badania uznało, że udział w projekcie w pewnym stopniu poprawił lub znacząco poprawił ich sytuację życiową. 22,4% respondentów uznało, że nie miał wpływu, a tylko 1,4% uznało, że wpłynął negatywnie (w pewnym stopniu pogorszył lub znacząco pogorszył sytuację).

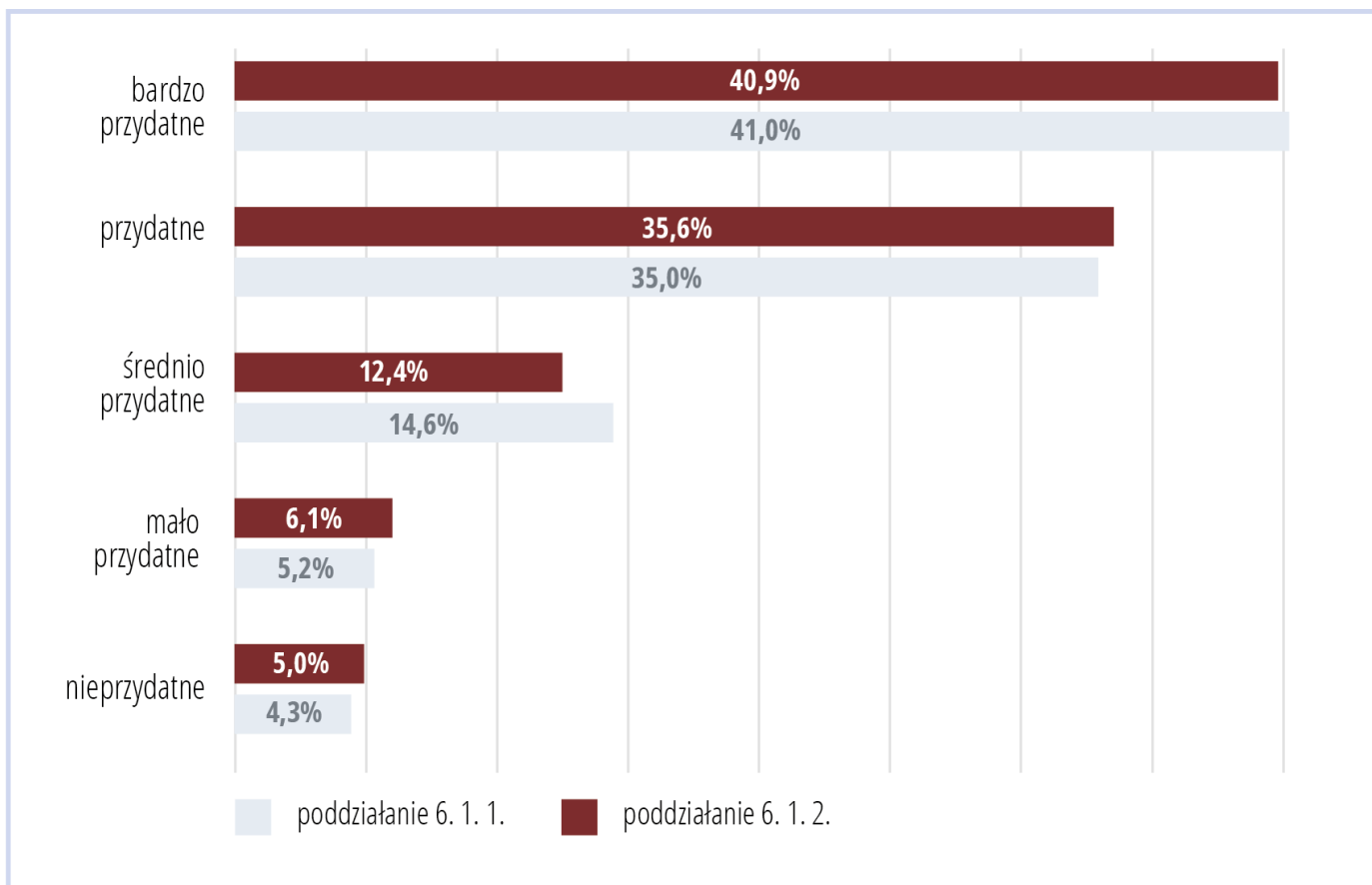
Wykres 21. Ocena wpływu udziału w projekcie w ramach Działania 6.1 na sytuację życiową uczestników

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego uczestników projektów, poddziałanie 6.1.1: n=349, poddziałanie 6.1.2: n=362.

Większość (76%) respondentów badania, będących uczestnikami projektów w ramach poddziałania 6.1.1 oceniła jako przydatne i bardzo przydatne otrzymane wsparcie w kontekście ich sytuacji życiowej. Za średnio przydatne i mało przydatne otrzymane wsparcie oceniło 19,8% respondentów, a za nieprzydatne 4,3% respondentów. W przypadku projektów w poddziałaniu 6.1.2 za przydatne i bardzo przydatne otrzymane wsparcie w kontekście ich sytuacji życiowej uznało 76,5% uczestników, za średnio przydatne i mało przydatne 16,7%, a za nieprzydatne 4,3%.

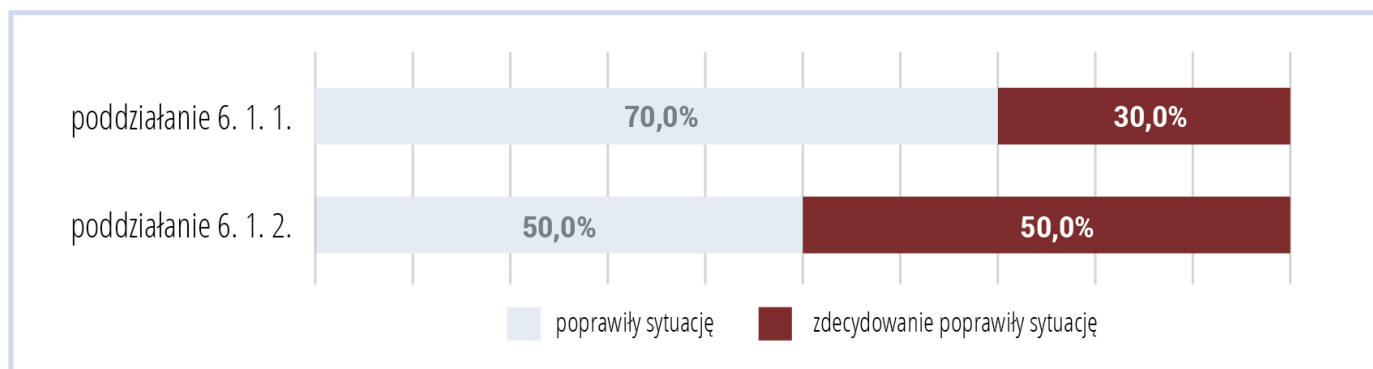
Wykres 22. Ocena przydatności wsparcia w ramach Działania 6.1 w kontekście sytuacji życiowej uczestników

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego uczestników projektów, poddziałanie 6.1.1: n=349, poddziałanie 6.1.2: n=362.

Również beneficjenci pytani w badaniu ankietowym o wpływ zrealizowanych działań na sytuację społeczną uczestników wskazują, że poprawiły lub zdecydowanie ją poprawiły.

Wykres 23. Ocena beneficjentów dotycząca wpływu działań na sytuację społeczną uczestników projektów w Działaniu 6.1

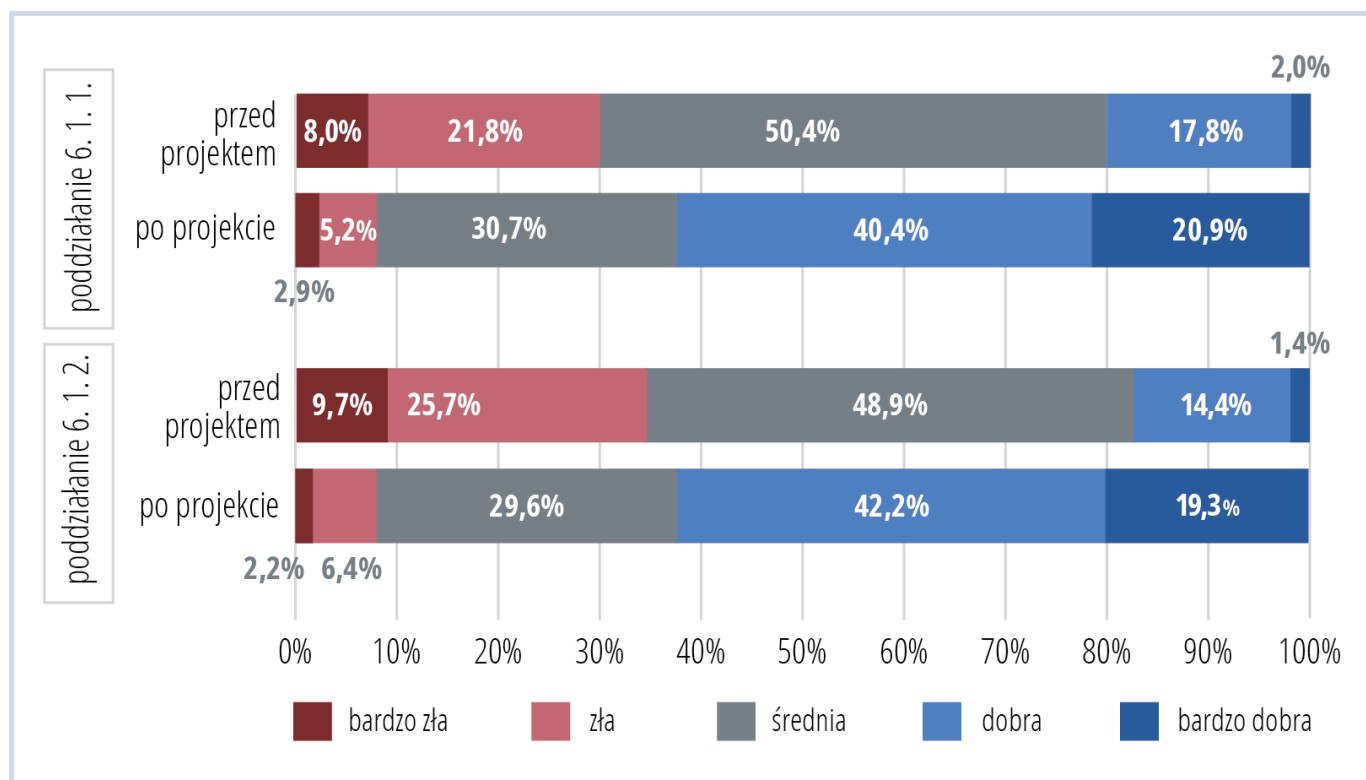

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego beneficjentów projektów, poddziałanie 6.1.1: n=10, poddziałanie 6.1.2: n=42

› Wpływ wsparcia na sytuację zawodową uczestników

Respondenci badania ankietowego skierowanego do uczestników projektów w ramach Działania 6.1 proszeni byli o ocenę swojej sytuacji zawodowej przed przystąpieniem do projektu i po zakończeniu projektu. Wyniki badania ankietowego (wykres 24) wskazują, że sytuacja zawodowa uczestników uległa poprawie. W przypadku poddziałania 6.1.1 przed przystąpieniem do projektu jedynie 19,8% uczestników oceniało swoją sytuację zawodową jako dobrą lub bardzo dobrą, po zakończeniu udziału w projekcie odsetek osób wskazujących swoją sytuację jako dobrą lub bardzo dobrą w przypadku tego poddziałania wzrósł do 61,3%. Zmiana sytuacji zawodowej nastąpiła również w przypadku uczestników poddziałania 6.1.2. Przed uczestnictwem w projekcie za dobrą lub bardzo dobrą swoją sytuację uznało 15,8% respondentów, po zakończeniu było to już 61,8% respondentów.

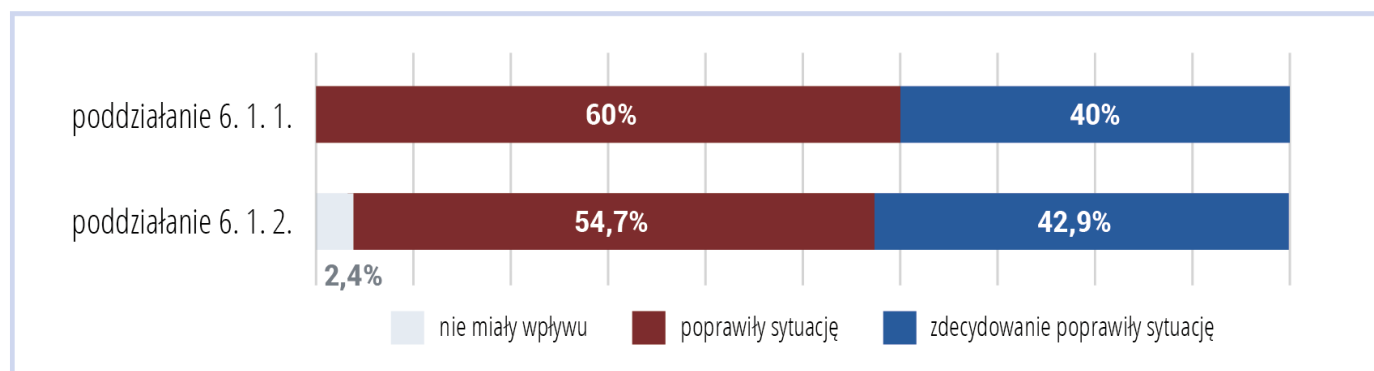
Wykres 24. Ocena sytuacji zawodowej uczestników projektów w Działaniu 6.1 przed i po uczestnictwie w projekcie

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego uczestników projektów, poddziałanie 6.1.1: n=349, poddziałanie 6.1.2: n=362.

Również beneficjenci pytani w badaniu ankietowym o wpływ zrealizowanych działań na sytuację zawodową uczestników wskazują, że poprawiły lub zdecydowanie ją poprawiły. Tylko w jednym przypadku beneficjent uznał, że nie miały one wpływu.

Wykres 25. Ocena beneficjentów dotycząca wpływu działań na sytuację zawodową uczestników projektów w Działaniu 6.1.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego beneficjentów projektów, poddziałanie 6.1.1: n=10, poddziałanie 6.1.2: n=42.

O pozytywnym wpływie zrealizowanych działań na sytuację zawodową uczestników projektów świadczy też osiągnięta wartość wskaźników. Wśród uczestników Działania 6.1, którzy zakończyli udział w projektach, 40% podjęło zatrudnienie po opuszczeniu Programu, a 32% miało status osób poszukujących pracy. W obu przypadkach, osiągnięte wartości przekroczyły przyjętą wartość minimalną. Szerzej kwestię zrealizowanych wskaźników produktu i rezultatu opisano w podrozdziale 4.1.2 Adekwatność preferencji projektowych i stopień realizacji założonych celów.

› Ocena efektywności poszczególnych form wsparcia

Wśród najbardziej efektywnych form wsparcia respondenci wywiadów grupowych i indywidualnych wskazywali wsparcie psychologiczne.

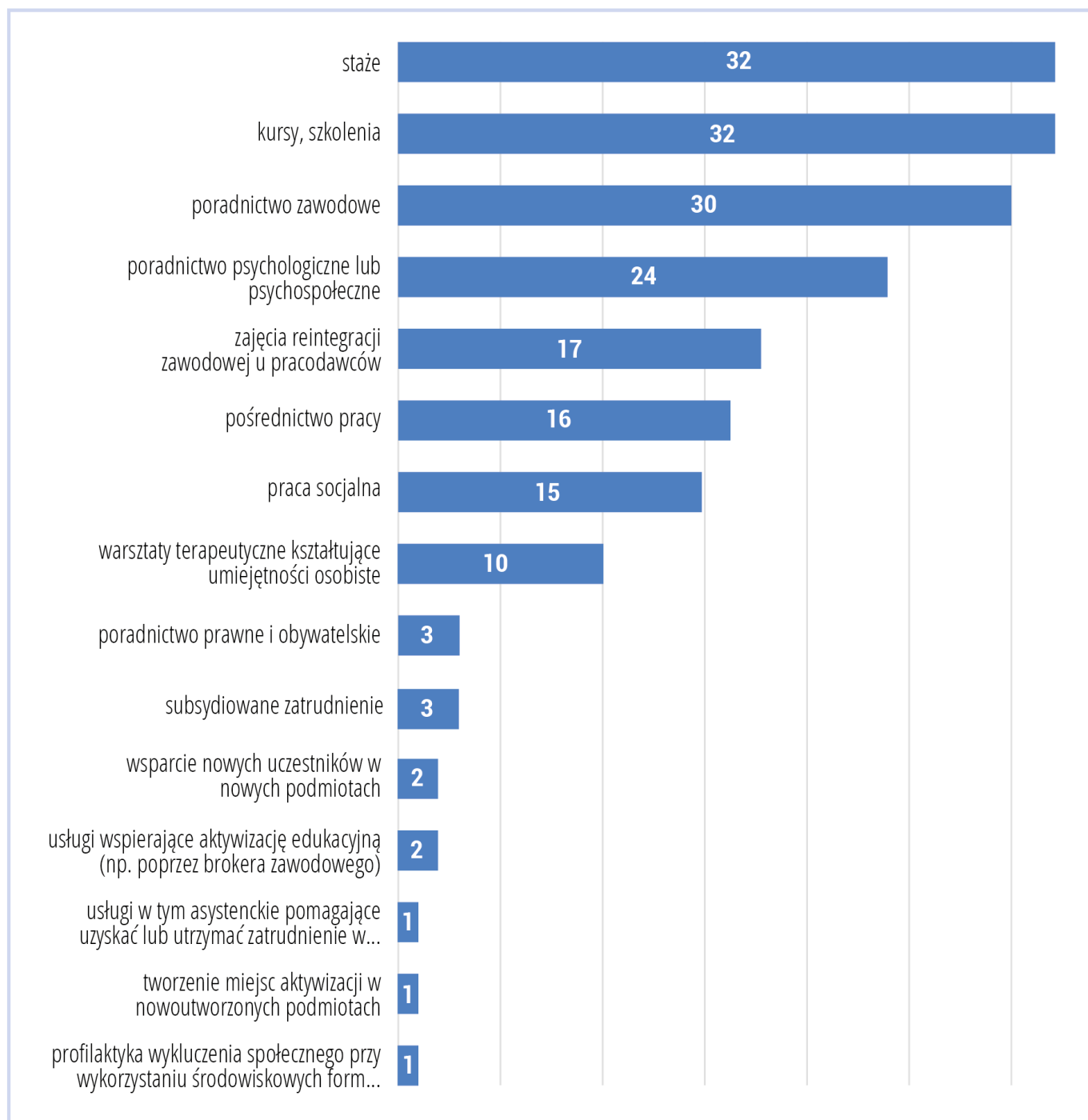
Ale jak już miałbym wskazać takie jedno konkretne takie działanie, które według mnie jest najbardziej efektywne to wsparcie psychologiczne - rozmowa z psychologiem, diagnoza problemów moim zdaniem najbardziej pomogły w podniesieniu samooceny i motywacji do wyjścia z tego domu czy zrobienia czegoś. Tak, według mnie to jest najbardziej potrzebne wsparcie. [Opiekun projektów]

Wśród efektywnych działań wskazano również staże zawodowe. Jest to, zdaniem beneficjentów, kluczowy element kompleksowego wsparcia osób wykluczonych i z niepełnosprawnościami, którzy chcą się odnaleźć na rynku pracy.

Nie tylko koniecznie te wszystkie społeczne z psychologiem, który dowartościowywał, doradca zawodowy, który mniej więcej pomagał nabrać kierunek, ale te osoby w większej mierze poszły też na staże, takie właśnie niezaradne. Te staże zostały znajdowane przez pośredników pracy i większość tych osób nawet z niepełnosprawnością po tych stażach utrzymywało zatrudnienie. (...) Taka osoba wykluczona społecznie, czy też niepełnosprawna idąc na taki sześciomiesięczny staż naprawdę się otwiera i naprawdę zawodowo idzie z niej wyłapać dużo różnych takich pozytywnych cech. Bo takie różne warsztaty, czy rozmowy z psychologiem, jak najbardziej one ją motywują, ale ten uczestnik jeszcze widzi jakby skutek tego, tak? On idzie na staż, on nagle zarabia, tak? Gdzie już coś dostaje i czuje się potrzebny. On codziennie rano wstaje i on idzie do tej pracy. [Beneficjent FGI 1]

W badaniu ankietowym beneficjenci wskazywali najbardziej, ich zdaniem efektywne formy wsparcia, dla osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Na wykresie 26 zaprezentowano ranking form wsparcia wg ich efektywności.

Wykres 26. Ocena beneficjentów dotycząca efektywności form wsparcia w Działaniu 6.1

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego beneficjentów projektów, Działanie 6.1: n=52.

Zarówno beneficjenci jak i opiekunowie projektów podkreślali znaczenie kompleksowości wsparcia. Zdaniem rozmówców najbardziej efektywne wsparcie powinno opierać się na indywidualnie opracowanym planie działania, który wynika z wnikliwej diagnozy potrzeb i możliwości uczestnika. W ramach tego planu uczestnik powinien otrzymać kompleksowe wsparcie obejmujące pomoc psychologiczną, doradztwo zawodowe oraz działania edukacyjne dostosowane do jego sytuacji i celów. Kluczowym elementem wsparcia, co podkreślają beneficjenci, byłoby umożliwienie uczestnikowi odbycia stażu po zdobyciu odpowiednich umiejętności zawodowych. Beneficjenci zaznaczali, że zaplanowanie kompleksowego wsparcia jest utrudnione ze względu na niską pulę środków, którą można było przeznaczyć na jednego uczestnika.

Często jest tak, że ktoś robi kurs, ale nie ma możliwości odbycia stażu, bo my musimy w projekcie wybrać, że on albo robi szkolenie albo staż - za małą kwota jest na uczestnika. (...) To nie może tak być, bo jeżeli on skończy powiedzmy szkolenie wózki widłowe, a nie ma możliwości nabycia tego doświadczenia, to naprawdę go i tak nikt później nie zatrudni. Jeżeli w projektach byłaby większa kwota na uczestnika, to my robilibyśmy coś bardziej kompleksowo - on sobie robi te wózki widłowe, ale on jeszcze później pójdzie praktycznie gdzieś na jakiś staż, chociażby trzymiesięczny i nabędzie to doświadczenie. [Beneficjent FGI 1]

W sytuacji, gdy uczestnik nie jest jeszcze gotowy na podjęcie zatrudnienia na otwartym rynku, warto rozważyć alternatywne formy aktywizacji, takie jak zaangażowanie w działalność przedsiębiorstw społecznych. Tego rodzaju działania mogą stanowić pomost między zdobywaniem doświadczenia a docelowym zatrudnieniem, jednocześnie budując pewność siebie i poczucie sprawczości uczestnika.

Respondenci podkreślali również, że to czy dana forma wsparcia jest efektywna w dużej mierze zależy od tego, czy jest dopasowana do indywidualnych potrzeb i możliwości uczestnika. Przykładem tego są kursy i szkolenia, które przez respondentów ankiety oceniane były jako jedna z najbardziej efektywnych form wsparcia. Niemniej jednak respondenci wywiadów zwracali uwagę na trudności w realizacji tego typu wsparcia. Z jednej strony, na brak efektywności kursów i szkoleń w wielu wypadkach wpływała sama postawa osób objętych tą formą wsparcia – zdarzały się przypadki, że rezygnowali oni ze szkoleń w trakcie ich trwania. Wynikało to z braku motywacji, powrotu do nałogu i niemożności nawiązania przez personel projektu kontaktu z taką osobą, ale też zdaniem niektórych respondentów z „przeładowania” projektów działaniami, co mogło prowadzić do zniechęcenia uczestników.

Oczywiście były problemy, na przykład skierowana osoba na szkolenie zawodowe, czy na straż zawodową, nie przychodziła. Jeżeli nawet ktoś podjął zatrudnienie, to nie przynosił odpowiedniej dokumentacji potwierdzającej tego. Tutaj były wydatkowane jakieś pieniądze na tę osobę i ta osoba jakby nagle cisza, nie ma z nią kontaktu. Zdarzało się też, że osoby podawały błędne informacje, że na przykład zamieszkują ten teren, a faktycznie mieszkają gdzie indziej, to powodowało, że ten uczestnik nie mógł być kwalifikowany. (...) Ci uczestnicy nie do końca jakby, nie wiem, czy nie wiedzieli w co wchodzi, czy nie wiedzieli, czy chcą w tym uczestniczyć. (...) Współpraca z uczestnikiem była bardzo trudna. [Opiekun projektów]

Chcąc zrealizować wskaźniki, beneficjenci rekrutowali inne osoby w miejsce tych, które rezygnowały. Osoby te nie uczestniczyły wtedy w pełnym zakładanym procesie wsparcia, co mogło osłabić wpływ interwencji.

Z drugiej strony, efektywność takich form wsparcia jak kursy i szkolenia oceniana jest przez pryzmat realizacji wskaźników dotyczących nabywania kwalifikacji i podnoszenia kompetencji. Wypowiedzi beneficjentów w czasie wywiadów indywidualnych i grupowych, dotyczące zbyt wysokich wymagań edukacyjnych wynikających z wymogów systemu kwalifikacji, czy też dotyczących uzyskiwania kwalifikacji wskazują, że beneficjentom brakuje wiedzy dotyczącej Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji i innych systemów nabywania i potwierdzania kompetencji. Beneficjenci nie są świadomi, że w ZSK istnieją kwalifikacje dostosowane do możliwości osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Istnieją również możliwości opisywania przez beneficjentów i włączania do systemu kwalifikacji, takich kwalifikacji, które będą adekwatne do potrzeb określonych grup odbiorców. Ponadto istnieją również inne, niż Zintegrowany System Kwalifikacji, możliwości potwierdzania nabytych przez uczestników kompetencji. Beneficjenci mogą dopasowywać złożoność i zakres oferowanych szkoleń i kursów do potrzeb i możliwości odbiorców.

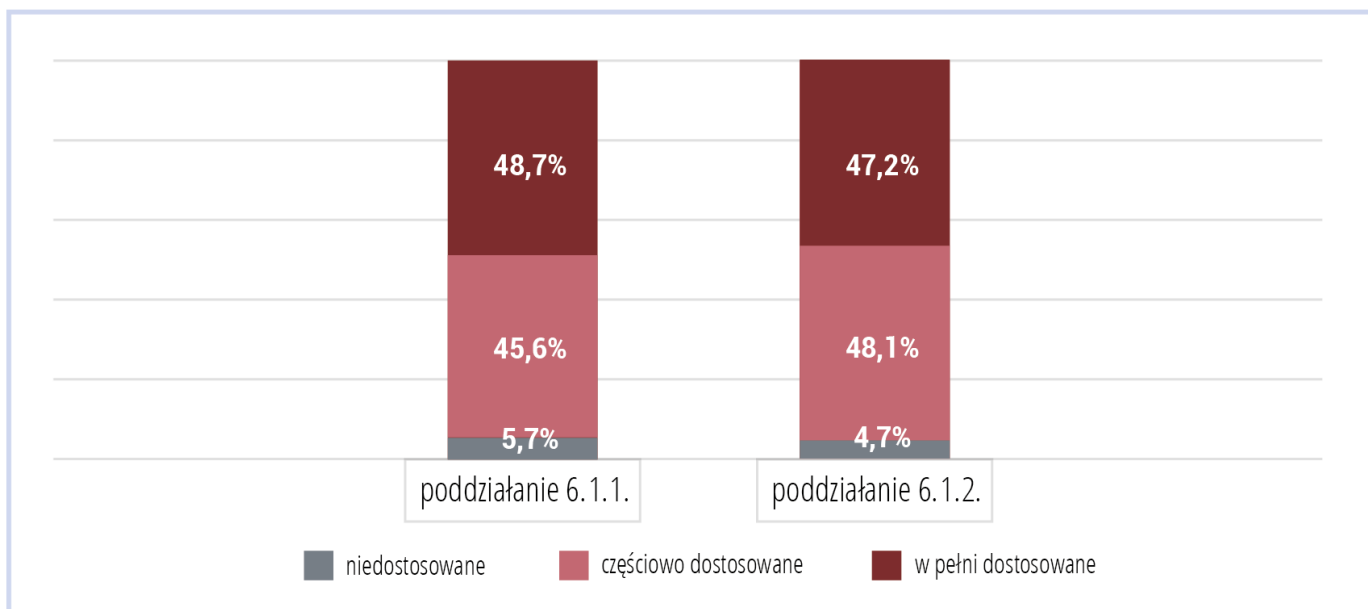
Wymóg kwalifikacji kompetencji dla tych osób podciągnięty pod wymagania edukacyjne, szkolne, włożony w ten zintegrowany system nauczania w ogóle, jest kompletnie nie na miejscu, bo żeby takiego dobrego pracownika, nie wiem, no chociażby, ja nie mówię tutaj o kursie prawo jazdy, czy jakiejś tam kursy spawacza i tak dalej, ale żeby taka osoba nabyła umiejętności, ona musi przejść cały proces uczenia trzyletniego w szkole zawodowej, a dla naszego uczestnika to czasami jest tylko miesiąc i mówimy tutaj o kursie, gdzie wymagane były od nas, żeby ci uczestnicy otrzymali dokument posiadający odpowiednie kwalifikacje. Wydaje mi się to bardzo dużą trudnością, bo owszem, można podnieść kompetencje, ale nie w ciągu jednego miesiąca, a proces nauczania i zdobycia naprawdę bardzo dobrych kwalifikacji jeszcze z osobami, które bardzo często nawet nie mają ukończonej szkoły podstawowej jest po prostu czasami nie do przejścia. Czasami taką osobę trzeba było zmuszać do tego, bo te wskaźniki trzeba było zrealizować. [Beneficjent FGI 1]

› Ocena adekwatności wsparcia do potrzeb

Uczestnicy projektów w ramach Działania 6.1 pozytywnie oceniają dostosowanie wsparcia do ich potrzeb. W obydwu poddziałaniach wsparcie ocenione zostało jako niedostosowane jedynie przez około 5% respondentów badania ankietowego, którzy byli uczestnikami projektu w ramach danego poddziałania (5,7% w przypadku poddziałania 6.1.1 oraz 4,7% w przypadku poddziałania 6.1.2). Pozostali respondenci uznali wsparcie za częściowo lub w pełni dostosowane.

Wykres 27. Ocena uczestników dotycząca adekwatności wsparcia w Działaniu 6.1

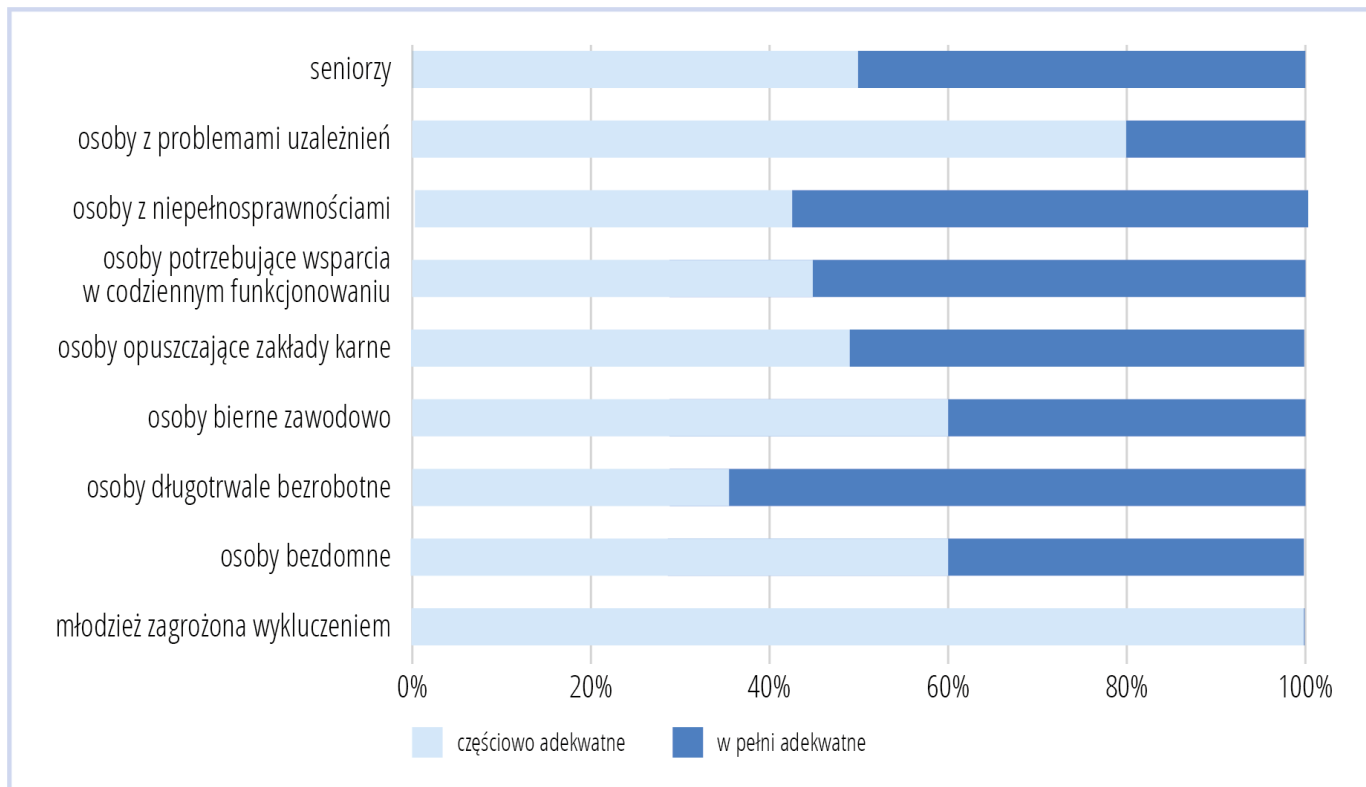
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego uczestników projektów, poddziałanie 6.1.1: n = 349, poddziałanie 6.1.2: n = 362.

Jako przyczyny niedopasowania wsparcia uczestnicy najczęściej wskazywali:

- niedostosowanie tematyki szkolenia/kursu („Miał być kurs księgowy, był Excel ze śladowymi elementami księgowości. Zmarnowany czas”, „Inna tematyka zawodowa”),
- źle zrealizowane wsparcie przez realizatora usługi („Szkolenie nie spełniło moich oczekiwań, ponadto nie otrzymałam zaświadczenia o ukończeniu kursu”),
- niedopasowanie ofert pracy, np. niewłaściwa branża, niewłaściwa forma i wymiar czasu pracy („Poszukiwałam pracy na niepełny etat lub zdalnej, której nie znalaziono”, „nie dopasowane oferty pracy”),
- niedopasowana forma wsparcia do sytuacji uczestnika („mam bardzo trudną sytuację finansową i wsparcie tego rodzaju było niestety niewielkie”, „Potrzebuję pomocy z pracą, z mieszkaniem dla siebie i dzieci, przede wszystkim pomoc finansową”, „Ze względu na wiek”).

Adekwatność wsparcia do potrzeb poszczególnych grup docelowych również beneficjenci projektów ocenili pozytywnie. W przypadku poddziałania 6.1.1 respondenci w całości ocenili wsparcie jako częściowo adekwatne i w pełni adekwatne do potrzeb wszystkich grup docelowych.

Wykres 28. Ocena beneficjentów dotycząca adekwatności wsparcia w poddziałaniu 6.1.1

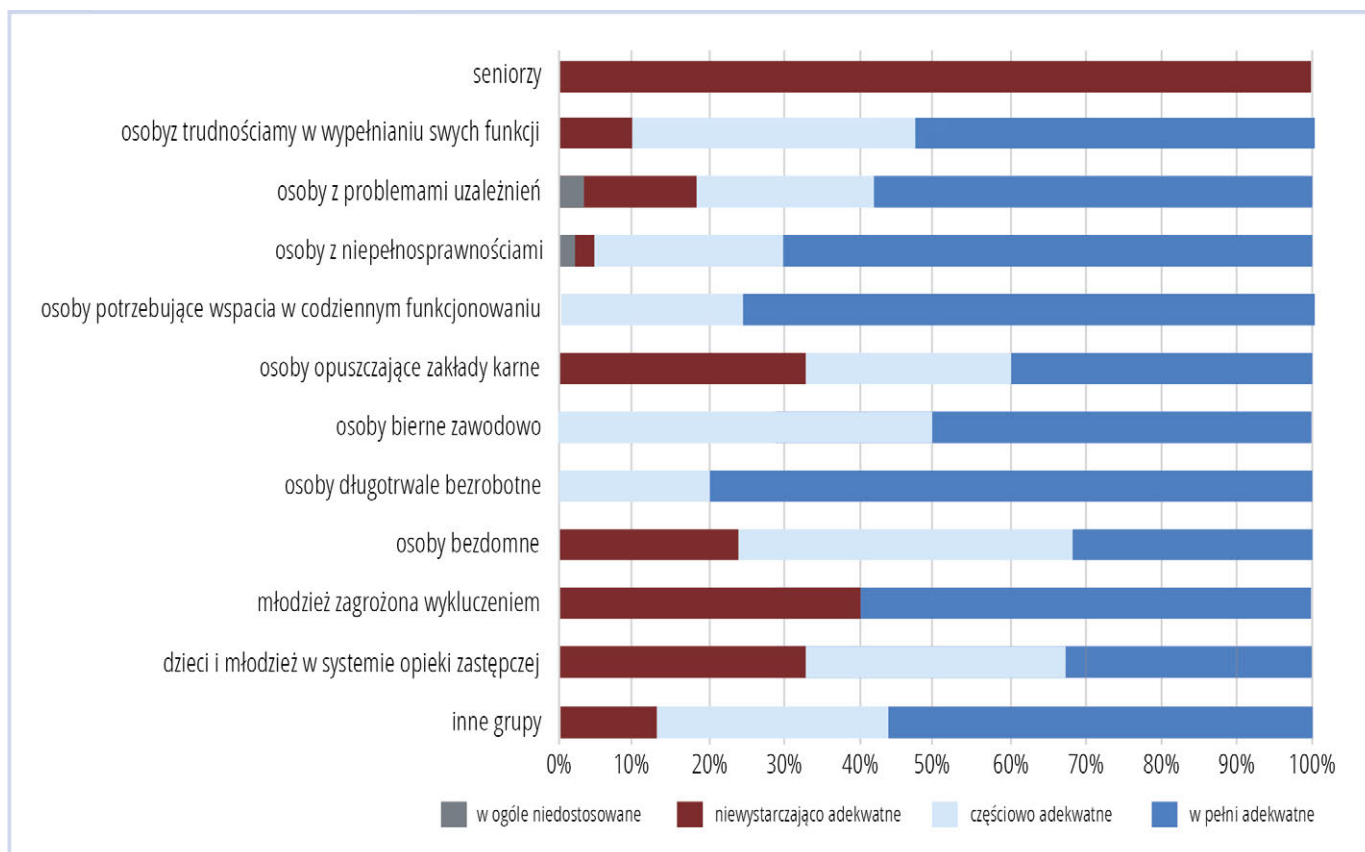

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego beneficjentów projektów, poddziałanie 6.1.1; n=10.

Beneficjenci, którzy realizowali projekty w ramach 6.1.2 uznali, że wsparcie nie zawsze było wystarczająco dostosowane do potrzeb wszystkich grup docelowych. Jako niewystarczająco adekwatne uznane zostało wsparcie kierowane do seniorów. Również wsparcie dla dzieci i młodzieży przez część respondentów uznane zostało za niewystarczająco adekwatne do potrzeb grupy docelowej. W przypadku grup osób z problemami uzależnień oraz z niepełnosprawnościami część respondentów uznała wsparcie za w ogóle nieadekwatne.

Wykres 29. Ocena beneficjentów dotycząca adekwatności wsparcia w poddziałaniu 6.1.2

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego beneficjentów projektów, poddziałanie 6.1.2: n=42.

Niemniej jednak podejmowane działania w opinii badanych opiekunów projektów jak i samych beneficjentów były zazwyczaj właściwie dopasowane do potrzeb grup, do których kierowane było wsparcie. Potrzeby grup identyfikowano na podstawie przeprowadzonej diagnozy na etapie przygotowywania wniosku projektowego. Celem analizy potrzeb grup docelowych było jak najlepsze dostosowanie działań planowanych w projektach, nie podlegała ona jednak tak rygorystycznym wymogom formalnym jak diagnoza w Działaniu 6.2.

Tworząc wniosek musieli dokonać analizy sytuacji osób, którą chcą objąć wsparciem (...) Nie jest to typowa diagnoza, jak jest w przypadku 6.2, gdzie było takim warunkiem, że oni tam muszą mieć dokładnie wskazane, przez kogo została utworzona, w jakiej formie i zatwierdzona. To jest ogólne rozeznanie się, żeby wiedzieli, co chcą robić i co napisać we wniosku. (...) Ogólnie to jak najbardziej się zgadzało, bo taka diagnoza wcześniej, taka analiza to im pozwalała na to, żeby tutaj wybrać sobie takie zadania w projekcie, które będą odpowiadały potrzebom. Oczywiście zdarzało się czasami tak, że niektórzy uczestnicy wymagali jakby troszeczkę innego wsparcia, bardziej szczegółowego czy bardziej takiego odbiegającego, ale to zawsze można było zmienić w projekcie. Ogólnie działania zawsze były dobrane odpowiednio. [Opiekun projektów]

Zwrócono uwagę na kwestię adekwatności założeń interwencji do zmieniających się warunków społeczno-gospodarczych. Przykładem mogą być projekty związane z aktywizacją społeczno-zawodową, które w sytuacji spadającego w trakcie realizacji Programu bezrobocia w regionie, stawały się mniej atrakcyjne dla potencjalnych uczestników i beneficjenci mieli problemy z rekrutowaniem chętnych.

Problem z adekwatnością działań podejmowanych w projektach może wynikać z niedostatecznego uwzględnienia w opracowywanych diagnozach długoterminowych prognoz. Ograniczenie diagnoz do bieżących potrzeb lub dostosowywanie ich do już ustalonych ram Programu skutkowało niewykorzystaniem potencjału bardziej elastycznych i dostosowanych form wsparcia, które mogłyby lepiej odpowiadać na zmieniające się potrzeby danego obszaru i grupy docelowej. Taka sytuacja wskazuje na konieczność bardziej kompleksowego podejścia do diagnozy, uwzględniającego przyszłe trendy i elastyczność w dostosowywaniu wsparcia do nowych wyzwań.

Projekty z aktywizacji społeczno-zawodowej w pewnym momencie obowiązywania tego programu przestały być moim zdaniem potrzebnym i skutecznym narzędziem w niektórych miejscach w województwie, bo projekty miały co do zasady, tak to rozumiem, albo zwłaszcza walczyć z bezrobociem, aktywizować społecznie i zawodowo osoby wykluczone społecznie, a w międzyczasie spadło nam radykalnie bezrobocie i ja mam taką opinię, że w przypadku niektórych projektów beneficjenci byli na siłę dokooptowani do projektów, tak żeby te projekty mogły się wydarzyć. Czyli generalnie moim zdaniem znacznie wcześniej należałoby skoncentrować moce programu regionalnego na kwestie usług społecznych w kontekście też rozwiązywania problemów, które stały się najważniejszymi wyzwaniami, czyli starzenie się społeczeństwa, znaczenie też właśnie usług społecznych, myślę, że tego nam bardzo brakowało. [Uczestnik FGI 3]

Przyjmując inną perspektywę, rozmówcy zwrócili uwagę, że diagnozy, zamiast być narzędziem do identyfikacji dynamicznie zmieniających się wyzwań i długofalowych celów, w znacznym stopniu opierały się na możliwościach i ograniczeniach wynikających z zapisów Programu. Inaczej mówiąc sugerowano, że w niektórych przypadkach diagnozy były pisane pod możliwości finansowania i nie oddają rzeczywistych problemów.

Diagnozy były moim zdaniem też stworzone, nie mówię, że w stu procentach, ale w jakiejś części odpowiadały możliwościom jakie stwarzał Program, a nie realnym potrzebom społeczności lokalnej. [Uczestnik FGI 3]

Skutkiem tego było ograniczenie potencjału dostarczanego wsparcia, które nie zawsze odpowiadało na rzeczywiste i najbardziej palące potrzeby społeczności lokalnych.

Osoby oceniające wnioski zwróciły uwagę problem związany z różną jakością przygotowywanych diagnoz. W niektórych przypadkach diagnozy były przygotowywane starannie i z użyciem rzetelnych metod, takich jak wywiady. Jednak w innych przypadkach, diagnozy były niedokładne i mało trafne, co wynikało m.in. z ograniczonych zasobów ludzkich oraz presji czasowej związanej z udziałem w naborach.

Dodatkowym wyzwaniem było zmieniające się środowisko społeczno-ekonomiczne, które często wpływało na aktualność wcześniej przygotowanych diagnoz. Czynniki takie jak zmiany polityczne, gospodarcze czy społeczne mogły radykalnie zmienić potrzeby, na które odpowiadał projekt, w efekcie czyniąc pierwotną diagnozę częściowo lub całkowicie nieaktualną. Taki problem staje się szczególnie istotny w przypadku projektów długoterminowych.

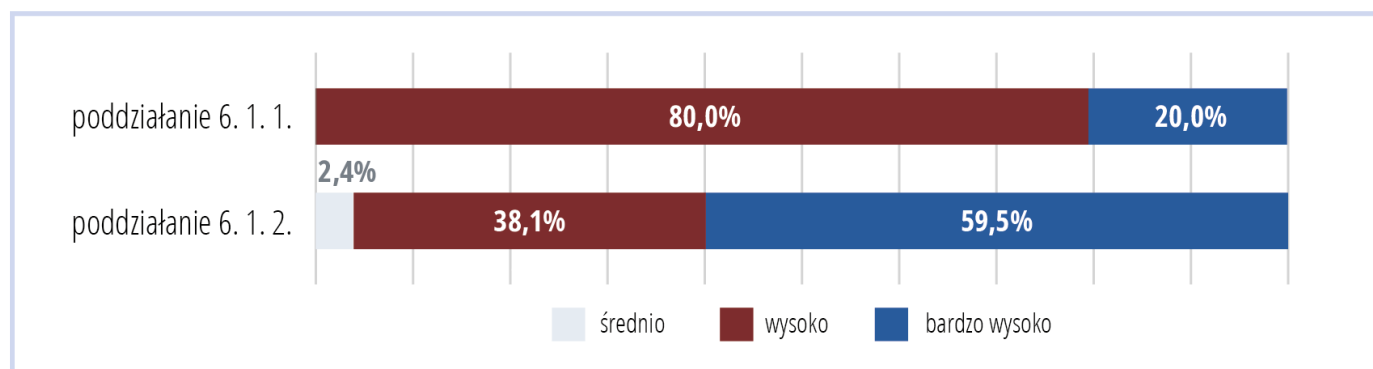
Beneficjenci zwracali uwagę na przypadki, w których diagnoza, wykonana z dużą starannością, okazywała się w trakcie realizacji projektu nieadekwatna, a bieżąca sytuacja ujawniała nowe wyzwania i nowe potrzeby. Struktura projektów pozwalała na dokonywanie zmian w sposobie ich realizacji w ograniczonym zakresie, co powodowało konieczność kontynuowania części działań zgodnie z pierwotnymi założeniami, nawet jeśli te przestały w pełni odpowiadać aktualnym potrzebom.

Wydaje nam się, że my tę diagnozę przeprowadziliśmy bardzo dokładnie. Ale musimy Państwu powiedzieć, że w momencie przystąpienia do projektu realizacja totalnie nam się rozminęła. Był taki moment, że wydawało nam się, że w ogóle nie damy rady zrealizować tego projektu, ponieważ rzeczywistość nas przerastała. (...) Wydawać by się mogło, że poprawna diagnoza może się okazać w kontekście pracy, bo projekt trwał dwa lata, może okazać się zupełnie inna niż zakładaliśmy. W trakcie projektu zaczęliśmy się zastanawiać, czy dobór instrumentów, czyli ludzi prowadzących jest odpowiedni. Niestety już w trakcie projektu tych zmian nie można było dokonywać, więc musieliśmy trwać przy tym, co zakładaliśmy na początku. [Uczestnik FGI 3]

Podsumowując należy uznać, że w opinii badanych formy wsparcia w projektach były w większości przypadków adekwatne do potrzeb grup docelowych w momencie ich planowania. Niemniej jednak, problemy związane z jakością diagnoz, ich długoterminową aktualnością mogły ograniczyć ich efektywność. Ograniczenie potencjału diagnoz do spełniania wymogów formalnych Programu, zamiast pełnej koncentracji na lokalnych potrzebach dodatkowo osłabiało adekwatność wsparcia.

› Ocena jakości wsparcia

Wykres 30. Ocena beneficjentów dotycząca jakości wsparcia w Działaniu 6.1

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego beneficjentów projektów, poddziałanie 6.1.1: n=10, poddziałanie 6.1.2: n=42.

Wśród stosowanych w projektach instrumentów, które zapewniały jakość wsparcia beneficjenci najczęściej wskazywali:

- wykwalifikowaną kadrę specjalizującą się w realizacji świadczonych usług,
- bieżący monitoring i ewaluację realizowanych działań,
- kompleksowość działań,
- indywidualne podejście,
- korzystanie ze wsparcia środowiskowego i lokalnej infrastruktury.

Ustalono, że wśród kluczowych czynników wpływających na jakość świadczonego wsparcia należy wymienić przygotowanie rzetelnej diagnozy grupy, do której kierowany ma być projekt. Respondenci wywiadów grupowych i indywidualnych podkreślali, że lepszej jakości diagnozy są w stanie opracowywać podmioty znające lokalne uwarunkowania. Element ten jest bezpośrednio powiązany z nawiązywaniem partnerstw – partnerstwo z instytucją z regionu wspierającą grupę, do której planuje się skierować działania jest gwarantem pozyskania wiarygodnych informacji na temat tej grupy, jej liczebności i specyficznych potrzeb. Informacje te mogą posiadać lokalne jednostki reintegracyjne takie jak WTZ, ZAZ, CIS, KIS, ŚDS jak i podmioty III sektora.

Jeżeli się wybiera partnera, który już działa z tymi uczestnikami, tak, rozmawia z nimi, bo często są ich podopiecznymi, jakieś fundacje i tak dalej, no to w stu procentach ułatwia podejście i zdiagnozowanie i odpowiednie podejście do tych uczestników. [Opiekun projektów]

Na efektywność wsparcia zdaniem rozmówców wpływają:

- doświadczenie osób zarządzających projektem

Wydaje mi się, że też dużą rolę odgrywają osoby, które zarządzają takim projektem, bo tak naprawdę mają spore doświadczenie i wiedzą, jak dotrzeć do grupy docelowej, do uczestników. Jeżeli pojawiają się jakieś problemy, to przychodzą od razu im gotowe pomysły, jak z tego wyjść, jak z tego wybrnąć. Więc na pewno to zarządzanie i też jakby motywowanie tych uczestników, żeby nie przerywali udziału w projektach, żeby pokazywali im, jakie są korzyści ze wsparcia, z udziału w projekcie. [Opiekun projektów]

- znajomość środowiska lokalnego (program nie wykluczał realizacji projektu przez instytucje spoza Pomorza)

Wydaje mi się, że to jest duża bariera, nie znać swojego środowiska, realizować działania na jakimś terenie zupełnie obcym. Nie wyobrażam sobie takiej realizacji. [Opiekun projektów]

[Instytucje spoza środowiska lokalnego] próbują rekrutować zdalnie tych uczestników. No i widać, że była ogromna bariera, że ci uczestnicy nie wiedzieli, z kim rozmawiają, bo rozmawiają tylko przez telefon, przez Teams-a, przez Zoom-a, natomiast nie mieli kontaktu z żadnym człowiekiem. [Opiekun projektów]

- znajomość grupy docelowej – umożliwia trafniejsze dopasowanie metod i narzędzi wsparcia,
- odpowiednie podejście do potencjalnych uczestników – buduje zaufanie i motywację do współpracy,
- indywidualna diagnoza każdego przypadku – pozwala na indywidualizację wsparcia zgodnie z potrzebami,
- ścisła współpraca w partnerstwach – zapewnia synergiczne działanie i skuteczniejsze wykorzystanie zasobów.

4.1.2 Adekwatność preferencji projektowych i stopień realizacji założonych celów

W ramach badania przeanalizowano również stopień osiągnięcia określonych dla Działania 6.1 wskaźników. Badaniem objęto też zastosowane preferencje projektowe, które powinny prowadzić do wyboru przedsięwzięć, które w jak największym stopniu będą przyczyniać się do osiągnięcia założonych celów. Na podstawie zebranych danych i opinii sformułowano odpowiedzi na pytania badawcze:

- **3.6 Na ile trafne i efektywne okazały się zastosowane w RPO WP preferencje projektowe?**
- **3.9 Jaki jest/będzie poziom realizacji założonych celów RPO WP zdefiniowanych w opisie Programu w ramach celów szczegółowych, rezultatów, wskaźników (produktu i rezultatu) i ukierunkowania interwencji?**

Wybór projektów w ramach Działania 6.1 odbywał się w trybie konkursowym i pozakonkursowym. Tryb konkursowy był podstawowym trybem wyboru projektów w ramach RPO WP. Natomiast zastosowanie trybu pozakonkursowego, zgodnie z SzOOP przewidziane m.in. w stosunku do projektów objętych mechanizmem ZIT, w ramach Działania 6.1. dotyczyło poddziałania 6.1.1. Niezależnie od przyjętego trybu oceny, konkursowego czy pozakonkursowego, każdy projekt podlegał ocenie spełnienia właściwych kryteriów zatwierdzonych przez Komitet Monitorujący RPO WP.

Pozakonkursowy tryb wyboru projektów w ramach poddziałań objętych mechanizmem ZIT wynikał to ze strategicznego podejścia, zgodnie z którym realizowane powinny być wyłącznie przedsięwzięcia określone w Strategii ZIT, wprowadzające kompleksowe i spójne dla całego obszaru ZIT rozwiązania dla zidentyfikowanych problemów. Przedsięwzięcia te były wyłaniane i kształtowane w trakcie przygotowywania Strategii ZIT. Z uwagi na taki tryb wyboru projektów w ramach poddziałania 6.1.1, podczas ich oceny nie były stosowane preferencje, a jedynie wymagania wobec projektów wybranych do dofinansowania. W związku z tym, analizie w prowadzonym badaniu poddano wyłącznie kryteria stosowane przy wyborze projektów w ramach poddziałania 6.1.2.

Na ocenę projektów w trybie konkursowym składały się ocena formalna i ocena merytoryczna, w tym: ocena wykonalności oraz ocena strategiczna I stopnia i II stopnia. Ocena formalna miała na celu weryfikację spełnienia przez projekt podstawowych warunków dopuszczalności uprawniających do udziału w konkursie. Była to ocena zerojedynkowa (z przypisanymi wartościami logicznymi Tak/Nie). Niespełnienie któregokolwiek z kryteriów skutkowało uzyskaniem przez wniosek negatywnej oceny formalnej. Ocena wykonalności była częścią oceny merytorycznej i polegała na weryfikacji zasadności i wewnętrznej logiki projektu, m.in. jego zakresu rzeczowego, kwestii finansowych, ekonomicznych oraz instytucjonalnych. Była to ocena zerojedynkowa (z przypisanymi wartościami logicznymi Tak/Nie). Ocena strategiczna była częścią oceny merytorycznej i polegała na ocenie stopnia wpisywania się projektu w cele, założenia i preferencje określone dla poszczególnych Działań i poddziałań. Ocena miała na celu porównanie projektów biorących udział w konkursie i ich uszeregowanie według stopnia, w jakim odpowiadają na założenia Programu.

Poprzez kryteria formalne weryfikowano m.in. zgodność z przesłankami realizacji określonymi w RPO WP takimi jak typem projektu, obszarem realizacji czy grupą docelową, zgodność z określoną maksymalną/minimalną wartością projektu, okresem realizacji projektu oraz zgodność z wymaganiami formalno-prawnymi.

W ramach kryteriów strategicznych weryfikowano m.in. kryteria z obszarów: wkład projektu w realizację Programu, metodykę projektu oraz specyficzne ukierunkowanie projektu.

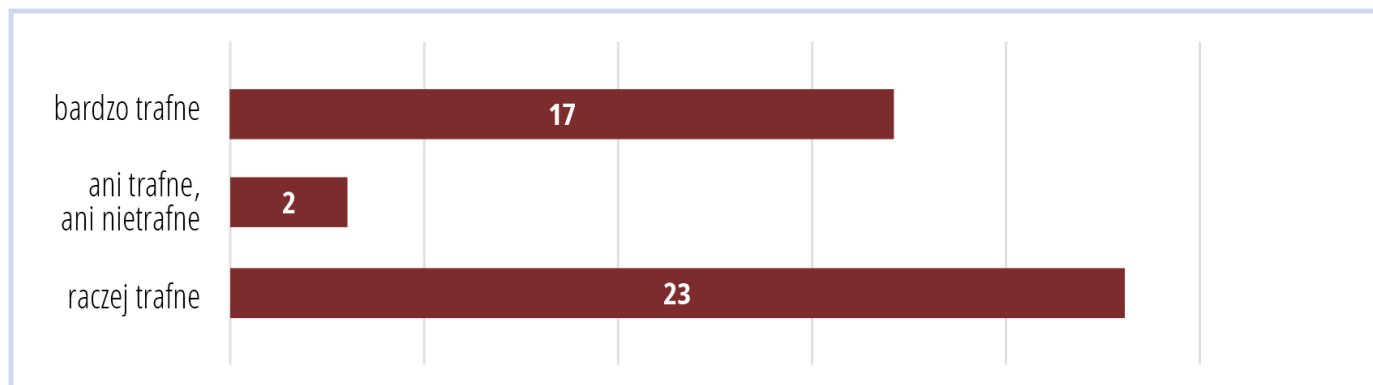
Tabela 12. Kryteria strategiczne dla poddziałania 6.1.2

Obszar kryteriów	Nazwy kryteriów
wkład projektu w realizację Programu	• profil projektu na tle zapisów Programu (stopień, w jakim projekt skierowany jest do osób, które bez udziału w nim mają najmniejszą szansę na rozwiązanie lub zniwelowanie zidentyfikowanych problemów), • potrzeba realizacji projektu (istota i waga zidentyfikowanego problemu/-ów w powiązaniu ze specyficznymi cechami grupy docelowej objętej wsparciem w projekcie w kontekście wskazanych danych i źródeł jego/ich pochodzenia), • trwałość rezultatów
metodyka projektu	• kompleksowość projektu, • doświadczenie wnioskodawcy / partnera, • komplementarność projektu
specyficzne ukierunkowanie projektu	• lokalizacja, • partnerstwo (stopień, w jakim partnerstwo w projekcie przyczyni się do osiągnięcia rezultatów projektu), • zaangażowanie pracodawców, zatrudnienie w PES, • niepełnosprawność (stopień, w jakim projekt obejmie wsparciem osoby z niepełnosprawnościami), • wolontariat/ animacja środowiskowa, • podejście oddolne, • komplementarność projektu z interwencją w ramach PO Pomoc Żywnościowa.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Szczegółowego Opisu Osi Priorytetowych RPO WP.

W badaniu ankietowym, beneficjenci w poddziałaniu 6.1.2 zastosowane preferencje projektowe ocenili pozytywnie. Za „trafne” i „raczej trafne” uznało je 95% respondentów. Pozostali respondenci nie mieli jednoznacznej opinii i uznali je za „ani trafne, ani nietrafne”. Opinie beneficjentów przedstawiono na wykresie 31.

Wykres 31. Ocena beneficjentów dotycząca jakości wsparcia w Działaniu 6.1

Źródło: : opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego beneficjentów, poddziałanie 6.1.2: n=42.

Zdania respondentów badania jakościowego na temat trafności i efektywności preferencji projektowych były podzielone. O ile wszyscy rozmówcy pozytywnie ocenili wpływ zawieranych partnerstw na samą realizację projektu, jak i osiągnięcie zakładanych celów, to pojawiły się wątpliwości dotyczące kompleksowości wsparcia, działań prowadzących do zatrudnienia w podmiotach ekonomii społecznej, obejmowania wsparciem osób z niepełnosprawnościami. Wymienione preferencje były, zdaniem rozmówców, spełniane automatycznie i w niewielkim stopniu wpływały na efekty. Stawały się tym samym „pustymi” kryteriami, które nie wymagały dodatkowego zaangażowania od wnioskodawców ani nie przyczyniały się do istotnych zmian w realizacji projektów. Mogły też powodować skutek odwrotny do zamierzonego, jak w przypadku zadeklarowania wśród osób objętych wsparciem określonego odsetka osób z niepełnosprawnościami. W celu dotrzymania przyjętych założeń, beneficjenci rekrutowali do projektu osoby spełniające kryterium (posiadające orzeczenie o niepełnosprawności), nawet jeśli inni kandydaci do projektu w danym momencie bardziej potrzebowali wsparcia.

Respondenci zwracali uwagę, że preferencje związane z kompleksowością wsparcia były trudne do przełożenia na praktyczne kryteria. Inicjatywy oddolne, które miały na celu promowanie większej autonomii i zaangażowania społeczności lokalnych, były oceniane jako problematyczne. Ich realizacja wymagała większego nakładu pracy i często przynosiła więcej trudności niż rzeczywistych korzyści. Jak twierdzą rozmówcy mogło to wynikać ze zbyt ogólnych sformułowań.

Za szczególnie trafne uznano kryterium partnerstwa między jednostkami samorządu terytorialnego a organizacjami pozarządowymi. Preferencja ta zdaniem rozmówców pozwalała na realizację projektów przez podmioty lokalne, co eliminowało realizację projektu wyłącznie przez podmioty działające w całym kraju, nie posiadające lokalnego zakorzenienia. Partnerstwo zapewniało większe zaufanie między podmiotami zaangażowanymi w realizację, a jednostki samorządu terytorialnego, co podkreślali przedstawiciele IZ, pełniły rolę gwaranta trwałości rezultatów projektu.

To było, jak dla mnie, dobre kryterium, które powodowało, że mieliśmy do czynienia z zaufanymi wnioskodawcami, ale oczywiście nie wykluczało jak najbardziej partnerstw też z innymi podmiotami spoza regionu. (...) Fakt, że tutaj było obligatoryjne partnerstwo JST plus organizacja pozarządowa, miało służyć przede wszystkim też zachowaniu trwałości, bo organizacja pozarządowa środki raz ma, raz nie ma, a nam zależało jednak na tym, żeby te miejsca były trwałe i dla nas ten JST służył jako taki gwarant tego, że jednak jest szansa, że te miejsca będą, zostaną tam, gdzie się utworzyły i będą dalej finansowane.
[Przedstawiciel IZ]

Partnerstwa obejmujące organizacje pozarządowe i jednostki samorządu terytorialnego były również pozytywnie oceniane przez podmioty, które zdecydowały się na taką współpracę. Pomimo iż w wielu wypadkach były niejako wymuszone przez kryteria wyboru projektów, w efekcie okazywały się efektywnym sposobem realizacji przedsięwzięcia, zapewniały skuteczność działań i zwiększały szansę na zachowanie trwałości rezultatów. Przyczyniały się też do nawiązania współpracy, wykraczającej poza okres realizacji projektu.

To my może jako jednostka właśnie NGO-sów nie mamy możliwości współpracy na co dzień z jednostkami samorządowymi, bo na żadnym jakby nie przewidują działalności związanej z nami. A dzięki takim projektom mogliśmy z nimi współpracować, nawiązać długotrwałe jakieś kontakty, które gdzieś tam owocują. [Uczestnik FGI 1]

Przedstawione wcześniej, w części dotyczącej podmiotów realizujących projekty, wnioski wskazują, że realizacja projektów w partnerstwie, angażowanie podmiotów posiadających doświadczenie w działaniach na rzecz grupy docelowej przekłada się na efektywność projektów. Należy więc przyjąć, że tego typu preferencje projektowe są trafne.

Podsumowując, za efektywne należy uznać w szczególności preferencje dotyczące: doświadczenia wnioskodawcy/partnera, partnerstwa. Jednocześnie wiele kryteriów miało ograniczoną skuteczność wynikającą z ich niedoprecyzowania (kompleksowość, podejście oddolne). Wśród kryteriów były też takie, które, zdaniem uczestników badania były spełniane przez wnioskodawców niejako automatycznie, natomiast nie przekładały się następnie na efektywność projektów czy jakość udzielanego wsparcia (np. stopień, w jakim projekt obejmie wsparciem osoby z niepełnosprawnościami, zatrudnienie uczestników projektu w PES).

Przeprowadzona analiza obejmowała też stopień osiągnięcia założonego celu szczegółowego dla Działania 6.1, mierzonego w szczególności wskaźnikami produktu oraz wskaźnikami rezultatu. Zebrane w trakcie badania dane i opinie pozwoliły odnieść się do tej kwestii i udzielić odpowiedzi na pytanie badawcze:

3.9 Jaki jest/będzie poziom realizacji założonych celów RPO WP zdefiniowanych w opisie Programu w ramach celów szczegółowych, rezultatów, wskaźników (produktu i rezultatu) i ukierunkowania interwencji?

Zgodnie z zapisami RPO WP 2014-2020 celem Działania 6.1 było zwiększone zatrudnienie osób dotkniętych i zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym. W tabelach 13-15 przedstawiono stopień realizacji wskaźników produktu określonych dla Działania oraz poszczególnych poddziałań.

Tabela 13. Postęp realizacji wskaźników produktu dla Działania 6.1

	Wartość docelowa RPO WP	Wartość osiągnięta	Osiągnięty % wartości docelowej
liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	16 610	19 432	117%
liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie	4 235	7 234	171%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014.

Tabela 14. Postęp realizacji wskaźników produktu dla poddziałania 6.1.1

	Wartość docelowa RPO WP	Wartość osiągnięta	Osiągnięty % wartości docelowej
liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	4 500	6 241	139%
liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie	660	1 554	235%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014.

Tabela 15. Postęp realizacji wskaźników produktu dla poddziałania 6.1.2

	Wartość docelowa RPO WP	Wartość osiągnięta	Osiągnięty % wartości docelowej
liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	12 110	13 191	109%
liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie	3 575	5 680	159%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014.

Zarówno na poziomie całości Działania 6.1, jak również w odniesieniu do obu poddziałań, założone w Programie wartości docelowe wskaźników produktu zostały zrealizowane. Objęto wsparciem większą, niż określona jako wartość docelowa, liczbę osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz liczbę osób z niepełnosprawnościami.

Tabela 16. Postęp realizacji wskaźników rezultatu dla Działania 6.1

Wskaźniki rezultatu	Wartość docelowa RPO WP	Wartość osiągnięta działanie 6.1	Wartość osiągnięta poddziałanie 6.1.1	Wartość osiągnięta poddziałanie 6.1.2
liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	36%	40%	48%	37%
liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu	40%	16%	27%	11%
liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy po opuszczeniu programu	18%	32%	19%	38%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014.

Wskaźniki rezultatu związane z aktywizacją zawodową zostały zrealizowane, zarówno w odniesieniu do całego Działania 6.1, jak na poziomie obu poddziałań. Osiągnięty poziom wskaźnika dotyczącego osób pracujących jak i wskaźnika osób poszukujących pracy przekroczył zakładaną minimalną wartość.

W odniesieniu do jednego ze wskaźników rezultatu, tj. „Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu” wartość zrealizowana jest zdecydowanie mniejsza niż zakładał Program. RPO WP przewidywał realizację tego wskaźnika na poziomie 40%, natomiast osiągnięta wartość to 16%.

Respondenci w badaniu jakościowym zwracali uwagę na trudności z realizacją tego wskaźnika, wskazując jednocześnie możliwe przyczyny niezrealizowania go w zakładanej wysokości. (opisane szerzej w części raportu dotyczącej form wsparcia w Działaniu 6.1). Wymóg uzyskania kwalifikacji lub nabycia kompetencji mógł być trudny do spełnienia dla wielu uczestników z uwagi na ich sytuację i specyfikę reintegracji, która jest stopniowym, długotrwałym procesem. Trudności mogły jednak wynikać z niedostatecznej wiedzy beneficjentów na temat sposobów uzyskiwania kwalifikacji i nabywania kompetencji.

Tutaj powinno pojawić się coś innego, że wystarczający może być dokument potwierdzający spełnienie przejścia jakiegoś szkolenia tylko kompetencyjnego, bo nie mówmy tutaj o kwalifikacjach, bo kwalifikacje w rozumieniu prawa oświatowego to jest naprawdę zupełnie coś innego. (...) Myśląc o naszych uczestnikach uważam, że korzystne byłoby wykluczenie w takich konkursach tego, że ci uczestnicy muszą podnieść swoje kwalifikacje. [Beneficjent FGI 1]

Zgodnie z zasadami pomiaru wskaźników w RPO WP, „nabycie kompetencji potwierdzone jest uzyskaniem dokumentu zawierającego wyszczególnione efekty uczenia się odnoszące się do nabytej kompetencji”. Fakt nabycia kompetencji, na potrzeby pomiaru wskaźnika, powinien być zweryfikowany w ramach opisanych w ww. Zasadach etapów. Natomiast wypowiedzi beneficjentów pozwalają wyciągnąć wniosek, że idea ta nie była dostatecznie dla nich zrozumiała lub nie otrzymali oni wystarczającego wsparcia ze strony instytucji zaangażowanych we wdrażanie RPO WP, co utrudniało zaplanowanie procesu w sposób dostosowany do potrzeb i możliwości grupy docelowej.

Jeśli chodzi o wskaźniki odnoszące się do poprawy sytuacji zawodowej osób objętych wsparciem, rozmówcy, biorący udział w projektowaniu założeń Działania 6.1 przyznają, że interwencja zbyt koncentrowała się na celach zatrudnieniowych. Planując interwencję, dużą wagę przywiązano do analizy osób biernych zawodowo oraz przyczyn tej bierności i zaplanowano działania ukierunkowane głównie na szybkie osiągnięcie zatrudnienia przez uczestników. Okazało się to nie zawsze zgodne z ich potrzebami oraz możliwościami. W przypadku osób biernych zawodowo, zwłaszcza tych pozostających w długotrwałym kryzysie, reintegracja zawodowa jest procesem długotrwałym i wieloetapowym. Nadmierny nacisk na zatrudnienie ograniczał użyteczność wsparcia.

Mimo, że wskaźniki produktu i rezultatu w większości zostały osiągnięte, zdaniem beneficjentów było to trudne, zwłaszcza w przypadku wskaźników rezultatu związanych z zatrudnieniem oraz uzyskaniem kwalifikacji/nabyciem kompetencji. Zdaniem beneficjentów wskaźniki rezultatu nie przystawały do realiów. Dotyczyło to szczególnie grup docelowych takich jak osoby z niepełnosprawnościami, zwłaszcza sprzężonymi, które w związku z udziałem w projekcie musiały realizować kursy, często poza granicami gminy, ale także podejmować zatrudnienie. Przy ograniczonej liczbie miejsc pracy dostosowanych do potrzeb takich osób (np. zakładów pracy chronionej), realizacja wskaźników stała się bardzo trudna.

Wśród naszych uczestników i w ogóle w realizacji tego projektu bardzo wysoko ustawione były też wskaźniki przyjęcia w projektach osób z niepełnosprawnościami. Mało tego, z niepełnosprawnościami sprzężonymi. I te osoby również musiały podjąć zatrudnienie. I w momencie starania się dla nich o pracę, okazuje się, że mamy jeden zakład pracy chronionej, który weźmie sobie na głowę takiego uczestnika, żeby on to zatrudnienie podjął i te wskaźniki nam spełnił. Więc uważam, że te wskaźniki dla osób z niepełnosprawnościami też były ustawione bardzo wysoko. [Beneficjent FGI 1]

Ze względu na specyfikę grupy docelowej (osoby pozostające w długotrwałym kryzysie), jeżeli nawet uczestnicy zrealizowali zakładaną ścieżkę reintegracji społeczno-zawodowej w ramach projektu, nie oznacza to, że byli gotowi podjąć pracę na wolnym rynku lub zarejestrować się w urzędzie pracy. Trudności z realizacją wskaźników rezultatu wynikały również z ambitnych założeń samych wnioskodawców - beneficjenci często przyjmowali na siebie zbyt ambitne poziomy wskaźników, które były określane na etapie planowania projektów, ale nie zawsze uwzględniały specyfikę grup docelowych czy realia rynkowe.

Według mnie beneficjenci za wysoki sobie planowali poziom osiągnięcia tego wskaźnika. Oczywiście kwalifikacje, to było określone, że to musi być 40% grupy docelowej, to było jakby z góry określone, ale beneficjenci zakładali czasem jeszcze więcej. [Opiekun projektów]

4.1.3 Zachowanie zasad horyzontalnych

Jednym z wymagań stawianych projektom realizowanym w ramach RPO WP była zgodność z zasadami horyzontalnymi. Zebrane informacje oraz opinie respondentów badania pozwoliły sformułować odpowiedź na pytanie badawcze:

3.10 Czy działania realizowane w projektach RPO WP przyczyniły się do zachowania zasad horyzontalnych, czyli zrównoważonego rozwoju, równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami i w jakim stopniu?

W systemie oceny i wyboru projektów w ramach RPO WP 2014-2020 uwzględniono zasady horyzontalne, tj. zrównoważony rozwój, równość szans i niedyskryminację oraz równouprawnienie płci. Informacje o konieczności ich stosowania zawarte były każdorazowo w dokumentacji konkursowej, gdzie znaleźć można było odniesienie do innych dokumentów regulujących tę kwestię oraz na stronach internetowych instytucji zaangażowanych we wdrażanie RPO WP.

Wskazówki, jak należy przygotować opis uwzględnienia w projekcie zasad horyzontalnych zawierała „Instrukcja wypełniania formularza wniosku o dofinansowanie projektu z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020”. W dokumencie zawarto informacje na temat konieczności zagwarantowania, że projekt na każdym etapie zapewnia dostępność dla wszystkich, w tym osób z niepełnosprawnościami. Wyjaśniono też m.in. pojęcia dostępności cyfrowej i architektonicznej oraz zasadę uniwersalnego projektowania. W odniesieniu do zasady równości szans kobiet i mężczyzn, projekty były oceniane według tzw. standardu minimum.

Instrukcja wypełniania wniosku nie precyzowała jednak sposobu, w jaki wnioskodawca ma opisać, a następnie uwzględnić podczas realizacji projektu zasadę zrównoważonego rozwoju, pomimo iż w procesie oceny wniosków, weryfikacji podlegała zgodność projektu z wszystkimi trzema, wskazanymi w RPO WP zasadami horyzontalnymi. Stosowny zapis zawierało jedno z obligatoryjnych kryteriów formalnych: „Zgodność z politykami horyzontalnymi UE”, w ramach którego weryfikacji podlegało wpisywanie się rozwiązań zawartych w projekcie w polityki horyzontalne UE w zakresie: promowania zrównoważonego rozwoju, równości szans i niedyskryminacji oraz to, czy spełniają one standard minimum w zakresie równości szans kobiet i mężczyzn.

W badaniu jakościowym, przedstawiciele IZ RPO WP podkreślali, że w perspektywie finansowej 2014-2020 wymagania odnoszące się do zasad horyzontalnych były określone na poziomie podstawowym. W praktyce, z wyjątkiem kwestii związanych z zapewnieniem równouprawnienia płci oraz dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, nie opracowano precyzyjnych wymagań wobec projektodawców, jak i narzędzi, które pozwoliłyby na weryfikację zgodności podejmowanych działań z zasadami horyzontalnymi.

Respondenci zwracali uwagę, że działania realizowane w projektach przyczyniły się do zachowania zasad horyzontalnych, choć z pewnymi ograniczeniami. Wprowadzenie tych zasad w dużej mierze wynikało z ich obligatoryjnego charakteru – bez odpowiednich zapisów i wymuszenia ich realizacji przez IZ RPO WP, ich wdrażanie mogłoby być znacznie wolniejsze lub nawet pomijane. Mimo to, samo wymuszenie ich realizacji, zdaniem niektórych przedstawicieli IZ biorących udział w badaniu, nie zawsze przekładało się na głębsze zrozumienie ich wartości czy trwałe zmiany w podejściu realizatorów projektów.

Pomimo sceptycyzmu wyrażanego przez przedstawicieli instytucji zaangażowanych we wdrażanie RPO WP, uczestnicy projektów w ramach Działania 6.1, w badaniu ankietowym w zdecydowanej większości potwierdzili, że czuli się sprawiedliwie traktowani przez realizatora projektu (ze względu na wiek, płeć, niepełnosprawność czy narodowość). Odpowiedzi twierdzącej udzieliło odpowiednio 97% objętych badaniem uczestników projektów w poddziałaniu 6.1.1 oraz 95% uczestników projektów w poddziałaniu 6.1.2.

Przedstawiciele IZ RPO WP oraz IP RPO WP zwracali uwagę na ważną rolę działań edukacyjnych, takich jak szkolenia i warsztaty, w podnoszeniu świadomości beneficjentów na temat zasad horyzontalnych. Podkreślali jednak, że wciąż istnieje potrzeba kontynuacji tego typu wsparcia, zwłaszcza w związku z potrzebą przejścia na bardziej szczegółowy poziom przekazywanych informacji. Ich zdaniem powinny one zawierać konkretne wskazówki i przykłady postępowania zgodne z zasadami horyzontalnymi. Część rozmówców zauważyło, że społeczeństwo ma już świadomość potrzeby uwzględniania zasad horyzontalnych, natomiast kolejnym etapem jest skupienie się na ich praktycznym wdrożeniu.

Wydaje mi się, że zasady horyzontalne są dosyć mocno opisane i odbywa się bardzo dużo szkoleń na temat ich wdrażania. (...) Być może trzeba by było spojrzeć na to troszeczkę bardziej specjalistycznie, żeby podpowiedzieć konkretnym wnioskodawcom, z konkretnej branży, jak on dokładnie mógłby realizować te zasady. [Przedstawiciel IZ]

Na temat zasad horyzontalnych wypowiedzieli się również beneficjenci, którzy podkreślili niespójność w zakresie promowania i wdrażania zasad horyzontalnych przez IZ RPO WP. Twierdzili, że problemem pozostaje biurokratyzacja, która podważa zasadę zgodności ze zrównoważonym rozwojem. Obowiązek tworzenia dużej ilości dokumentacji generuje nadmiar papierowych materiałów, co stoi w sprzeczności z deklarowanymi celami proekologicznymi. Takie paradoksy mogą osłabiać efektywność i autentyczność działań związanych z zasadami horyzontalnymi.

Zakładamy w tych projektach, że będziemy np. oszczędzać papier. Te działania będą zgodne z ekologią, a ja tutaj w biurze mam dwie szafy pełne jakiejś dokumentacji, która moim zdaniem jest niepotrzebna. Ta biurokracja jest maksymalnie rozbudowana i ja tego nie rozumiem. [Beneficjent FGI 1]

Mimo pozytywnych rezultatów, takich jak osiągnięcie minimalnych standardów, rozmówcy wskazywali, że wciąż pozostaje wiele do zrobienia, aby zasady horyzontalne stały się integralnym elementem codziennej praktyki realizacji projektów. Konieczne jest dalsze uproszczenie procedur i zmiana podejścia, tak, aby zasady te były postrzegane jako standard, a nie dodatkowe obciążenie. W przyszłości kluczowe będzie zwiększenie świadomości beneficjentów i dalsza praca nad trwałym włączeniem zasad horyzontalnych do działań projektowych.

4.1.4 Ocena mechanizmu terytorialnego ZIT/ZPT

W ramach Działania 6.1 wykorzystano mechanizm terytorialny. Analiza projektów RPO WP objętych mechanizmem terytorialnym oraz ich porównanie z projektami realizowanymi poza takimi mechanizmami pozwoliły sformułować odpowiedź na pytanie badawcze:

3.5 Czy projekty RPO WP realizowane/zrealizowane w ramach mechanizmu terytorialnego ZIT/ZPT charakteryzują się większą skutecznością w osiągnięciu celów PI 9i w porównaniu do pozostałych projektów? Jeśli tak lub nie, dlaczego?

W poddziałaniu 6.1.1 Aktywizacja społeczno-zawodowa - mechanizm ZIT zrealizowano 22 projekty o łącznej wartości 81 516 039,68 zł, w których objęto wsparciem łącznie 6 256 osób. W celu oceny skuteczności projektów RPO WP w osiągnięciu celów PI 9i w ramach mechanizmu ZIT przeanalizowano wyniki realizacji projektów w ramach poddziałania 6.1.1 oraz projektów realizowanych poza mechanizmem ZIT w ramach poddziałania 6.1.2 Aktywizacja społeczno-zawodowa. Pozwoliło to na porównanie projektów o analogicznym zakresie interwencji, realizowanych w ramach mechanizmu terytorialnego i poza nim.

Poniższa tabela zawiera porównanie podstawowych danych, w tym dotyczących wskaźników rezultatu i produktu charakteryzujących projekty realizowane w ramach poddziałania 6.1.1 oraz poddziałania 6.1.2.

Tabela 17. Porównanie danych charakteryzujących projekty realizowane w ramach poddziałania 6.1.1 oraz poddziałania 6.1.2.

	poddziałanie 6.1.1 (ZIT)	poddziałanie 6.1.2 (poza ZIT)
liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu Programu (osoba)	2119	3579
liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu Programu (%)	48%	37%
liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu (osoba)	1 191	1 096
liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu (%)	27%	118%
liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy po opuszczeniu programu (osoba)	819	3 694
liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy po opuszczeniu programu (%)	19%	38%
liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie (osoba)	6 241	13 191

	poddziałanie 6.1.1 (ZIT)	poddziałanie 6.1.2 (poza ZIT)
liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w Programie (osoba)	1 554	5680
wartość dofinansowania (mln zł)	69,29	179,32
liczba zrealizowanych projektów	22	153
wysokość dofinansowania na 1 osobę objętą wsparciem (zł)	11 102	13 594
wysokość dofinansowania na 1 osobę pracującą po opuszczeniu programu (zł)	32 699	50 103
wysokość dofinansowania na 1 osobę, która uzyskała kwalifikacje lub nabyła kompetencje po opuszczeniu programu (zł)	58 178	163 613

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014.

Analiza powyższych danych pozwala stwierdzić, że projekty realizowane w ramach ZIT charakteryzowały się niższymi kosztami jednostkowymi na osobę, która podjęła zatrudnienie oraz na osobę, która uzyskała kwalifikacje lub nabyła kompetencje po opuszczeniu Programu, co wskazuje na skuteczniejsze wykorzystanie środków publicznych. Projekty realizowane w ramach ZIT wykazały łącznie wyższy poziom zrealizowania wskaźników rezultatu bezpośredniego związanych z podjęciem zatrudnienia oraz uzyskaniem kwalifikacji lub nabyciem kompetencji.

Projekty realizowane w ramach ZIT nie różniły się pod kątem podejmowanych działań czy sposobów realizacji, nie było również różnic w ich rozliczaniu. Opiekunowie projektów zwracali uwagę, że z ich punktu widzenia, oba typy projektów różnił jedynie tryb wyboru, natomiast nie było różnic w ich realizacji.

Beneficjenci pozytywnie oceniali tryb pozakonkursowy, twierdząc, że mieli więcej czasu na przygotowanie wniosku.

Możemy bardziej dostosować projekty do już zdefiniowanych potrzeb. Operator ZIT-u po zebraniu potrzeb w terenie, mówiąc tak już kolokwialnie, przygotowuje ogólną fiszkę i negocjuje z Urzędem Marszałkowskim. I to jest ok, bo mamy ten dłuższy czas i też jesteśmy bliżej tych przyszłych ewentualnie realizatorów, ale też bliżej tych potrzeb. My je identyfikujemy. Dwa lata temu Obszar Metropolitalny zbierał fiszki od samorządów w obszarze usług społecznych. (...) Po pierwsze mamy dłuższy czas na to, żeby przygotować się do przyszłych programów. Jeżeli wiemy, że któryś członek do ZIT-u wniósł tworzenie mieszkań wspomaganych dla wszelkich grup zagrożonych wykluczeniem i taką fiszkę złożył w ubiegłym roku, no to ma po swojej stronie zobowiązanie, żeby albo wyznaczyć na to na przykład działki budowlane, albo obiekty do remontu i nie jesteśmy zaskakiwani [Przedstawiciel KM].

Jeden z rozmówców wskazał, że mechanizm ZIT, dzięki zaangażowaniu przedstawicieli samorządów obszaru metropolitalnego, umożliwił przeprowadzenie kompleksowej diagnozy, opracowanie strategii oraz jej realizację w uzgodnieniu z członkami ZIT. Należy w związku z tym przyjąć, że projekty realizowane w ramach ZIT były dostosowane do rzeczywistych problemów zidentyfikowanych na poziomie samorządów, co mogło przyczynić się do większej skuteczności wsparcia. Było to jednak charakterystyczne dla wszystkich projektów realizowanych w ZIT, nie tylko tych z PI 9i.

Mieliśmy procedurę pozakonkursową, więc to dawało taką możliwość, że my jako obszar metropolitalny, 61 samorządów, mogliśmy zrobić diagnozę, napisać strategię, ale potem też ją realizować rzeczywiście w uzgodnieniu. Więc co do zasady jest tak, że w przypadku obszaru metropolitalnego i tych projektów, które dotyczyły aktywizacji społeczno-zawodowej, rynku pracy, zdrowia i innych, to one odpowiadały na potrzeby samorządów i tego, co się w danym momencie działo, jeżeli chodzi o zidentyfikowany problem.
[Uczestnik FGI 3]

W opracowaniu strategii trybu pozakonkursowego uwzględniono obowiązkowe kryterium realizacji projektów w partnerstwach, promowano także działania realizowane we współpracy z większą liczbą gmin, co miało zagwarantować ponadlokalny wymiar udzielanego wsparcia.

Przedstawiciel Instytucji Zarządzającej, twierdzi jednak, że tryb pozakonkursowy wymagał większego zaangażowania organizacyjnego, ponieważ wiązał się z bardziej szczegółowym procesem identyfikacji i opracowywania projektów. Jednocześnie, w opinii jednego z rozmówców, brak konkurencji w wyborze projektów mógł prowadzić do akceptacji rozwiązań mniej dopracowanych, co nie zawsze gwarantowało ich najwyższą jakość.

Istotną rolę we wdrażaniu projektów w ramach mechanizmu ZIT odgrywała Instytucja Pośrednicząca oferująca beneficjentom wszechstronne wsparcie, którego brakowało w standardowym trybie konkursowym. W pierwszej kolejności zapewniano beneficjentom dostęp do szkoleń, warsztatów i wizyt studyjnych, które umożliwiały nie tylko rozwijanie kompetencji, ale także wymianę doświadczeń między podmiotami realizującymi projekty. Ta wymiana wiedzy i praktyk pozwalała beneficjentom uczyć się od siebie nawzajem, korzystając z dobrych rozwiązań stosowanych w podobnych projektach, a także radzić sobie z wyzwaniem. Beneficjenci mieli możliwość skonsultowania swoich projektów na różnych etapach ich realizacji, co pomagało dostosować działania do lokalnych potrzeb oraz warunków.

ZIT promował zintegrowane podejście do projektów, co oznaczało, że beneficjenci mogli korzystać z mechanizmu łączenia wsparcia w ramach różnych Osi Priorytetowych. Przykładem było przecho-
dzenie uczestników od aktywizacji społecznej (OP 6) do zawodowej (OP 5), co pozwalało im zdobyć kompetencje społeczne, a następnie umiejętności zawodowe i praktyczne doświadczenie na sta-
żach. Takie podejście znacznie zwiększało skuteczność wsparcia.

Instytucja Pośrednicząca odegrała także kluczową rolę w organizacji dodatkowego wsparcia dla beneficjentów, środków na szkolenia czy wizyty studyjne, które umożliwiały beneficjentom rozwijanie umiejętności związanych z realizacją projektów. Beneficjenci mieli też wsparcie w formie konsultacji i doradztwa na etapie planowania i realizacji projektów, co pozwalało na ich bieżącą modyfikację i poprawę. Możliwość etapowania projektów (np. co dwa lata) pozwalała na bieżącą ocenę i dostosowywanie działań, co zwiększało ich skuteczność. Były to elementy, które mogły w znacznej mierze przyczynić się skutecznej realizacji przyjętych założeń.

[projekty w ramach ZIT] mają łatwiej ze względu na to, że mają więcej czasu na negocjowanie swojego projektu, na dopracowanie go. Ja uważam, że to jest lepiej, ponieważ będąc w trybie pozakonkursowym można się skupić na tym, żeby ten projekt faktycznie był porządny, a nie żeby go szybko wystąpić tylko po to, żeby on przeszedł, a potem się martwić. [Przedstawiciel IP]

Poza projektami objętymi mechanizmem ZIT, w Działaniu 6.1. zrealizowano dwa projekty ujęte w Zintegrowanych Porozumieniach Terytorialnych (w ramach poddziałania 6.1.2): „Mobilny i aktywny kapitał ludzki w powiatach malborskim i sztumskim – aktywizacja społeczno-zawodowa” (realizowany przez Miasto Malbork) oraz „Aktywizacja społeczno-zawodowa mieszkańców powiatu lęborskiego” (realizowany przez Powiat Lęborski). Projekty te zostały wyłonione w trybie konkursowym, natomiast, tak, jak wszystkie projekty objęte mechanizmami terytorialnymi, miały preferencyjny dostęp do dofinansowania. Zgodnie z zasadami przyjętymi w RPO WP podczas oceny takich projektów, zakładano, że projekty ujęte w ZPT spełniają w maksymalnym stopniu kryteria takie jak: zgodność z celami, rezultatami i ukierunkowaniem danej Osi Priorytetowej/Działania/ poddziałania, potrzeba realizacji projektu, oddziaływanie projektu.

Opierając się na wynikach analizy projektów realizowanych w Działaniu 6.1 w ramach mechanizmu ZIT, można przyjąć, że projekty objęte ZPT mogły odnosić podobne korzyści z faktu wpisywania się w kompleksowy program rozwoju na danym obszarze. Przedmiotem ZPT były spójne pakiety przedsięwzięć z różnych obszarów tematycznych, co miało przyczynić się do osiągnięcia większej kompletności i efektywności realizowanych działań. Proces uzgadniania ZPT przebiegał w sposób partnerski, uwzględniający udział jednostek samorządu terytorialnego, partnerów społeczno-gospodarczych, instytucji edukacyjnych i naukowych), organizacji pozarządowych, instytucji otoczenia biznesu i instytucji reprezentujących przedsiębiorców. Pozwalało to na lepszą diagnozę lokalnych uwarunkowań i dostosowanie działań projektowych do potrzeb ostatecznych odbiorców wsparcia.

4.1.5 Podsumowanie i wnioski cząstkowe

Elastyczne podejście do realizacji projektów przez opiekunów wspiera beneficjentów w dostosowywaniu działań do zmieniających się okoliczności. Taka postawa umożliwi skuteczniejsze zarządzanie projektami, szczególnie w dynamicznie zmieniającym się środowisku społeczno-gospodarczym, i jest wysoko ceniona przez realizatorów.

Kluczowe dla komplementarności wsparcia, oprócz działań podejmowanych na etapie programowania interwencji, jest **prowadzenie działań sieciujących beneficjentów**, aby mieli świadomość oferowanych przez Program możliwości wsparcia na danym obszarze. Rekomenduje się rozwijanie działań sieciujących beneficjentów, zapewniając im dostęp do informacji o oferowanych pakietach wsparcia na poziomie co najmniej powiatowym. Sieciowanie powinno umożliwić lepszą koordynację projektów oraz maksymalizację ich komplementarności poprzez budowanie świadomości o dostępnych formach pomocy i możliwościach współpracy.

Projekty realizowane w partnerstwach przyczyniły się do rozwoju lokalnych ekosystemów wsparcia, w których JST i NGO odgrywają kluczową rolę. Nawiązanie w wyniku projektu kontakty między tymi podmiotami, nawet jeżeli ograniczają się w tym momencie do wymiany informacji, stanowią fundament dla budowy zintegrowanych form wsparcia w przyszłości, zwiększając efektywność kolejnych inicjatyw i lepsze wykorzystanie dostępnych zasobów.

Ze względu na grupę docelową osób pozostających w długotrwałym kryzysie, **reintegracja może okazać złożonym, wieloetapowym i długotrwałym procesem**. Zaleca się dostosowanie działań z zakresu aktywnej integracji do specyficznych potrzeb osób długotrwale bezrobotnych, które wymagają bardziej wyszukanych i specjalistycznych metod wsparcia. Standardowe podejście, obejmujące pomoc psychologiczną i szkolenia zawodowe, nawet jeżeli powiązane są ze stażem, może być niewystarczające dla tej grupy.

Działania edukacyjne, takie jak szkolenia i warsztaty, odegrały istotną rolę w podnoszeniu świadomości beneficjentów na temat zasad horyzontalnych. Niemniej jednak istnieje potrzeba przejścia na bardziej specjalistyczny poziom wsparcia, dostarczając beneficjentom konkretnych wskazówek i przykładów, jak skutecznie wdrażać zasady w specyficznych branżach i działaniach. Ogólne promowanie zasad horyzontalnych powinno ustąpić miejsca praktycznym rozwiązaniom dostosowanym do konkretnych potrzeb i kontekstów projektowych.

4.2 Wpływ projektów RPO WP na wzrost liczby trwałych miejsc świadczenia usług społecznych (PI 9iv i PI 9a)

Działanie 6.2 RPO WP 2014-2020 wpisywało się w Priorytet inwestycyjny 9iv „Ułatwianie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym”. Celem szczegółowym Działania 6.2 była zwiększona liczba trwałych miejsc świadczenia usług społecznych.

Zgodnie z dokumentami programowymi RPO WP, planowanym rezultatem interwencji miała być poprawa dostępności usług społecznych wysokiej jakości osiągnięta poprzez przekazanie ich realizacji na poziom lokalnych społeczności przy wykorzystaniu potencjału organizacji pozarządowych oraz integrację działań różnych partnerów świadczących usługi społeczne na poziomie lokalnym. Ponadto, planowanym rezultatem było również poszerzenie oferty usług społecznych oraz jej dostosowanie do indywidualnych potrzeb odbiorców. Dodatkowym zadaniem stawianym przed przedsięwzięciami realizowanymi w ramach Działania było także przeciwdziałanie i niwelowanie negatywnych skutków epidemii COVID 19.

4.2.1 Charakterystyka działań i osiągnięte efekty

W niniejszym podrozdziale przeanalizowane zostaną zrealizowane w ramach Działania 6.2 inicjatywy i ich efekty. W podrozdziale sformułowane zostaną odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

- **3.11 Jakie działania realizowano w projektach RPO WP, czego one dotyczyły i czy przyczyniły się do zwiększenia liczby trwałych miejsc świadczenia usług społecznych oraz w jakim stopniu odpowiadały na zdiagnozowane potrzeby (w ujęciu powiatowym)?**
- **3.12 W jakim stopniu formy wsparcia w projektach RPO WP są/były adekwatne do potrzeb grup docelowych (w tym przede wszystkim: seniorów, osób z niepełnosprawnościami, osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu i ich opiekunów, dzieci i młodzieży)? W jaki sposób zapewniona została jakość wsparcia? Które z zastosowanych instrumentów/rozwiązań były najbardziej, a które najmniej efektywne? Czym było to uwarunkowane?**
- **3.13 Na ile skuteczne okazało się wsparcie RPO WP w zakresie przeciwdziałania negatywnym skutkom pandemii COVID-19?**
- **3.15 W jakim zakresie projekty realizowane w PI 9iv były komplementarne do projektów realizowanych w ramach PI 9i i PI 9v?**
- **3.16 Ile osób w podziale na grupy docelowe, wiek, płeć, wykształcenie, miejsce zamieszkania (w układzie: a) obszary miejskie i wiejskie oraz b) Obszar Metropolitalny Gdańsk-Gdynia-Sopot/pozostałe obszary województwa) objęły działania w projektach RPO WP?**
- **3.19 Jaka była tematyczna i przestrzenna skala oraz skuteczność zaangażowania się organizacji pozarządowych w realizację projektów RPO WP?**
- **3.20 Jaka była skala i zakres współpracy pomiędzy instytucjami pomocy i integracji społecznej, instytucjami rynku pracy oraz trzecim sektorem? Czy zawiązana współpraca ma trwały charakter?**

› Charakterystyka projektów

W ramach Działania 6.2 zrealizowano 165 projektów o łącznej wartości 346 349 790,58 zł. Średnia wartość projektu wynosiła 2 099 089,64 zł. W tabeli przedstawiono szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości umów w poszczególnych poddziałaniach.

Tabela 18. Umowy zawarte w ramach Działania 6.2.

	liczba zawartych umów	łączna wartość ogółem [zł]	łączna wartość dofinansowania [zł]	łączna wartość dofinansowania [zł]	średnia wartość dofinansowania/umowę [zł]
Działanie 6.2	165	346 349 790,58	323 980 729,96	2 099 089,64	1 963 519,58
poddziałanie 6.2.1	24	30 604 471,18	26 013 800,50	1 275 186,30	1 083 908,35
poddziałanie 6.2.2	141	315 745 319,40	297 966 929,46	2 239 328,51	2 113 240,63

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014.

RPO WP w obszarze włączenia społecznego przewidywał również realizację projektów zintegrowanych. Na każdy projekt zintegrowany składały się dwa pojedyncze projekty: infrastrukturalny, realizowany w ramach Działania 7.3. Infrastruktura społeczna (współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego) oraz nieinfrastrukturalny, realizowany w ramach poddziałania 6.2.2 Rozwój usług społecznych (współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu społecznego). Zrealizowano 10 tego typu projektów zintegrowanych.

› Ocena komplementarności projektów

Jednym z aspektów analizy projektów realizowanych w ramach Działania 6.2 była ich komplementarność z innymi projektami, w szczególności z projektami realizowanymi w ramach innych Działań. Zebrane dane i opinie posłużyły do sformułowania odpowiedzi na pytanie badawcze:

3.15 W jakim zakresie projekty realizowane w PI 9iv były komplementarne do projektów realizowanych w ramach PI 9i i PI 9v?

Działania realizowane w ramach projektów z obszaru usług społecznych w opinii realizatorów projektów wykazywały znaczną komplementarność, a to z kolei przekładało się na ich spójność i skuteczność. Przedsięwzięcia były zaplanowane w sposób, który pozwalał na ich wzajemne uzupełnianie się i tworzenie logicznej ciągłości. Każde kolejne przedsięwzięcie opierało się na doświadczeniach i efektach wcześniejszych działań, co umożliwiało efektywniejsze wykorzystanie zasobów i rozwój nowych inicjatyw. Dzięki temu projekty nie tylko odpowiadały na bieżące potrzeby beneficjentów, ale także generowały przestrzeń do kreowania nowych rozwiązań i budowania trwałych rezultatów.

W naszym przykładzie tak, to jest tak, że jeden projekt wynika z drugiego albo jest powiązany, bo tak wydaje mi się, że wtedy to wszystko ma sens i wtedy jesteśmy w stanie jakoś te zasoby podzielić. [FGI, Przedstawiciel Beneficjenta Działania 6.2]

Komplementarność działań pozwala także na integrację różnych obszarów tematycznych, np. takich jak aktywizacja obywatelska, wsparcie seniorów czy rozwój animatorów lokalnych. To podejście umożliwia wzmacnianie lokalnych społeczności w sposób bardziej systemowy, zapewniając im wszechstronne wsparcie i narzędzia do dalszego rozwoju. Ponadto, współpraca z licznymi partnerami lokalnymi zwiększa zasięg i potencjał działań, tworząc sieć wzajemnie wspierających się inicjatyw. Dzięki temu projekty mogą nie tylko osiągać zamierzone cele, ale również otwierać drogę do realizacji kolejnych, bardziej ambitnych przedsięwzięć.

Komplementarne podejście jest również korzystne dla realizatorów projektów, ponieważ umożliwia im efektywne zarządzanie zespołem, zasobami i procesami. Unikanie przypadkowych i izolowanych działań pozwala budować trwałość działań i zapewnia ich znaczenie dla lokalnych społeczności w dłuższej perspektywie czasowej.

Mnie nie interesowałyby takie rzeczy, które się kończą i nie dają początku czemuś nowemu. I też trudno byłoby za każdym razem zespół zmieniać i się dostosować, a teraz coś innego, teraz coś innego, więc to są takie nachodzące się rzeczy, wynikające z czegoś i dające kontynuację, dającą nową wiedzę, dającą pewną sprawczość i to doświadczenie, więc jak jest taki punkt "Komplementarny z innymi" we wniosku, to akurat zawsze jakoś jest tak lekko, to jakby on nie tworzy problemów z wypełnianiem, bo zawsze gdzieś jest to połączenie, z czegoś wynika, z innymi działaniami czy z działaniami naszych partnerów. [FGI, Przedstawiciel Beneficjenta Działania 6.2]

WSPÓŁPRACA Z ORGANIZACJAMI POZARZĄDOWYMI

W realizację projektów w ramach Działania 6.2 zaangażowane były organizacje pozarządowe. Pełniły one rolę zarówno liderów, jak i partnerów projektów. W niniejszym podrozdziale przeanalizowane zostanie zaangażowanie NGO w realizację interwencji i sformułowane zostaną odpowiedzi na pytania:

3.19 Jaka była tematyczna i przestrzenna skala oraz skuteczność zaangażowania się organizacji pozarządowych w realizację projektów RPO WP?

3.20 Jaka była skala i zakres współpracy pomiędzy instytucjami pomocy i integracji społecznej, instytucjami rynku pracy oraz trzecim sektorem? Czy zawiązana współpraca ma trwały charakter?

Współpraca pomiędzy różnymi podmiotami, takimi jak jednostki samorządu terytorialnego i organizacje pozarządowe, była istotnym elementem przy ubieganiu się o dofinansowanie projektów. Najczęściej nawiązywano partnerstwa pomiędzy gminami a lokalnymi NGO, co umożliwiało sprawniejszą realizację projektów zarówno pod względem formalnym, jak i organizacyjnym.

Ja chciałam tylko dodać, że na pewno ułatwia współpracę, jeżeli jest dobra wola ze strony JST. W naszym przypadku pomoc PCPR-u to był klucz, że oni chcieli nam pomóc, bo dotarcie do tych osób było dość trudne, mimo że mieliśmy tak szeroki pakiet usług. I PCPR bardzo nam pomógł, więc tutaj w naszym przypadku uważam, że jeżeli jest ta przychylność z JST, to jest zawsze łatwiej. [FGI, Przedstawiciel Beneficjenta Działania 6.2]

Współpraca ta była dodatkowo punktowana (preferencje projektowe), co stanowiło zachętę do tworzenia takich partnerstw. Wspólne działania były, w opinii przedstawicieli IZ, szczególnie korzystne dla NGO, które dzięki wsparciu JST, np. przy organizacji placówek wsparcia dziennego, mogły szybciej i sprawniej realizować projekty. Samodzielne aplikowanie o środki było rzadkością, z uwagi na trudności w realizacji większych przedsięwzięć bez zaangażowania JST.

Łącznie z realizacją projektów w Działaniu 6.2 zaangażowanych było 100 podmiotów będących organizacjami pozarządowymi lub związkami wyznaniowymi. Największą grupę wśród nich stanowiły stowarzyszenia (56 podmiotów) oraz fundacje (36 podmiotów). W tabeli 19 przedstawiono strukturę podmiotów w podziale na różne formy prawne organizacji, oddzielnie dla poddziałania 6.2.1 i 6.2.2. oraz ogółem dla Działania 6.2.

Tabela 19. Liczba unikatowych organizacji pozarządowych i związków wyznaniowych zaangażowanych w realizację projektów w Działaniu 6.2

Forma prawna	Działanie 6.2	poddziałanie 6.2.1	poddziałanie 6.2.2
fundacje	36	8	28
Kościół Katolicki	4		4
organizacje społeczne oddzielnie niewymienione niewpisane do KRS	1		1
stowarzyszenia	56	20	36
spółdzielnie	2	1	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014.

Spośród wszystkich organizacji trzeciego sektora zaangażowanych w realizację projektów w Działaniu 6.2, 42 podmioty pełniły w projektach rolę lidera. Oznacza to, że w około 1/3 projektów w Działaniu 6.2 wiodącą rolę pełniły organizacje pozarządowe. W tabeli 20 przedstawiono strukturę liderów projektów, będących organizacjami pozarządowymi, w podziale na różne formy prawne organizacji, oddzielnie dla poddziałania 6.2.1 i 6.2.2. oraz ogółem dla Działania

Tabela 20. Liczba unikatowych organizacji zaangażowanych w realizację jako liderzy projektów w Działaniu 6.2.

Forma prawna	Działanie 6.2	poddziałanie 6.2.1	poddziałanie 6.2.2
fundacje	16	1	15
Kościół Katolicki	4		4
organizacje społeczne oddzielnie niewymienione niewpisane do KRS	1		1
stowarzyszenia	21	2	19

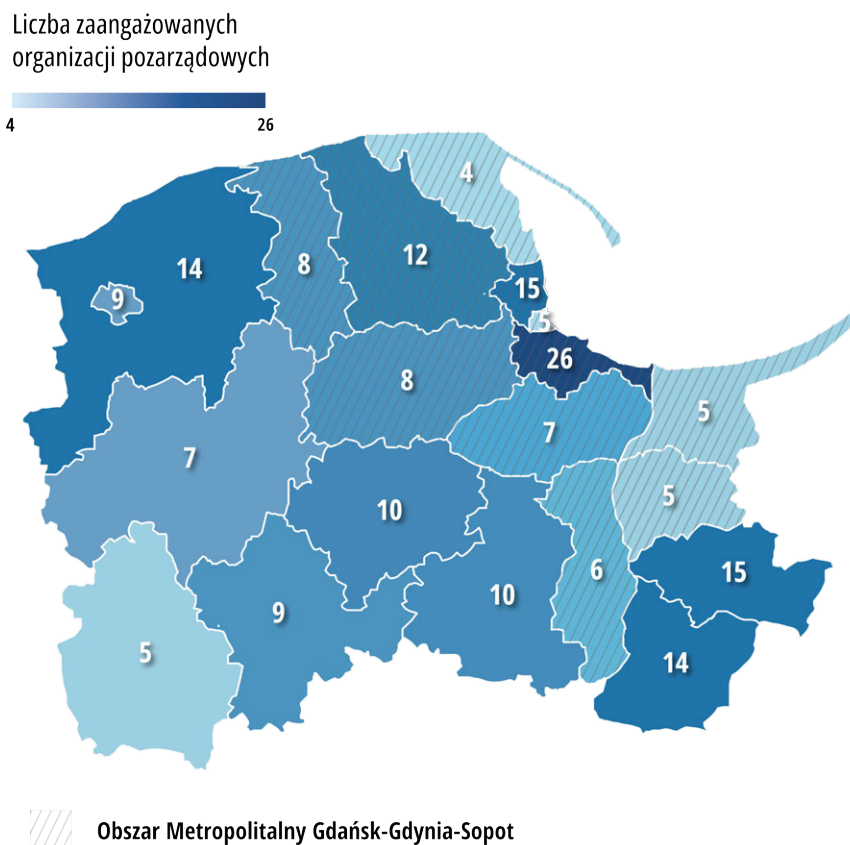
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014.

Dla zobrazowania przestrzennego zaangażowania organizacji pozarządowych, poddano analizie, na terenie jakich powiatów realizowane były projekty w ramach Działania 6.2, w których organizacje pełniły rolę lidera lub partnera. W przypadku, gdy obszar realizacji projektu obejmował więcej niż jeden powiat, zaangażowane w jego realizację organizacje pozarządowe, na potrzeby analizy, przypisano do każdego z nich.

Na wykresie 32 zobrazowano liczbę organizacji pozarządowych zaangażowanych w realizację co najmniej jednego projektu, zarówno w roli lidera jak i partnera, na terenie poszczególnych powiatów województwa pomorskiego. Najwięcej organizacji pozarządowych było zaangażowanych w realizację projektów na terenach powiatów: Miasta Gdańsk, Miasta Gdynia, sztumskiego, kwidzyńskiego i słupskiego.

Wykres 32. Przestrzenne zaangażowanie organizacji pozarządowych w realizację projektów - Działanie 6.2

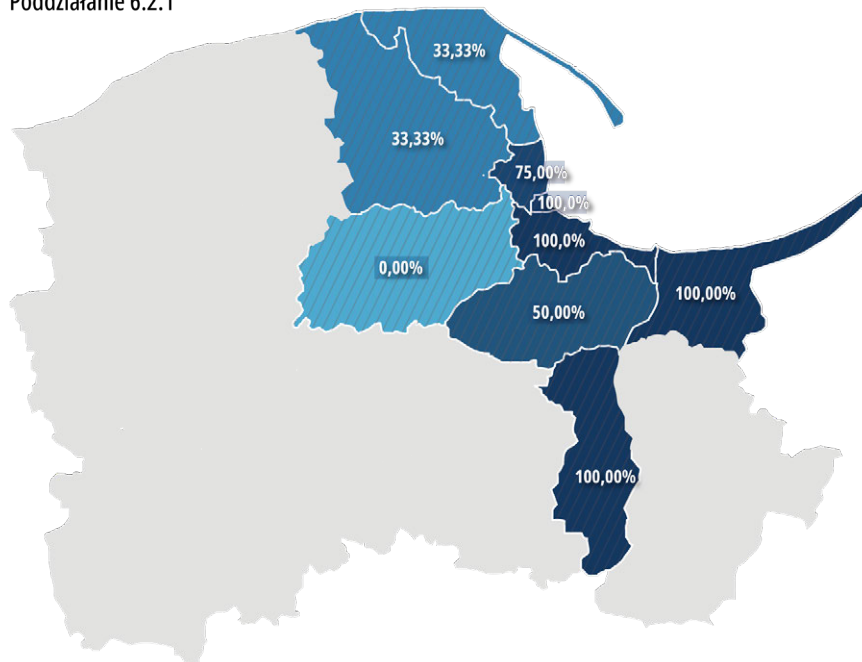
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014.

Organizacje pozarządowe angażowały się w Działanie 6.2, realizując zarówno projekty samodzielnie, jak i zawiązując partnerstwa. Na wykresie 33 zobrazowano skalę współpracy instytucji pozarządowych w ramach formalnych partnerstw zawieranych w celu realizacji projektów w poddziałaniu 6.2.1 i 6.2.2. Dane przedstawiają procentowy udział projektów, w których liderem lub partnerem była organizacja pozarządowa w ogólnej liczbie zrealizowanych w danym powiecie projektów.

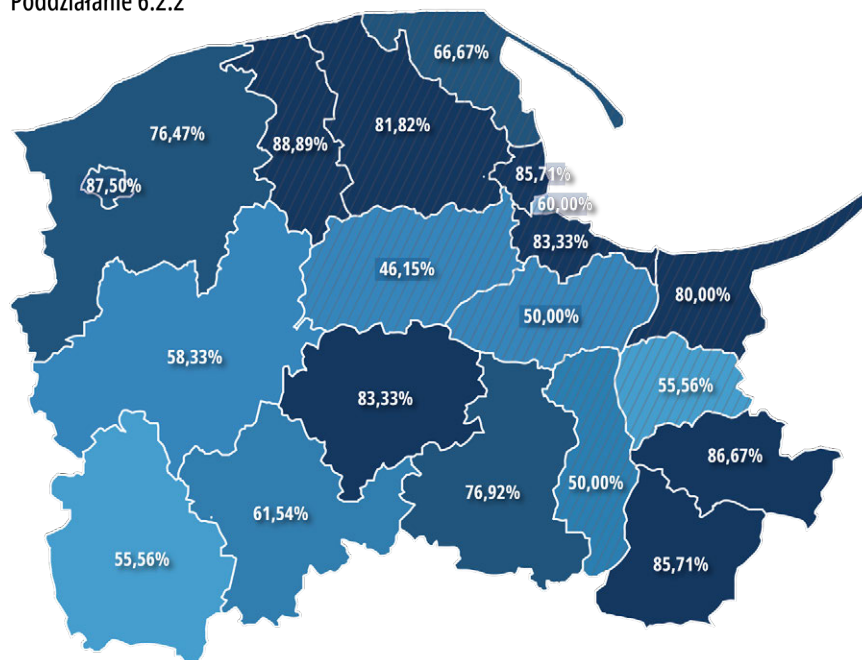
Wykres 33. Skala zaangażowania organizacji pozarządowych w realizację projektów w poddziałaniach 6.2.1 i 6.2.2

Poddziałanie 6.2.1

 Obszar Metropolitalny Gdańsk-Gdynia-Sopot

Poddziałanie 6.2.2

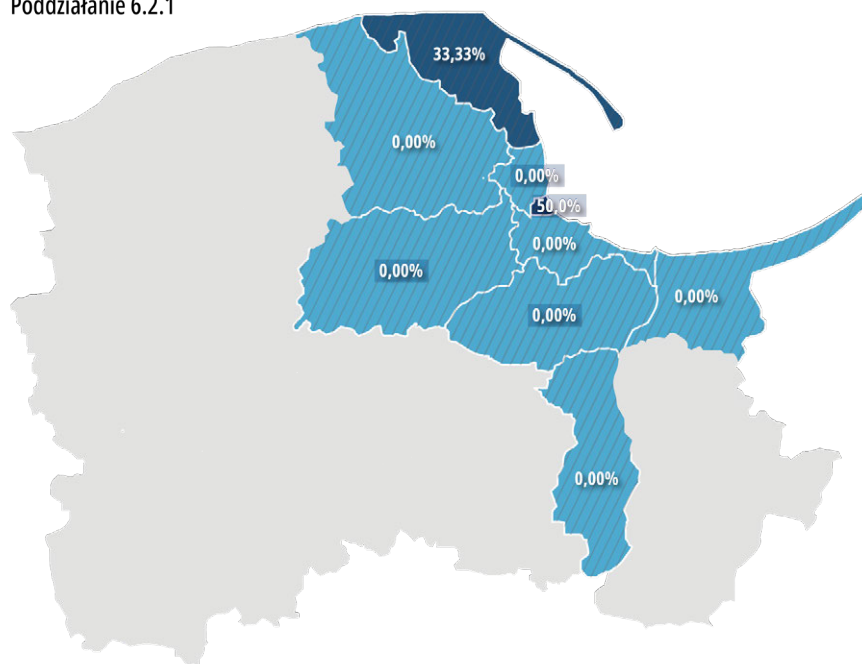

 Obszar Metropolitalny Gdańsk-Gdynia-Sopot

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014.

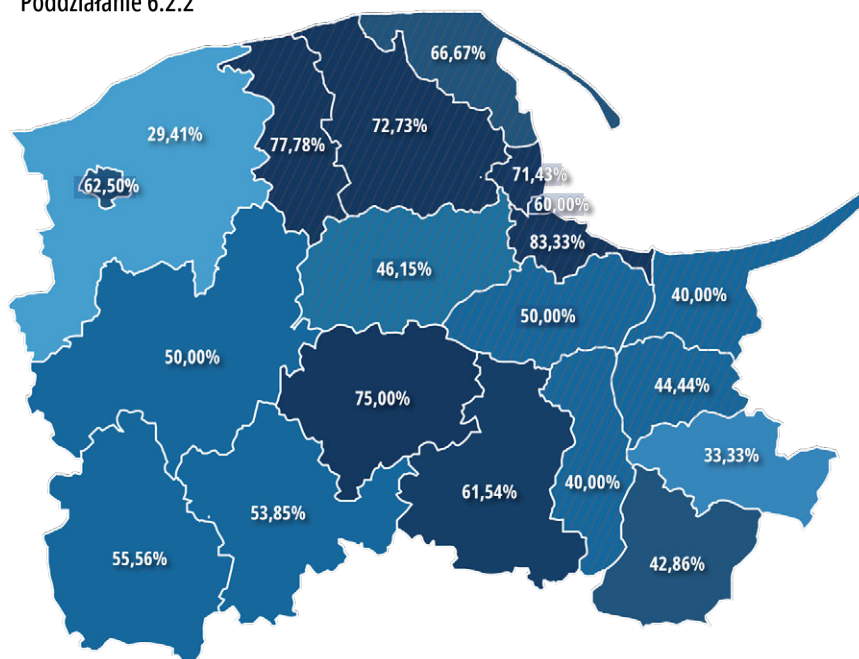
Wykres 34. Skala zaangażowania organizacji pozarządowych w roli lidera w projektach w podziałaniach 6.2.1 i 6.2.2

Poddziałanie 6.2.1

 Obszar Metropolitalny Gdańsk Gdynia Sopot

Poddziałanie 6.2.2

 Obszar Metropolitalny Gdańsk-Gdynia-Sopot

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014

Podział zadań między instytucjami współpracującymi w ramach projektów był zróżnicowany i zależał od konkretnego modelu działania oraz struktury projektu. W opinii rozmówców, w większości przypadków to JST pełniły funkcję lidera, odpowiadając za kwestie organizacyjne, dostarczanie dokumentów, uzyskanie niezbędnych zgód, a także kontakt z instytucjami zarządzającymi. JST często zajmowały się formalnościami, procedurami przetargowymi i zarządzaniem dokumentacją, szczególnie gdy liczba partnerów była duża. Z kolei organizacje pozarządowe zazwyczaj realizowały zadania merytoryczne, takie jak organizowanie szkoleń, zatrudnianie specjalistów czy prowadzenie działań bezpośrednio skierowanych do uczestników. Dzięki swojej elastyczności i mniejszym wymaganiom proceduralnym, mogły skuteczniej i szybciej reagować na potrzeby projektu. W niektórych przypadkach NGO pełniły rolę lidera, co odwracało układ współpracy – to one były odpowiedzialne za kontakty z IZ, zarządzanie dokumentacją i koordynację działań partnerów. Sytuacja taka miała miejsce w szczególności w przypadku realizacji projektów zintegrowanych, gdzie wymogiem była realizacja projektu w partnerstwie, którego liderem była organizacja pozarządowa.

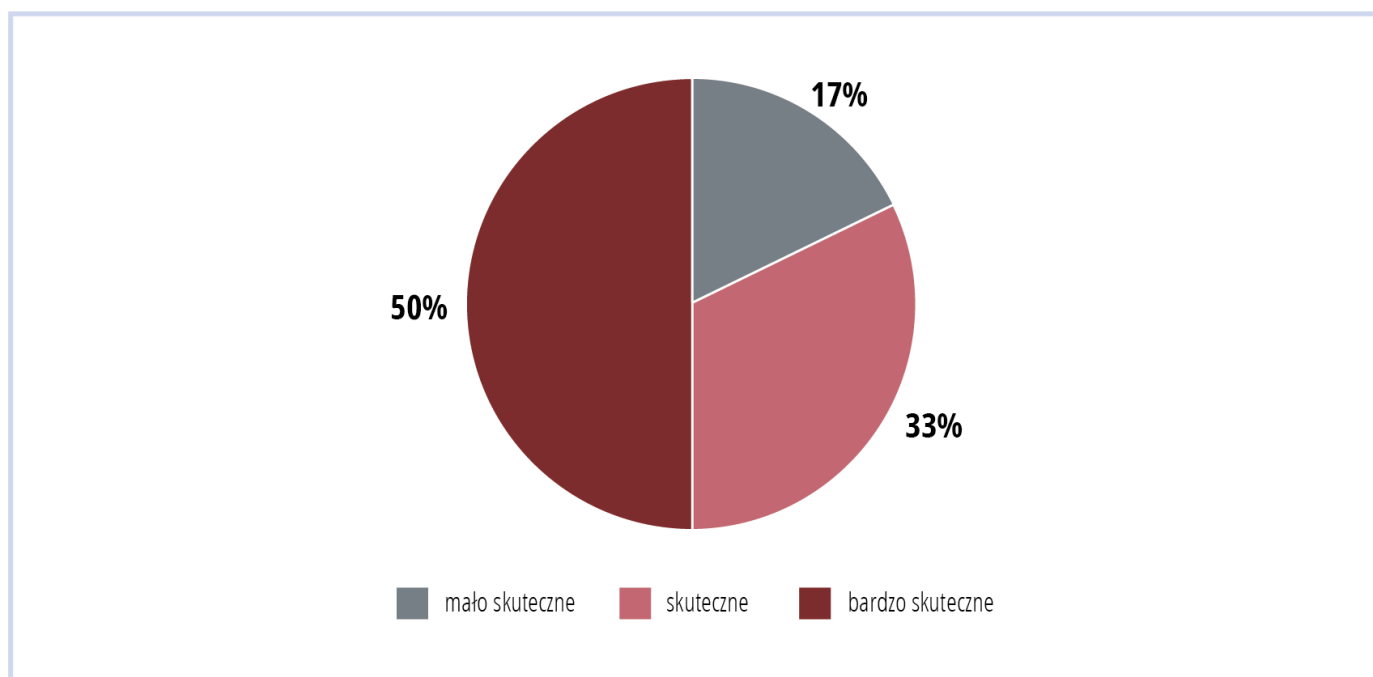
W każdym z przypadków realizacji projektów w partnerstwie ścisła współpraca pomiędzy partnerami była kluczowa dla sprawnej realizacji projektów. Niemniej jednak charakter tej współpracy, podział obowiązków i jej szczegółowy zakres różnił się w zależności od specyfiki projektu i partnerów.

Według rozmówców, dobra współpraca w ramach projektu opierała się na doborze sprawdzonych partnerów, wzajemnym zaufaniu i gotowości do rozwiązywania konfliktów. Ważnym elementem było zawarcie szczegółowej umowy jasno określającej obowiązki i zakres odpowiedzialności każdej ze stron. Opiekunowie projektów zwracali też uwagę na znaczenie jasnej, rzetelnej komunikacji między partnerami i bieżącym informowaniu się o postępach w realizacji zadań.

Zaangażowanie organizacji pozarządowych w realizację projektów beneficjenci ocenili jako takie, które przyczyniało się do realizacji celów projektów. Zarówno w poddziałaniu 6.2.1, jak i 6.2.2 respondenci badania ankietowego na pytanie: „Jak oceniają Państwo skuteczność (tj. przyczynienie się do osiągnięcia celów projektu) zaangażowania organizacji pozarządowych w realizację projektu?“, najczęściej wskazywali odpowiedzi bardzo skuteczne i skuteczne. W mniejszym stopniu wybierane były odpowiedzi: średnio skuteczne. Nie pojawiły się w ogóle odpowiedzi wskazujące na to, że zaangażowanie organizacji pozarządowych było nieskuteczne.

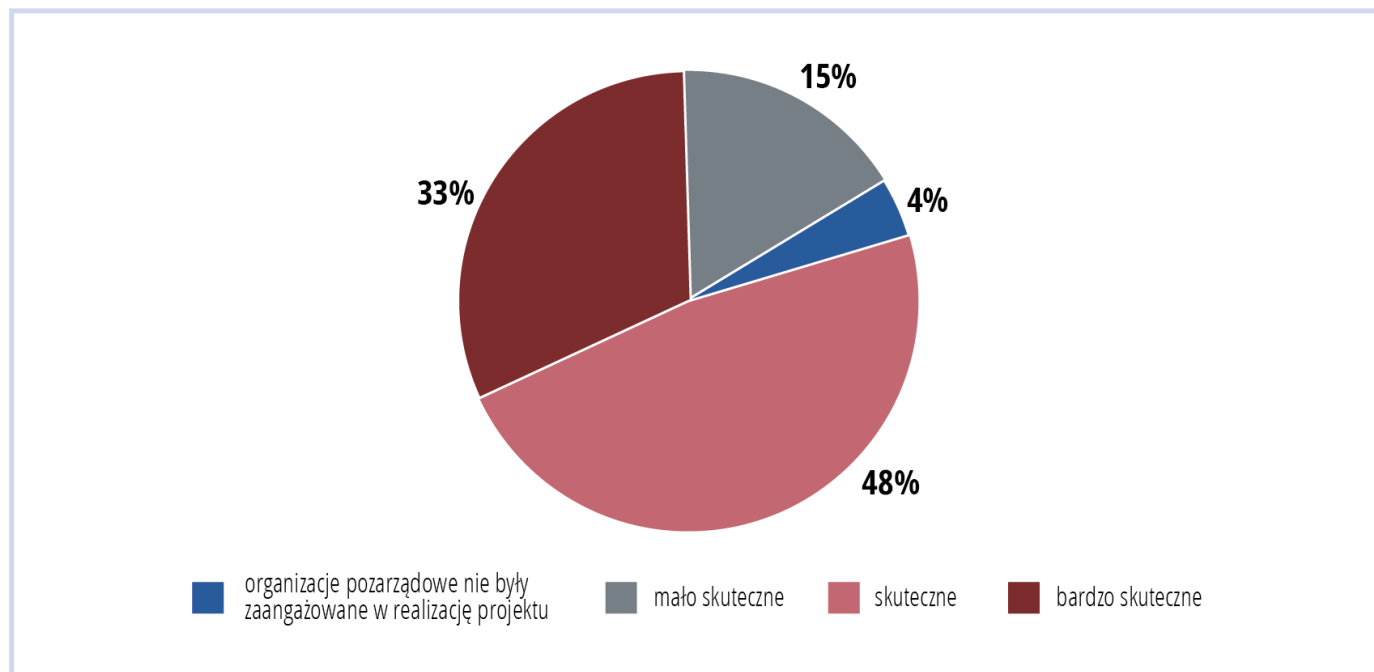

Wykres 35. Ocena beneficjentów dotycząca zaangażowania organizacji pozarządowych w realizację projektów - poddziałanie 6.2.1

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego beneficjentów projektów, poddziałanie 6.2.1: n=12

Wykres 36. Ocena beneficjentów zaangażowania organizacji pozarządowych w realizację projektów - poddziałanie 6.2.2

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego beneficjentów projektów, poddziałanie 6.2.2: n=48

Wnioskując na podstawie projektów w nowym okresie programowania, zauważalna jest kontynuacja partnerstw zawiązanych podczas wcześniejszych projektów, szczególnie właśnie w obszarze usług społecznych. Partnerstwa te w większości przypadków, obejmują gminy oraz jeden lub dwa podmioty z sektora pozarządowego. Utrzymanie współpracy wynika głównie z jej pozytywnego przebiegu w przeszłości – partnerzy, którzy nawiązali owocne relacje, chętnie kontynuują wspólne działania. Tymczasem mniej efektywne partnerstwa naturalnie wygasły. W rezultacie współpraca pomiędzy JST a NGO osiągnęła pewien poziom stabilności, stając się rutynowym elementem realizacji projektów.

Z tego, co widzimy, to nadal, jak teraz złożyli w tej perspektywie, to nadal składają też w takich samych formułach partnerskich, więc no myślę, że to tutaj zostało zawiązane te partnerstwa i że jest w porządku ta współpraca. [Opiekun Projektów]

UCZESTNICZY PROJEKTÓW

Ostatecznymi odbiorcami wsparcia w Działaniu 6.2 wskazanymi w SZOOP były osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz ich rodziny, w tym przede wszystkim: seniorzy, osoby z niepełnosprawnościami i chorobami przewlekłymi, dzieci i młodzież, opiekunowie osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu i ich opiekunowie, kandydaci oraz osoby sprawujące rodzinną pieczę zastępczą, usamodzielniani wychowankowie pieczy zastępczej, osoby z doświadczeniem migracji w związku z działaniami wojennymi w Ukrainie.

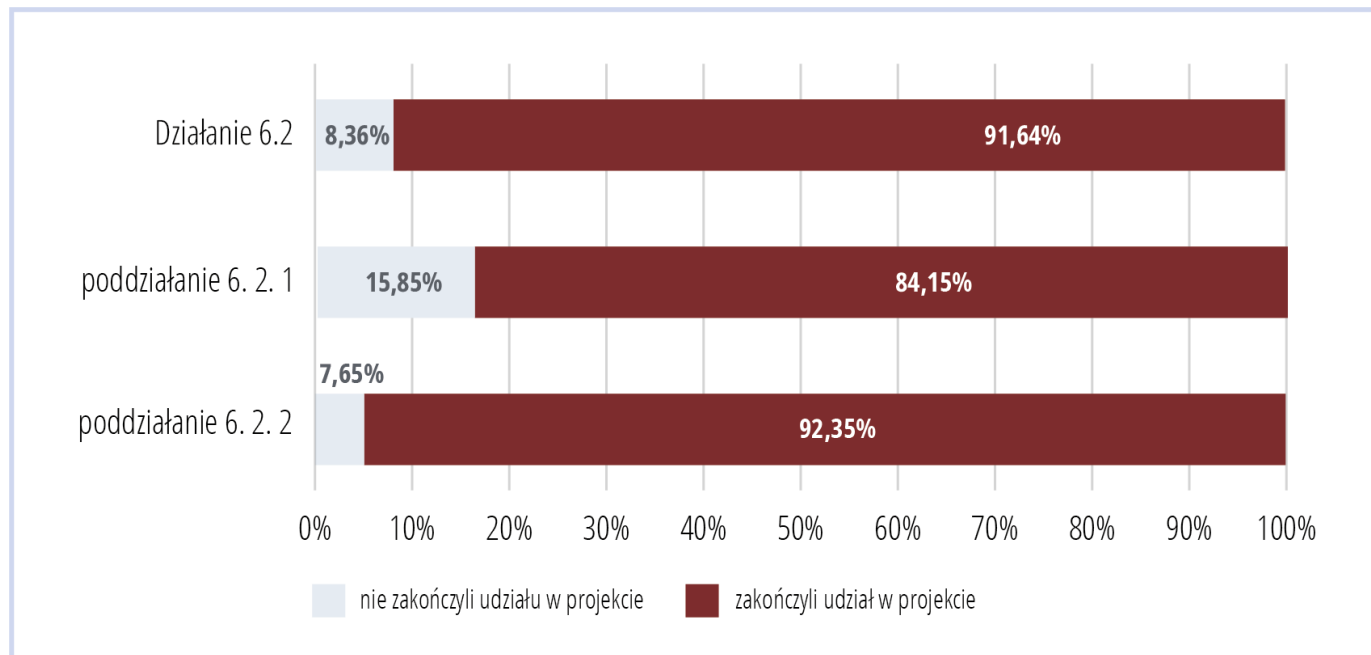
Dodatkowo (wyłącznie w poddziałaniu 6.2.2) w zakresie przeciwdziałania i niwelowania negatywnych skutków epidemii COVID-19 w szczególności osoby wymagające wsparcia, korzystające z usług społecznych, podmioty świadczące usługi społeczne lub zdrowotne, ich pracownicy i ich rodziny, osoby przebywające w instytucjach całonocnego pobytu w ramach systemów: pomocy społecznej, ochrony zdrowia, pieczy zastępczej, oświaty oraz osoby w kryzysie bezdomności (w tym osoby z doświadczeniem migracji w związku z działaniami wojennymi w Ukrainie).

W podrozdziale przedstawione zostaną statystyki dotyczące liczebności uczestników projektów realizowanych w ramach Działania 6.2. Dane te posłużą do oceny trafności wsparcia w aspekcie związanym z odbiorcami, tj. do analizy stopnia w jakim wsparcie skierowane zostało do właściwych grup odbiorców. Ponadto w podrozdziale przedstawione zostaną dane będące odpowiedzią na pytanie badawcze:

3.16 Ile osób w podziale na grupy docelowe, wiek, płeć, wykształcenie, miejsce zamieszkania (w układzie: a) obszary miejskie i wiejskie oraz b) Obszar Metropolitalny Gdańsk-Gdynia-Sopot/pozostałe obszary województwa) objęły działania w projektach RPO WP?

W projektach realizowanych w ramach Działania 6.2 wzięło udział łącznie 39 004 uczestników należących do grupy docelowej, z czego 3 381 osób wzięło udział w projektach realizowanych w ramach mechanizmu ZIT (poddziałanie 6.2.1), a 35 623 osoby w ramach projektów realizowanych poza mechanizmem ZIT (poddziałanie 6.2.2).

Wykres 37. Struktura uczestników Działania 6.2 i jego poddziałań

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014; Działanie 6.2: n=39 004, poddziałanie 6.2.1: n= 3 381, poddziałanie 6.2.2: n=35 623.

Spośród wszystkich osób, które przystąpiły do projektów w ramach Działania 6.2 udział zakończyło 91,64% z nich. Relatywnie więcej osób zakończyło udział w projektach realizowanych poza mechanizmem ZIT, czyli w poddziałaniu 6.2.2 niż w poddziałaniu 6.2.1 (realizowanym w ramach mechanizmu ZIT).

Uczestnikami projektu były osoby należące do grup wskazanych w SZOOP, m.in. osoby o niskich kwalifikacjach, bezrobotne i bierne zawodowo, z niepełnosprawnościami, bezdomne lub dotknięte wykluczeniem z dostępu do mieszkań, należące do mniejszości narodowej lub etnicznej, migranci, osoby obcego pochodzenia. W tabeli 21 wskazano liczbę osób deklarujących w momencie przystąpienia do projektu przynależność do poszczególnych grup zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym.

Tabela 21. Liczba unikatowych organizacji zaangażowanych w realizację jako liderzy projektów w Działaniu 6.2

	poddziałanie 6.2.1	poddziałanie 6.2.2	Działanie 6.2
osoby o niskich kwalifikacjach (ISCED 0-3)	2 758	27 891	30 649
osoby bezrobotne	292	1 876	2 168
w tym osoby długotrwale bezrobotne	95	400	495
osoby bierne zawodowo	2 315	26 976	29 291
osoby z niepełnosprawnością	638	9 107	9 745
osoby bezdomne lub dotknięte wykluczeniem z dostępu do mieszkań	29	223	252
osoby należące do mniejszości narodowej lub etnicznej, migranci, osoby obcego pochodzenia	102	310	412

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014.

Ponadto w czasie badania ankietowego beneficjenci projektów wskazywali również na inne, bardziej szczegółowe kategorie uczestników. Wśród nich były: osoby z problemami uzależnień, osoby opuszczające zakłady karne, osoby potrzebujące wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, młodzież zagrożona wykluczeniem, dzieci i młodzież w systemie opieki zastępczej, osoby sprawujące pieczę zastępczą, kadra wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej oraz rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka, rodziny z trudnościami w wypełnianiu swych funkcji, osoby opiekujące się osobami zależnymi, pochodzące z obszarów charakteryzujących się ponadprzeciętnym wykluczeniem społecznym, seniorzy.

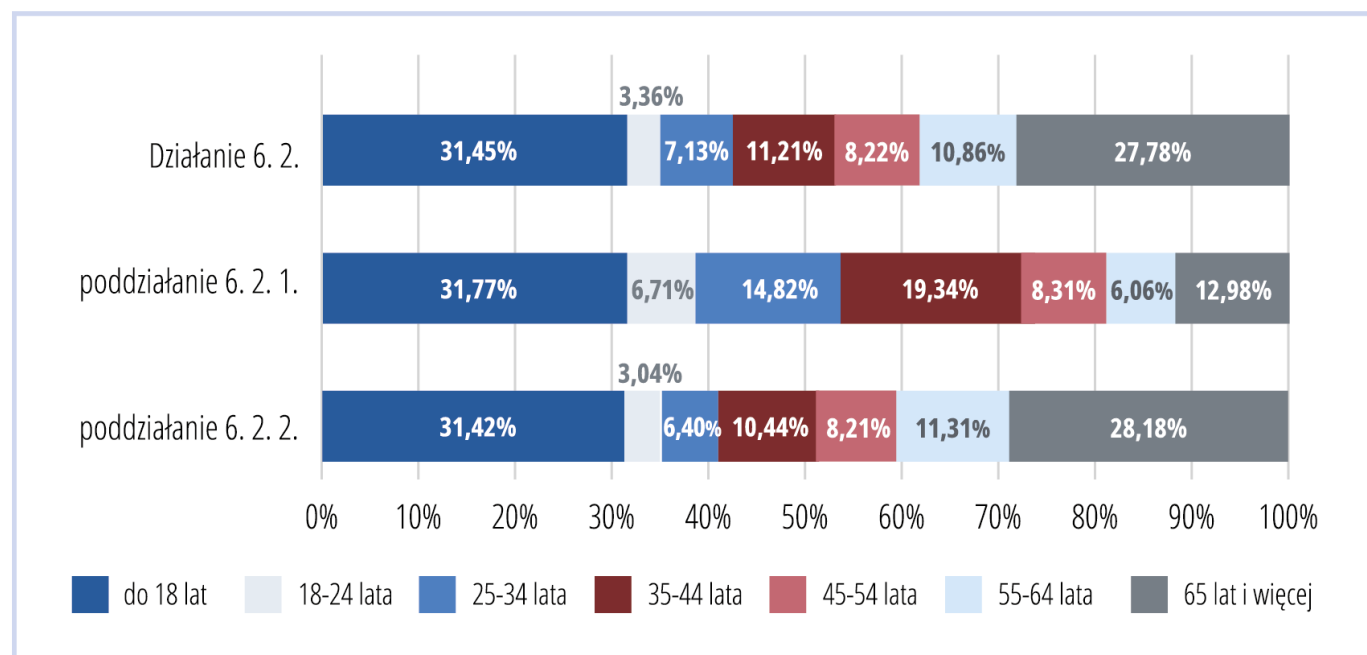
Wskazane powyżej kategorie osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym obejmują szerokie spektrum osób znajdujących się w różnych sytuacjach. Są wśród nich zarówno osoby w głębokich kryzysach, którym do wyjścia z kryzysu potrzebny jest długotrwały, kompleksowy program reintegracji, jak również osoby w lepszej sytuacji, które do jej poprawy potrzebują wsparcia w mniejszym zakresie.

W przypadku interwencji mających na celu zwalczanie ubóstwa i wykluczenia społecznego istotne jest zwrócenie uwagi na to, w jakim stopniu wśród uczestników projektów uwzględnione zostały osoby w najtrudniejszej sytuacji. Do takich osób najtrudniej jest dotrzeć i zrekrutować je do projektu. Większe jest też ryzyko, że nie zrealizują przewidzianej dla nich ścieżki wsparcia i nie osiągną zakładanych w projekcie rezultatów. Niemniej jednak to szczególnie one powinny być uwzględnione w interwencji w obszarze ubóstwa i wykluczenia społecznego. Dlatego też, analizując grupy uczestników projektów, należy zwrócić uwagę na czynniki, które są predyktorami ubóstwa i wykluczenia społecznego. Wśród takich czynników znajdują się między innymi wiek, poziom wykształcenia, sytuacja na rynku pracy, stan zdrowia, miejsce zamieszkania. Analiza struktury uczestników ze względu na powyższe czynniki pozwala stwierdzić czy projekty w ramach Działania 6.2 kierowane były do właściwej grupy odbiorców, a tym samym jest jednym z elementów analizy trafności interwencji.

› Wiek uczestników

Jednym z czynników wpływających na wykluczenie społeczne i mogących przyczyniać się do popadania w ubóstwo jest wiek. Osoby w starszym wieku bardziej narażone są na problemy powodujące np. niesamodzielność, samotność. Ponadto w ramach Działania 6.2 wsparciem obejmowane były rodziny oraz dzieci i młodzież, którzy również są grupą szczególnie narażoną.

Wykres 38. Struktura uczestników Działania 6.2 według wieku

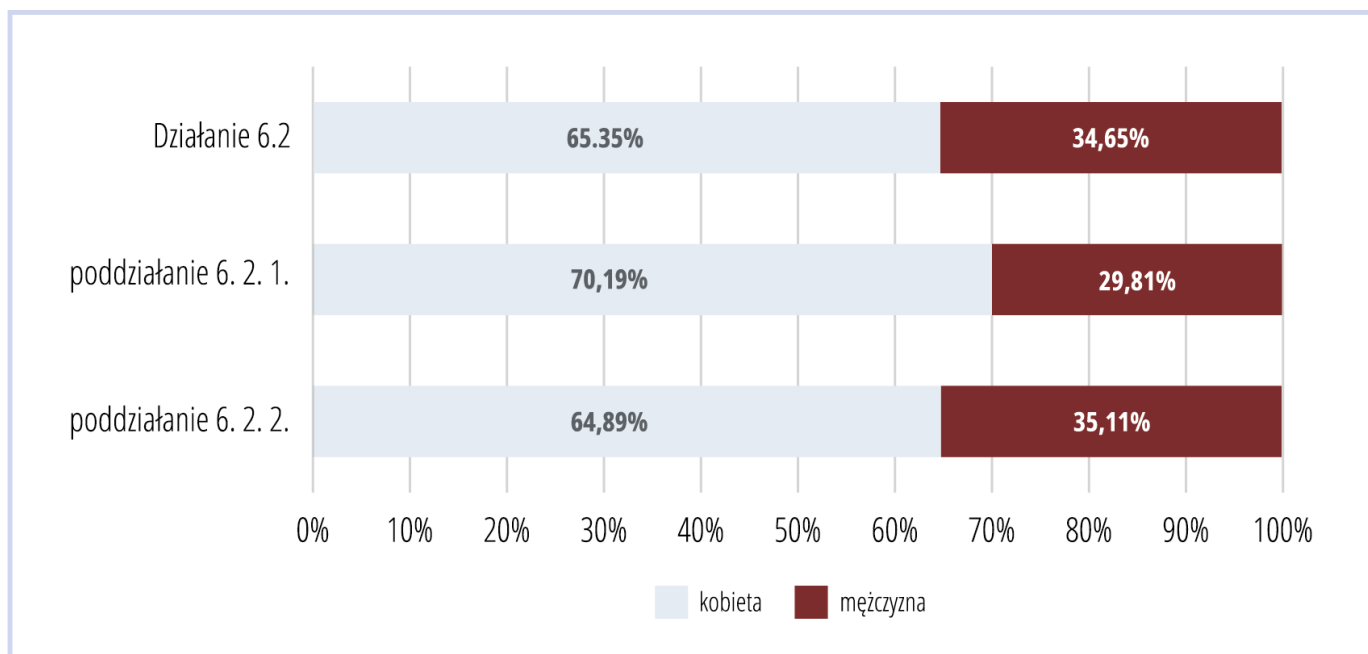
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014; Działanie 6.2: n=39 004, poddziałanie 6.2.1: n= 3 381, poddziałanie 6.2.2: n=35 623.

Analiza struktury uczestników Działania 6.2 pokazuje, że przeważający udział w strukturze uczestników mają osoby po 55 roku życia oraz dzieci i młodzież do 18 roku życia. Uczestnicy w wieku powyżej 55 lat stanowili 38,64% ogółu uczestników. W poddziałaniu 6.2.1 odsetek ten wyniósł 19,04%, natomiast w poddziałaniu 6.2.2 osoby po 55 roku życia stanowiły aż 40,49% uczestników poddziałania. Dzieci i młodzież do 18 roku życia stanowiły 31,45%, odpowiednio 31,77% w poddziałaniu 6.2.1 i 31,42% w poddziałaniu 6.2.2.

› Płeć uczestników

W projektach realizowanych w ramach Działania 6.2 wzięło udział zdecydowanie więcej kobiet niż mężczyzn, którzy stanowili jedynie 34,65% uczestników Działania.

Wykres 39 Struktura uczestników Działania 6.2 według płci

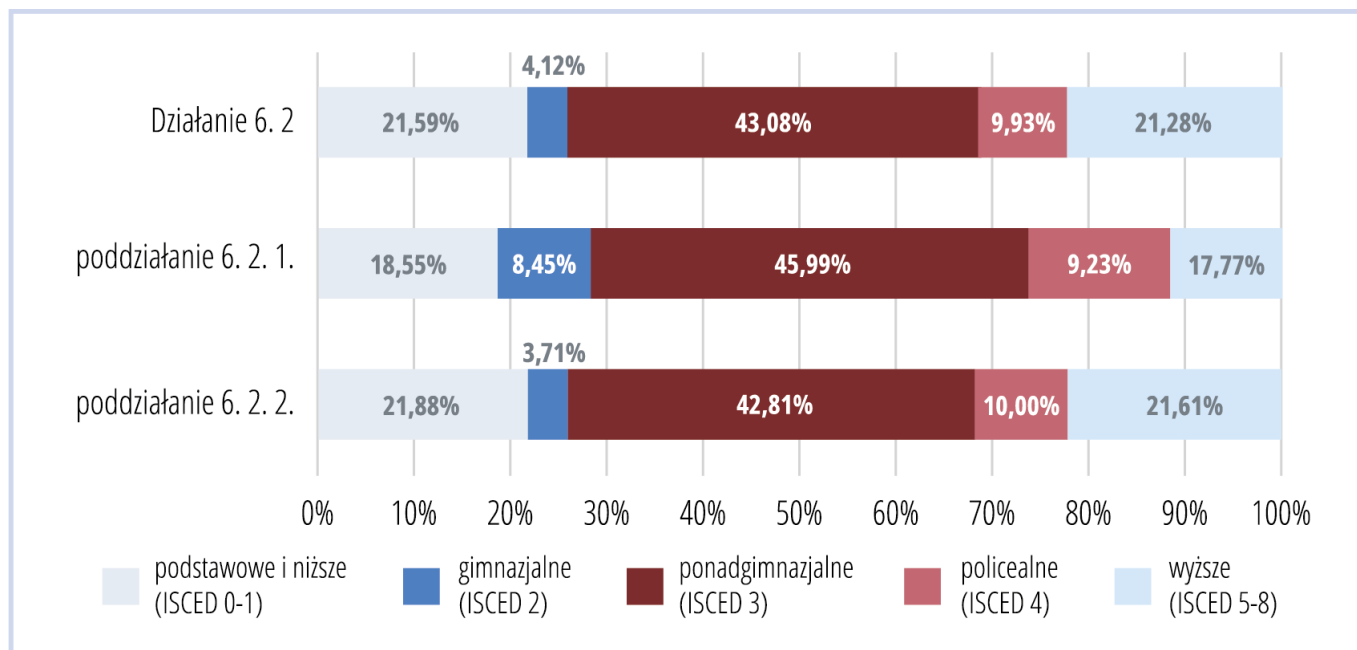

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014; Działanie 6.2: n=39 004, poddziałanie 6.2.1: n=3 381, poddziałanie 6.2.2: n=35 623.

› Poziom wykształcenia uczestników

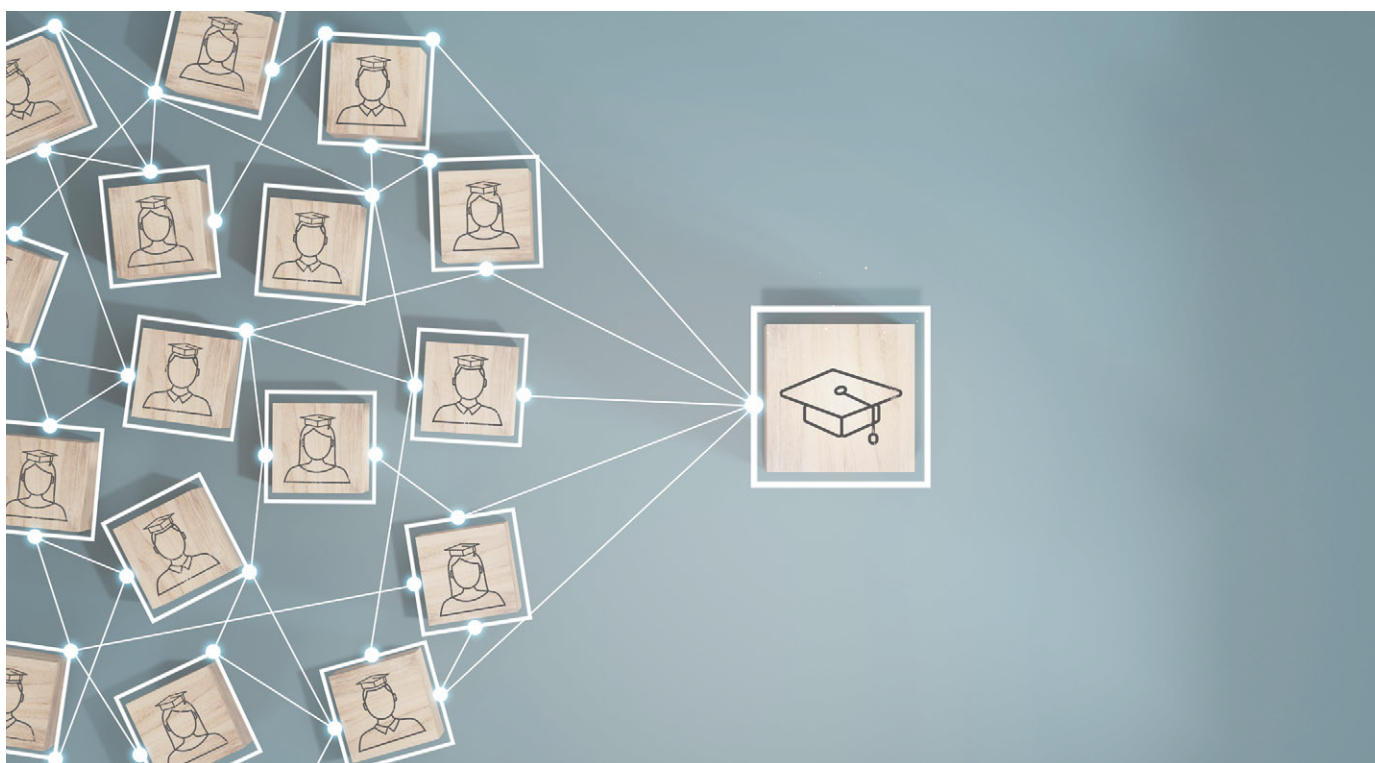
Za osoby o niskich kwalifikacjach uznaje się te, które mają wykształcenie nie wyższe niż ponadgimnazjalne, czyli wg Międzynarodowej Standardowej Klasyfikacji Kształcenia (ISCED), stopień wykształcenia ISCED 3 i niższy. Niskie kompetencje są uznawane za jeden z kluczowych czynników wpływających na trudności ze znalezieniem i utrzymaniem zatrudnienia, co w konsekwencji może przyczyniać się do ubóstwa i wykluczenia społecznego. Ze względu na duży udział dzieci objętych wsparciem w ramach Działania 6.2 Strukturę wykształcenia przeanalizowano w odniesieniu jedynie do pełnoletnich uczestników.

Wykres 40. Struktura uczestników Działania 6.2 według wykształcenia

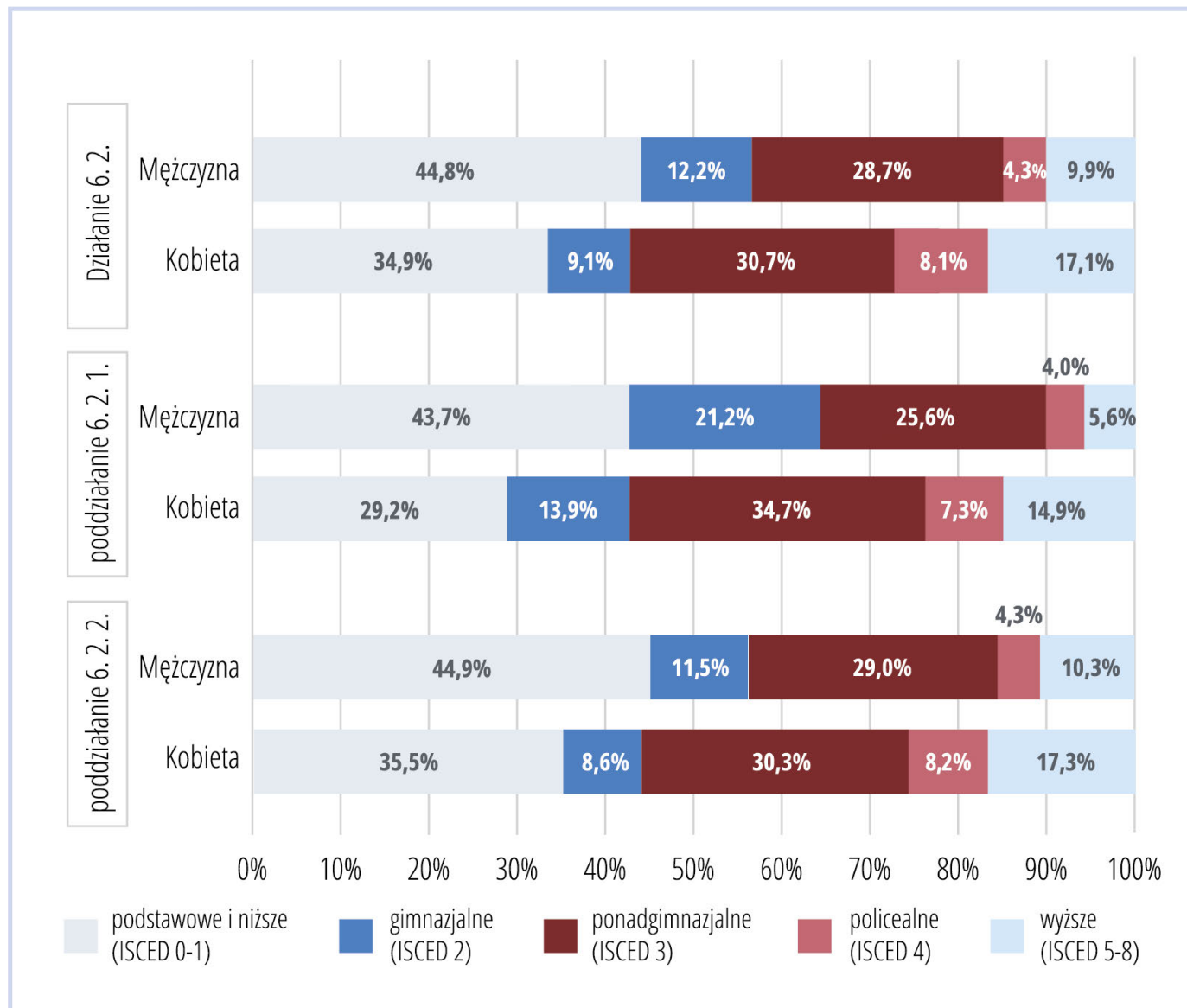

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014; Działanie 6.2: n=26 739, poddziałanie 6.2.1: n= 2 307, poddziałanie 6.2.2: n=24 432.

W ramach Działania 6.2 osoby o niskich kwalifikacjach stanowiły 68,79% pełnoletnich uczestników, przy czym stosunkowo większy udział tych osób był w projektach realizowanych w ramach poddziałania 6.2.1. W tym przypadku było to 73,0% osób objętych wsparciem, a w przypadku poddziałania 6.2.2 - 68,4%.

Wykres 41. Struktura uczestników Działania 6.2 według wykształcenia w podziale na płeć.

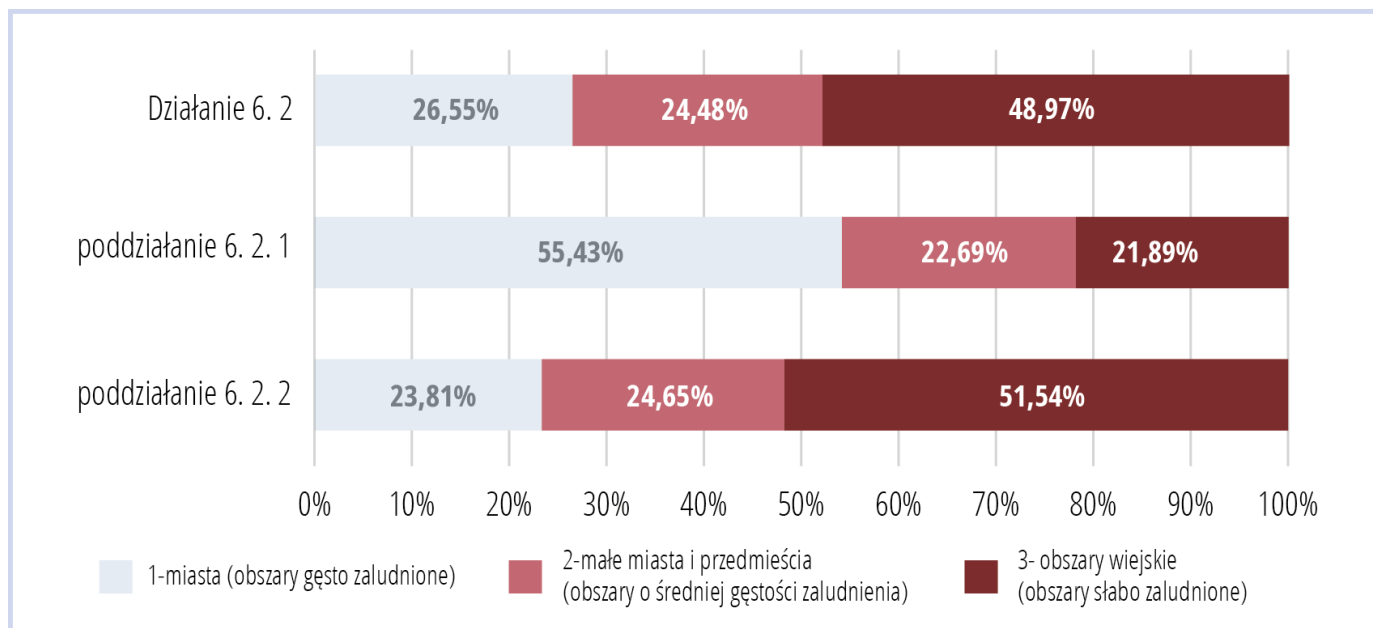
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014; Działanie 6.2 - n=39 004, w tym kobieta=25 490, mężczyzna= 13 514, poddziałanie 6.2.1: n= 3 381, w tym kobieta=2 373, mężczyzna= 1 008, poddziałanie 6.2.2: n=35 623, w tym kobieta=23 117, mężczyzna= 12 506.

W obydwu działaniach odsetek osób o niskich kwalifikacjach większy jest w grupie mężczyzn.

› Miejsce zamieszkania w układzie obszary miejskie i wiejskie

Strukturę miejsca zamieszkania analizowano ze względu na stopień urbanizacji (DEGURBA) obszaru zamieszkania uczestnika oraz w odniesieniu do zasięgu Obszaru Metropolitalnego Gdańsk-Gdynia-Sopot. Przyjmuje się, że obszarami najbardziej zagrożonymi ubóstwem i wykluczeniem społecznym są obszary wiejskie.

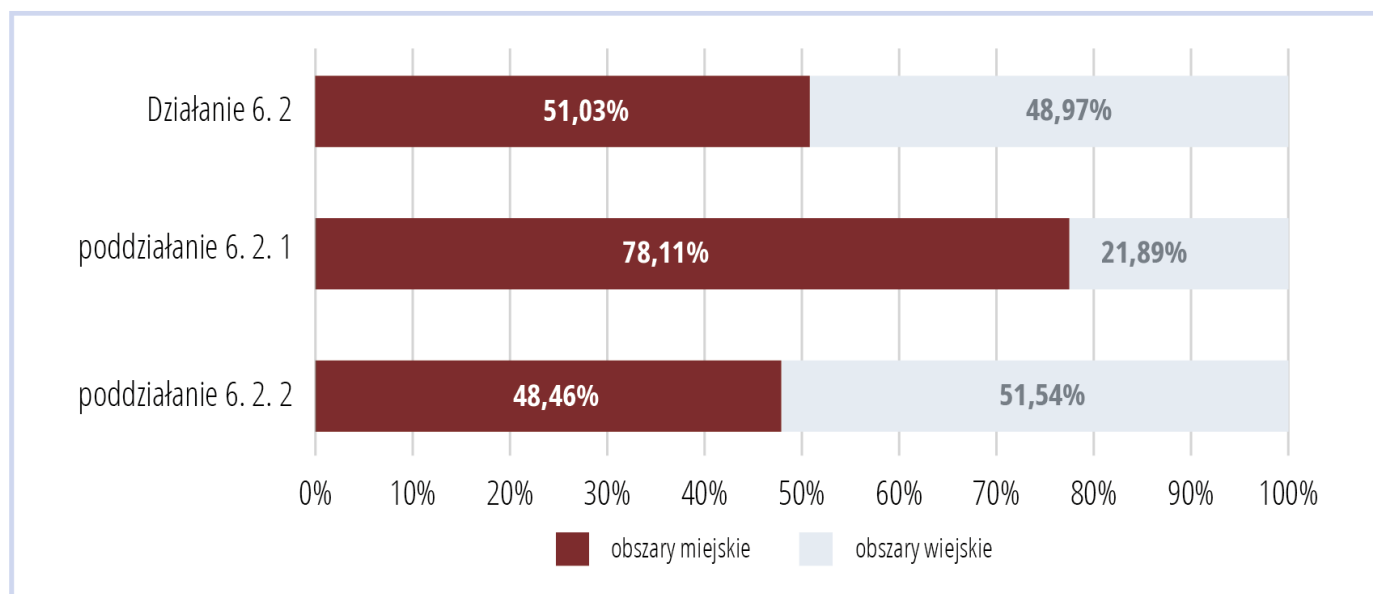
Wykres 42. Struktura uczestników Działania 6.2 według stopnia urbanizacji miejsca zamieszkania

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014; Działanie 6.2: n=39 004, poddziałanie 6.2.1: n= 3 381, poddziałanie 6.2.2: n=35 623.

W projektach realizowanych w ramach Działania 6.2 blisko połowa uczestników (48,97%) jako miejsce swojego zamieszkania wskazała obszar 3 wg skali DEGURBA, przy czym zdecydowanie większy odsetek uczestników zamieszkuje obszary wiejskie w przypadku uczestników poddziałania 6.2.2. Wynika to z tego, że projekty realizowane w ramach mechanizmu ZIT realizowane były na obszarze OMGGs.

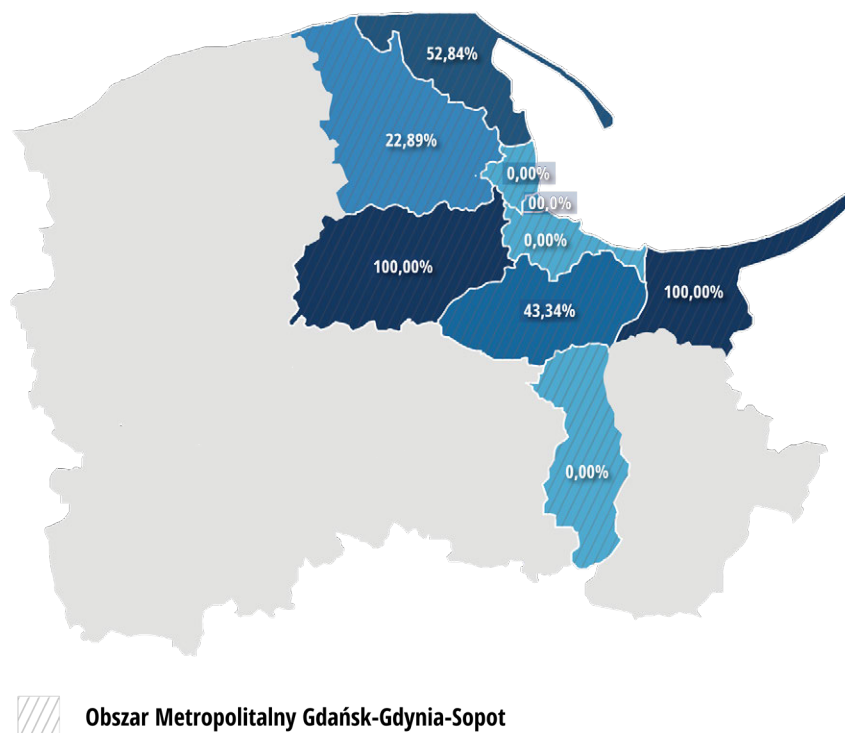
Wykres 43. Struktura uczestników Działania 6.2 wg miejsca zamieszkania w układzie: obszary miejskie i wiejskie

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014; Działanie 6.2: n=39 004, poddziałanie 6.2.1: n= 3 381, poddziałanie 6.2.2: n=35 623.

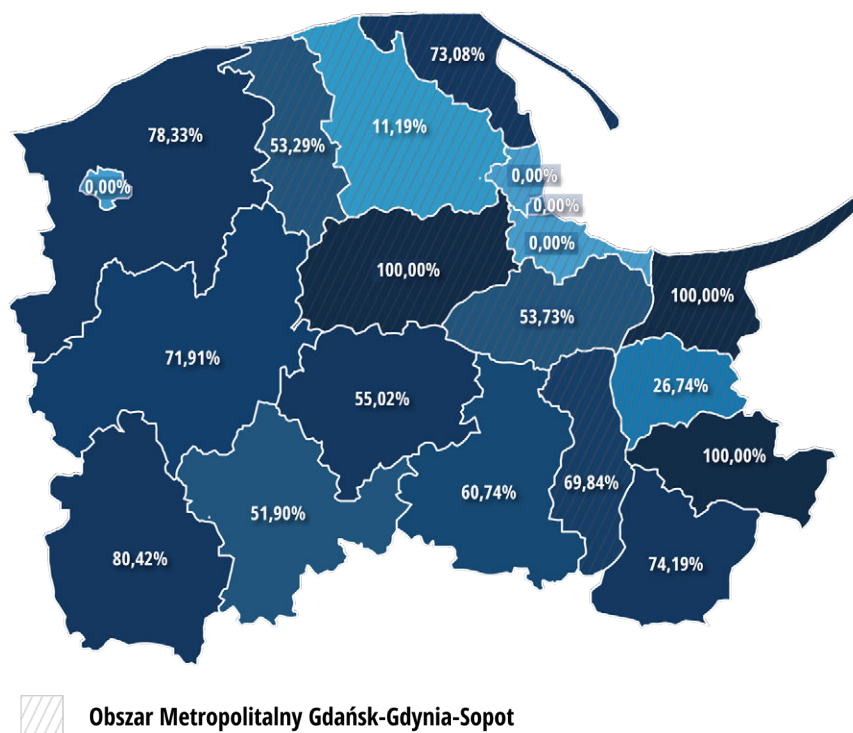
Skalę, w jakiej mieszkańcy obszarów wiejskich zostali objęci wsparciem w ramach poszczególnych poddziałań w Działaniu 6.2, przeanalizowano również w odniesieniu do poszczególnych powiatów. Na wykresach 44 i 45 przedstawiono odsetek uczestników projektów, którzy mieszkają na obszarach wiejskich.

Wykres 44. Odsetek uczestników poddziałania 6.2.1 zamieszkujących obszary wiejskie w poszczególnych powiatach

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014

Wykres 45. Odsetek uczestników poddziałania 6.2.2 zamieszkujących obszary wiejskie w poszczególnych powiatach

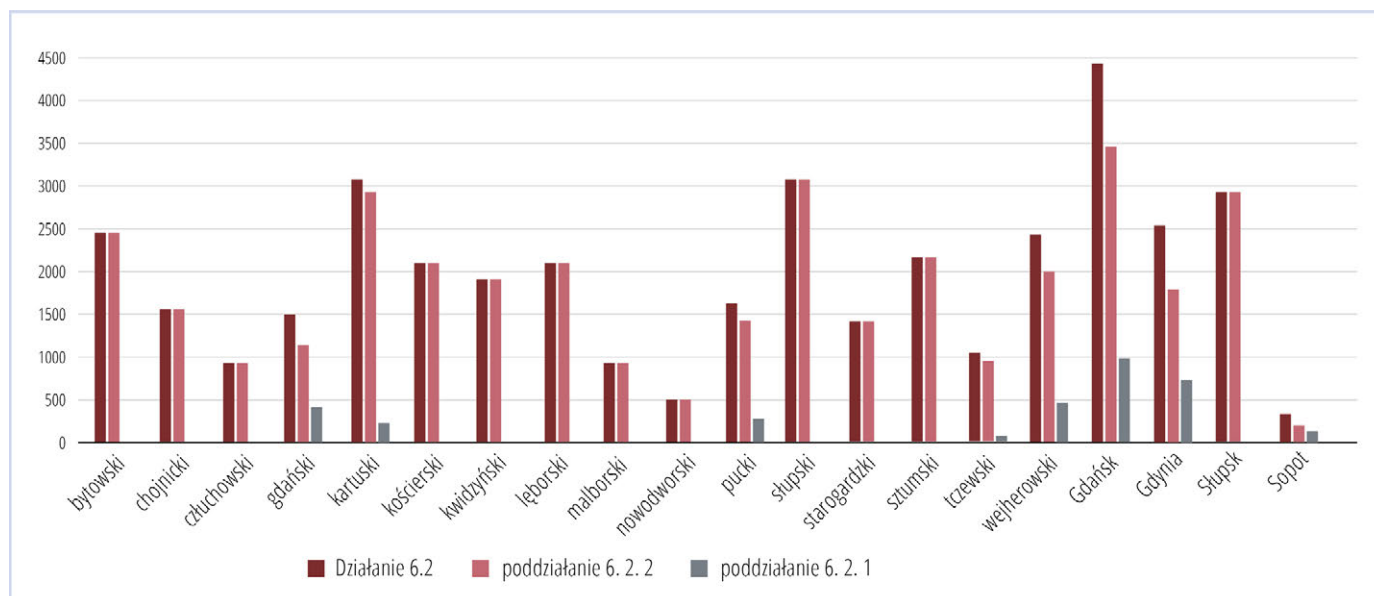

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014

› Miejsce zamieszkania uczestników w odniesieniu do obszaru metropolitalnego Gdańsk-Gdynia-Sopot

Rozkład terytorialny uczestników Działania 6.2 i jego poszczególnych poddziałań wskazano na wykresie 46.

Wykres 46. Struktura uczestników Działania 6.2 według powiatu zamieszkania.

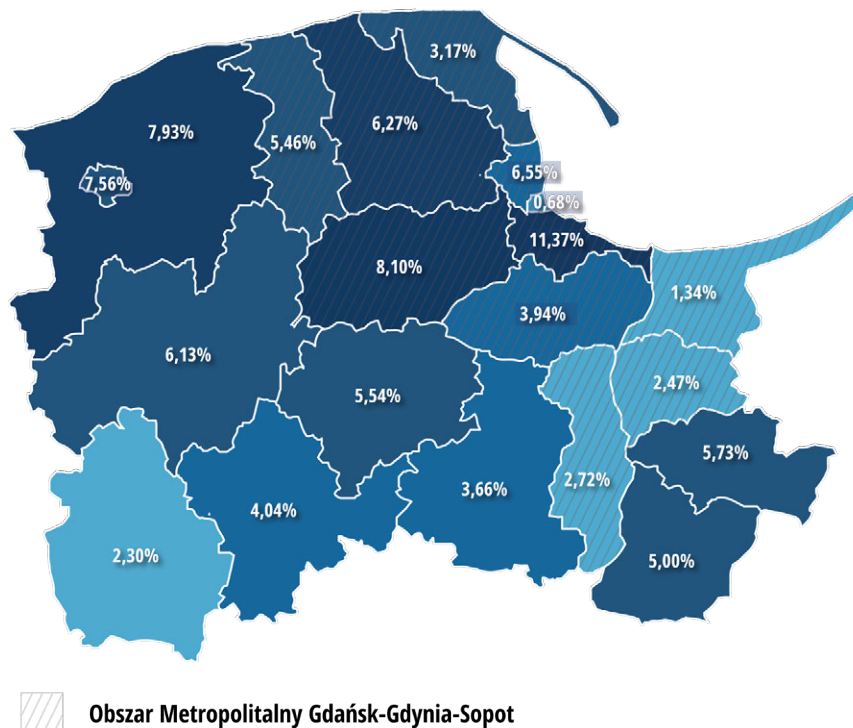

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014; Działanie 6.2: n=39 004, poddziałanie 6.2.1: n= 3 381, poddziałanie 6.2.2: n=35 623.

W ramach poddziałania 6.2.1 wsparciem objęto 3 381 osób wskazujących jako miejsce zamieszkania rejon OMGGs. W ramach poddziałania 6.2.2 wsparciem objęto 16 920 osób wskazujących jako miejsce zamieszkania rejon OMGGs. Stanowi to 47,52% wszystkich uczestników poddziałania 6.2.2. Ogółem w Działaniu 6.2 objęto wsparciem 20 301 mieszkańców OMGGs, co stanowi 52,08% uczestników Działania.

Na wykresie 47 zobrazowano rozkład terytorialny uczestników Działania 6.2 (łącznie obu poddziałań). Podano dane procentowe, wskazujące jaki odsetek uczestników Działania 6.2 wskazało dany powiat jako miejsce zamieszkania. Pokazuje to w jakim zakresie wsparcie kierowane było do mieszkańców danego powiatu.

Wykres 47. Udział uczestników zamieszkujących poszczególne powiaty we wsparciu w ramach Działania 6.2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014

W sytuacji, gdy w ramach programu regionalnego zaplanowane są Działania objęte mechanizmem ZIT i kierowane do podmiotów tworzących ZIT, należałoby wykluczyć te podmioty z udziału w analogicznych Działaniach, w ramach naborów konkurencyjnych.

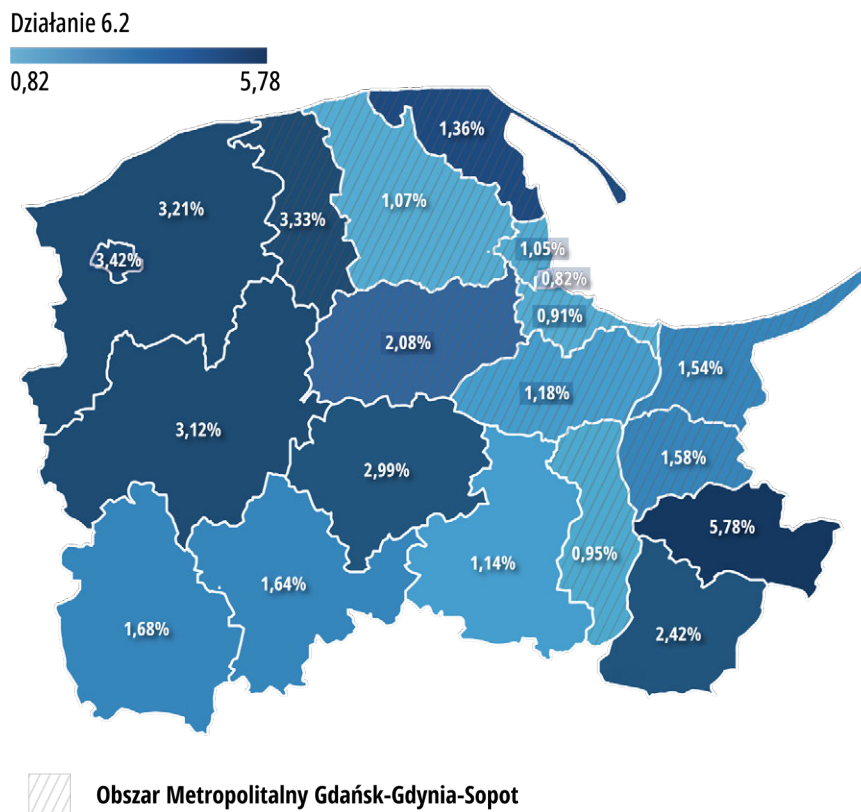
› **Odsetek mieszkańców objętych wsparciem**

W celu oceny trafności wsparcia przeanalizowano strukturę uczestników w odniesieniu do danych dotyczących powiatów, tj. danych dotyczących liczby ludności oraz stopy bezrobocia. Dane dotyczące stopy bezrobocia w powiatach województwa pomorskiego przedstawiono na wykresie 17 w podrozdziale dotyczącym oceny oddziaływania projektów RPO WP na aktywizację społeczną i zawodową osób dotkniętych i zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym w regionie.

Analiza odsetka osób objętych wsparciem w ramach Działania 6.2 (wykres 48) nie wykazała silnej zależności pomiędzy odsetkiem osób objętych wsparciem, a stopą bezrobocia.

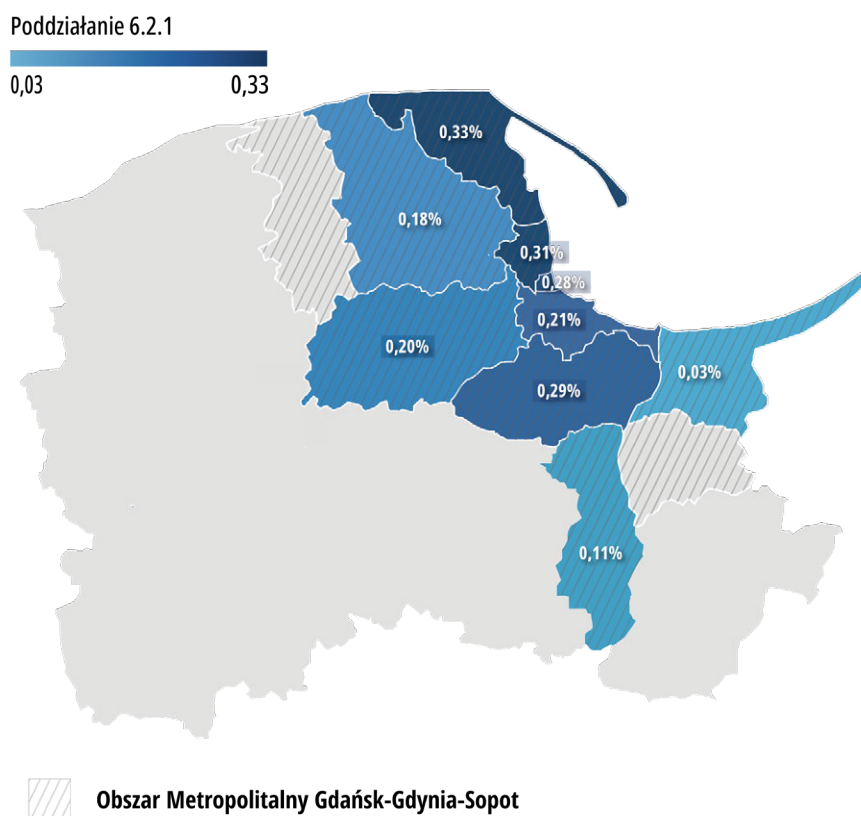
Niemniej jednak w większości skala wsparcia w danym powiecie była adekwatna do występującej w nim stopy bezrobocia. Podobna sytuacja występuje w przypadku analizy w podziale na poszczególne poddziałania (wykres 49)

Wykres 48. Odsetek mieszkańców powiatów objętych wsparciem w ramach Działania 6.2

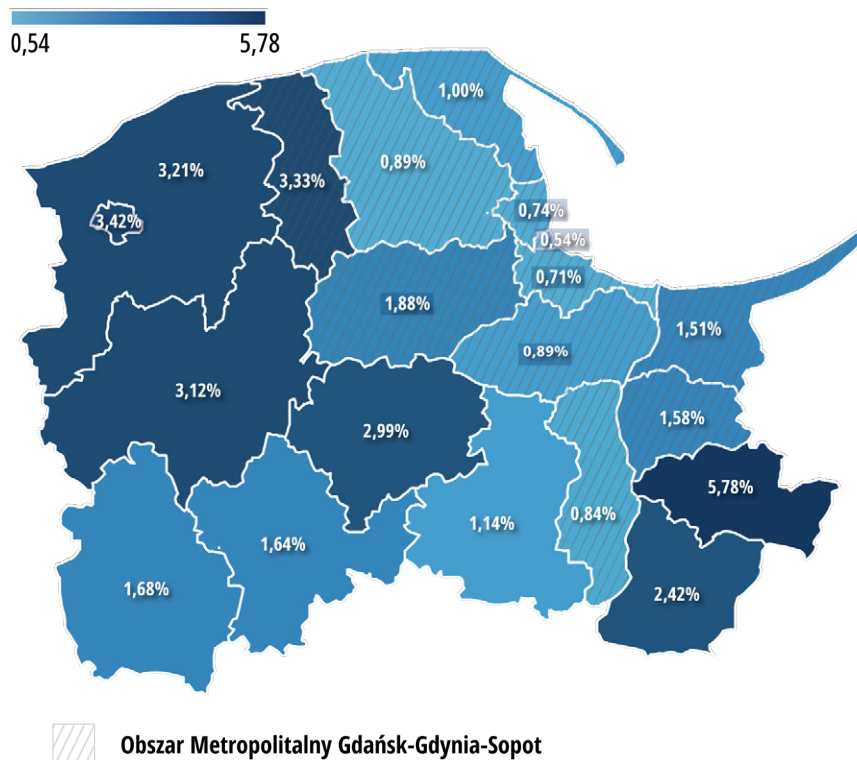

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014 oraz danych dotyczących liczby mieszkańców powiatów w 2022 r. wg GUS

Wykres 49. Odsetek mieszkańców powiatów objętych wsparciem w ramach poddziałania 6.2.1 i poddziałania 6.2.2

Poddziałanie 6.2.2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014 oraz danych dotyczących liczby mieszkańców powiatów w 2022 r. wg GUS

› Sytuacja na rynku pracy

Osoby niepracujące stanowiły większość osób, które przystąpiły do projektów w ramach Działania 6.2. Wśród nich były zarówno osoby bierne zawodowo, jak i bezrobotne (zarejestrowane i niezarejestrowane w ewidencji urzędów pracy). Największą grupę osób niepracujących stanowiły osoby bierne zawodowo. Szczegółowe dane dotyczące sytuacji na rynku pracy uczestników projektu zawarto w tabeli 22.

Tabela 22. Liczba unikatowych organizacji zaangażowanych w realizację jako liderzy projektów w Działaniu 6.2

Kategoria	Liczba osób w poddziałaniu 6.2.1	Liczba osób w poddziałaniu 6.2.2	Liczba osób w Działaniu 6.2
osoba bezrobotna niezarejestrowana w ewidencji urzędów pracy	1 177	92	1 269
w tym długotrwale bezrobotna	140	20	160

Kategoria	Liczba osób w poddziałaniu 6.2.1	Liczba osób w poddziałaniu 6.2.2	Liczba osób w Działaniu 6.2
osoba bezrobotna zarejestrowana w ewidencji urzędów pracy	699	200	899
w tym długotrwale bezrobotna	260	75	335
osoba bierna zawodowo	26 976	2 315	29 291
osoba pracująca	6 771	774	7 545
ogółem	35 623	3 381	39 004

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014.

FORMY WSPARCIA

Według SZOOP w ramach Działania 6.2 mogły być realizowane projekty ukierunkowane na zwiększenie dostępu do usług społecznych, świadczonych w lokalnej społeczności, skierowanych do osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu oraz ich opiekunów oraz projekty ukierunkowane na zwiększenie dostępu do zdeinstytucjonalizowanych i zintegrowanych usług społecznych w zakresie wsparcia rodziny i pieczy zastępczej.

Tabela 23. Zestawienie rodzajów działań mających na celu zwiększenie dostępu do usług społecznych

Grupa działań	Szczegółowe rodzaje działań
Działania mające na celu zwiększenie dostępu do usług społecznych skierowanych do osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu oraz ich opiekunów	• rozwój usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych oraz usług asystenckich dla osób z niepełnosprawnościami • rozwój usług w zakresie wsparcia i aktywizacji społecznej osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu • działania wspierające opiekunów faktycznych w opiece nad osobami potrzebującymi wsparcia w codziennym funkcjonowaniu • działania na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej opiekunów osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu jako wsparcie towarzyszące w kompleksowych projektach dotyczących usług asystenckich lub opiekuńczych • działania na rzecz rozwoju mieszkalnictwa chronionego i wspomaganego poprzez tworzenie miejsc pobytu okresowego i stałego w nowo tworzonych lub istniejących mieszkaniach chronionych lub mieszkaniach wspomaganych

Grupa działań	Szczegółowe rodzaje działań
Działania mające na celu zwiększenie dostępu do usług społecznych w zakresie wsparcia rodziny (w tym rodziny wielodzietnej) i pieczy zastępczej	• rozwój usług wspierających rodzinę w prawidłowym pełnieniu jej funkcji, w tym działań profilaktycznych mających ograniczyć umieszczenie dzieci w pieczy zastępczej • wspieranie procesu deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej obejmujące działania prowadzące do powstawania rodzinnych form pieczy zastępczej • wspieranie rozwoju placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego do 8 dzieci i placówek opiekuńczo-wychowawczych typu socjalizacyjnego, interwencyjnego lub specjalistyczno-terapeutycznego do 14 osób

Źródło: opracowanie własne na podstawie Szczegółowego Opisu Osi Priorytetowych RPO WP.

Ponadto realizowane mogły być projekty ukierunkowane na rozwój usług wspierających osoby objęte pieczą zastępczą, w tym osoby usamodzielniane z wykorzystaniem usług aktywnej integracji (zestawienie rodzajów usług aktywnej integracji, analogicznych, jak możliwe do zastosowania w projektach w Działaniu 6.1, przedstawiono w tabeli 19) oraz usługi w postaci mieszkalnictwa wspomaganego i chronionego dla osób opuszczających pieczę zastępczą.

Dodatkowym typem projektów były projekty ukierunkowane na przeciwdziałanie i niwelowanie negatywnych skutków epidemii COVID-19 lub innych chorób zakaźnych, wprowadzone do RPO WP w 2020 roku w związku z koniecznością umożliwienia podjęcia dodatkowych działań służących ograniczeniu negatywnych skutków wystąpienia COVID-19.

› Rodzaj wsparcia realizowanego w projektach w działaniu 6.2

W projektach realizowanych w ramach Działania 6.2 zrealizowano łącznie 84 171 usługi. Zestawienie wszystkich usług zrealizowanych w Działaniu 6.2 w podziale na formy wsparcia i poddziałania zawarto w tabeli 24

Tabela 24. Liczba zrealizowanych usług w Działaniu 6.2 według formy wsparcia

Rodzaj przyznanego wsparcia	Działanie 6.2	poddziałanie 6.2.1	poddziałanie 6.2.2
doradztwo	1074	138	936
doradztwo edukacyjne - zawodowe	166	1	165
doradztwo psychologiczne	612	99	513
doradztwo/ pomoc prawna	28	23	5

Rodzaj przyznanego wsparcia	Działanie 6.2	poddziałanie 6.2.1	poddziałanie 6.2.2
doradztwo/poradnictwo zawodowe	154		154
inne	114	15	99
doskonalenie zawodowe	1		1
grant na telepracę	1		1
opieka nad dzieckiem do lat 3/ refundacja kosztów opieki nad dziećmi do lat 7 lub inną osobą zależną	45		45
program zdrowotny	31		31
stypendium	4		4
szkolenie/ kurs	1177	27	1150
usługa aktywnej integracji	258	79	179
usługa o charakterze edukacyjnym	2		2
usługa o charakterze społecznym	92	56	36
usługa o charakterze zawodowym	45	20	25
usługa o charakterze zdrowotnym	1	1	
usługa rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnienia osób niepełnosprawnych	44		44
usługa reintegracji społecznej i zawodowej w CIS, KIS	4		4
inne	70	2	68

Rodzaj przyznanego wsparcia	Działanie 6.2	poddziałanie 6.2.1	poddziałanie 6.2.2
usługa rozwojowa dla pracownika przedsiębiorstwa	2		2
usługa rozwojowa o charakterze zawodowym/ kurs zawodowy	1		1
inne	1		1
usługa społeczna świadczona w interesie ogólnym	61760	5112	56648
usługa asystencka	1508	529	979
usługa opiekuńcza lub specjalistyczna opiekuńcza	16565	506	16059
usługa systemu pieczy zastępczej	7742	153	7589
usługa w mieszkaniu chronionym lub innej formie mieszkania wspieranego	358	52	306
usługa wsparcia rodziny	29987	2501	27486
inne	5600	1371	4229
usługa zdrowotna/medyczna	158	104	54
wizyta studyjna	12		12
Wsparcie z wykorzystania TIK	3700	64	3636
zajęcia dodatkowe	570		570
dla uczniów	122		122
inne	448		448

Rodzaj przyznanego wsparcia	Działanie 6.2	poddziałanie 6.2.1	poddziałanie 6.2.2
zwrot kosztów przejazdu, zakwaterowania	89		89
inne	15262	45	15217
Ogółem	84 171	5 569	78 602

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014.

› Utworzone miejsca świadczenia usług społecznych

Jednym z rezultatów projektów realizowanych w ramach Działania 6.2 było utworzenie miejsc świadczenia usług społecznych. Przyjęto jednocześnie, że mają one mieć charakter trwały, tzn. powinny istnieć po zakończeniu projektu. W projektach tworzone były 3 rodzaje takich miejsc:

- miejsca świadczenia usług asystenckich i opiekuńczych,
- miejsca świadczenia usług w mieszkaniach wspomaganych i chronionych,
- miejsca świadczenia usług wspierania rodziny i pieczy zastępczej.

W tabeli 25 zawarto dane dotyczące liczby poszczególnych miejsc świadczenia usług utworzonych w Działaniu 6.2 i w jego poddziałaniach.

Tabela 25. Liczba zrealizowanych usług w Działaniu 6.2 według formy wsparcia

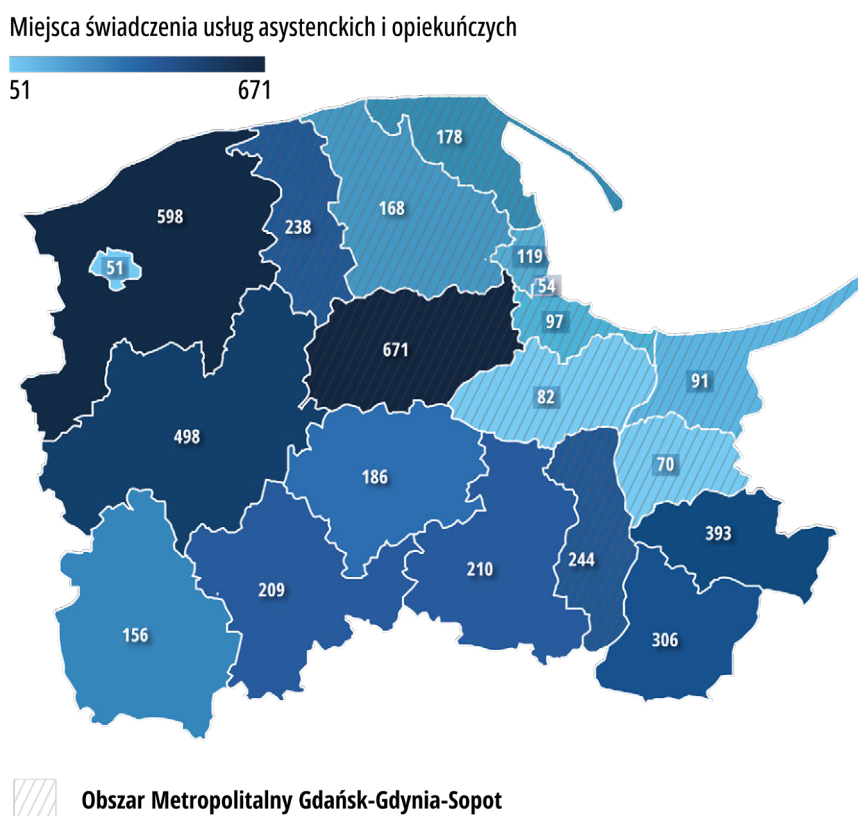
Wskaźnik	Działanie 6.2	Poddziałanie 6.2.1	Poddziałanie 6.2.2
Liczba utworzonych w programie miejsc świadczenia usług asystenckich i opiekuńczych istniejących po zakończeniu projektu	4 619	221	4 398
Liczba utworzonych w programie miejsc świadczenia usług w mieszkaniach wspomaganych i chronionych istniejących po zakończeniu projektu	99	9	90
Liczba utworzonych w programie miejsc świadczenia usług wspierania rodziny i pieczy zastępczej istniejących po zakończeniu projektu	2 320	180	2 140

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014.

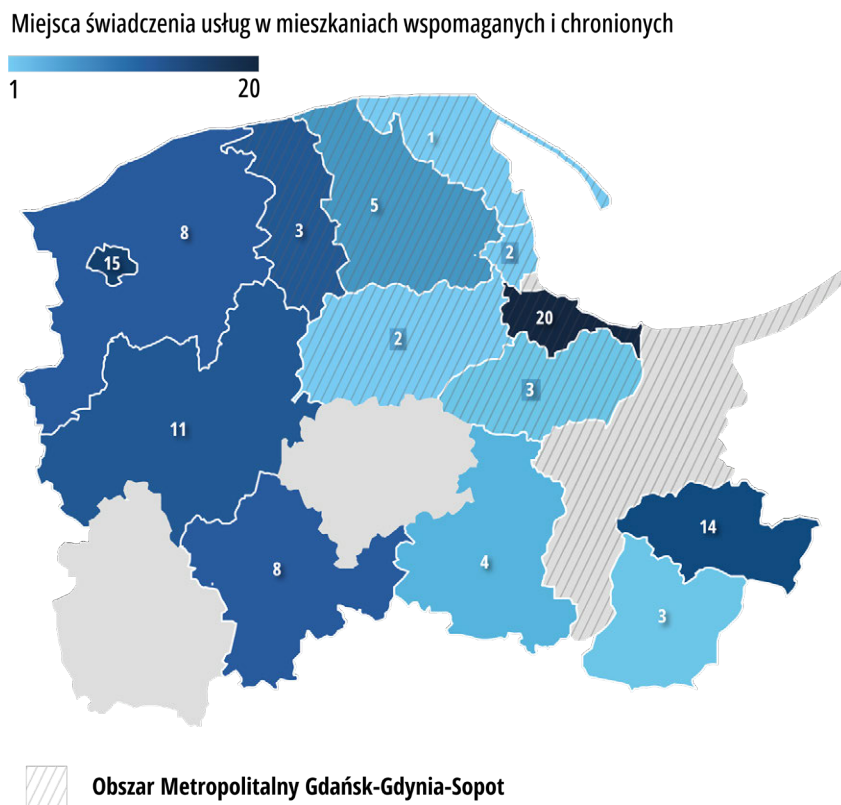
Na wykresach 50 i 51 przedstawiono liczbę utworzonych miejsc świadczenia usług w poszczególnych powiatach województwa pomorskiego.

Wykres 50. Liczba utworzonych miejsc świadczenia usług asystenckich według powiatów.

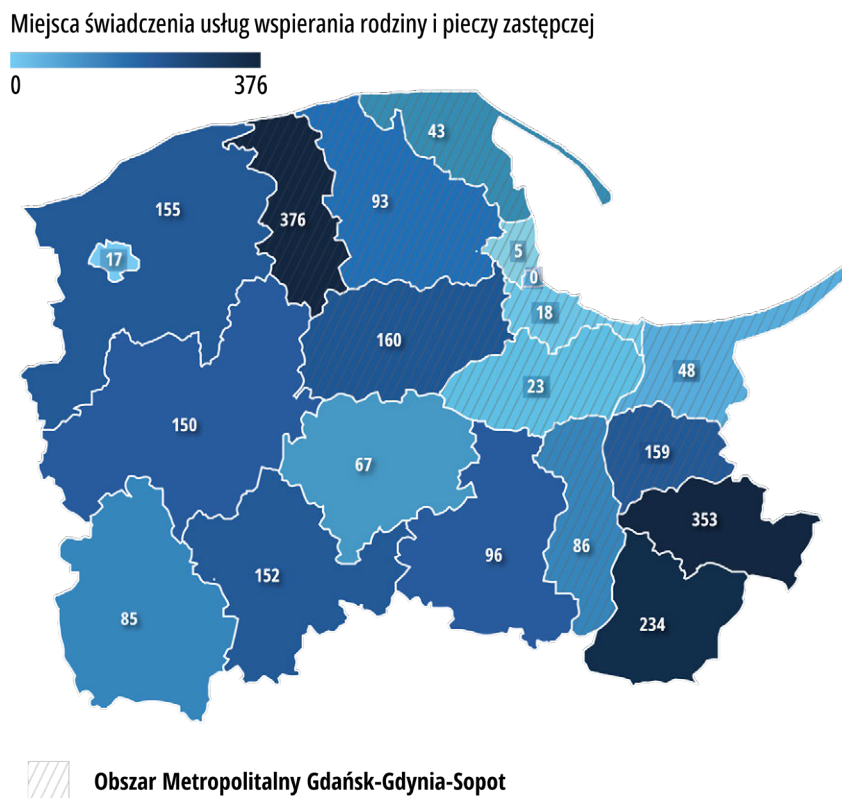
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014.

Wykres 51. Liczba utworzonych miejsc świadczenia usług w mieszkaniach wspomaganych i chronionych według powiatów.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014.

Wykres 52. Liczba utworzonych miejsc świadczenia usług wspierania rodziny i pieczy zastępczej według powiatów.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014.

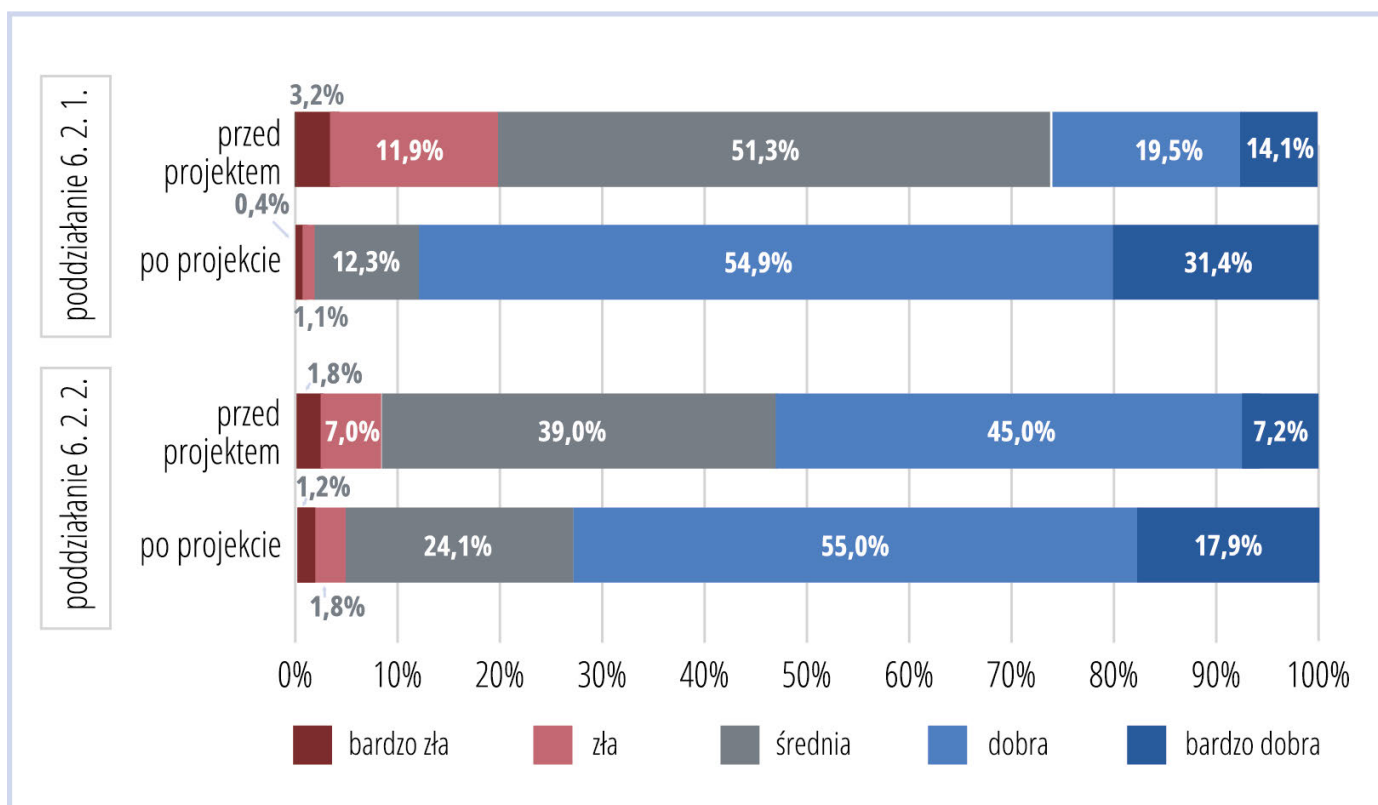
Ponadto w ramach poddziałania 6.2.2 zrealizowano trzy projekty mające na celu przeciwdziałanie skutkom pandemii COVID-19, w dwóch z nich, utworzono na terenie całego województwa łącznie 300 miejsc świadczenia usług (200 miejsc świadczenia usług asystenckich i opiekuńczych oraz 100 miejsc świadczenia usług wspierania rodziny i pieczy zastępczej). Projekty były kierowane do osób dotkniętych COVID-19 (w tym w izolacji, chorych, ozdrowieńców, szczególnie narażonych na ciężki przebieg). Miejsca świadczenia usług obejmowały całe województwo i nie zostały ujęte na przedstawionych mapach.

› Wpływ otrzymanego wsparcia na sytuację społeczną i zawodową uczestników (ocena przydatności wsparcia)

1. Wpływ wsparcia na sytuację społeczną uczestników

Respondenci badania ankietowego skierowanego do uczestników projektów w ramach Działania 6.2 proszeni byli o ocenę swojej sytuacji życiowej (społecznej) przed przystąpieniem do projektu i po zakończeniu projektu. Wyniki badania ankietowego (wykres 53) jednoznacznie wskazują, że sytuacja życiowa uczestników uległa poprawie. W przypadku poddziałania 6.2.1 przed przystąpieniem do projektu 33,6,1% uczestników oceniało swoją sytuację życiową jako dobrą lub bardzo dobrą, po zakończeniu udziału w projekcie odsetek osób wskazujących swoją sytuację jako dobrą lub bardzo dobrą w przypadku tego poddziałania wzrósł do 86,3%. Zmiana sytuacji życiowej nastąpiła również w przypadku uczestników poddziałania 6.2.2, pomimo, że zdecydowanie lepiej oceniali oni swoją sytuację przed przystąpieniem do projektu. Przed uczestnictwem w projekcie za dobrą lub bardzo dobrą swoją sytuację uznało 52,2% respondentów, po zakończeniu było to 72,9% respondentów.

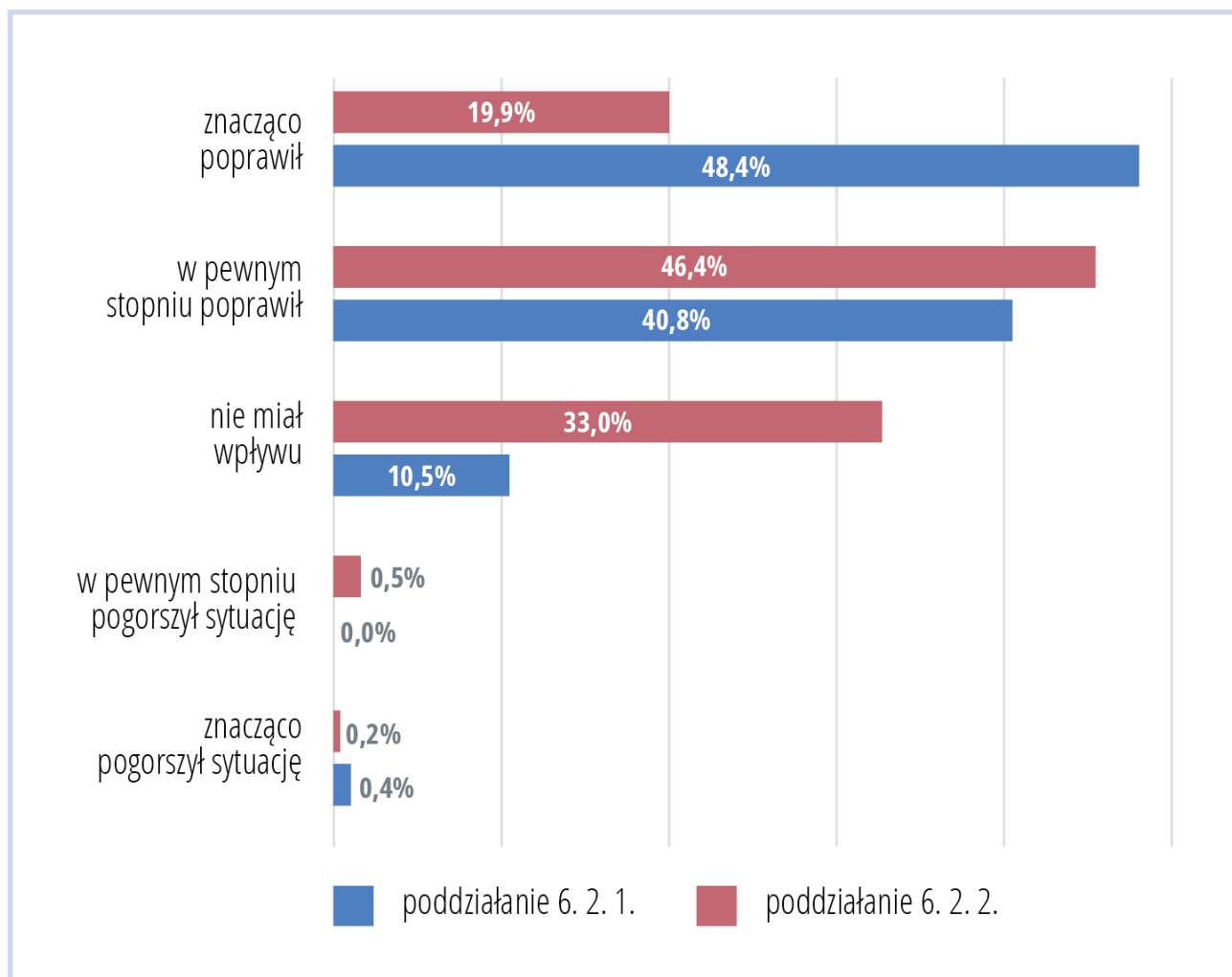
Wykres 53. Ocena sytuacji życiowej uczestników projektów w Działaniu 6.2 przed i po uczestnictwie w projekcie.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego uczestników projektów, poddziałanie 6.2.1: n=277, poddziałanie 6.2.2: n=569.

Do zmiany sytuacji społecznej, w opinii uczestników, w dużej mierze przyczynił się udział w projekcie. W przypadku poddziałania 6.2.1, 89,2% respondentów badania uznało, że udział w projekcie w pewnym stopniu poprawił lub znacząco poprawił ich sytuację życiową. 10,5% respondentów uznało, że nie miało wpływu, a tylko 0,4% uznało, że wpłynęło negatywnie (w pewnym stopniu pogorszyło lub znacząco pogorszyło sytuację). W przypadku poddziałania 6.2.2 niższy jest odsetek osób, które uznały że udział w projekcie pozytywnie wpłynął na ich sytuację życiową. 66,3% respondentów badania uznało, że udział w projekcie w pewnym stopniu poprawił lub znacząco poprawił ich sytuację życiową. 33,0% respondentów uznało, że nie miało wpływu, a 0,7% uznało, że wpłynęło negatywnie (w pewnym stopniu pogorszyło lub znacząco pogorszyło sytuację).

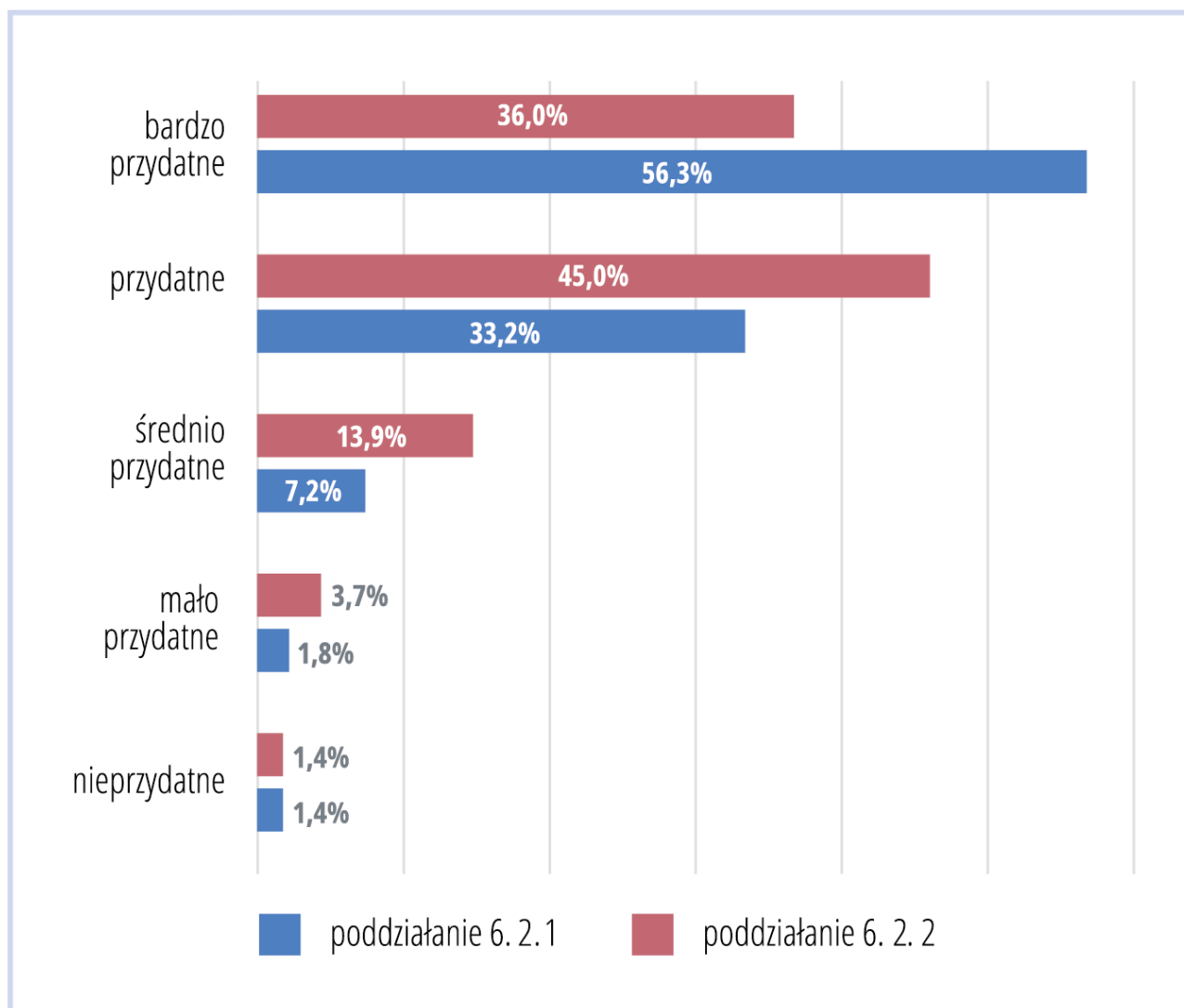
Wykres 54. Ocena wpływu udziału w projekcie w ramach Działania 6.2 na sytuację życiową uczestników.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego uczestników projektów, poddziałanie 6.2.1: n=277, poddziałanie 6.2.2: n=569.

Większość (89,5%) respondentów badania, będących uczestnikami projektów w ramach poddziałania 6.2.1 oceniła jako przydatne i bardzo przydatne otrzymane wsparcie w kontekście ich sytuacji życiowej. Za średnio przydatne i mało przydatne otrzymane wsparcie oceniło 9,0% respondentów, a za nieprzydatne 1,4% respondentów. W przypadku projektów w poddziałaniu 6.2.2 za przydatne i bardzo przydatne otrzymane wsparcie w kontekście ich sytuacji życiowej uznało 81,0% uczestników, za średnio przydatne i mało przydatne 17,6%, a za nieprzydatne 1,4%.

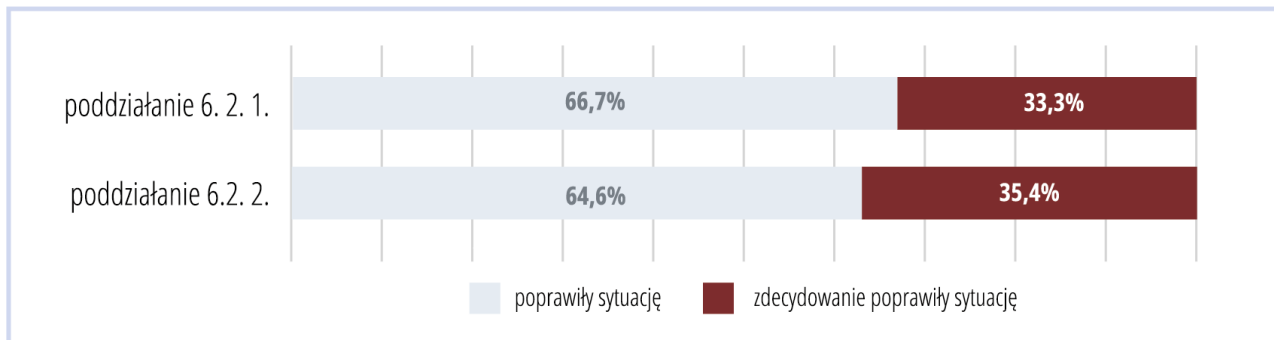
Wykres 55. Ocena wpływu udziału w projekcie w ramach Działania 6.2 na sytuację życiową uczestników.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego uczestników projektów, poddziałanie 6.2.1: n=277, poddziałanie 6.2.2: n=569.

Również beneficjenci pytani w badaniu ankietowym o wpływ zrealizowanych działań na sytuację społeczną uczestników wskazują, że poprawiły lub zdecydowanie ją poprawiły.

Wykres 56. Ocena beneficjentów dotycząca wpływu działań na sytuację społeczną uczestników projektów w Działaniu 6.2.

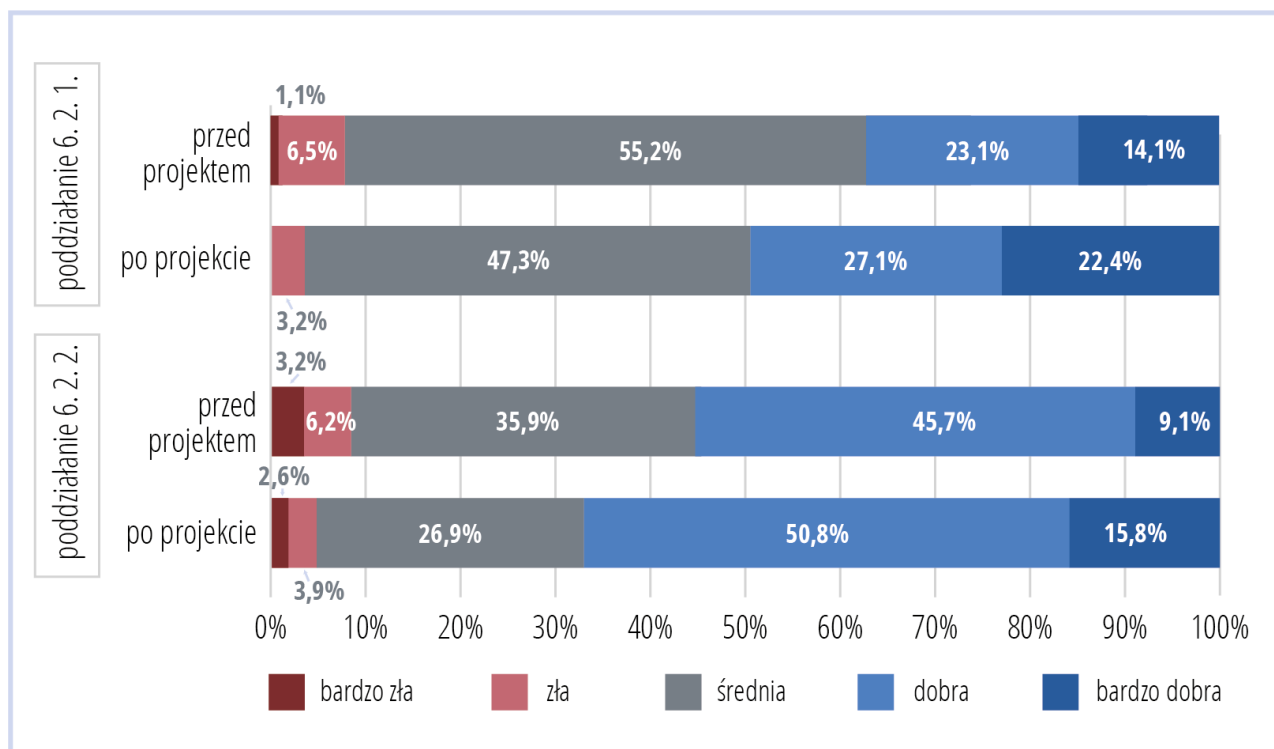

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego beneficjentów projektów, poddziałanie 6.2.1: n=12, poddziałanie 6.2.2: n=48.

› Wpływ wsparcia na sytuację zawodową uczestników

Respondenci badania ankietowego skierowanego do uczestników projektów w ramach Działania 6.2 proszeni byli o ocenę swojej sytuacji zawodowej przed przystąpieniem do projektu i po zakończeniu projektu. Wyniki badania ankietowego (wykres 57) wskazują, że sytuacja życiowa uczestników uległa poprawie. W przypadku poddziałania 6.2.1 przed przystąpieniem do projektu 37,8% uczestników oceniało swoją sytuację zawodową jako dobrą lub bardzo dobrą, po zakończeniu udziału w projekcie odsetek osób wskazujących swoją sytuację jako dobrą lub bardzo dobrą w przypadku tego poddziałania wzrósł do 59,5%. Zmiana sytuacji zawodowej nastąpiła również w przypadku uczestników poddziałania 6.2.2. Przed uczestnictwem w projekcie za dobrą lub bardzo dobrą swoją sytuację uznało 54,8% respondentów, po zakończeniu było to już 66,6% respondentów.

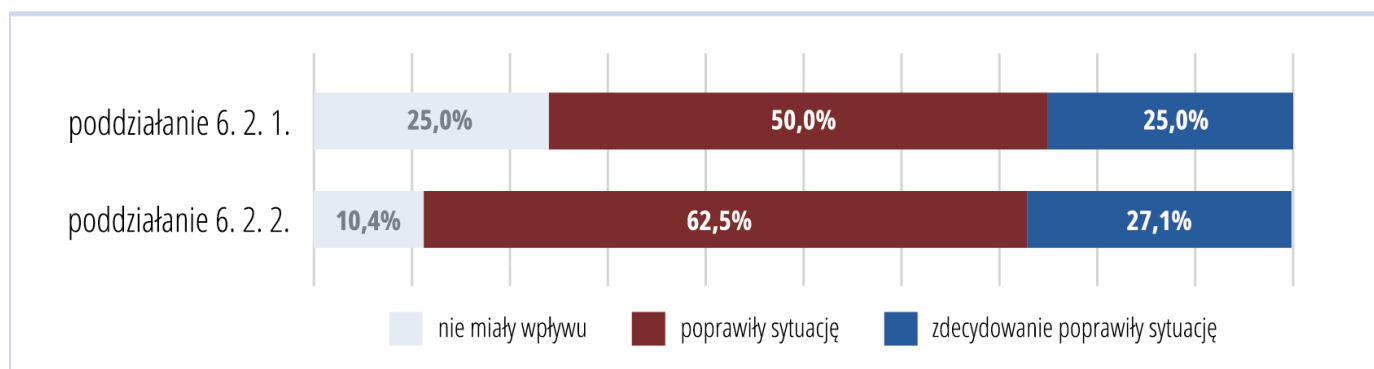
Wykres 57. Ocena sytuacji zawodowej uczestników projektów w Działaniu 6.2 przed i po uczestnictwie w projekcie.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego uczestników projektów, poddziałanie 6.2.1: n=277, poddziałanie 6.2.2: n=569.

Również beneficjenci, pytani w badaniu ankietowym o wpływ zrealizowanych działań na sytuację zawodową uczestników, wskazują, że poprawiły lub zdecydowanie ją poprawiły. W obydwu poddziałaniach część respondentów wskazała, że zrealizowane działania nie miały wpływu na sytuację zawodową. Pozostali respondenci uznali, że działania poprawiły lub w znacznym stopniu poprawiły sytuację zawodową uczestników.

Wykres 58. Ocena beneficjentów dotycząca wpływu działań na sytuację zawodową uczestników projektów w Działaniu 6.2

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego beneficjentów projektów, poddziałanie 6.2.1: n=12, poddziałanie 6.2.2: n=48.

› Ocena efektywności poszczególnych form wsparcia

Z przeprowadzonych rozmów wynika, że usługi społeczne to ogromne pole do realizacji różnorodnych działań i zarazem usługi, na które zapotrzebowanie jest wciąż niezaspokojone. Rozmówcy mający bardziej szerokie spojrzenie (np. przedstawiciele Instytucji Zarządzającej i Pośredniczącej) pozwalające na porównanie nie tylko poszczególnych projektów, ale także projektów w obrębie różnych Działań wskazywali, że to usługi opiekuńcze i asystenckie są jednymi z najbardziej efektywnych form wsparcia, szczególnie dla osób starszych, z niepełnosprawnościami i potrzebujących pomocy w codziennym funkcjonowaniu. Ich skuteczność wynika z indywidualnego dopasowania do potrzeb podopiecznych, co poprawia jakość życia i umożliwia większą niezależność. Oprócz pomocy fizycznej, takie usługi zapewniają też wsparcie emocjonalne, zmniejszając poczucie izolacji. Dodatkowo, wspierają zdrowie fizyczne i psychiczne, pomagając w utrzymaniu stabilności zdrowotnej i realizowaniu terapii. Ponadto, dzięki takim usługom, osoby mogą pozostać w domach, co odciąża instytucje publiczne i system opieki.

Z kolei z perspektywy opiekunów projektów z Działania 6.2 jako najbardziej efektywne określono działania kierowane bezpośrednio dla konkretnych grup docelowych – osób starszych i dzieci, dostosowane do ich potrzeb.

Z opinii rozmówców wynika, że usługi społeczne są kluczowym obszarem działań, a zapotrzebowanie na nie wciąż przewyższa możliwości realizacji. Szczególnie wysoko oceniane są usługi opiekuńcze i asystenckie, które dzięki indywidualnemu dopasowaniu poprawiają jakość życia podopiecznych, wspierają ich niezależność i zdrowie, jednocześnie odciążając instytucje publiczne. Jednocześnie przedstawiciele różnych projektów wskazują na efektywność realizowanych przez siebie działań – dla jednych kluczowe okazały się inicjatywy dla seniorów, takie jak wyjazdy czy integracja, dla innych wsparcie specjalistyczne dla dzieci, obejmujące konsultacje pedagogiczne, terapeutyczne czy psychiatryczne. Rozmówcy mieli tendencję do podkreślania znaczenia swoich działań jako najlepiej odpowiadających na potrzeby grup docelowych.

W badaniu ankietowym beneficjenci wskazywali najbardziej, ich zdaniem efektywne formy wsparcia, dla osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Na wykresie 59 zaprezentowano ranking form wsparcia wg ich efektywności.

Wykres 59. Ocena beneficjentów dotycząca efektywności form wsparcia w Działaniu 6.2.

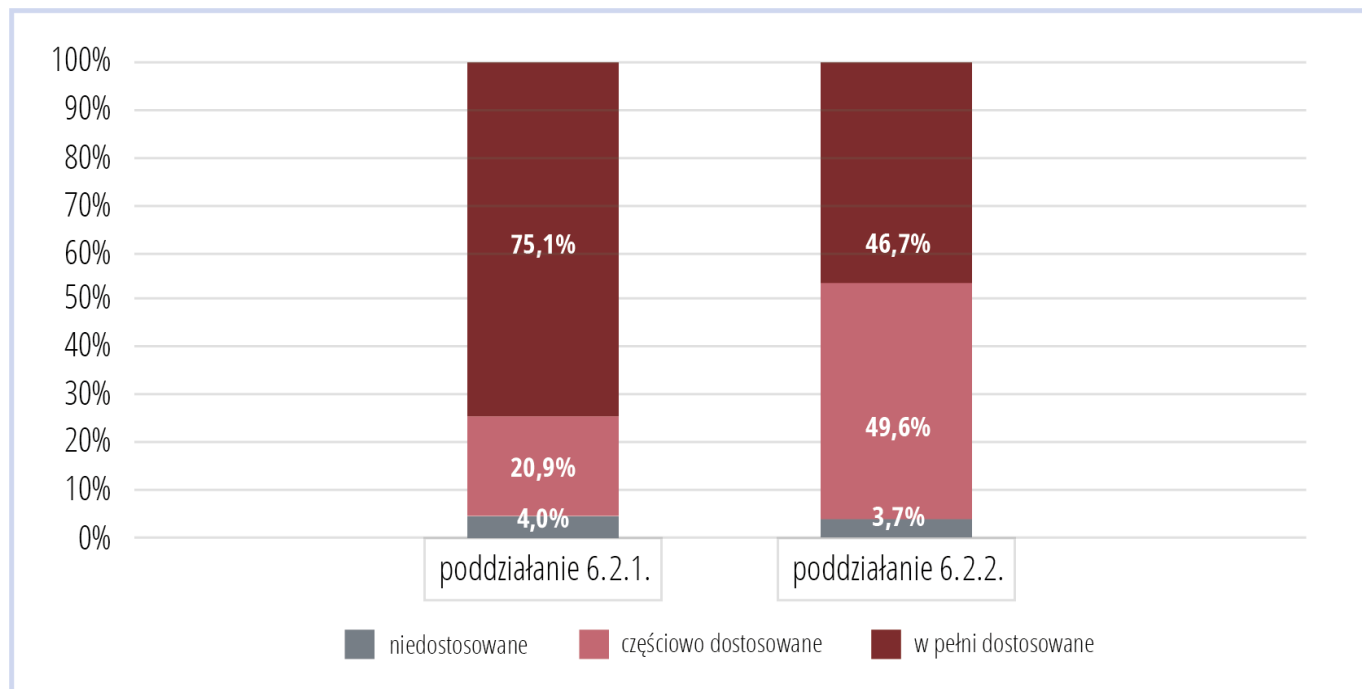

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego beneficjentów projektów, Działanie 6.2: n=60.

› Ocena jakości wsparcia i adekwatności do potrzeb

Uczestnicy projektów w ramach Działania 6.2 pozytywnie oceniają dostosowanie wsparcia do ich potrzeb. W obydwu poddziałaniach wsparcie ocenione zostało jako niedostosowane jedynie przez około 4% respondentów badania ankietowego, którzy byli uczestnikami projektu w ramach danego poddziałania (4,0% w przypadku poddziałania 6.2.1 oraz 3,7% w przypadku poddziałania 6.2.2). Pozostali respondenci uznali wsparcie za częściowo lub w pełni dostosowane.

Wykres 60. Ocena uczestników dotycząca adekwatności wsparcia w Działaniu 6.2

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego uczestników projektów, poddziałanie 6.2.1: n=277, poddziałanie 6.2.2: n=569.

Jako przyczyny niedopasowania wsparcia uczestnicy najczęściej wskazywali:

- niedostateczne kompetencje kadry („niekompetentni psychologzy”, „pani psycholog biernie podchodziła do sytuacji”),
- za mały zakres wsparcia, za krótkie spotkania („Za małe wsparcie otrzymaliśmy z synem, spotkania były za krótkie a jednak potrzebowaliśmy tej pomocy”, „Za mało otrzymaliśmy wsparcia, spotkania były za krótkie”),
- utrudniony kontakt z realizatorem („utrudniony kontakt z realizatorem projektu”),
- niedopasowana forma wsparcia do sytuacji uczestnika („niedopasowana grupa wiekowa”).

W ocenie respondentów wywiadów formy wsparcia realizowane w ramach projektów RPO WP były w dużym stopniu adekwatne do potrzeb grup docelowych. Przede wszystkim, projekty te były zaprojektowane z uwzględnieniem specyficznych wymagań grup docelowych (m.in. osób starszych, osób z niepełnosprawnościami, dzieci i młodzieży, a także osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu oraz ich opiekunów). Zróżnicowanie usług i elastyczność podejścia pozwalały na dostosowanie wsparcia do indywidualnych potrzeb, co zwiększało efektywność interwencji. Ponadto, poszczególne działania projektowane były przez podmioty doświadczone w realizacji tego typu zadań, co pozwoliło zapewnić wsparcie możliwie najlepiej dopasowane do potrzeb odbiorców.

Z przeprowadzonych rozmów wynika, że warunkami zapewnienia jakości wsparcia były tym samym dokładna diagnoza potrzeb oraz doświadczenie realizatorów projektów. Diagnoza potrzeb jest kluczowym elementem w zapewnieniu jakości wsparcia dla różnych grup odbiorców, w tym osób starszych, niepełnosprawnych czy ich opiekunów. Dokładne zrozumienie potrzeb osób, które wymagają pomocy, pozwala na opracowanie odpowiednich działań, które rzeczywiście odpowiadają na ich sytuację.

Regularne monitorowanie tych potrzeb pozwala na bieżąco dostosowywać formy wsparcia do zmieniających się okoliczności i zmian w sytuacji uczestników. Przy czym diagnoza powinna obejmować nie tylko potrzeby zdrowotne czy materialne, ale również emocjonalne i społeczne, co zapewni bardziej kompleksowe wsparcie.

Nasz projekt w ogóle wynikał z potrzeb, tak szczerze mówiąc, społeczności, bo jako fundacja prowadzimy ZOL i hospicjum i tak szczerze mówiąc mamy tę praktykę, ale oprócz tego: obserwacja. Hospicjum domowe, bo też prowadzimy hospicjum domowe, odwiedziny u osób starszych chorych, tak szczerze mówiąc i wyciąganie wniosków, czego oni potrzebują, czego potrzebują osoby, które się nimi zajmują, czyli takiego wythchnienia. [FGI, Przedstawiciel beneficjentów Działanie 6.2]

Doświadczenie instytucji świadczących usługi społeczne było kolejnym istotnym czynnikiem wpływającym na jakość udzielanej pomocy. Organizacje z doświadczeniem w pracy z określoną grupą docelową posiadały lepszą wiedzę na temat specyficznych potrzeb tej grupy oraz wyzwań, które mogły pojawić się w trakcie realizacji projektu.

› **Ocena skuteczności wsparcia w zakresie przeciwdziałania negatywnym skutkom pandemii COVID-19**

Z przeprowadzonych rozmów wynika, że realizowane projekty mogły odegrać rolę w łagodzeniu skutków pandemii, choć same obostrzenia związane z COVID-19 ograniczyły dostęp do niektórych działań. Po złagodzeniu restrykcji, wybrane projekty np. kluby seniora czy zajęcia dla dzieci, pomogły w odbudowie relacji społecznych i poprawie samopoczucia uczestników. Seniorzy, którzy podczas pandemii pozostawali w izolacji, mogli na nowo zaangażować się w spotkania i aktywności. Dzieci z kolei miały możliwość korzystania z półkolonii, terapii i dodatkowych godzin wsparcia psychologicznego, co w znacznym stopniu przyczyniło się do odbudowy ich równowagi emocjonalnej i społecznej.

Realizowane projekty podczas pandemii COVID-19 były adaptowane do nowych, wymagających warunków, aby zapewnić ciągłość wsparcia i bezpieczeństwo beneficjentów. Wprowadzono możliwość prowadzenia działań w formie online, co umożliwiło uczestnikom, w tym dzieciom i młodzieży, korzystanie z zajęć czy wsparcia indywidualnego zdalnie. Dodatkowo w wielu projektach zakupiono sprzęt komputerowy, taki jak laptopy, aby ułatwić dostęp do działań edukacyjnych i terapeutycznych. Duży nacisk położono również na zakup środków higienicznych i ochronnych, a także na organizację zajęć stacjonarnych w bezpiecznych warunkach, zgodnie z zaleceniami sanitarnymi.

Projekty dla dzieci uwzględniały również modyfikacje, takie jak przekazywanie posiłków do domów, co było szczególnie istotne w okresach ograniczonej mobilności. W przypadku seniorów, którzy często obawiali się opuszczać domy, organizowano wsparcie w miejscu zamieszkania. Opiekunowie projektów podkreślali, że starali się wspierać elastyczne podejście do zarządzania środkami projektowymi oraz pomagać beneficjentom w dostosowywaniu form wsparcia, aby możliwe było zminimalizowanie przerw w świadczeniu usług społecznych i odpowiadanie na bieżące potrzeby wynikające z trudności pandemicznych.

4.2.2 Adekwatność preferencji projektowych i stopień realizacji założonych celów

W ramach badania przeanalizowano również stopień osiągnięcia określonych dla Działania 6.2 wskaźników. Badaniem objęto też zastosowane preferencje projektowe, które powinny prowadzić do wyboru przedsięwzięć, które w jak największym stopniu będą przyczyniać się do osiągnięcia założonych celów. Na podstawie zebranych danych i opinii sformułowano odpowiedzi na pytania badawcze:

- **3.18 Na ile trafne i efektywne okazały się zastosowane w RPO WP preferencje projektowe?**
- **3.21 Jaki jest poziom realizacji założonych celów RPO WP zdefiniowanych w opisie Programu w ramach celów szczegółowych, rezultatów, wskaźników (produktu i rezultatu) i ukierunkowania interwencji? Jakie czynniki go determinują?**

Wybór projektów w ramach Działania 6.2 odbywał się w trybie konkursowym i pozakonkursowym. Tryb konkursowy był podstawowym trybem wyboru projektów w ramach RPO WP. Natomiast zastosowanie trybu pozakonkursowego, zgodnie z SzOOP przewidziane m.in. w stosunku do projektów objętych mechanizmem ZIT, w ramach Działania 6.2. dotyczyło poddziałania 6.2.1. Podczas oceny wniosków złożonych w naborach pozakonkursowych nie były stosowane preferencje, a jedynie wymagania wobec projektów wybranych do dofinansowania. W związku z tym, analogicznie jak dla Działania 6.2, analizie w prowadzonym badaniu poddano wyłącznie kryteria stosowane przy wyborze projektów w ramach poddziałania 6.2.2.

Poprzez kryteria formalne weryfikowano m.in. zgodność z przesłankami realizacji określonymi w RPO WP takimi jak typem projektu, obszarem realizacji czy grupą docelową, zgodność z określoną maksymalną/minimalną wartością projektu, okresem realizacji projektu oraz zgodność z wymaganiami formalno-prawnymi.

W ramach kryteriów strategicznych weryfikowano m.in. kryteria z obszarów: wkład projektu w realizację Programu, metodykę projektu oraz specyficzne ukierunkowanie projektu.

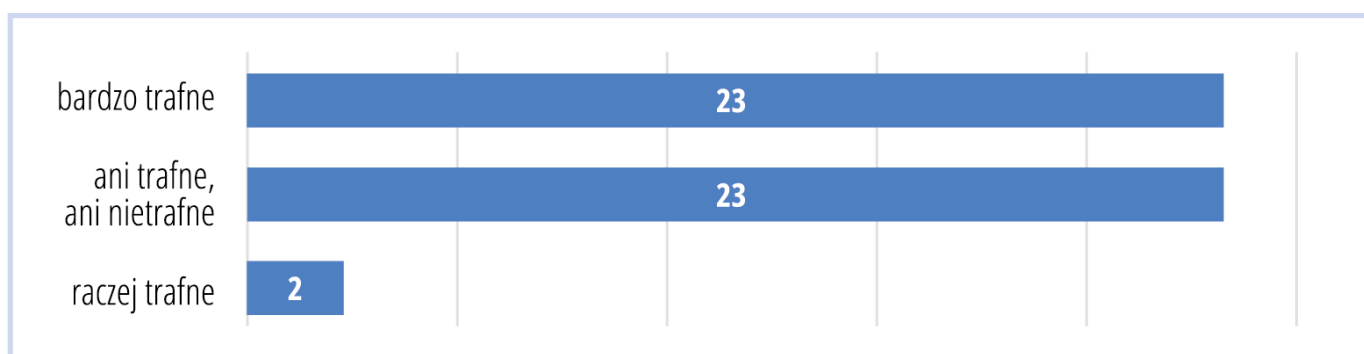
Tabela 26. Kryteria strategiczne dla poddziałania 6.2.2

Obszar kryteriów	Nazwy kryteriów
wkład projektu w realizację Programu	profil projektu na tle zapisów Programu (stopień, w jakim projekt skierowany jest do osób, które bez udziału w nim mają najmniejszą szansę na rozwiązanie lub zniwelowanie zidentyfikowanych problemów), potrzeba realizacji projektu (istota i waga zidentyfikowanego problemu/-ów w powiązaniu ze specyficznymi cechami grupy docelowej objętej wsparciem w projekcie w kontekście wskazanych danych i źródeł jego/ich pochodzenia), trwałość rezultatów
metodyka projektu	kompleksowość projektu, doświadczenie wnioskodawcy / partnera, komplementarność projektu
specyficzne ukierunkowanie projektu	lokalizacja, partnerstwo (stopień, w jakim partnerstwo w projekcie przyczyni się do osiągnięcia rezultatów projektu), skala oddziaływania, podejście oddolne, wolontariat/ animacja środowiskowa, trwałość efektów komplementarność projektu z interwencją w ramach PO Pomoc Żywnościowa.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Szczegółowego Opisu Osi Priorytetowych RPO WP.

W badaniu ankietowym, beneficjenci w poddziałaniu 6.2.2 zastosowane preferencje projektowe ocenili pozytywnie. Za „trafne” i „raczej trafne” uznało je 96% respondentów. Pozostali respondenci nie mieli jednoznacznej opinii i uznali je za „ani trafne, ani nietrafne”. Opinie beneficjentów przedstawiono na wykresie 61.

Wykres 61. Ocena beneficjentów dotycząca trafności preferencji projektowych zastosowanych w RPO WP (poddziałanie 6.2.2).

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego beneficjentów, poddziałanie 6.2.2: n=48

Uzupełniając analizę trafności zastosowania preferencji projektowych we wcześniej opisanym fragmencie dotyczącym Działania 6.1, omawiając realizację projektów z Działania 6.2 można dodać, że – podobnie jak to opisano wcześniej – w opinii badanych preferencje w kryteriach projektowych, takie jak np. dodatkowe punkty za działania na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem (np. osób z niepełnosprawnościami) są generalnie uznawane za wartościowe, ponieważ wyrównują szanse organizacji, które mogą nie spełniać innych kryteriów punktowanych wyżej, np. związanych z lokalizacją czy specyfiką obszaru działania. Niemniej jednak, system punktacji zdarza się budzić mieszane odczucia, ponieważ z jednej strony promuje działania istotne z perspektywy społecznej, a z drugiej może ograniczać organizacje z dużych miast. Wydaje się więc, że wprowadzenie takich preferencji wymaga starannego wyważenia, aby wspierać kluczowe cele społeczne, nie tworząc jednocześnie nadmiernej nierówności w dostępie do środków.

(...) te dodatkowe kryteria powodują trochę wyrównywanie tych szans, bo na przykład my będziemy działali na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem z niepełnosprawnością intelektualną, czyli z grupą zagrożonych wykluczeniem i tu dostaniemy – organizacja jakaś dostanie - dodatkowe punkty, ale w tych kryteriach, w tych punktach podstawowych stracimy za to, że jesteśmy dużym miastem albo stracimy bardzo dużo punktów, że nie jesteśmy na terenie ZIT-u (...) [dodatkowe kryteria pokazują] co, poza tymi podstawowymi dotyczącymi wszystkich projektów, z punktu widzenia samorządu, z punktu widzenia województwa pomorskiego jest ważne. Natomiast to, jak one są punktowane i co to są za kryteria, to to już jest gorąca dyskusja. [Przedstawiciel KM]

Podobnie jak w przypadku analizy zrealizowanych projektów z Działania 6.2, respondenci podkreślali znaczenie partnerstwa między podmiotami jako trafnej preferencji projektowej. Preferencje promujące partnerstwo w projektach RPO WP oceniano jako wartościowe zarówno pod względem promowania samej idei partnerstwa, jak i praktycznym. Wdrażanie mechanizmów współpracy pomiędzy różnymi podmiotami, szczególnie samorządami i organizacjami pozarządowymi, wpływa pozytywnie na animowanie współpracy i zwiększanie kompleksowości działań. Partnerstwa pozwalają na wymianę doświadczeń i wzmacnianie dialogu, co jest istotne dla skutecznej realizacji projektów.

Przedstawiciele IZ dostrzegali, że projekty partnerskie mogły wiązać się z trudnościami organizacyjnymi, co prowadzi do mieszanych opinii beneficjentów. Niektóre organizacje wysoko oceniają tę formę współpracy, inne zaś preferują unikanie dodatkowej odpowiedzialności wynikającej z partnerstw. Mimo to, preferencje dotyczące współpracy wprowadzają element odpowiedzialności za włączanie partnerów, a ich brak w projektach jest traktowany jako sygnał do analizy przyczyn takiego stanu rzeczy.

Przeprowadzona analiza obejmowała też stopień osiągnięcia założonego celu szczegółowego dla Działania 6.2, mierzonego w szczególności wskaźnikami produktu oraz wskaźnikami rezultatu. Zebrane w trakcie badania dane i opinie pozwoliły odnieść się do tej kwestii i udzielić odpowiedzi na pytanie badawcze:

3.21 Jaki jest poziom realizacji założonych celów RPO WP zdefiniowanych w opisie Programu w ramach celów szczegółowych, rezultatów, wskaźników (produktu i rezultatu) i ukierunkowania interwencji? Jakie czynniki go determinują?

Zgodnie z zapisami RPO WP 2014-2020 celem szczegółowym Działania 6.2 było zwiększenie liczby trwałych miejsc świadczenia usług społecznych. Z uwagi na fakt, że w wyniku epidemii COVID 19 rozszerzono zakres o przeciwdziałanie i niwelowanie negatywnych skutków pandemii COVID 19, określono dodatkowe wskaźniki produktu. W tabelach 27-30 przedstawiono stopień realizacji wskaźników produktu dla Działania oraz poszczególnych poddziałań.

Tabela 27. Postęp realizacji wskaźników produktu dla Działania 6.2

	Wartość docelowa RPO WP	Wartość osiągnięta	Osiągnięty % wartości docelowej
liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych usługami społecznymi świadczonymi w interesie ogólnym w Programie	12 320	34 801	282%
liczba osób objętych wsparciem w zakresie zwalczania lub przeciwdziałania skutkom pandemii COVID-19	1 174	12 378	1054%
liczba podmiotów objętych wsparciem w zakresie zwalczania lub przeciwdziałania skutkom pandemii COVID-19	14	103	736%
wartość wydatków kwalifikowalnych przeznaczonych na działania związane z pandemią COVID-19	8 000 000	31 333 103	392%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014.

Tabela 28. Postęp realizacji wskaźnika produktu dla poddziałania 6.2.1

	Wartość docelowa RPO WP	Wartość osiągnięta	Osiągnięty % wartości docelowej
liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych usługami społecznymi świadczonymi w interesie ogólnym w Programie	1 080	3 366	312%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014.

Tabela 29. Postęp realizacji wskaźników produktu dla poddziałania 6.2.2

	Wartość docelowa RPO WP	Wartość osiągnięta	Osiągnięty % wartości docelowej
liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych usługami społecznymi świadczonymi w interesie ogólnym w Programie	11 240	31 4351	280%
liczba osób objętych wsparciem w zakresie zwalczania lub przeciwdziałania skutkom pandemii COVID-19	do monitorowania	12 378	n/d
liczba podmiotów objętych wsparciem w zakresie zwalczania lub przeciwdziałania skutkom pandemii COVID-19	do monitorowania	103	n/d
wartość wydatków kwalifikowalnych przeznaczonych na działania związane z pandemią COVID-19	do monitorowania	31 333 103	n/d

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014.

Tabela 30. Postęp realizacji wskaźników rezultatu dla Działania 6.2

	Wartość docelowa RPO WP	Wartość osiągnięta	Osiągnięty % wartości docelowej
liczba wspartych w Programie miejsc świadczenia usług społecznych istniejących po zakończeniu projektu	1 130	10 674	945%
liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy, uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu, zdobywających kwalifikacje, pracujących (łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek) po opuszczeniu Programu	20%	3%	n/d

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014.

Założone w Programie wartości docelowe wskaźników produktu i rezultatu dla Działania 6.2 zostały osiągnięte. Poziom realizacji celów projektów w ramach Działania 6.2 można ocenić jako wysoki. W opinii opiekunów projektów nie występowały drastyczne przypadki niezrealizowania założeń, a beneficjenci zazwyczaj potrafili uzasadnić ewentualne odstępstwa od celów. Problemy, które się pojawiały, dotyczyły głównie błędnej interpretacji lub niewłaściwego obliczenia trwałych miejsc pracy na etapie składania wniosków. Były one wynikiem zarówno niejasności w dokumentacji, jak i niezrozumienia zasad przez beneficjentów. Jednak wszystkie oświadczenia o trwałości miejsc pracy zostały złożone, co świadczy o odpowiedzialnym podejściu uczestników projektów i skutecznym zarządzaniu realizacją celów.

Nie było żadnego jakiegoś takiego drastycznego braku realizacji tych celów. Czasami wiadomo odstępujemy tutaj od reguły proporcjonalności, bo beneficjent wytłumaczy, czemu dany cel nie został zrealizowany, aczkolwiek akurat tutaj w 6.2, to ta realizacja celów była. Tak, że te miejsca powstawały i tutaj nie było za dużego problemu z tym. [Opiekun projektów]

Większość projektów osiągnęła zaplanowane wskaźniki, a niektóre z nich nawet je przewyższyły, co wskazuje na skuteczną realizację celów. Kluczowym elementem była nie tylko infrastruktura i miejsca w placówkach, ale także zapewnienie odpowiedniego personelu, który udzielał wsparcia uczestnikom. Projekty, które obejmowały tworzenie miejsc świadczenia usług społecznych, skutecznie zapewniły nie tylko warunki lokalowe, ale też zatrudnienie personelu, a budżety gmin zostały zaplanowane w taki sposób, by utrzymać te miejsca także po zakończeniu projektu. Dzięki temu cele związane z trwałością i wsparciem uczestników zostały zrealizowane w pełni, a projekty spełniły swoje zamierzenia.

4.2.3 Zachowanie zasad horyzontalnych

Projekty realizowane w ramach RPO WP obligatoryjnie musiały wykazywać się zgodnością z zasadami horyzontalnymi. Zebrane informacje oraz opinie respondentów badania pozwoliły sformułować odpowiedź na pytanie badawcze:

3.22 Czy działania realizowane w projektach RPO WP przyczyniły się do zachowania zasad horyzontalnych, czyli zrównoważonego rozwoju, równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami i w jakim stopniu?

Jak wskazano wcześniej (w części dotyczącej Działania 6.1), respondenci zwracali uwagę, że pomimo tego, że obowiązkowy charakter zasad horyzontalnych, dotyczących zrównoważonego rozwoju, równości szans i niedyskryminacji oraz równouprawnienia płci, zmuszał beneficjentów do ich uwzględnienia, w praktyce były one często trudne do wprowadzenia i oceny. Niemniej jednak, w kontekście usług społecznych, których dotyczyły projekty w Działaniu 6.2, skierowane do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, realizacja projektów sama w sobie stanowiła dowód na przestrzeganie zasad równości szans. W związku z tym, te zasady, choć trudne do monitorowania po zakończeniu projektu, miały realny wpływ na kierunek rozwoju społeczeństwa, promując bardziej inkluzywne i zrównoważone podejście.

Zdaniem przedstawicieli instytucji zaangażowanych we wdrażanie Programu, ważną rolę pełni działania edukacyjne, takie jak szkolenia i warsztaty, które przyczyniają się do podnoszenia świadomości wnioskodawców i beneficjentów na temat zasad horyzontalnych.

Zwracali oni jednak uwagę, że istnieje potrzeba większego doprecyzowania przekazywanych informacji i uwzględnienia w nich konkretnych wskazówek i przykładów realizacji zasad horyzontalnych w różnych typach projektów.

W badaniu ankietowym, uczestnicy projektów w ramach Działania 6.2 w zdecydowanej większości potwierdzili, że czuli się sprawiedliwie traktowani przez realizatora projektu (ze względu na wiek, płeć, niepełnosprawność czy narodowość). Odpowiedzi twierdzącej udzieliło odpowiednio 98% objętych badaniem uczestników projektów w poddziałaniu 6.2.1 oraz 95% uczestników projektów w poddziałaniu 6.2.2.

4.2.4 Ocena mechanizmu terytorialnego ZIT/ZPT oraz projektów zintegrowanych

Podobnie jak w Działaniu 6.1, w ramach Działania 6.2 wykorzystano mechanizm terytorialny. Analiza projektów RPO WP objętych mechanizmem terytorialnym oraz ich porównanie z projektami realizowanymi poza takimi mechanizmami pozwoliły sformułować odpowiedź na pytanie badawcze:

3.17 Czy projekty RPO WP zrealizowane w ramach mechanizmu terytorialnego ZIT/ZPT charakteryzowały się większą skutecznością w osiągnięciu celów PI 9iv w porównaniu do pozostałych projektów? Jeśli tak lub nie, dlaczego?

W poddziałaniu 6.2.1 Rozwój usług społecznych - mechanizm ZIT zrealizowano 24 projekty o łącznej wartości 30 604 471,18, w których wzięło udział łącznie 3 381 osób i objęto wsparciem 568 miejsc świadczenia usług społecznych. W celu oceny skuteczności projektów RPO WP w osiągnięciu celów PI 9iv przeanalizowano wyniki realizacji projektów w ramach poddziałania 6.2.1 oraz projektów realizowanych poza mechanizmem ZIT w ramach poddziałania 6.2.2 Rozwój usług społecznych. Pozwoliło to na porównanie projektów o analogicznym zakresie interwencji, realizowanych w ramach mechanizmu terytorialnego i poza nim.

Poniższa tabela zawiera porównanie podstawowych danych, w tym dotyczących wskaźników rezultatu i produktu charakteryzujących projekty realizowane w ramach poddziałania 6.2.1 oraz poddziałania 6.2.2.

Tabela 31. Postęp realizacji wskaźników rezultatu dla Działania 6.2

	poddziałanie 6.2.1 (ZIT)	poddziałanie 6.2.2 (poza ZIT)
liczba wspartych w Programie miejsc świadczenia usług społecznych istniejących po zakończeniu projektu	568	10 106
liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych usługami społecznymi	3 366	31 435
liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy, uczestniczących w szkoleniu, zdobywających kwalifikacje lub pracujących po opuszczeniu Programu (osoby)	372	764

	poddziałanie 6.2.1 (ZIT)	poddziałanie 6.2.2 (poza ZIT)
liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy, uczestniczących w szkoleniu, zdobywających kwalifikacje lub pracujących po opuszczeniu Programu (%)	13%	2%
wartość dofinansowania (mln zł)	26,01	297,97
wysokość dofinansowania na 1 wsparte w Programie miejsce świadczenia usług społecznych (zł)	45 774	29 484
wysokość dofinansowania na 1 osobę objętą usługami społecznymi świadczonymi w interesie ogólnym w Programie (zł)	7 728	9 479

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014.

Analiza powyższych danych pozwala stwierdzić, że w ramach projektów objętych ZIT wysokość dofinansowania w przeliczeniu na jedno wsparte miejsce świadczenia usług społecznych była wyższa niż w projektach poza ZIT. Jednocześnie wysokość dofinansowania na jedną osobę objętą usługami społecznymi była niższa w przypadku ZIT, co nie pozwala na jednoznaczne porównanie obu typów projektów pod kątem efektywności w ujęciu kosztowym. Jednocześnie wyższy poziom realizacji wskaźnika dotyczącego liczby osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy, uczestniczących w szkoleniu, zdobywających kwalifikacje lub pracujących po opuszczeniu Programu w przypadku projektów objętych ZIT pokazuje skuteczność prowadzonych w nich działań. Zidentyfikowane różnice mogą jednak wynikać ze specyfiki obszaru realizacji obu typów projektów, innych uwarunkowań społeczno-gospodarczych i innych zdiagnozowanych potrzeb osób, do których kierowane było wsparcie.

Opiekunowie projektów biorący udział w badaniu, omawiając realizację projektów z Działania 6.2 objętych mechanizmem terytorialnym ZIT, stwierdzali, że mechanizm ten nie miał istotnego wpływu na skuteczność realizowanych projektów. Choć w przypadku projektów realizowanych w ramach ZIT mogły występować pewne różnice organizacyjne, takie jak inna dokumentacja czy procedury rozliczeniowe, same formy wsparcia i ich efekty nie różniły się znacząco od projektów realizowanych poza tym mechanizmem.

W opinii, cytowanej już wcześniej przy okazji analizy Działania 6.1, respondentki z Instytucji Zarządzającej, projekty realizowane w ramach mechanizmu ZIT, realizowane w trybie pozakonkursowym, różniły się od tych konkursowych przede wszystkim pod względem zaangażowania samej Instytucji Zarządzającej w procesie przygotowania i wyboru projektów. W trybie pozakonkursowym proces ten był bardziej czasochłonny, a same projekty nie zawsze były przygotowane równie starannie, co w trybie konkursowym, gdzie występuje większa konkurencja i możliwość wyboru spośród innych projektów. Mimo to nie ma jednoznacznych danych, które wskazywałyby, że projekty objęte ZIT były lepszej lub gorszej jakości od konkursowych.

RPO WP w obszarze włączenia społecznego przewidywał również realizację projektów zintegrowanych. Analiza zebranych danych pozwoliła udzielić odpowiedzi na pytanie badawcze:

3.14 Na ile efektywne okazało się zastosowane w RPO WP podejście polegające na realizacji projektów zintegrowanych (EFS i EFRR) w obszarze usług społecznych?

Na każdy projekt zintegrowany składały się dwa pojedyncze projekty: infrastrukturalny, realizowany w ramach Działania 7.3. Infrastruktura społeczna (współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego) oraz nieinfrastrukturalny, realizowany w ramach poddziałania 6.2.2 Rozwój usług społecznych (współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego).

Taki sposób realizacji wsparcia został przyjęty przez IZ RPO WP z uwagi na konieczność zapewnienia warunków zmierzających do wsparcia rozwoju infrastruktury społecznej niezbędnej do realizacji usług społecznych. Powołano Zespół zadaniowy ds. usług społecznych i infrastruktury społecznej, który następnie był odpowiedzialny za prowadzenie wszelkich prac zmierzających do identyfikacji i zapewnienia zgodności uzgodnionych przedsięwzięć z RPO WP, w tym prowadzenie uzgodnień z potencjalnymi wnioskodawcami. Wybór projektów przebiegał wieloetapowo. Najpierw został ogłoszony nabór fiszek na realizację projektów zintegrowanych w ramach poddziałania 6.2.2 Rozwój usług społecznych, w powiązaniu z Działaniem 7.3 Infrastruktura społeczna. Podmiotami uprawnionymi do składania fiszek były organizacje pozarządowe i kościelne osoby prawne. Następnie, po analizie fiszek, Zespół zadaniowy ds. usług społecznych i infrastruktury społecznej przyjął zakresy zintegrowanych projektów w zakresie rozwoju infrastruktury i usług społecznych. W ogłoszonych następnie naborach wyłonione mogły zostać wyłącznie projekty z listy przedsięwzięć uzgodnionych z Zespołem zadaniowym ds. usług społecznych i infrastruktury społecznej. Zrealizowano łącznie 10 tego typu projektów zintegrowanych.

Projekty zintegrowane, które łączą finansowanie z dwóch różnych źródeł i łączą działania infrastrukturalne z projektami społecznymi, stanowią w opinii rozmówców biorących udział w badaniu, cenny model wspierania społeczności lokalnych. Chociaż ich realizacja wiąże się z licznymi wyzwaniami, takimi jak konieczność koordynacji działań między departamentami Instytucji Zarządzającej czy uwzględnienie w realizacji zadań ewentualnych opóźnień związanych z częścią infrastrukturalną przedsięwzięć, ich efekty są bardzo pozytywne.

Ja oceniam [te projekty] ogólnie bardzo dobrze. (...) te zintegrowania u nas są praktykowane dość szeroko. Uważam, że nie są łatwe. Stwarzają problemy już na naszym poziomie. Dwa departamenty muszą się ze sobą dogadać, musimy przeprowadzić wspólną ocenę. Natomiast w rezultacie tam w regionie powstaje coś kompleksowego i nie ma tego, że czegoś brakuje. [Przedstawiciel IZ]

W rezultacie tych projektów powstała infrastruktura społeczna, która od razu została uzupełniona o konkretne usługi, co wyeliminowało problem niewykorzystanych obiektów. Przykładami utworzonych w ramach tych projektów placówek są to centra rodzinne, kluby seniora, placówki wsparcia dziennego, mieszkania treningowe, przestrzenie umożliwiające prowadzenie działań społecznych.

To był strzał w dziesiątkę. (...) ci beneficjenci też mieli doświadczenia już w tych środkach unijnych, tak zwanych miękkich. Natomiast infrastruktura, te procesy inwestycyjne, to wszystko rzeczywiście było wielkim wyzwaniem. (...) I nie wyobrażamy sobie, że teraz takiego ważnego obszaru mogłoby nie być. Patrząc na to, co powstało, to naprawdę wielka, wielka i radość dla nas, i mega taki szacunek dla beneficjentów, którzy zrealizowali te projekty. [Opiekun projektów]

Model zintegrowany zmienił również sposób myślenia przedstawicieli władz lokalnych, którzy zaczęli postrzegać inwestycje nie tylko przez pryzmat budowy dróg czy innych tradycyjnych przedsięwzięć infrastrukturalnych, ale także przez pryzmat wsparcia społecznego.

Mam wrażenie, że sporo zmieniło to w podejściu samych gmin, burmistrzów, prezydentów, że zaczęli myśleć nie tylko przez pryzmat przecinania wstęgi przy drodze, ale również przy takich centrach rodzinnych, placówkach wsparcia dziennego dla dzieci, czy to ze sobą zagrało. To, że mieli zaplanowane środki na wybudowanie, bo też jest bardzo częsty argument z gmin, że nie ma lokali. No to tu jest odpowiedź. Jak nie ma lokali, to mamy [projekty] zintegrowane i tutaj możemy zrobić najpierw lokal, później wejść z usługami. [Przedstawiciel IZ]

Trudnością wskazywaną przez respondentów w badaniu jakościowym był fakt, że podmiotami uprawnionymi do złożenia wniosku, czyli pełnienia roli lidera projektu były wyłącznie organizacje pozarządowe i kościelne osoby prawne. Zdaniem rozmówców, znalezienie organizacji, która byłaby w stanie i byłaby gotowa podjąć się takiego zadania nie było łatwe. O obawach podmiotów związanych z realizacją projektów w takiej formule może świadczyć też fakt, że z 26 podmiotów, które złożyły fiszki projektów, 5 wycofało się z dalszego procesu, a z pozostałych 21 podmiotów uprawnionych do złożenia wniosków w ogłoszonych naborach, zrobiło to jedynie 12.

To ja się może odniosę też do tego udziału gminy na początku. My od samego początku wiedzieliśmy co chcemy zrobić, ale brakowało nam tego głównego beneficjenta, czyli organizacji pozarządowej. Tak jak mówiłam 7 tysięcy mieszkańców, nie mamy aż tak dużej infrastruktury, jeżeli chodzi o, teraz już mamy, przepraszam, wtedy nie mieliśmy, teraz już mamy, ale wtedy nie mieliśmy organizacji pozarządowej, więc szukanie dla nas takiego głównego beneficjenta, który będzie chciał z nami przystąpić do realizacji tego projektu, który weźmie na swoje barki podpisanie weksla, tak, bo organizacja pozarządowa podpisuje weksel. To jest duże zobowiązanie dla organizacji pozarządowej. Znalezienie w ogóle organizacji pozarządowej, która posiada przepływy finansowe, żeby podjąć takie wyzwanie, naprawdę nie było prostym działaniem, ale udało się. Znaleziliśmy dwie organizacje, które się zdecydowały z nami współpracować. Oczywiście bez naszej pomocy, zaoferowanej na samym początku, pewnie byłoby im trudniej, aczkolwiek tutaj muszę przyznać, że naprawdę te dwa podmioty mocno się angażowały, przy naszym oczywiście wsparciu [uczestnik FGI 3]

Istotnym wyzwaniem pozostało jednak utrzymanie powstałej infrastruktury po zakończeniu projektów. Przedstawiciele IZ podkreślali jednak, że założeniem interwencji jest, że powstałe w wyniku przekazanego dofinansowania miejsca świadczenia usług społecznych zostaną utrzymane. W ich opinii, oznaką dojrzałości wnioskodawcy jest odpowiedzialność za trwałość efektów projektu i długoterminowe planowanie finansowe.

Podsumowując, w opinii badanych zintegrowane projekty znacząco wpłynęły na poprawę sytuacji osób objętych wsparciem, zapewniając trwałe i długofalowe korzyści. Dzięki inwestycjom, które zostały zrealizowane w ramach tych inicjatyw oraz kontynuacji działania w ich strukturach, powstała solidna baza dla rozwoju społeczności lokalnych. Trwałość projektów oraz ich integracja z potrzebami społecznymi sprawiają, że są one nie tylko skuteczne w osiąganiu założonych wskaźników, ale również mają dużą szansę na utrzymanie swojej działalności w przyszłości, nawet po zakończeniu dofinansowania w ramach RPO WP.

To był wielki sukces zintegrowanych, że wszystkie projekty, które ja znam, a jest ich tutaj chyba sześć czy siedem, realnie poprawiły sytuację osób, do których zostały skierowane i to na długie lata, ponieważ przeprowadzono pewną inwestycję, która zostaje i te działania w tych inwestycjach, które powstały, są kontynuowane, bo chociażby jest trwałość projektu. A jak już one zafunkcjonują w tej strukturze społecznej, to osobiście raczej słabo widzę, żeby jakaś gmina czy jakiś podmiot po zakończeniu okresu trwałości się z realizacji tych usług wycofał. [Przedstawiciel Komitetu Monitorującego RPO WP]

Jako fundacja realizowaliśmy ten projekt z infrastruktury 7.3.3 i właśnie 6.2.2 i było to połączenie, można tak powiedzieć, po skończeniu i teraz w trwałości, fenomenalne, tak szczerze mówiąc, bo jeden projekt uzupełniał drugi. Gdzieś tam wyposażenie, bo dobudowaliśmy, jeżeli chodzi o wypożyczanie sprzętu dla ludzi rehabilitacyjnego, ale też zakup samochodu, który po prostu był fenomenalny, jeżeli chodzi o 6.2.2, ze względu na to, że dowozy (...), gdzieś tam to wszystko się uzupełniało i tworzyło jedną całość. Więc strzał takiego projektu, jeżeli chodzi o fundację, to rewelacyjny. [FGI, przedstawiciel beneficjenta - Działanie 6.2]

4.2.5 Podsumowanie i wnioski cząstkowe

Projekty w ramach Działania 6.2 skutecznie odpowiadały na potrzeby grup docelowych, w tym osób starszych czy osób z niepełnosprawnościami, jednak ich ograniczony czas trwania oraz zależność od dostępności środków finansowych i kadrowych ujawniają brak systemowego podejścia do wsparcia tych grup społecznych. Należy wprowadzić rozwiązania systemowe zapewniające stałe i kompleksowe wsparcie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Projekt [...], wynikał w ogóle z potrzeb mieszkańców, potrzeb osób starszych, niepełnosprawnych, właściwie te potrzeby się nie zmieniają, ale coraz więcej osób jest właśnie tych starszych, tych niepełnosprawnych i dla mnie ta pomoc powinna być nie tylko w formie właśnie takich projektów, ale pomoc była, powinna być bardziej systemowa, stała, a tak naprawdę projekt się zaczął, skończył. Obecnie realizujemy to w ramach naszych usług, to jest pomoc typowo Ośrodka Pomocy Społecznej i Domu Kultury. Dom Kultury przejął usługi dotyczące osób starszych, czyli kluby seniora, te osoby wyszły z domów, te osoby chcą uczestniczyć w różnych zajęciach, te osoby stały się aktywne, nie są już zamknięte w tych czterech ścianach, a realizują po prostu siebie, również pomagają innym i to jest takie fajne i to powinno trwać, to nie powinno trwać tylko od, do, jak trwa projekt, ale powinno być właśnie zadaniem takim kompleksowym, zadaniem systemowym, dlatego po prostu no tu są też potrzebne zmiany różnych przepisów, to nie tylko powinno być w formie projektów, ale też i gminy też powinny mieć na to środki, a realizujemy to w tak małej ilości ze względu tylko po prostu na zasoby kadrowe i zasoby finansowe. [FGI, Przedstawiciel beneficjenta Działanie 6.2]

W kontekście realizowanych działań, zauważono, że istnieje **duża potrzeba rozwoju usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania**, zwłaszcza w dużych miastach, gdzie braki kadrowe utrudniają ich efektywną realizację. Ponadto, istnieje pilna potrzeba wsparcia w obszarze pieczy nad dziećmi oraz wsparcia psychiatrycznego i psychologicznego, szczególnie w kontekście osób znajdujących się w trudnej sytuacji. Te obszary wymagają szczególnej uwagi i dalszego rozwoju.

Zarekomendować ... w sumie wszystkie te formy były bardzo potrzebne. Tak patrząc na duże projekty z dużych miast to wiem, że na pewno bardzo dużą potrzebę powinno się skierować uwagę na usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania, tu też braki kadrowe często jakby uniemożliwiają działanie takie, więc myślę, że to i te formy, formy dla pieczy, dla dzieci – wydaje mi się, że też są tutaj razem ze wsparciem tym, o którym jest mowa teraz niedawno – o wsparciu psychiatrycznym, psychologicznym w tej strefie, to też było właśnie też obszarem. Także myślę, myślę, że te elementy, największa jest taka potrzeba w społeczeństwie. [Opiekun projektów]

Projekty zintegrowane, łączące działania infrastrukturalne i społeczne, **okazały się efektywnym rozwiązaniem**, umożliwiającym kompleksowe podejście do lokalnych problemów. Powstała infrastruktura społeczna była od razu uzupełniana o usługi, co zapobiegało niewykorzystaniu obiektów. Mimo wyzwań związanych z koordynacją i utrzymaniem efektów po zakończeniu projektów, ich pozytywny wpływ na społeczności lokalne przeważa nad trudnościami.

Efektywna realizacja projektów partnerskich opierała się na jasnym podziale ról, odpowiedzialności i obowiązków między partnerami. Kluczowym elementem sukcesu była także regularna, otwarta i konstruktywna komunikacja, która pozwala na szybkie reagowanie na wyzwania oraz wzmacnia współpracę między instytucjami. Niedociągnięcia w tych obszarach, takie jak brak szczegółowych ustaleń czy trudności w komunikacji, mogły niekiedy prowadzić do konfliktów i opóźnień w realizacji zadań. Preferencje wspierające partnerstwa w projektach są narzędziem, które przynosi wymierne korzyści w postaci lepszej integracji działań i większej efektywności realizacji projektów, choć ich skuteczność może być różnie oceniana w zależności od kontekstu i zaangażowanych podmiotów.

Realizowane **projekty w czasie pandemii COVID-19** odegrały istotną rolę w łagodzeniu jej skutków, pomimo ograniczeń wynikających z obostrzeń sanitarnych. Dzięki elastycznym działaniom, takim jak przejście na formę online, zakup sprzętu komputerowego oraz modyfikacje w zakresie wsparcia stacjonarnego, udało się utrzymać ciągłość oferowanych usług społecznych. Projekty skierowane do seniorów i dzieci przyczyniły się do poprawy ich samopoczucia, odbudowy relacji społecznych i równowagi emocjonalnej po okresie izolacji. W przyszłości warto utrzymać elastyczne mechanizmy finansowania i zarządzania projektami społecznymi, aby umożliwić ich szybkie dostosowanie do kryzysowych warunków. Szczególną uwagę należy zwrócić na trwałość wsparcia dla grup najbardziej narażonych, takich jak seniorzy i dzieci, np. poprzez rozwój usług online i doraźnego wsparcia w miejscu zamieszkania.

4.3 Ocena oddziaływania projektów RPO WP na zwiększenie zatrudnienia w podmiotach ekonomii społecznej (w tym w przedsiębiorstwach społecznych) oraz zbudowanie potencjału instytucjonalnego OWES do udzielania wsparcia (PI 9v)

Działanie 6.3 RPO WP 2014-2020 wpisywało się w Priorytet inwestycyjny 9v „Wspieranie gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych”. Celem Działania 6.3 było Zwiększone zatrudnienie w podmiotach ekonomii społecznej.

Zgodnie z dokumentami programowymi RPO WP planowanym rezultatem interwencji było wzmocnienie potencjału rozwojowego podmiotów ekonomii społecznej przede wszystkim poprzez zapewnienie im dostępności do kompleksowego i skoordynowanego wsparcia doradczego i finansowego w ramach ośrodków wspierających ekonomię społeczną. Przełożyć się to miało na ekonomizację funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej, zwiększenie konkurencyjności wytwarzanych przez nie produktów i usług oraz wzrost zatrudnienia osób dotkniętych i zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym w ww. podmiotach.

4.3.1 Charakterystyka działań i osiągnięte efekty

W niniejszym podrozdziale przeanalizowane zostaną zrealizowane w ramach Działania 6.3 inicjatywy i ich efekty. W podrozdziale sformułowane zostaną odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

- **3.23** Jakie działania realizowano w projektach RPO WP, czego one dotyczyły i czy przyczyniły się do zwiększenia zatrudnienia osób zagrożonych ubóstwem/wykluczeniem społecznym w podmiotach ekonomii społecznej (w tym w przedsiębiorstwach społecznych)? Ile osób objęły działania i ile powstało miejsc pracy i jaka jest ich trwałość?
- **3.24** Na ile wsparcie oferowane przez OWES w projektach RPO WP było kompleksowe i odpowiadało na potrzeby podmiotów ekonomii społecznej w regionie? Czym było to uwarunkowane? Jakie instrumenty wsparcia wykorzystano i jakie były najważniejsze bariery oraz czynniki sukcesu w efektywnym realizowaniu działań? Czy wsparcie realizowane przez OWES wpłynęło na zwiększenie konkurencyjności sektora ekonomii społecznej w regionie i czy ma ono trwały charakter?
- **3.25** Jakie działania podjęto w celu koordynacji rozwoju sektora ekonomii społecznej? Na ile okazały się one efektywne i w jakim stopniu były komplementarne ze wsparciem realizowanym przez OWES?
- **3.26** Jaka jest charakterystyka osób, które otrzymały wsparcie w ramach projektów OWES? Jakie grupy osób wykluczonych społecznych zostały wsparte w ramach projektów OWES?
- **3.27** W jakim zakresie projekty realizowane w PI 9v były komplementarne do projektów realizowanych w ramach PI 9i i PI 9iv – w tym, w kontekście reintegracji i współpracy OWES z podmiotami zatrudnienia socjalnego (PZS); czy są jakieś doświadczenia, które można wykorzystać w perspektywie 2021-2027?

PROJEKTY I REALIZATORZY

W ramach Działania 6.3 realizowano:

- poddziałanie 6.3.1 Podmioty ekonomii społecznej – mechanizm ZIT: wsparcie udzielane było w ramach mechanizmu ZIT na Obszarze Metropolitalnym Gdańsk-Gdynia-Sopot,
- poddziałanie 6.3.2 Podmioty ekonomii społecznej: wsparcie udzielane poza mechanizmem ZIT,
- poddziałanie 6.3.3 Koordynacja rozwoju sektora ekonomii społecznej.

› Charakterystyka projektów

W ramach poddziałania 6.3.1 realizowany był 1 projekt na Obszarze Metropolitalnym Gdańsk-Gdynia-Sopot. W ramach poddziałania 6.3.2 wyłoniono projekty w 3 subregionach województwa pomorskiego: słupskim, południowym i nadwiślańskim. W ramach poddziałania 6.3.3 realizowane były 2 projekty obejmujące obszar całego województwa, w których beneficjentem był Samorząd Województwa. Projekty realizowane były przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego.

W poddziałaniach 6.3.1 i 6.3.2 wsparcie udzielane w projektach polegało na realizacji działań przez Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej. W tabeli 28 przedstawiono OWES udzielające wsparcia.

Tabela 32. Zestawienie projektów w poddziałaniu 6.3.1 i 6.3.2

poddziałanie	Subregion	Beneficjent	Projekt
6.3.1	subregion metropolitalny	Stowarzyszenie „Obszar Metropolitalny Gdańsk- Gdynia-Sopot”	Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej Dobra Robota na subregion metropolitalny
6.3.2	subregion południowy	Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Miasta i Gminy Debrzno	Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej w Debrznie
6.3.2	subregion nadwiślański	Regionalne Towarzystwo Inwestycyjne S.A.	Nadwiślański Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej
6.3.2	subregion słupski	Centrum Inicjatyw Obywatelskich	Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej w subregionie słupskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014.

› Ocena komplementarności projektów

Jednym z aspektów analizy projektów realizowanych w ramach Działania 6.3 była ich komplementarność z innymi projektami, w szczególności z projektami realizowanymi w ramach innych Działań. Zebrane dane i opinie posłużyły do sformułowania odpowiedzi na pytanie badawcze:

3.27 W jakim zakresie projekty realizowane w PI 9v były komplementarne do projektów realizowanych w ramach PI 9i i PI 9iv – w tym, w kontekście reintegracji i współpracy OWES z podmiotami zatrudnienia socjalnego (PZS); czy są jakieś doświadczenia, które można wykorzystać w perspektywie 2021-2027?

Działania OWES oraz projekty aktywizacyjne okazały się w dużej mierze komplementarne. OWES i projekty aktywizacji społeczno-zawodowej współpracowały, unikając powielania wsparcia i dbając o efektywne wykorzystanie zasobów. Działania realizowane przez OWES i działania realizowane w projektach mogły być takie same, np. te dotyczące wsparcia psychologicznego czy specjalistycznych szkoleń realizowanych dla uczestników, ale, jak twierdzą przedstawiciele OWES, osoby objęte wsparciem psychologicznym w projektach aktywizacyjnych nie otrzymywały już takiego samego wsparcia w ramach OWES, co pozwalało na oszczędność środków i lepsze zarządzanie zasobami.

Projekt realizowany w ramach poddziałania 6.3.1, na terenie OMGGs był ponadto częścią składową przedsięwzięcia Metropolitalny System Aktywizacji Społeczno-Zawodowej, co, już na etapie planowania, zapewniało jego komplementarność z projektami aktywizacyjnymi przewidzianymi do realizacji w poddziałaniu 6.1.1 Aktywizacja społeczno-zawodowa – mechanizm ZIT. Na komplementarność działań podejmowanych w ramach projektu z innymi inicjatywami, wpływało również szerokie zaangażowanie partnerów reprezentujących organizacje z obszaru OMGGs, którzy mieli udział w zarządzaniu projektem. Ponadto, do Rady Programowej OWES, pełniącej funkcję doradczą, zaproszeni zostali partnerzy lokalni, znający potrzeby podmiotów ekonomii społecznej oraz osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz mający wiedzę na temat podejmowanych na ich rzecz innych inicjatyw.

Poziom komplementarności projektów realizowanych w Działaniu 6.3 i Działaniu 6.1 można uznać za dużą. Stopień uzupełniania się podejmowanych inicjatyw zależał w dużej mierze od strategii jednostek samorządu terytorialnego. Podkreślali to przedstawiciele IZ, zwracając uwagę, część JST przykłada dużą wagę do kompleksowości działań podejmowanych na ich terenie.

Przedstawiciele OWES zwracali też uwagę na kompetencje zatrudnianej przez nich kadry. Duże znaczenie bowiem mieli doradcy, którzy znali specyfikę danego obszaru oraz posiadali informację na temat realizowanych projektów aktywizacyjnych i mogli dzięki temu wspierać podmioty ekonomii społecznej.

Jednym ze wskaźników, ale nie tych takich obowiązkowych, tylko zalecanych było to, że liczba osób, które w ramach aktywizacji społeczno-zawodowej znajdzie miejsce pracy w przedsiębiorstwie społecznym, albo powiązanych, jakby korzysta po prostu z OWES-u. Więc my na poziomie mechanizmu mieliśmy podejście, że to ma z siebie wynikać, że te projekty mają siebie widzieć. Przede wszystkim dbaliśmy o to, żeby doradca kluczowy wiedział, jakie ma projekty aktywizacji społecznej na swoim terenie i np. prowadził tam przedsiębiorców i mówił: „Słuchajcie, tu być może masz swoich przyszłych pracowników”. Wtedy ci pracownicy z ośrodka trafiali do przedsiębiorstwa. [Przedstawiciel OWES]

Zaraz będziemy przyjmować trzy osoby do pracy z projektu z aktywizacji społeczno-zawodowej. Środki z tego projektu były przeznaczone na dofinansowanie pracy psychologów, zajmujących się wsparciem przygotowawczym i wspierającym, co było świetnym rozwiązaniem. Dzięki temu nie musieliśmy pokrywać tych kosztów z OWES-u, co stanowiło doskonały przykład komplementarności działań. Patrzono na człowieka całościowo, uwzględniając to, co się z nim dalej stanie. Jeśli na przykład był świetny psycholog, który przygotował wcześniej czterdzieści osób do pracy, to dobrze, że mógł zająć się także czterdziestą pierwszą osobą, która wkrótce miała podjąć pracę w przedsiębiorstwie społecznym. O taką właśnie komplementarność chodziło – zarówno o efektywność, jak i optymalne wykorzystanie środków. [Przedstawiciel OWES]

Zdaniem rozmówców ważną rolę odgrywali doradcy kluczowi, którzy monitorowali dostępne projekty i kierowali uczestników do odpowiednich programów wsparcia, a także informowali o dodatkowych możliwościach szkoleniowych i konsultacyjnych. Komplementarność działań była wspierana przez narady i współpracę między OWES oraz innymi podmiotami w regionie, co umożliwiało wspólne planowanie działań w sytuacjach kryzysowych, takich jak pandemia czy wojna w Ukrainie. Współpraca ta pozwalała na skuteczniejsze dopasowanie działań do potrzeb uczestników oraz zwiększenie efektywności wsparcia.

*Rolą doradców kluczowych, którzy już na bieżąco w funkcjonowaniu wspierali nasze podmioty, ich obowiązkiem i rolą było informować rzeczywiście o wszelkich różnych innych możliwościach poza projekto-
wych, możliwego wsparcia. Sami też taką informację dystrybuowaliśmy do doradców kluczowych z poziomu zespołu zarządzającego projektem. Poza tym na bieżąco, na przykład na naszej stronie internetowej pojawiały się informacje i też na Facebooku o konsultacjach, szkoleniach dodatkowych, które ktoś realizował, usługach informacyjnych, innych grantach możliwych do uzyskania, więc tutaj też na pewno tą naszą ofertę uzupełnialiśmy o to, co było dostępne poza nami dla podmiotów. W ten sposób bym tę komplementarność opisał. W sytuacjach kryzysowych typu właśnie pandemia czy wojna w Ukrainie, to my też na pewno spotykaliśmy się w takich gronach innych OWES-ów z regionu, żeby tutaj przegadać też jakiś wspólny możliwy kierunek działań, więc czasami też rozmawialiśmy, żeby jakoś ustalić wspólny front robót, nie walk, tylko wspólny front robót. Więc ja bym potwierdził, że założenia były, a później ta komplementarność też występowała w sposób dostosowany do tego, co się wydarzało. [Przedstawiciel OWES]*

Projekty w Działaniach 6.1 i 6.3 często działały w sposób następujący po sobie. W ramach Działania 6.1 uczestnicy otrzymywali podstawowe wsparcie, takie jak doradztwo zawodowe, pomoc psychologiczna czy staże, które przygotowywały ich do podjęcia pracy. Następnie, w ramach Działania 6.3, OWES zapewniały miejsca pracy, szczególnie w podmiotach ekonomii społecznej. Ten model pozwalał na płynne przejście uczestnika przez ścieżkę aktywizacji społecznej i zawodowej. Wśród barier beneficjenci wskazywali wciąż niewystarczającą liczbę instytucji, które oferowały zatrudnienie.

Miałam taki jeden projekt, gdzie właśnie OWES jakby tworzył takie miejsca pracy dla tych przyszłych uczestników, tak, czyli te osoby, które przychodziły tą najpierw ścieżkę takiego wsparcia, że tak powiem, podstawowego, czyli to doradztwo zawodowe, psychologiczne, staże i potem właśnie trafiały tutaj do kolejnego projektu, gdzie miały miejsce zapewnione. [Opiekun projektów]

CHARAKTERYSTYKA OSÓB, KTÓRE OTRZYMAŁY WSPARCIE W RAMACH PROJEKTÓW OWES

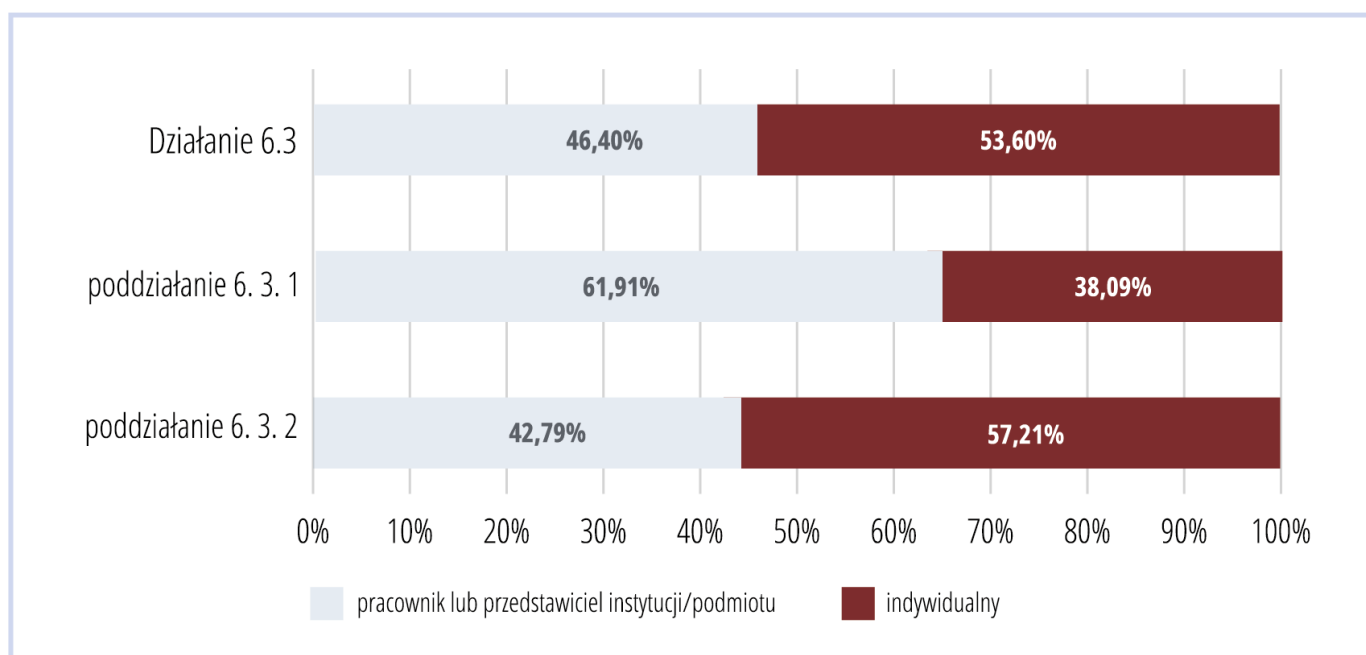
W podrozdziale przedstawione zostaną statystyki dotyczące liczebności uczestników projektów realizowanych w ramach Działania 6.3. Przedstawione zostaną dane będące odpowiedzią na pytanie badawcze:

3.26 Jaka jest charakterystyka osób, które otrzymały wsparcie w ramach projektów OWES? Jakie grupy osób wykluczonych społecznych zostały wsparte w ramach projektów OWES?

W projektach realizowanych w ramach Działania 6.3 wzięło udział łącznie 5 649 osób, z czego 1 066 osób wzięło udział w projekcie realizowanym w ramach mechanizmu ZIT (poddziałanie 6.3.1), a 4 583 osoby w ramach projektów realizowanych poza mechanizmem ZIT (poddziałanie 6.3.2). Projekty w poddziałaniu 6.3.3 były skierowane do podmiotów.

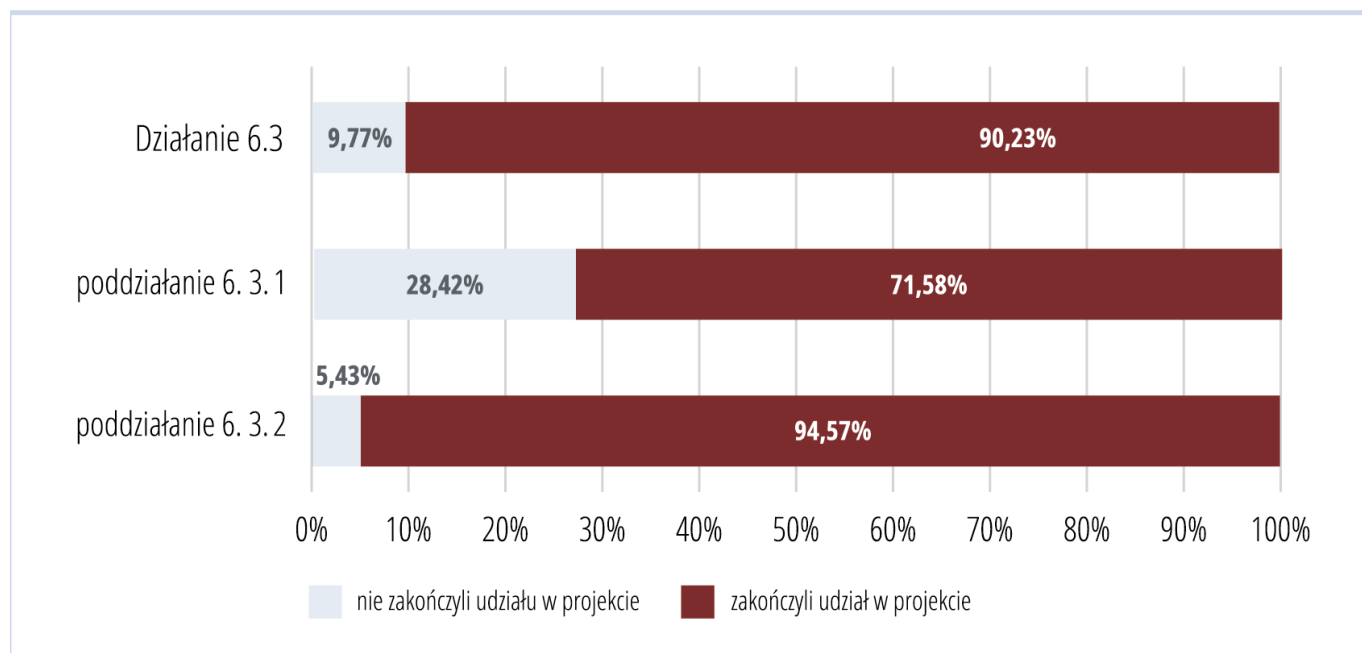
W Działaniu 6.3 wsparciem zostały objęte dwie kategorie uczestników - uczestnicy indywidualni oraz pracownicy/przedstawiciele instytucji lub podmiotów.

Wykres 62. Kategorie uczestników Działania 6.3 i jego poddziałań

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014; Działanie 6.3: n=5 649, poddziałanie 6.3.1: n= 1 066, poddziałanie 6.3.2: n=4 583.

Wykres 63. Struktura uczestników Działania 6.3 i jego poddziałań

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014; Działanie 6.3: n=5 649, poddziałanie 6.3.1: n=1 066, poddziałanie 6.3.2: n=4 583.

Tabela 33. Uczestnicy Działania 6.3 według sytuacji w chwili przystąpienia do projektu

	Działanie 6.3	poddziałanie 6.3.1	poddziałanie 6.3.2
osoby o niskich kwalifikacjach (ISCED 0-3)	2 582	2 047	535
osoby bezrobotne	1 647	1 576	71
w tym osoby długotrwale bezrobotne	430	410	20
osoby bierne zawodowo	1 157	662	495
osoby z niepełnosprawnością	1 103	794	309
osoby bezdomne lub dotknięte wykluczeniem z dostępu do mieszkań	128	28	100
osoby należące do mniejszości narodowej lub etnicznej, migranci, osoby obcego pochodzenia	135	77	58

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014.

DZIAŁANIA

W niniejszym podrozdziale przedstawione zostaną wyniki badania ewaluacyjnego w zakresie dotyczącym działań realizowanych w projektach w ramach Działania 6.3. Przeprowadzone analizy posłużyły do sformułowania odpowiedzi na następujące pytanie badawcze:

3.23 Jakie działania realizowano w projektach RPO WP, czego one dotyczyły i czy przyczyniły się do zwiększenia zatrudnienia osób zagrożonych ubóstwem/wykluczeniem społecznym w podmiotach ekonomii społecznej (w tym w przedsiębiorstwach społecznych)? Ile osób objęły działania i ile powstało miejsc pracy i jaka jest ich trwałość?

Finansowane projekty polegały między innymi na usługach wspierających rozwój partnerstwa lokalnego, wspierania lokalnych liderów, nabywaniu kompetencji w zakresie tworzenia i rozwijania przedsiębiorstw społecznych, udzielania środków na tworzenie miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych, tworzeniu regionalnych sieci współpracy OWES i budowaniu powiązań z otoczeniem: nauką, biznesem, samorządem.

W projektach realizowanych w ramach Działania 6.3 zrealizowano łącznie 5 939 usług. Zestawienie wszystkich usług zrealizowanych w Działaniu 6.3 w podziale na formy wsparcia i poddziałania zawarto w tabeli 34.

Tabela 34. Liczba zrealizowanych usług w Działaniu 6.3 według formy wsparcia.

Rodzaj wsparcia	Działanie 6.3	poddziałanie 6.3.1	poddziałanie 6.3.2
doradztwo	733		733
doradztwo edukacyjne - zawodowe	12		12
doradztwo psychologiczne	178		178
doradztwo/ pomoc prawna	169		169
doradztwo/poradnictwo zawodowe	148		148
inne	226		226
doskonalenie zawodowe	1		1
szkolenie/ kurs	521	260	261

Rodzaj wsparcia	Działanie 6.3	poddziałanie 6.3.1	poddziałanie 6.3.2
usługa rozwojowa dla pracownika przedsiębiorstwa	81		81
usługa szkoleniowa	81		81
usługa wsparcia ekonomii społecznej	4417	1088	3329
dotacja na utworzenie przedsiębiorstwa społecznego	205	51	154
usługa animacyjna	1143	9	1134
usługa biznesowa	472	116	356
usługa inkubacyjna	1498	554	944
inne	1099	358	741
wizyta studyjna	60		60
inne	126	8	118
Razem	5 939	1 356	4 583

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014.

W wyniku działań projektowych utworzono 708 miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych, w tym 159 w projekcie 6.3.1 i 549 miejsc w projektach w poddziałaniu 6.3.2.

Trwałość w projektach polegała na zobowiązaniu podmiotów ekonomii społecznej do utrzymania utworzonych miejsc pracy przez określony czas, co miało zapewnić stabilność zatrudnienia dla osób z grup docelowych. Podmioty ekonomii społecznej otrzymywały środki na pokrycie części kosztów związanych z zatrudnieniem, takich jak składki ZUS czy częściowe wynagrodzenie pracowników. Jeżeli takie wsparcie trwało przez 12 miesięcy, umożliwiając podmiotom stabilizację finansową na początkowym etapie działalności lub nowo utworzonych miejsc pracy, to po zakończeniu wsparcia pomostowego podmioty były zobowiązane do samodzielnego finansowania miejsc pracy przez kolejne 6 miesięcy, korzystając wyłącznie z własnych zasobów. Dodatkowo, w celu zachowania trwałości, wytyczne pozwalały na zmianę pracowników na danym stanowisku w sytuacji, gdy pierwotny pracownik z różnych powodów odchodził. Podmiot miał określony czas na zastąpienie tej osoby, co miało zapewnić ciągłość zatrudnienia.

Jednym z zadań OWES było monitorowanie trwałości utrzymania powstałych miejsc pracy. Zdaniem przedstawicieli OWES sytuacja była zadowalająca. Znaczna część osób zatrudnionych w wyniku projektu nadal pracowała.

Jak zamykałam OWES w zeszłym roku i go rozliczałam, to z tych 203 miejsc pracy, które utworzyliśmy, to prawie 130 osób dalej pracowało, mieli po przedłużane umowy, nawet na czas nieokreślony.
[Przedstawiciel OWES]

Przedstawiciel ROPS, z którym prowadzona była rozmowa, nie był aż tak entuzjastycznie nastawiony. W jego opinii doświadczenia z realizacji projektów pokazały, że brak odpowiedniego wsparcia reintegracyjnego wpływa na stabilność przedsiębiorstw społecznych, które często upadają po zakończeniu projektów. Mimo znacznych środków publicznych inwestowanych w ich utworzenie, brak kompleksowej pomocy na etapie ich funkcjonowania ogranicza ich trwałość, co prowadzi do strat zarówno społecznych, jak i ekonomicznych.

Zatrudniane w przedsiębiorstwach społecznych osoby, będące najczęściej osobami wykluczonymi społecznie, według rozmówcy, wymagają długoterminowego wsparcia reintegracyjnego, a w perspektywie finansowej 2014-2020 wsparcie to było ograniczone, a zatrudnienie w przedsiębiorstwie społecznym traktowano jako końcowy etap procesu integracji. Respondent zwrócił również uwagę na potrzebę większej roli OWES w monitorowaniu i wspieraniu przedsiębiorstw społecznych po zakończeniu projektów. Problemy finansowe OWES, jak twierdził, ograniczają jednak ich zdolność do pełnienia tej funkcji.

Na trwałość funkcjonowania przedsiębiorstw społecznych wpływa kilka kluczowych czynników. Jak przekonują rozmówcy przede wszystkim musi istnieć popyt na usługi świadczone przez przedsiębiorstwa społeczne. Przedsiębiorstwa te muszą być w stanie odpowiadać na rzeczywiste potrzeby społeczności lokalnych, co wymaga również poszerzenia świadomości społecznej na temat ich oferty i misji. Rozpoznawalność sektora w świadomości społecznej jest kluczowa, aby konsumenci i instytucje były bardziej skłonne korzystać z ich usług.

Dobrym przykładem skutecznego wsparcia przedsiębiorstw społecznych jest korzystanie przez samorządy z ich usług w ramach zamówień publicznych. Dzięki temu przedsiębiorstwa społeczne mogą liczyć na stabilne źródło dochodów, co przekłada się na trwałość ich funkcjonowania. Należy zauważyć i uznać jako dobrą praktykę mechanizm „Premia Społeczna” mający na celu wspieranie rozwoju lokalnego rynku usług społecznych poprzez zachęcanie jednostek samorządu terytorialnego do zlecania tych usług podmiotom ekonomii społecznej. Dzięki wsparciu z Funduszy Europejskich i budżetu państwa, samorządy mogą uzyskać dofinansowanie pokrywające od 25% do 70% wartości zamówionych usług, przy maksymalnej kwocie grantu wynoszącej 350 tysięcy zł.

DZIAŁANIA Z ZAKRESU KOORDYNACJI SEKTORA EKONOMII SPOŁECZNEJ

W ramach Działania 6.3 podejmowano działania na rzecz wzmocnienia sektora ekonomii społecznej w województwie pomorskim i koordynacji jego rozwoju. Przeprowadzone analizy posłużyły do sformułowania odpowiedzi na następujące pytanie badawcze:

- **3.24 Na ile wsparcie oferowane przez OWES w projektach RPO WP było kompleksowe i odpowiadało na potrzeby podmiotów ekonomii społecznej w regionie? Czym było to uwarunkowane? Jakie instrumenty wsparcia wykorzystano i jakie były najważniejsze bariery oraz czynniki sukcesu w efektywnym realizowaniu działań? Czy wsparcie realizowane przez OWES wpłynęło na zwiększenie konkurencyjności sektora ekonomii społecznej w regionie i czy ma ono trwały charakter?**
- **3.25 Jakie działania podjęto w celu koordynacji rozwoju sektora ekonomii społecznej? Na ile okazały się one efektywne i w jakim stopniu były komplementarne ze wsparciem realizowanym przez OWES?**

Działania realizowane przez OWES koncentrowały się na różnych etapach powstawania i funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej – od animacji środowisk lokalnych po zapewnienie specjalistycznego wsparcia i finansowania. Działania kierowano zarówno do podmiotów i ich liderów jak i do pracowników.

OWES zatrudniały animatorów, którzy diagnozowali lokalne potrzeby i potencjał społeczności. Animatorzy identyfikowali osoby zainteresowane założeniem podmiotów ekonomii społecznej i wspierali je w tym procesie. Ważnym elementem ich pracy było uświadamianie korzyści płynących z ekonomii społecznej oraz budowanie grup inicjatywnych, które mogą przekształcić się w organizacje pozarządowe, takie jak fundacje czy stowarzyszenia, a następnie przedsiębiorstwa społeczne. Na kolejnych etapach OWES zapewniały szerokie wsparcie specjalistyczne. Obejmowało ono pomoc w pisaniu biznesplanów i wsparcie w prowadzeniu działalności przez doradców kluczowych i biznesowych. Ponadto ośrodki oferowały doradztwo prawne i księgowość, organizowały szkolenia, zarówno zawodowe, jak i z kompetencji miękkich, m. in. w zakresie zarządzania, budowania współpracy czy wystąpień publicznych. Szkolenia zawodowe pozwalały pracownikom przedsiębiorstw społecznych zdobywać niezbędne kwalifikacje i certyfikaty.

Prowadziliśmy w ramach Ośrodka Wsparcia spotkania informacyjne, za które ja akurat byłam odpowiedzialna. Pracował animator, który animował grupy inicjatywne, zakładał organizacje pozarządowe, pracował doradca kluczowy i doradca biznesowy. Doradca kluczowy pomagał w pisaniu biznesplanów, tak samo później biznesowy pomagał w prowadzeniu działalności tych nowo powstałych organizacji, jak i tych istniejących już. Prowadziliśmy szkolenia, na przykład mieliśmy taki cykl szkoleń, które się odbywały raz, dwa razy w roku, [nazwa szkolenia]. [nazwa szkolenia] to było sześciodniowe szkolenie, na każdym szkoleniu było coś innego. Były to szkolenia stricte miękkie tak, czyli zarządzanie organizacją, budowanie współpracy w organizacji, media społecznościowe, co tam jeszcze było [...] wystąpienia publiczne na przykład, uczyliśmy nasze organizacje jak mają mówić do kamery [uśmiech], więc tego typu szkolenia. Oprócz tego były też prowadzone szkolenia zawodowe już dla osób, które były zatrudniane w przedsiębiorstwach społecznych. Tam też mieliśmy środki na to, żeby po prostu doszkolić te osoby i organizacje mogły wysłać swoich pracowników na po prostu doszkolenie, uzyskanie certyfikatów i tak dalej. [Przedstawiciel OWES]

OWES wspierały przedsiębiorstwa społeczne również poprzez przyznawanie dotacji na tworzenie miejsc pracy oraz wsparcie pomostowe, obejmujące finansowanie składek ZUS i części wynagrodzeń przez określony czas. Działania te były uzupełniane wsparciem psychologicznym, które jest szczególnie istotne w przypadku osób długotrwale wykluczonych społecznie.

Przedstawiciele OWES twierdzili, że realizowane przez nich działania były dostosowywane do indywidualnych potrzeb przedsiębiorstw społecznych. Finansowano np. usługi marketingowe, czy choćby udział w targach branżowych, o co wnioskowali liderzy podmiotów. Ponadto OWES oferowały pomoc w rozwiązywaniu bieżących problemów przedsiębiorstw.

Kontraktowaliśmy bardzo dużo usług zewnętrznych już wyspecjalizowanych, polegających i na doradztwie prawnym, i księgowym, i usługach marketingowych - usługach szytych na miarę. Finansowaliśmy również udział podmiotów w różnych targach branżowych. Spektrum tych usług było bardzo szerokie. W tym również były na przykład różne też szkolenia organizowane dla jednego pracownika w celu przygotowania go do pracy na danym stanowisku. [Przedstawiciel OWES]

Przedstawiciel jednego z OWES podkreślił, że ogromna skala i różnorodność świadczonego wsparcia w projekcie utrudniały koordynację działań. Zwrócił uwagę, że oferowane usługi, takie jak doradztwo prawne, księgowe, mentoring, coaching czy wizyty studyjne, były szeroko dostępne i różnorodne, co pozwalało dostosować wsparcie do potrzeb różnych beneficjentów. Jednocześnie wskazał na konieczność dokładniejszej analizy, które z tych działań realnie przyczyniają się do realizacji zakładanych wskaźników. Zauważył również, że niektóre prężne podmioty korzystały z usług, które nie były dla nich niezbędne, co rodzi potrzebę lepszego ukierunkowania wsparcia. W przyszłych projektach sugerował bardziej precyzyjną ocenę działań pod kątem ich faktycznego wpływu na osiągnięcie celów projektowych i odpowiednie dostosowanie zakresu wsparcia.

W naszym projekcie OWES [nazwa] było chyba wszystko, co nam przyszło do głowy. Na bogato, dla każdego do wyboru, do koloru, dla samorządów, dla podmiotów, superwizje, mentorów, doradców, animatorów, co się tylko działo i dało zrobić, ale było to koniec końców trudne do skoordynowania jednak i do kontrolowania. I widzę to tak, że w naszym projekcie było trochę pomysłów takich świeżych, a może nawet dużo, i ja bym rozpatrywał taki przyszły projekt czy też jego ocenę przez przynajmniej takie dwa pryzmaty. Pierwszą rzeczą, którą bym poddał takiej ocenie, to czy działania naprawdę przełożą się na realizację wskaźników. Pytanie, czy w tym szerokim wachlarzu usług wszystkie jednakowo mogły się przełożyć na osiągnięcie wskaźnika, bo były faktycznie takie podmioty, które same z siebie były prężne i po prostu doły nas jak dojną krowę i może nawet niekórego tego wsparcia nie potrzebowały, bo sobie same poradziły doskonale. [Przedstawiciel OWES]

Jednocześnie podkreślono potrzebę zachowania innowacyjności w działaniach OWES. Zasugerowano, aby w projektach przewidzieć elastyczną pulę środków przeznaczoną na nowe, świeże rozwiązania, które mogą rozwijać sektor ekonomii społecznej i przyczyniać się do jego długofalowego wzrostu. Taki balans między efektywnością wskaźnikową a otwartością na innowacje uznano za istotny dla dalszego rozwoju działalności OWES.

Zostawiłbym jednak jakąś furtkę na innowacje w zakresie ekonomii społecznej, bo myśmy pewne rzeczy wymyślili, ale one się różnie sprzedały i różnie zadziały. Patrzmy na projekt pod kątem innowacji i jakieś takie możliwości zostawmy, jakiś procent budżetu taki akceptowalny na takie innowacje, żeby się zadziało coś świeżego w projekcie, co w ogóle rozwinie cały sektor, rynek [Przedstawiciel OWES]

Podsumowując należy uznać, że wsparcie oferowane przez OWES w projektach RPO WP było kompleksowe. Z założenia wsparcie OWES miało być „szyte na miarę” i odpowiadać na potrzeby podmiotów ekonomii społecznej w regionie, co jeśli, chodzi o zakres wsparcia, zostało osiągnięte. Pewne wątpliwości, zdaniem respondentów badania, pojawiają się w związku z jego jakością. Głosy są w tej kwestii podzielone. Z jednej strony OWES starały się realizować wsparcie w możliwie jak najlepszy sposób. Wielokrotnie w rozmowach pojawiały się głosy na temat OWES działającego w metropolii, że problemy z realizacją wskaźników wynikały z faktu, że prowadził on działania nastawione na „jakość, nie na ilość”. Natomiast pojawiały się również głosy, że jakość świadczonego wsparcia przez różne OWES była nierówna i nie zawsze spełniała oczekiwania odbiorców.

Niestety, rzeczywiście się pojawiały takie historie w poprzednim okresie programowania, że przedstawiciele sektora, przedsiębiorcy społeczni wytykali błędy braku jakichś standardów ze strony ośrodków wsparcia ekonomii społecznej. Jakby nie chcę tutaj też oskarżać i insynuować złą intencję jednego czy drugiego OWES-u, ale jestem pewien, że można pewne rzeczy po prostu poprawić poprzez podnoszenie kompetencji, kwalifikacji pracowników OWES. [Uczestnik FGI 4]

Wśród najważniejszych czynników utrudniających efektywne realizowanie działań przez OWES respondenci wymienili:

- Wpływ pandemii

- Problemy ze sprzedażą usług przedsiębiorstw społecznych

Był problem też, oczywiście tak jak to w ogóle był problem na rynku, czyli nie wiem, no ze sprzedażą usług, to też czasami często były usługi gastronomiczne, więc te przedsiębiorstwa społeczne też były, które powstały w ramach projektu też jakby wymagały dodatkowego wsparcia [Opiekun projektów]

- Trudności w organizacji stacjonarnych szkoleń i doradztwa

Nie mogliśmy organizować szkoleń, doradztwa. Był zakaz. Więc staraliśmy się robić szkolenia online, bo musieliśmy udzielać tych dotacji. Więc wszystko było mailowe, czy właśnie doradztwo online, czy szkolenia. [Przedstawiciel OWES]

- Brak elastyczności w projektach o długim okresie realizacji

- Brak możliwości dostosowania budżetu i taryfikatora wydatków do wzrostu wynagrodzeń oraz inflacji

Natomiast tutaj ze strony samorządu można byłoby się zastanowić, czy taryfikator wydatków, który był przyjęty na 2016 rok nie powinien mieć możliwości aktualizacji, dlatego, że w pewien sposób to bardzo mocno ograniczało OWES-y. Część stawek za wynagrodzenia czy jakieś podstawowe usługi było na sztywno określone w tym taryfikatorze, który stanowił załącznik do regulaminu naboru. No i faktycznie beneficjenci dość często się borykali z tymi ograniczeniami, które zostały narzucone. [Opiekun projektów]

- Ograniczone narzędzia reagowania na nieprzewidziane sytuacje, takie jak pandemia czy wojna w Ukrainie

OWES, który realizowaliśmy był okropnie długi. Ten projekt po przedłużeniu trwał prawie 8 lat. Jeżeli chodzi o projekty realizowane nawet inwestycyjne, to jest bardzo długie przedsięwzięcie. Mieliśmy oczywiście we wniosku o dofinansowanie zapisane pewne ramy i właściwie już po kilku latach się okazało, że inflacja, wynagrodzenia się zwiększyły, a my mamy jakieś sztywne widełki i już nie możemy tego przekroczyć. Po drodze przeżyliśmy przynajmniej dwa duże zjawiska, czyli to była pandemia i wybuch wojny w Ukrainie, co w ogóle jakby nie było przewidziane, nie było narzędzi elastyczności w projekcie, żeby na to zareagować. [Przedstawiciel OWES]

- Problemy z partnerstwami

- Liderzy projektów ponosili pełną odpowiedzialność za błędy partnerów (np. brak dokumentacji)
- Różnice w sposobie działania podmiotów z różnych sektorów utrudniały współpracę

Jeśli chodzi o partnerstwo, bo takie gdzieś płynęły po prostu smutne refleksje od liderów tych partnerstw, że te partnerstwa były bardzo trudne (...) partnerstwo chyba już ponownie się nie zawiąże [śmiej], bo na tym projekcie w ogóle był audyt, który stwierdził wydatki niekwalifikowane i dość spore, które lider projektu musiał zwrócić. Tam wystąpił ten problem, który był związany z brakiem prawidłowego udokumentowania tych wydatków dotacyjnych. Dokumenty się pogubiły. W związku z tym audyt z KAS-u wyciął część wydatków, za które musiał zapłacić beneficjent, bo niestety beneficjent ponosi jakby odpowiedzialność za całość. [Opiekun projektów]

Trzeba pamiętać, że to różni ludzie i różne podmioty. Niektórzy działają trochę w mniej zbiurokratyzowany sposób, a niektórzy działają w bardzo zbiurokratyzowany sposób. Więc to też mi się wydaje, że ten charakter podmiotu, zwłaszcza jeżeli są podmioty z różnych sektorów, to może wpłynąć na jakość tego partnerstwa już w procesie wdrażania projektów. [Opiekun projektów]

- Wyzwania związane z kadrą projektów

- Trudności w rekrutacji wykwalifikowanych pracowników z odpowiednim doświadczeniem. Wymagania wobec kandydatów były narzucone przez Ministerstwo, w opinii przedstawicieli OWES, nie były adekwatne.

W pewnym momencie mieliśmy problem ze zrekrutowaniem animatorów lokalnych, bo ten zakres merytoryczny tych wymaganych kompetencji był na tyle wąski i jednocześnie jeszcze do tego wysokość wynagrodzenia była ograniczona, że my nie byliśmy w stanie znaleźć na rynku osób, które były w stanie pracować u nas, bo nie miały kompetencji. Jednocześnie doświadczenie biznesowe nie było właściwie premiowane czy pożądane w tym przypadku. Było wymagane doświadczenie w animacji lokalnej, znajomość sektora ekonomii społecznej, organizacji pozarządowych, natomiast praca w biznesie na stanowisku menedżera czy nawet prowadzenie indywidualnej działalności gospodarczej, takie wątki w ogóle się nie pojawiały. Być może byłoby to pomocne podmiotom, gdyby pracowały z takim z krwi i kości biznesmanem faktycznie doświadczonym. No i de facto te ograniczenia wynikające również z tych kompetencji, które mieli mieć animatorzy lokalni zamykało furtkę, jeżeli chodzi o ocenę pracownika, ocenę okresową, ocenę efektów jego pracy, no bo w przypadku oceny negatywnej, gdybyśmy się z jakimś pracownikiem pożegnali, no to byłoby bardzo trudno takiego pracownika zastąpić. [Przedstawiciel OWES]

Problemy z kadrą, która gdzieś tam albo wyjeżdżała, albo rezygnowała z pracy. Był czas, że nie mogliśmy na przykład na dane stanowisko znaleźć odpowiedniej osoby z wymaganymi kwalifikacjami.

Praca na terenie czterech powiatów może dla kogoś nie była fajna. Trzeba było też mieć do dyspozycji samochód. Także były takie problemy, że czasami brakowało pracy. Na przykład jedna osoba musiała pracować za dwóch w pewnym momencie, żeby jakoś dobrze się zająć uczestnikami czy podmiotem. [Przedstawiciel OWES]

- Zmiany koordynatorów projektów mające wpływ na ich realizację, powodowały, że zmieniała się wizja działań oraz mogły oddziaływać na relacje między partnerami

Były bardzo często zmiany koordynatorów projektu u beneficjentów, więc jakby na przestrzeni tych wielu lat, siedmiu czy ośmiu nawet, no to potrafiło być czterech, pięciu koordynatorów, co też miało znaczenie dla komunikacji, w relacji pomiędzy instytucją zarządzającą, czy nami [opiekunem] a beneficjentami, ale też mogły mieć wpływ na sam proces wdrażania projektu, takie częste zmiany jednak wśród kadry zarządzającej projektem. [Opiekun projektów]

- Brak podejścia biznesowego
 - Indywidualne ścieżki wsparcia były przeciągane w czasie bez wyznaczonego horyzontu czasowego.

Taki projekt jak OWES powinien być traktowany pewnym podejściem biznesowym, żeby wręcz nie powiedzieć, że powinien być bardziej skomercjalizowany. Wsparcie w projekcie OWES odbywało się na podstawie indywidualnej ścieżki wsparcia. Ona zawierała elementy diagnostyczne, w jakiej kondycji jest podmiot na starcie i jakie powinien dostać wsparcie, żeby dojść do jakiegoś punktu końcowego. Natomiast ta ścieżka wsparcia de facto nie zawierała horyzontu czasowego, co w moim odczuciu sprawiało, że to wsparcie było przeciągane w czasie i czasami też zbyt takie rozbuchane w momencie, gdy nie pojawiały się efekty. Gdyby w naszej roli stał prywatny inwestor ze swoim kapitałem, no to po prostu po roku przedsiębiorcy społeczni powiedzieliby dziękuję, do widzenia, jeżeli nie byłoby efektów. [Przedstawiciel OWES]

- Nadmierne procedury ograniczały efektywność działań i profesjonalizację podmiotów, o tym mówiono najczęściej w kontekście organizacji pozarządowych.

Organizacje pozarządowe, które przyłączyły się do realizacji OWES-ów przez te procedury, formalności, wszystkie ministerialne wymogi nie profesjonalizowały się w tym, żeby dawać jeszcze lepsze wsparcie, tylko walczyły o to, żeby po prostu ten projekt był w miarę realizowany płynnie. [Przedstawiciel OWES]

Wśród czynników sukcesu, przyczyniających się do skuteczności i efektywności działań podejmowanych przez OWES natomiast wymieniano:

- Wsparcie w kryzysie
 - Dostarczenie środków ochrony osobistej (maski, płyny do dezynfekcji) dla przedsiębiorstw społecznych podczas pandemii.
 - Możliwość zakupów dóbr i usług od podmiotów ekonomii społecznej przez OWES-y jako sposób na wspieranie przedsiębiorstw w trudnym okresie.
- Elastyczne metody realizacji
 - Szybkie przejście na tryb online w organizacji szkoleń i doradztwa w sytuacjach kryzysowych.

- Indywidualne podejście
 - Indywidualne ścieżki wsparcia pozwalały dostosować działania do potrzeb podmiotów ekonomii społecznej, mimo że wymagały usprawnienia.
- Rozwinięte partnerstwa:
 - Dobrze funkcjonujące partnerstwa, pomimo wyzwań, wprowadzały różnorodne perspektywy i uzupełniające się kompetencje.
- Zaangażowanie zespołów:
 - Wysoka mobilizacja i kreatywność zespołów projektowych umożliwiły realizację działań mimo trudności, w tym wprowadzenie nowych pomysłów, takich jak współpraca z Międzynarodowymi Targami Gdańskimi

Jeżeli chodzi o OWES, mieliśmy naprawdę świetny zespół, nasza koordynatorka i zarazem prezeska [nazwa instytucji] ,[imię] zawsze gotowa do pomocy i zawsze czuwająca nad wszystkim. Przede wszystkim sukcesem tego projektu są ludzie, kadra, która zawsze starała się z najgorszej sytuacji wychodzić opresji. Wspólnymi siłami zawsze dążyliśmy do tego, żeby osiągnąć wszystko tak, jak sobie zaplanowaliśmy. [Przedstawiciel OWES]

- Rozwój nowych inicjatyw, testowanie innowacyjnych rozwiązań przez OWES oraz przez ROPS
- Wsparcie koordynacyjne ROPS

Spotkania OWES -owe w Gdańsku to były bardzo często. ROPS je organizował, żeby się wszyscy spotkali, porozmawiali na temat tego, co się dzieje i czy wszystko jest w porządku, czy chcecie coś zmienić, czy potrzebujecie jakichś zmian. Moim zdaniem to było dobre i w dalszym ciągu jest dobre, bo dalej współpracujemy. [Przedstawiciel OWES]

Żeby ROPS faktycznie tak funkcjonował jak do tej pory. Czyli miał swoje strategię, miał plany, miał sojuszników i miał przede wszystkim ludzi kompetentnych, którzy potrafią ten temat ekonomii społecznej tak rozwijać bieżąco. Czyli myślę o [imię] i jego zespole. Punkt jest za to, jak ten sektor ekonomii społecznej ROPS rozwinął i za to, w jaki sposób to robi. ROPS jest na pewno bardzo wspierający. [Przedstawiciel OWES]

Działania realizowane w ramach OP 6 w opinii rozmówców wpłynęły na zwiększenie konkurencyjności sektora ekonomii społecznej w regionie. Dzięki różnorodnym działaniom promocyjnym, takim jak organizacja targów ekonomii społecznej, produkcja filmów edukacyjnych i prowadzenie spotkań informacyjnych, poprawiono widoczność podmiotów ekonomii społecznej w świadomości społecznej.

Na pewno działanie w ramach RPO to 6.3 bardzo mocno przyczyniło się do rozwoju ekonomii społecznej. (...) Na pewno ważnym elementem jest poprawa widoczności podmiotów ekonomii społecznej, działalności w nurcie ekonomii społecznej, w świadomości obywateli, mieszkańców naszego województwa. To jest szalenie potrzebne i wydaje mi się, że trochę nam się udało coś w tym względzie zrobić, mając do dyspozycji takie narzędzia, jakie mieliśmy, ale temu pomagały np. nie wiem targi ekonomii społecznej, różnego rodzaju też filmy, wideo, które zamawialiśmy, również które tłumaczyły albo pokazywały kontekst istnienia podmiotów ekonomii społecznej. [Uczestnik FGI 4]

OWES-y działały oddolnie, w oparciu o działalność animatorów lokalnych odegrały rolę w edukacji i wspieraniu nowych podmiotów, tłumacząc istotę funkcjonowania przedsiębiorstw społecznych.

Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej, to było też tłumaczone, na czym polega, że powstawały na przykład spółki z o.o., ale to były spółki non-profit, one wiedziały, że nie działają w celu osiągnięcia zysku. (...) Myślę, że współpraca z jednostkami samorządu terytorialnego zależna jest od władz gminy czy miasta zależy, i wpływa na to czy ekonomia społeczna się w regionie rozwinie. [Przedstawiciel OWES]

Animatorzy, na samym początku mieli pracę trudną, bo oni te grupy musieli w tym środowisku znaleźć. Część później sama się zgłaszała, bo jak to się troszeczkę wypromowało, no to już jeden od drugiego. Były cztery powiaty, w każdym staramy się mieć pracowników i każdy zajmuje się swoim obszarem, robi spotkania informacyjne, my też robimy spotkania, także cały czas zachęcamy, promujemy się, a później to już jeden od drugiego się dowiaduje na temat przedsiębiorstw społecznych i sektora w ogóle. Dobrze jest. [Przedstawiciel OWES]

Ważnym czynnikiem był również rozwój współpracy z samorządami, które wspierały podmioty ekonomii społecznej, umożliwiając im dostarczanie usług lokalnych, np. w ramach zamówień publicznych, co dodatkowo podnosiło ich konkurencyjność. Niektórzy rozmówcy twierdzą, że w wyniku projektu nawiązali długoterminowe relacje, świadczy to o trwałym charakterze nawiązanej przez OWES współpracy. Według relacji przedstawiciela jednego z ośrodków, większość organizacji, które współpracowały z OWES w poprzedniej perspektywie programowej, nadal korzysta z jego usług doradczych.

3/4 myślę tych organizacji, które brało udział w poprzednim okresie programowania, współpracowało z nami w ośrodku wsparcia ekonomii społecznej, oni do dnia dzisiejszego z nami współpracują. Do dnia dzisiejszego przychodzą po doradztwo, do dnia dzisiejszego możemy poprosić ich o pomoc, czy nawet poprosić ich o miejsce na szkolenie. Do dnia dzisiejszego 3/4 tych organizacji z terenu naszego prężnie działa i do tej pory mamy z nimi bardzo dobre kontakty. [Przedstawiciel OWES]

Wsparcie OWES miało zatem pozytywny wpływ na rozwój i konkurencyjność sektora ekonomii społecznej. Stała współpraca z beneficjentami i lokalnymi samorządami oraz podejmowane działania promocyjne przyczyniły się do trwałości tych efektów. Rozmówcy zwracają jednak uwagę, że konkurencyjność i rozpoznawalność sektora w regionie jest wciąż niewystarczająca.

Działania mające na celu koordynację rozwoju ekonomii społecznej w regionie wdrażane były przede wszystkim w ramach projektów w poddziałaniu 6.3.3 realizowanym przez ROPS. Analiza zebranych informacji oraz opinii respondentów i ekspertów pozwoliła na sformułowanie odpowiedzi na pytanie badawcze:

3.25 Jakie działania podjęto w celu koordynacji rozwoju sektora ekonomii społecznej? Na ile okazały się one efektywne i w jakim stopniu były komplementarne ze wsparciem realizowanym przez OWES?

W celu koordynacji rozwoju sektora ekonomii społecznej Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej realizował wskazane niżej działania:

1. Koordynacja działań OWES – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej zajmował się wspólnianiem działań Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej w województwie, zapewniając spójność realizowanych projektów i monitorując ich efekty.

2. Organizacja i wsparcie instytucji doradczych – zapewniono funkcjonowanie Pomorskiego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej jako ciała doradczego dla zarządu województwa, wspierającego rozwój sektora i formułującego zalecenia.
3. Współpraca z interesariuszami – ROPS współpracował z instytucjami rynku pracy, samorządami, organizacjami pozarządowymi oraz ministerstwem, co pozwoliło na zacieśnienie relacji między różnymi podmiotami sektora i efektywniejszą realizację działań.
4. Monitoring i analiza sektora – prowadzono działania monitoringowe oraz analityczne, pozwalające na identyfikację potrzeb sektora ekonomii społecznej i dostosowanie podejmowanych działań.
5. Upowszechnianie idei ekonomii społecznej – organizowano targi ekonomii społecznej, warsztaty i szkolenia, a także działania promocyjne, takie jak stoiska wystawiennicze podczas Jarmarku Świętego Dominika, co przyczyniło się do większej rozpoznawalności sektora.
6. Wdrażanie zaleceń krajowych – współpracowano z innymi regionami oraz realizowano zalecenia wynikające z projektów ogólnokrajowych, takich jak Spójna Integracja Regionalna Ekonomii Społecznej, dostosowując je do specyfiki regionu.
7. Podejmowanie regionalnych inicjatyw – realizowano działania wynikające z lokalnych potrzeb i zasobów, takie jak organizacja wydarzeń promujących ekonomię społeczną, dopasowanych do kontekstu Pomorza.

Wszystko polegało na takim stałym odpowiadaniu na potrzeby, które wynikają z sygnałów samego sektora, ale też z potrzeb, które wynikają z zewnątrz, z regulacji czy działań na terenie kraju.
[Przedstawiciel ROPS]

Działania koordynacyjne ROPS okazały się efektywne w wielu aspektach, przyczyniając się do rozwoju sektora ekonomii społecznej w regionie, o czym świadczą wypowiedzi przedstawicieli dwóch OWES, z którymi prowadzone były rozmowy. ROPS pełnił istotną rolę w uwspólnianiu działań OWES oraz w zapewnieniu płynnej komunikacji i współpracy między różnorodnymi interesariuszami, takimi jak samorządy, organizacje pozarządowe, instytucje rynku pracy i ministerstwo. Inicjatywy, takie jak Pomorski Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej, organizacja targów ekonomii społecznej czy włączenie podmiotów ekonomii społecznej w wydarzenia regionalne, np. Jarmark Świętego Dominika, miały pozytywny wpływ na promocję sektora i integrację podmiotów.

Wśród pozytywnych głosów pojawiają się jednak refleksje, że rozpoznawalność i konkurencyjność sektora jest wciąż niewystarczająca.

Podmioty ekonomii społecznej są widzialne, ale pewnie nie tak bardzo, jakbyśmy tego wszyscy chcieli. Ich produkty i usługi są obecne w zamówieniach niektórych samorządów, ale dalej nie jest to poziom, który byśmy sobie życzyli, żeby był. Więc jeszcze bardzo dużo pracy przed nami. [Uczestnik FGI 4]

Wśród czynników wpływających na efektywność działań realizowanych przez ROPS rozmówcy wymieniali:

1. Brak regulacji prawnych
 - Opóźnienia w uchwaleniu ustawy o ekonomii społecznej powodowały niepewność i ograniczenia w realizacji działań oraz brak konkretnych zobowiązań dla partnerów projektu.

- Brak jasnych ram prawnych utrudniał zrozumienie roli instytucji koordynujących przez samorządy i inne podmioty.
2. Niejasna rola instytucji koordynujących
 - ROPS nie posiadał wyraźnych narzędzi do kontroli OWES ani kompetencji umożliwiających pełnienie roli „dobrego policjanta”, co powodowało problemy w realizacji zadań koordynacyjnych.
 - Brak zrozumienia funkcji ROPS jako koordynatora działań prowadził do traktowania tej instytucji jako mniej istotnej.
 3. Problemy z wyłonieniem OWES
 - Opóźnienia w wyborze OWES w subregionie nadwiślańskim skutkowały brakiem kompleksowego wsparcia w całym województwie przez dłuższy czas.
 - OWES działały w różnym tempie, co powodowało nierówności w realizacji działań.
 - Przeciągające się negocjacje z OWES wynikające z trudności wniesienia przez organizację wkładu własnego.
 4. Wpływ pandemii
 - Ograniczenia pandemiczne uniemożliwiły realizację wielu działań projektowych, takich jak warsztaty, wizyty studyjne czy targi.
 - Konieczność dostosowania się do nowych warunków (np. pracy online) utrudniała realizację budżetu i wymagała zmiany podejścia do zaplanowanych działań.
 5. Wysokie koszty i zmiany w realizacji
 - Zmieniające się warunki rynkowe, takie jak wzrost kosztów wynajmu przestrzeni na targach, wymuszały elastyczność w realizacji projektów, co często wiązało się z koniecznością modyfikacji planów.

Działania realizowane przez ROPS były w znacznym stopniu komplementarne ze wsparciem realizowanym przez OWES, które oferowały bardziej bezpośrednie wsparcie beneficjentom, takie jak doradztwo, szkolenia czy dotacje. Przedstawiciele ROPS podkreślali, że Ośrodek skupiał się na sieciowaniu i animacji interesariuszy, tworzeniu dobrego klimatu dla rozwoju ekonomii społecznej, a nie na udzielaniu bezpośredniego wsparcia w postaci np. dotacji.

4.3.2 Adekwatność preferencji projektowych i stopień realizacji założonych celów

W ramach badania przeanalizowano również stopień osiągnięcia określonych dla Działania 6.3 wskaźników. Badaniem objęto też zastosowane preferencje projektowe, które powinny prowadzić do wyboru przedsięwzięć, które w jak największym stopniu będą przyczyniać się do osiągnięcia założonych celów.

Na podstawie zebranych danych i opinii sformułowano odpowiedzi na pytania badawcze:

- **3.29 Na ile trafne i efektywne okazały się zastosowane w RPO WP preferencje projektowe?**
- **3.30 Jaki jest/będzie poziom realizacji założonych celów RPO WP zdefiniowanych w opisie Programu w ramach celów szczegółowych, rezultatów, wskaźników programowych i ukierunkowania interwencji w PI 9v? Jakie czynniki go determinują?**

Wybór projektów w ramach Działania 6.3 odbywał się w trybie konkursowym i pozakonkursowym.

Tryb konkursowy był podstawowym trybem wyboru projektów w ramach RPO WP. Natomiast zastosowanie trybu pozakonkursowego, zgodnie z SzOOP przewidziane m.in. w stosunku do projektów objętych mechanizmem ZIT, w ramach Działania 6.3 dotyczyło poddziałania 6.3.1, w którym wyłoniono 1 projekt realizowany w subregionie metropolitalnym. W związku z tym, analizie w prowadzonym badaniu poddano wyłącznie kryteria stosowane przy wyborze projektów w ramach poddziałania 6.3.2.

Poprzez kryteria formalne weryfikowano m.in. zgodność z przesłankami realizacji określonymi w RPO WP takimi jak kwalifikowalnością wnioskodawcy i partnerów, zgodność z określoną maksymalną/minimalną wartością projektu, okresem realizacji projektu oraz zgodność z wymaganiami formalno-prawnymi.

W ramach kryteriów strategicznych weryfikowano m.in. kryteria z obszarów: wkład projektu w realizację Programu, metodykę projektu oraz specyficzne ukierunkowanie projektu.

Tabela 35. Kryteria strategiczne dla poddziałania 6.3.2

Obszar kryteriów	Nazwy kryteriów
wkład projektu w realizację Programu	• profil projektu na tle zapisów Programu (stopień, w jakim projekt skierowany jest do osób, które bez udziału w nim mają najmniejszą szansę na rozwiązanie lub zniwelowanie zidentyfikowanych problemów), • potrzeba realizacji projektu (istota i waga zidentyfikowanego problemu/-ów w powiązaniu ze specyficznymi cechami grupy docelowej objętej wsparciem w projekcie w kontekście wskazanych danych i źródeł jego/ich pochodzenia), • trwałość rezultatów
metodyka projektu	• kompleksowość projektu, • doświadczenie wnioskodawcy / partnera, • komplementarność projektu
specyficzne ukierunkowanie projektu	• partnerstwo (stopień, w jakim partnerstwo z IOB w projekcie przyczyni się do osiągnięcia rezultatów projektu), • skala oddziaływania, • zatrudnienie w PES
oddziaływanie strategiczne projektu	• wkład w zakładane efekty realizacji Programu • oddziaływanie projektu • priorytetowość projektu

Źródło: opracowanie własne na podstawie Szczegółowego Opisu Osi Priorytetowych RPO WP.

Zdaniem respondentów kluczowe dla powodzenia realizacji projektu było, podlegające ocenie punktowej, doświadczenie beneficjenta. Przekładało się ono następnie zarówno na jakość wsparcia udzielaną podmiotom ekonomii społecznej jak i na skuteczność w realizacji założonych wskaźników.

Prowadzona analiza obejmowała też stopień osiągnięcia założonego celu, mierzonego w szczególności wskaźnikami produktu oraz wskaźnikami rezultatu. Zebrane w trakcie badania dane i opinie pozwoliły odnieść się do tego aspektu i udzielić odpowiedzi na pytanie badawcze:

3.30 Jaki jest/będzie poziom realizacji założonych celów RPO WP zdefiniowanych w opisie Programu w ramach celów szczegółowych, rezultatów, wskaźników programowych i ukierunkowania interwencji w PI 9v? Jakie czynniki go determinują?

Zgodnie z zapisami RPO WP 2014-2020, celem Działania 6.3 było zwiększone zatrudnienie w podmiotach ekonomii społecznej. W tabelach 36-40 przedstawiono stopień realizacji wskaźników produktu określonych dla Działania oraz poszczególnych poddziałań.

Tabela 36. Postęp realizacji wskaźników produktu dla Działania 6.3

Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa RPO WP	Wartość osiągnięta	Osiągnięty % wartości docelowej
liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem	450	860	191%
liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w Programie	1 400	1 765	126%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014.

Tabela 37. Postęp realizacji wskaźników produktu dla poddziałania 6.3.1

Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa RPO WP	Wartość osiągnięta	Osiągnięty % wartości docelowej
liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem	115	261	227%
liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w Programie	448	657	147%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014.

Tabela 38. Postęp realizacji wskaźników produktu dla poddziałania 6.3.2

Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa RPO WP	Wartość osiągnięta	Osiągnięty % wartości docelowej
liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem	255	519	204%
liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w Programie	952	1 108	116%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014.

Tabela 39. Postęp realizacji wskaźników produktu dla poddziałania 6.3.3

Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa RPO WP	Wartość osiągnięta	Osiągnięty % wartości docelowej
liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem	80	80	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014.

Założone wielkości wskaźników produktu zostały osiągnięte, zarówno w odniesieniu do Działania, jak i poszczególnych poddziałań.

Tabela 40. Postęp realizacji wskaźników rezultatu dla Działania 6.3

Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa RPO WP	Wartość osiągnięta	Osiągnięty % wartości docelowej
liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych	500	708	142%
liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu Programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	32%	31%	n/d

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014.

Zrealizowane zostały również wskaźniki rezultatu. Według opinii respondentów w badaniu jakościowym, osiągnięcie wskaźników nie było jednak łatwe. Zdaniem jednej z respondentek problemy z realizacją wskaźników w ramach projektów OWES wynikały przede wszystkim z nadmiernie ambitnych założeń projektowych, które zakładały powstanie większej liczby nowych przedsiębiorstw społecznych. Projekt skupiał się bardziej na poprawie jakości istniejących podmiotów i ich integracji z inicjatywami podejmowanymi w ramach innych Działań (np. Działania 6.2 i 6.1).

Dodatkowym wyzwaniem była duża skala projektu, obejmująca szeroki obszar geograficzny, co utrudniało efektywne zarządzanie i mogło obniżać skuteczność realizacji wskaźników.

Podsumowując wypowiedzi rozmówców, można wskazać na następujące, przywoływane przez nich, bariery w realizacji celów:

- niewystarczające kompetencje pracowników OWES,
- nacisk na realizację wskaźników skutkujący tworzeniem przedsiębiorstw społecznych bez odpowiedniego przygotowania do funkcjonowania w dłuższej perspektywie,
- brak wystarczającej wiedzy z zakresu zarządzania przedsiębiorstwem u osób z doświadczeniem w pracy społecznej, które decydowały się na działalność gospodarczą,
- skomplikowane procedury zamówień publicznych i ograniczenia wynikające z kwalifikowalności wydatków,
- nierównomierne rozdysponowanie środków w ramach ZIT i poza nim.

Winą części porażek na pewno są zjawiska niezależne, zewnętrzne. Inna sprawa to niestety niski poziom wsparcia ze strony OWES, który wynika z braku kompetencji i kwalifikacji czasami. (...) Kompetencje niektórych osób, które miały realizować to wsparcie były nie do końca wystarczające. Ale to też wynika z tego, że to nie było łatwe działanie, nie jest łatwo znaleźć odpowiednich specjalistów, którzy w tej dziedzinie doradzą dobrze i zadbają o to, żeby powstawały efektywne, trwałe miejsca pracy w przedsiębiorstwach społecznych. [Uczestnik FGI 4]

Drugi worek problemów to to, że czasami osoby, które miały stać się przedsiębiorstwami społecznymi, one miały bardzo duże doświadczenie w zakresie działalności społecznej, pracy w organizacji pozarządowej czy w instytucjach pomocy i integracji społecznej. Miały ogromną wiedzę, niekończące się zasoby empatii, wszystko to, co jest nam potrzebne, ale jednocześnie te osoby nie miały pewnych kompetencji biznesowych, które są niezbędne do tego, żeby prowadzić działalność gospodarczą. I to jest wielka sztuka, żeby połączyć w sobie te dwa żywioły i tego nam czasami brakowało. [Uczestnik FGI]

Zapytani o czynniki, dzięki którym udało się osiągnąć zakładane cele rozmówcy wymienili:

- determinacja, zaangażowanie i jasna wizja celów lidera przedsiębiorstwa społecznego,
- zrozumiała i akceptowana przez cały zespół wizja i strategia działania przedsiębiorstwa,
- połączenie empatii i doświadczenia w działalności społecznej z kompetencjami biznesowym,
- współpraca z różnymi podmiotami i zainteresowanie tematyką ekonomii społecznej sprzyjające budowaniu pozycji przedsiębiorstwa i wzmacnianiu sektora.

4.3.3 Zachowanie zasad horyzontalnych

Jednym z wymagań stawianych projektom realizowanym w ramach RPO WP była zgodność z zasadami horyzontalnymi. Zebrane informacje oraz opinie respondentów badania pozwoliły sformułować odpowiedź na pytanie badawcze:

3.31 Czy działania realizowane w projektach RPO WP przyczyniły się do zachowania zasad horyzontalnych, czyli zrównoważonego rozwoju, równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami i w jakim stopniu?

W systemie oceny i wyboru projektów w ramach RPO WP 2014-2020 uwzględniono zasady horyzontalne, tj. zrównoważony rozwój, równość szans i niedyskryminację oraz równouprawnienie płci. Informacje o konieczności ich stosowania zawarte były każdorazowo w dokumentacji konkursowej, gdzie znaleźć można było odniesienie do innych dokumentów regulujących tę kwestię oraz na stronach internetowych instytucji zaangażowanych we wdrażanie RPO WP.

„Instrukcja wypełniania formularza wniosku o dofinansowanie projektu z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020” zawierała ogólne wskazówki, jak należy przygotować opis uwzględnienia w projekcie zasad horyzontalnych. W dokumencie zawarto informacje na temat konieczności zagwarantowania, że projekt na każdym etapie zapewnia dostępność dla wszystkich, w tym osób z niepełnosprawnościami. Wyjaśniono też m.in. pojęcia dostępności cyfrowej i architektonicznej oraz zasadę uniwersalnego projektowania. W odniesieniu do zasady równości szans kobiet i mężczyzn, projekty były oceniane według tzw. standardu minimum.

Przedstawiciele IZ RPO WP wskazywali, że pomimo pozytywnych efektów narzucenia beneficjentom tych zasad, wciąż jest to obszar wymagający uwagi, aby nastąpiła trwała zmiana w podejściu wnioskodawców i beneficjentów. Podkreślali też, że korzystne byłoby wypracowania bardziej szczegółowych, konkretnych rozwiązań oraz przekazywanie wnioskodawcom praktycznych przykładów wdrożenia zasad horyzontalnych w poszczególnych typach projektów.

W badaniu ankietowym, uczestnicy projektów w ramach Działania 6.3 w zdecydowanej większości potwierdzili, że czuli się sprawiedliwie traktowani przez realizatora projektu (ze względu na wiek, płeć, niepełnosprawność czy narodowość). Odpowiedzi twierdzącej udzieliło 97% objętych badaniem uczestników projektów w Działaniu 6.3.

Należy też zauważyć, że w Działaniu 6.3, poza osobami indywidualnymi, wsparciem objęte były podmioty ekonomii społecznej (łącznie 860 podmiotów). Uwzględnianie zasad horyzontalnych w realizacji projektów ma w tym kontekście szerszy wymiar, gdyż buduje kulturę organizacji, która ma szansę utrzymywać idee zrównoważonego rozwoju, równości szans i niedyskryminacji oraz równouprawnienia płci. W ramach Działania 6.3 zasady horyzontalne były wdrażane również poprzez działania mające na celu promocję podmiotów ekonomii społecznej jako dostawców usług, np. opiekuńczych czy cateringowych. Uwzględnianie podmiotów społecznych w zamówieniach publicznych wpisuje się w realizację zasad horyzontalnych, wspierając zrównoważony rozwój i włączenie społeczne.

4.3.4 Ocena mechanizmu terytorialnego ZIT/ZPT

W ramach Działania 6.3 wykorzystano mechanizm terytorialny. Analiza projektów RPO WP objętych mechanizmem terytorialnym oraz ich porównanie z projektami realizowanymi poza takimi mechanizmami pozwoliły sformułować odpowiedź na pytanie badawcze:

3.28 Czy projekty RPO WP zrealizowane w ramach mechanizmu terytorialnego ZIT/ZPT charakteryzowały się większą skutecznością w osiągnięciu celów PI 9v w porównaniu do pozostałych projektów? Jeśli tak lub nie, dlaczego?

W ramach poddziałania 6.3.1 wyłoniono 1 projekt pn. „Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej Dobra Robota na subregion metropolitalny”, realizowany przez Stowarzyszenie „Obszar Metropolitalny Gdańsk- Gdynia-Sopot”, pełniącego rolę lidera projektu i 5 podmiotów partnerskich. W analo-

gicznym poddziałaniu 6.3.2, poza mechanizmem ZIT, realizowane były 3 projekty w poszczególnych subregionach województwa pomorskiego: słupskim, południowym i nadwiślańskim. W celu oceny skuteczności projektów RPO WP w osiągnięciu celów PI 9v w ramach mechanizmu ZIT przeanalizowano wyniki realizacji projektu w ramach poddziałania 6.3.1 oraz projektów realizowanych poza mechanizmem ZIT w ramach poddziałania 6.3.2 Podmioty ekonomii społecznej. Pozwoliło to na porównanie projektów o analogicznym zakresie interwencji, realizowanych w ramach mechanizmu terytorialnego i poza nim.

Poniższa tabela zawiera porównanie podstawowych danych, w tym dotyczących wskaźników rezultatu i produktu charakteryzujących projekty realizowane w ramach poddziałania 6.3.1 oraz poddziałania 6.3.2.

Tabela 41. Porównanie danych charakteryzujących projekty realizowane w ramach poddziałania 6.3.1 oraz poddziałania 6.3.2

Charakterystyka	poddziałanie 6.3.1 (ZIT)	poddziałanie 6.3.2 (poza ZIT)
liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych	159	549
liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek) (osoba)	115	431
liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu Programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek) (%)	18%	39%
liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem	261	519
liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w Programie	657	1 108
wartość dofinansowania (mln zł)	16,51	31,22
liczba zrealizowanych projektów	1	3
średnia wysokość dofinansowania projektu (mln zł)	16,51	10,41
wysokość dofinansowania na 1 miejsce pracy utworzone w przedsiębiorstwie społecznym (zł)	103 885	56 863
wysokość dofinansowania na 1 osobę zagrożoną ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętą wsparciem (zł)	25 132	28 175

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014.

Analiza powyższych danych pozwala stwierdzić, że projekt objęty ZIT oraz projekty realizowane poza tym mechanizmem charakteryzowały się porównywalną wysokością dofinansowania w przeliczeniu na objętą wsparciem osobę zagrożoną ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Jak wykazała wcześniej przedstawiona analiza poziomu realizacji wskaźników, zarówno w poddziałaniu 6.3.1, jak i poddziałaniu 6.3.2 zrealizowano zakładane wartości, takie jak: liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w Programie liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem czy liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych. Należy jednak zauważyć, że w projekcie objętym ZIT wysokość dofinansowania przeliczana na jedno miejsce pracy utworzone w przedsiębiorstwie społecznym była zdecydowanie wyższa niż w projektach realizowanych poza ZIT. Na tej podstawie trudno jednak dokonać jednoznacznej oceny efektywności udzielanego wsparcia. Wyższy koszt w przeliczeniu na utworzone miejsce pracy może świadczyć o tym, że w projekcie realizowanym na obszarze metropolitalnym większy nacisk położony był na inne działania i podmioty ekonomii społecznej otrzymywały bardziej kompleksowe wsparcie.

Zarówno projekt objęty ZIT, jak i projekty poza mechanizmem wykazały wysoką skuteczność w realizacji założonych celów. Niemniej jednak, respondenci w badaniu jakościowym zwracali uwagę, że OWES działający na obszarze metropolitalnym, w porównaniu z pozostałymi OWES w województwie pomorskim, doświadczał trudności z realizacją założonych zamierzeń. Zapytani o przyczyny tego zjawiska, rozmówcy argumentowali, że OWES działające poza mechanizmem ZIT charakteryzowały się:

- mniejszą skalą projektów, co ułatwiało zarządzanie oraz dostosowywanie działań do lokalnych potrzeb - mniejsze budżety i realistyczne wskaźniki projektowe ograniczały komplikacje administracyjne i pozwalały na większą koncentrację na osiągnięciu celów, mimo, że jak podkreślali rozmówcy, grupa docelowa była bardziej wymagająca,
- mniejszym stopniem złożoności projektów, co zmniejszało ryzyko błędów, ograniczało konieczność wprowadzania licznych zmian oraz związane z tym trudności organizacyjne,
- wyższym poziomem zaufania społecznego, co umożliwiło lepszą współpracę między OWES a lokalnymi podmiotami, w tym instytucjami i osobami zaangażowanymi w realizację projektów - wyższy poziom zaufania społecznego ułatwiał zarówno rekrutację uczestników, jak i współpracę z podmiotami gospodarczymi,
- silniejszym zakorzenieniem w lokalnym środowisku - OWES spoza ZIT korzystały z długoletniej współpracy z lokalnymi podmiotami, co sprzyjało skutecznemu osiągnięciu wskaźników i realizacji działań zgodnych z potrzebami społeczności.

Zdaniem rozmówców OWES metropolitalny zmagają się z wyzwaniami wynikającymi z dużej skali projektu. Liczne zmiany i konieczność reagowania na pojawiające się problemy utrudniały realizację projektu. Natomiast projekty realizowane poza ZIT mogły skuteczniej realizować wskaźniki dzięki mniejszej skali, prostszemu procesowi zarządzania oraz wysokiemu poziomowi zaufania społecznego

4.3.5 Podsumowanie i wnioski cząstkowe

Zatrudnienie w podmiotach ekonomii społecznej nie powinno być końcowym etapem integracji społeczno-zawodowej. **Brak kompleksowego i długoterminowego wsparcia reintegracyjnego dla osób zatrudnionych w przedsiębiorstwach społecznych wpływa na ich stabilność i trwałość,** co skutkuje stratami społecznymi i ekonomicznymi.

Trwałość przedsiębiorstw społecznych zależy od zapotrzebowania na ich usługi. Współpraca z samorządami, promowanie przedsiębiorstw społecznych jako dostawców usług znacząco zwiększa ich stabilność i efektywność. Samorządy i instytucje zarządzające powinny aktywnie promować włączanie przedsiębiorstw społecznych w system zamówień publicznych, wykorzystując mechanizmy preferencyjne oraz zachęty, takie jak punkty dodatkowe w ocenie ofert za realizację celów społecznych. Ponadto należy promować podmioty ekonomii społecznej jako dostawców usług społecznych. Podmioty społeczne powinny natomiast podnosić jakości produktów i usług, aby stały się bardziej konkurencyjne i atrakcyjne dla konsumentów.

Duża **skala i różnorodność świadczonego wsparcia w projektach OWES utrudniały ich koordynację** i skuteczną realizację wskaźników, co wskazuje na potrzebę lepszego dopasowania oferowanych usług do rzeczywistych potrzeb beneficjentów. Jednocześnie konieczne jest zachowanie przestrzeni na innowacyjne działania, które mogą przyczynić się do rozwoju sektora ekonomii społecznej.

Wsparcie OWES przyczyniło się do rozwoju sektora ekonomii społecznej, ale jego skuteczność była ograniczona. Wpływ na to miały takie czynniki jak: brak elastyczności w długoletnich projektach, problemy kadrowe, nadmierne procedury, nierówną jakość świadczonego wsparcia oraz trudności w partnerstwach.

Działania koordynacyjne ROPS były efektywne w wielu aspektach, w tym w promocji sektora ekonomii społecznej. Jednakże rozpoznawalność i konkurencyjność sektora w regionie pozostają niewystarczające. Istnieje potrzeba większego zaangażowania szerokiego partnerstwa, w tym biznesu i mediów, w promowanie podmiotów ekonomii społecznej, aby zwiększyć ich widoczność i wzmocnić pozycję sektora.

OWES działające poza mechanizmem ZIT charakteryzowały się większą skutecznością w osiągnięciu zakładanych wskaźników dzięki mniejszej skali projektów i wyższemu poziomowi zaufania społecznego. W przeciwieństwie do nich, OWES metropolitalny zmagał się z wyzwaniami związanymi z dużą skalą, złożonością projektów oraz presją wskaźników, co utrudniało realizację celów.

4.4 Ocena oddziaływania projektów RPO WP na integrację społeczną i zawodową imigrantów

Zgodnie z zapisami RPO WP 2014-2020, Oś Priorytetowa 14. wpisywała się w Priorytet inwestycyjny 9i „Aktywna integracja”. Celem OP 14 była zwiększona integracja osób z doświadczeniem migracji. Planowanym rezultatem interwencji miała być długofalowa integracja imigrantów przebywających na terenie województwa pomorskiego w związku z działaniami wojennymi w Ukrainie, a także trwałe wzmocnienie ich postaw społecznych, zawodowych, edukacyjnych, zdrowotnych i kulturalnych.

4.4.1 Charakterystyka działań i osiągnięte efekty

W niniejszym podrozdziale przeanalizowane zostaną zrealizowane w ramach Działania 14.1 inicjatywy i ich efekty. W podrozdziale sformułowane zostaną odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

- **3.32** Jakie działania realizowano w projektach RPO WP (z uwzględnieniem przedsięwzięć realizowanych w ramach projektów grantowych), czego one dotyczyły i czy przyczyniły się do zwiększenia integracji imigrantów w regionie?
- Na jakie bariery natrafiano (np. związane z włączeniem migrantów, doborem personelu realizującego wsparcie)?
- **3.33** W jakim stopniu formy wsparcia w projektach RPO WP są/były adekwatne do potrzeb grup docelowych? W jaki sposób zapewniona została jakość wsparcia? Które z zastosowanych instrumentów/rozwiązań były najbardziej, a które najmniej efektywne? Czym było to uwarunkowane?
- **3.34** W jakim zakresie projekty realizowane w OP 14 były komplementarne do pozostałych projektów realizowanych w ramach PI 9i oraz projektów realizowanych w ramach PI 9iv i PI 9v?
- **3.35** Ilu imigrantów w podziale na wiek, płeć, wykształcenie, miejsce zamieszkania (w układzie: a) obszary miejskie i wiejskie oraz b) Obszar Metropolitalny Gdańsk-Gdynia-Sopot/pozostałe obszary województwa) objęły działania w projektach RPO WP?
- **3.36** Jaka była tematyczna i przestrzenna skala oraz skuteczność zaangażowania się organizacji pozarządowych w realizację projektów RPO WP?

Utworzenie nowej osi priorytetowej OP 14. Integracja imigrantów dedykowanej wsparciu imigrantów przebywających na terenie województwa pomorskiego w związku z działaniami wojennymi w Ukrainie zostało zatwierdzone Uchwałą Nr 2/22 Komitetu Monitorującego Regionalny Program Operacyjny Województwa Pomorskiego na lata 2014 -2020¹ z dnia 30 czerwca 2022 r. w sprawie zatwierdzenia zmiany Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020 . Zmieniony RPO WP 2014-2020 następnie został zatwierdzony decyzją wykonawczą Komisji Europejskiej nr C(2022) 5237 z dnia 18 lipca 2022 roku² . Wybór projektów służących wsparciu osób z doświadczeniem migracji w związku z działaniami wojennymi w Ukrainie następował w trybie nadzwyczajnym. W ramach OP 14 wyodrębniono wyłącznie Działanie 14.1, w którym zrealizowano 3 projekty o łącznej wartości 30 145 847,03 zł.

› **PROJEKT NR RPPM.14.01.00-22-0001/22-01**

Beneficjent (Wnioskodawca): Województwo Pomorskie

Realizator: Regionalny Ośrodek Pomocy Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego w Gdańsku

Projekt był projektem grantowym, w którym możliwe było pozyskanie grantu w wysokości od 300 tys. zł do 1 mln zł, w zależności od liczby osób z doświadczeniem migracji objętych wsparciem.

Podmiotami uprawnionymi do złożenia wniosku o powierzenie grantu były:

- jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne,
- organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe,
- inne osoby prawne: podmioty ekonomii społecznej/ przedsiębiorstwa społeczne.

Działania podejmowane w ramach grantów ukierunkowane były na integrację społeczną imigrantów ze społecznością lokalną, były to działania o charakterze:

- **społecznym**, których celem jest przywrócenie lub wzmocnienie kompetencji społecznych, zaradności, samodzielności i aktywności w kraju przyjmującym;
- **edukacyjnym**, których celem jest wzrost poziomu wykształcenia lub jego dostosowanie do potrzeb rynku pracy;
- **zawodowym**, których celem jest pomoc w podjęciu decyzji dotyczącej wyboru lub zmiany zawodu, wyposażenie w kompetencje i kwalifikacje zawodowe oraz umiejętności pożądanego na rynku pracy;

¹ https://rpo.pomorskie.eu/wp-content/uploads/2024/04/Uchwała-KM-nr-2_22-ws.-zmiany-RPO-WP-2014-2020.pdf

² <https://rpo.pomorskie.eu/wp-content/uploads/2022/08/Regionalny-Program-Operacyjny-Wojewodztwa-Pomorskiego-na-lata-2014-2020-zmieniony-w-dniu-18-lipca-2022-r.pdf>

- **kulturalnym**, których celem jest wzrost uczestnictwa imigrantów w wydarzeniach kulturalnych i wymianie kulturowej, co skutkować będzie ich wzmocnioną integracją ze społecznością lokalną;
- **zdrowotnym**, których celem jest zapewnienie ochrony życia i zdrowia;
- **profilaktyki wykluczenia społecznego**, których celem jest zapewnienie m.in. potrzeb bytowych, opiekuńczych, szkoleń językowych i tłumaczeń (wyłącznie jako uzupełnienie działań wskazanych w podpunktach 1-5);
- **szkoleniowym** skierowane do pracowników oraz wolontariuszy instytucji publicznych/ organizacji pozarządowych/ podmiotów ekonomii społecznej/przedsiębiorstw społecznych wspierających osoby z doświadczeniem migracji, jeśli jest to niezbędne do realizacji działań na rzecz migrantów (wyłącznie jako uzupełnienie działań wskazanych w podpunktach 1-5).

W ramach projektu przeprowadzono 2 nabory wniosków o powierzenie grantu. Łącznie złożono 103 wnioski, z czego 81 otrzymało ocenę pozytywną.

Złożone wnioski o powierzenie grantu:

- I edycja od dnia 25.10.2022 r. do wyczerpania pierwszej puli środków na granty: 67 wniosków, wycofany: 1, pozostawiony bez rozpatrzenia: 1, ocena negatywna: 1, ocena pozytywna 64
- II edycja od dnia 06.03.2023 r. do 30.06.2023: 36 wniosków, pozostawiony bez rozpatrzenia: 4, ocena negatywna: 4, ocena pozytywna: 17, brak alokacji: 11

Planowana liczba osób objętych wsparciem:

1850 osób z doświadczeniem migracji, którzy przybyli do Polski od dnia 24.02.2022 r. w związku z działaniami wojennymi w Ukrainie oraz 70 pracowników i wolontariuszy instytucji publicznych i NGO/ PES/ przedsiębiorstw społecznych, udzielających wsparcia osobom z doświadczeniem migracji.

Zrealizowana liczba osób objętych wsparciem (wg wskaźników):

3417 osób, w tym 1 447 dzieci poniżej 18 r. życia.

› **PROJEKT NR RPPM.14.01.00-22-0002/22-00**

Projekt był skierowany do 138 obywateli Ukrainy (136 kob./2 męż.), którzy posiadają uprawnienia do wykonywania zawodu nauczyciela uzyskane w Ukrainie, i którzy przebywali na terenie województwa pomorskiego od 24 lutego 2022 r. w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa oraz dla 44 dzieci (26 kob./18 męż.), które są dziećmi ww. nauczycieli ukraińskich i przebywają wraz z nimi od 24 lutego 2022 r. na terenie województwa pomorskiego. Celem głównym projektu było zwiększenie aktywizacji zawodowej osób z doświadczeniem migracji poprzez zwiększenie możliwości zatrudnienia zgodnie z posiadanym wykształceniem.

Beneficjent (Wnioskodawca): Województwo Pomorskie

Jednostka organizacyjna realizująca działania projektowe: Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku

Planowana liczba osób objętych wsparciem:

182 osoby (138 dorosłych oraz 44 dzieci)

Zrealizowana liczba osób objętych wsparciem:

133 osoby, w tym 21 dzieci poniżej 18 r.ż

› **PROJEKT NR RPPM.14.01.00-22-0003/22-00**

Projekt miał charakter edukacyjny, a jego celem było wsparcie obywateli Ukrainy, przebywających na terytorium województwa pomorskiego w związku z działaniami wojennymi na Ukrainie, które przybyły do Polski od 24 lutego 2022 r., w tym osoby należące do mniejszości romskiej. Cel projektu realizowany był poprzez organizację kursów zawodowych m.in. z zakresu masażu relaksacyjnego i arteterapii z elementami psychologii. Ponadto zorganizowane zostały intensywne kursy języka polskiego z uwzględnieniem modułu języka zawodowego.

Beneficjent (Wnioskodawca): Województwo Pomorskie

Realizator: Departament Zdrowia Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego w Gdańsku

Planowana liczba osób objętych wsparciem:

150 osób

Zrealizowana liczba osób objętych wsparciem:

178 osób

› **OCENA KOMPLEMENTARNOŚCI PROJEKTÓW**

Jednym z aspektów analizy projektów realizowanych w ramach OP 14 była ich komplementarność z innymi projektami, w szczególności z projektami realizowanymi w ramach innych Działań. Zebrane dane i opinie posłużyły do sformułowania odpowiedzi na pytanie badawcze:

3.34 W jakim zakresie projekty realizowane w OP 14 były komplementarne do pozostałych projektów realizowanych w ramach PI 9i oraz projektów realizowanych w ramach PI 9iv i PI 9v?

Osoby będące migrantami mogły być objęte, wsparciem w ramach innych Działań wchodzących w skład interwencji w obszarze włączenia społecznego. Natomiast w związku z wystąpieniem sytuacji nadzwyczajnej, jakim był wybuch wojny, konieczne okazało się zaoferowanie wsparcia kierowanego w szczególności do osób osoby z doświadczeniem migracji w związku z działaniami wojennymi w Ukrainie. W ramach Działania 14.1 miały one zapewnione wsparcie dostosowane do ich sytuacji, często o charakterze interwencyjnym. Podejmowano też działania mające na celu integrację społeczną i zawodową migrantów.

Otrzymane w Działaniu 14.1 wsparcie mogło stanowić pierwszy etap takiej integracji, umożliwiając podejmowanie kolejnych aktywności. Rozmówcy przytaczali przykłady osób, które po otrzymaniu wsparcia w ramach grantu w Działaniu 14.1, brały udział w innych projektach i przedsięwzięciach realizowanych przez Grantobiorcę lub inne podmioty.

projekt (...) to był jeden z wielu projektów, które realizuje [nazwa fundacji], więc tam, gdzie była moż-

liwość, tak jak mówię, niektóre dzieci przeszły do terapii w innych zadaniach. Dzieci w terapii logopedycznej też przeszły do innych zadań tam, gdzie można było je objąć. [Grantobiorca]

W opinii interesariuszy Działania 14.1 realizowane projekty cechuje wysoki stopień komplementarności, co oznacza, że ich działania wzajemnie się uzupełniają, tworząc spójny system wsparcia. Przeprowadzona diagnoza potrzeb uczestników, pozwoliła na precyzyjne dopasowanie działań do specyficznych wymagań uczestników. W projektach przewidziano kompleksowe, uzupełniające się wsparcie, np. planując wsparcie dla dzieci, aby umożliwić ich opiekunom korzystanie ze szkoleń. Pozwalało to na bardziej efektywne, kompleksowe i wielowymiarowe wsparcie uczestników.

WSPÓŁPRACA Z ORGANIZACJAMI POZARZĄDOWYMI

3.36 Jaka była tematyczna i przestrzenna skala oraz skuteczność zaangażowania się organizacji pozarządowych w realizację projektów RPO WP?

Organizacje pozarządowe angażowały się w realizację Działania 14.1 jako grantobiorcy w projekcie grantowym "Pomorskie z Ukrainą". Zgodnie z regulaminem, uprawnionymi do złożenia wniosku o powierzenie grantu były jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe oraz inne osoby prawne: podmioty ekonomii społecznej/ przedsiębiorstwa społeczne.

Łącznie z realizacją przedsięwzięć w ramach grantów zaangażowanych było 59 podmiotów będących organizacjami pozarządowymi lub związkami wyznaniowymi. Największą grupę wśród nich stanowiły fundacje (29 podmiotów) i stowarzyszenia (24 podmioty). Oznacza to, że 73% pozytywnie ocenionych wniosków o powierzenie grantu zostało złożonych przez organizacje pozarządowe. W tabeli 42 przedstawiono strukturę podmiotów w podziale na różne formy prawne organizacji, będących grantobiorcami w projekcie "Pomorskie z Ukrainą".

Tabela 42. Liczba unikatowych organizacji pozarządowych i związków wyznaniowych będących grantobiorcami w Działaniu 14.1

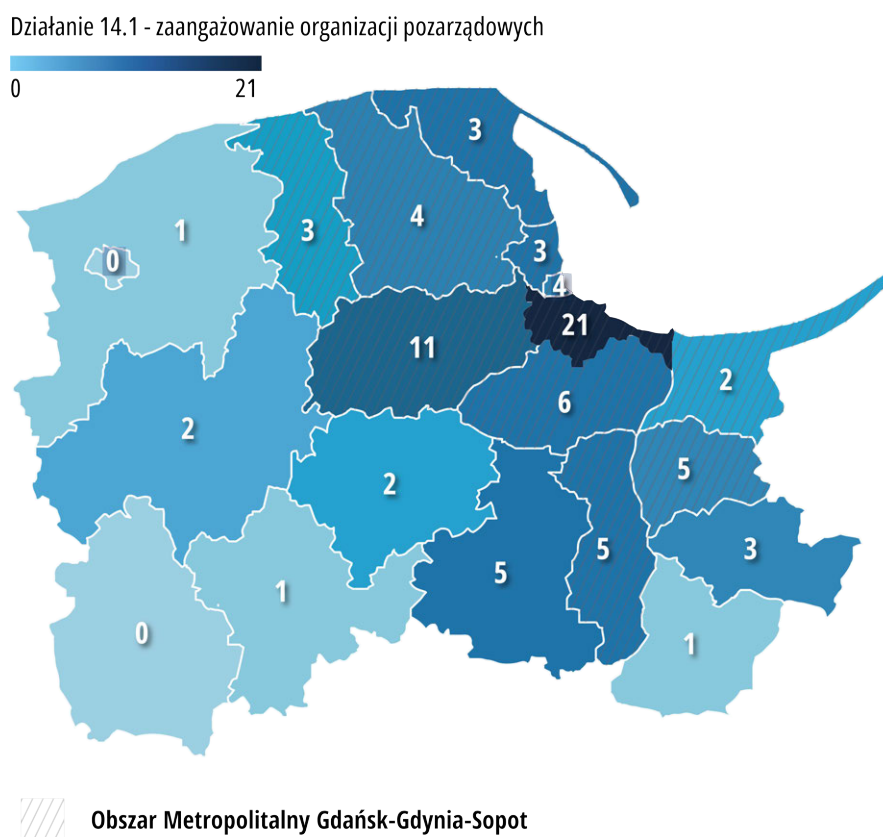
Forma prawna	Liczba grantobiorców
fundacje	29
stowarzyszenie	24
Kościół Katolicki	1
spółdzielnia	4
organizacje społeczne oddzielnie niewymienione niewpisane do KRS	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014.

Dla zobrazowania przestrzennego zaangażowania organizacji pozarządowych, poddano analizie, na terenie jakich powiatów realizowane były przedsięwzięcia objęte grantami. W przypadku, gdy obszar realizacji grantu obejmował więcej niż jeden powiat, zaangażowane w jego realizację organizacje pozarządowe, na potrzeby analizy, przypisano do każdego z nich.

Na wykresie 64 zobrazowano liczbę organizacji pozarządowych zaangażowanych w realizację co najmniej jednego grantu na terenie poszczególnych powiatów województwa pomorskiego. Na mapie nie uwzględniono 8 grantów, w których wniosek został złożony przez organizację pozarządową, a które obejmowały teren całego województwa. Najwięcej organizacji pozarządowych było zaangażowanych w realizację grantów na terenach powiatów: Miasta Gdańsk i powiatu kartuskiego.

Wykres 64. Przestrzenne zaangażowanie organizacji pozarządowych w realizację przedsięwzięć w ramach grantów - Działanie 14.1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014.

Działania realizowane przez grantobiorców były niezwykle różnorodne i obejmowały szeroki zakres wsparcia. W opinii badanych, zarówno jednostki samorządu terytorialnego, jak i organizacje pozarządowe angażowały się w podobne obszary. Organizacje pozarządowe w niewielkim stopniu wyraźniej wyróżniły się w realizacji wsparcia zdrowotnego, takiego jak rehabilitacja, fizjoterapia oraz w bardzo specyficznych, innowacyjnych zajęciach (przykładowo nurkowanie dla osób z doświadczeniem migracyjnym i jednocześnie z niepełnosprawnościami).

Jeśli chodzi o poziom zaangażowania, w projektach nie zaobserwowano różnicy w zaangażowaniu pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego a organizacjami pozarządowymi. W projektach nadzwyczajnych, takich jak te realizowane w czasie kryzysu COVID-19, obie strony wykazywały pełne zaangażowanie, uznając konieczność wspólnego działania. W takich sytuacjach projekt wymagał maksymalnego wysiłku, gdzie każda strona, zarówno grantodawcy, jak i realizatorzy, dążyli do jak najlepszego wsparcia uczestników. W efekcie, zarówno samorządy, jak i organizacje pozarządowe, w pełni angażowały się w realizację działań, nie wykazując różnic w stopniu zaangażowania.

Nie mogę powiedzieć, żeby było zróżnicowanie pomiędzy zaangażowaniem w realizację działań przez jednostki samorządu terytorialnego i przez organizacje pozarządowe, dlatego, że w te projekty nadzwyczajne wszyscy się bardzo angażują, bo to jest kwestia tego, że albo robimy coś i robimy to po prostu na maksimum i robimy wszyscy, dajemy z siebie najwięcej jak możemy, albo po prostu najlepiej nie robić w ogóle. [Grantobiorca]

Uczestnicy wywiadów grupowych wspomnieli, że w nowej perspektywie finansowania, mimo że działania teoretycznie dedykowane są jednostkom samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe wykazują duże zaangażowanie w ich realizację. Samorządy zdają sobie sprawę, że same nie są w stanie zapewnić wszystkich potrzebnych działań, dlatego współpraca z organizacjami pozarządowymi staje się kluczowa dla skutecznego wdrażania projektów. Choć w ramach omawianych projektów grantowych (14.1) partnerstwo nie było możliwe, organizacje mogły podzlecać część działań innym podmiotom, a współpraca między organizacjami była powszechna. Obie strony, zarówno samorządy, jak i organizacje, wykazywały duży wysiłek w realizacji działań pomocowych, co wskazuje na konieczność współpracy w systemie naczyń połączonych, aby działania były efektywne i trafiały do osób, które ich najbardziej potrzebują.

Niektóre organizacje zawierały z innymi organizacjami porozumienie o współpracy i tak naprawdę obydwie organizacje mogły startować w ramach naboru wniosków o powierzenie grantów, a pewne działania były realizowane wspólnie. Naprawdę tutaj widać był taki duży ruch oddolny, zarówno ze strony samorządów, jak i ze strony organizacji pozarządowych, żeby te wszystkie działania pomocowe realizować. [Grantobiorca]

UCZESTNICY PROJEKTÓW

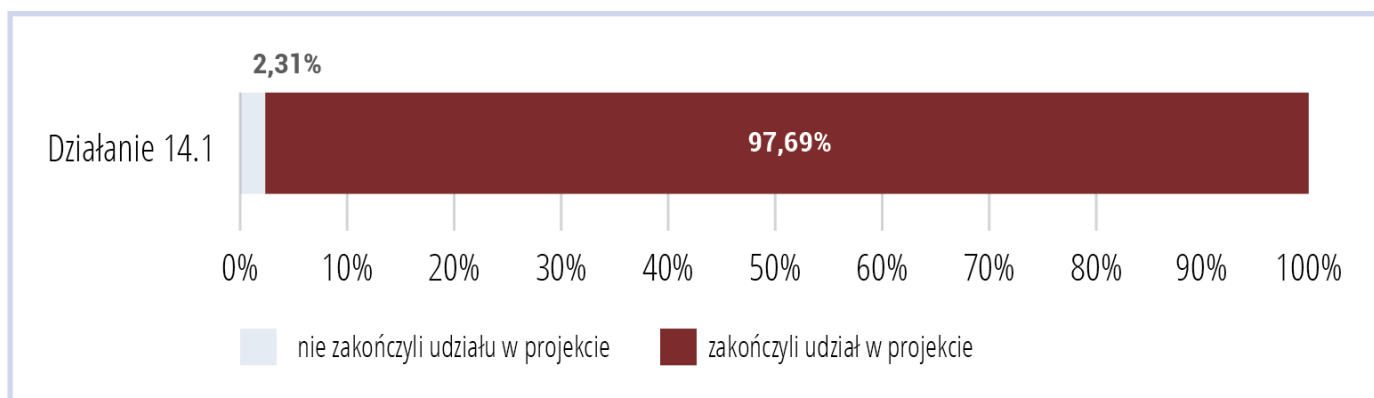
Działanie 14.1 skierowane było do szczególnej grupy osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym - do osób z doświadczeniem migracji w związku z działaniami wojennymi w Ukrainie.

W podrozdziale przedstawione zostaną statystyki dotyczące liczebności uczestników projektów realizowanych w ramach Działania 14.1. W podrozdziale przedstawione zostaną dane będące odpowiedzią na pytanie badawcze:

3.35 Ilu imigrantów w podziale na wiek, płeć, wykształcenie, miejsce zamieszkania (w układzie: a) obszary miejskie i wiejskie oraz b) Obszar Metropolitalny Gdańsk-Gdynia-Sopot/ pozostałe obszary województwa) objęty działania w projektach RPO WP?

W projektach realizowanych w ramach Działania 14.1 wzięło udział łącznie 3 727 uczestników należących do grupy docelowej, z czego udział w projekcie zakończyło 3 641 osób.

Wykres 65. Struktura uczestników Działania 14.1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014; Działanie 14.1: n=3 727.

Wśród imigrantów objętych wsparciem w ramach Działania 14.1 były osoby, które spełniały również inne przesłanki wykluczenia. Wśród nich były osoby o niskich kwalifikacjach, bezrobotne i bierne zawodowo, z niepełnosprawnościami, bezdomne lub dotknięte wykluczeniem z dostępu do mieszkań. W tabeli 43 wskazano liczbę osób deklarujących w momencie przystąpienia do projektu przynależność do poszczególnych grup zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym.

Tabela 43. Wybrane kategorie uczestników Działania 14.1 według sytuacji w chwili przystąpienia do projektu

Typ uczestnika	Liczba osób
osoby o niskich kwalifikacjach (ISCED 0-3)	1859
osoby bezrobotne	1253
w tym osoby długotrwale bezrobotne	410
osoby bierne zawodowo	1641
osoby z niepełnosprawnością	286
osoby bezdomne lub dotknięte wykluczeniem z dostępu do mieszkań	159

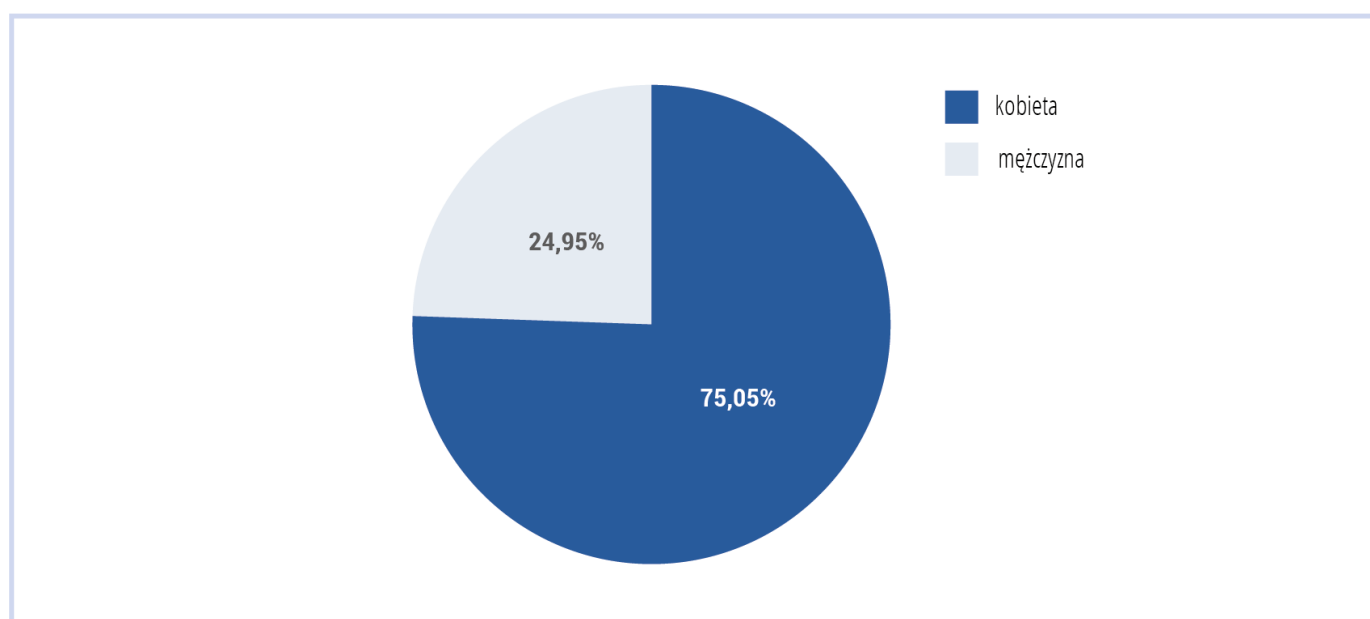
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014.

Analizując grupy imigrantów objętych wsparciem, podobnie jak w przypadku uczestników innych Działań, zwrócono uwagę należy zwrócić uwagę na czynniki, które są predyktorami ubóstwa i wykluczenia społecznego, tj. wiek, poziom wykształcenia, sytuacja na rynku pracy, stan zdrowia, miejsce zamieszkania.

› Płeć i wiek uczestników

W początkowym okresie po wybuchu pełnoskalowej wojny w Ukrainie, największą grupę imigrantów stanowiły kobiety z dziećmi. Jest to widoczne w strukturze uczestników Działania 14.1, w której ponad 75% stanowią kobiety.

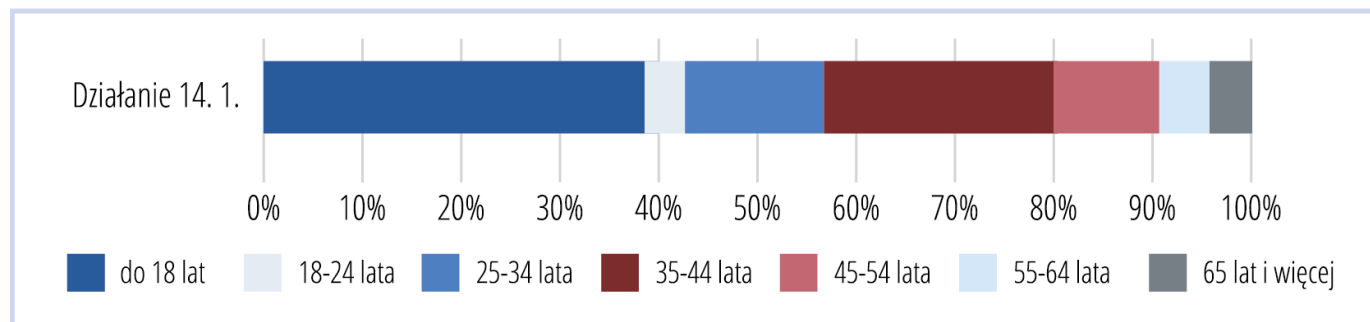
Wykres 66. Struktura uczestników Działania 14.1 według płci

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014; Działanie 14.1: n=3 727.

Również analiza struktury wiekowej uczestników wskazuje, że w przeważającej większości z projektów w ramach Działania 14.1 korzystały młode kobiety i ich dzieci.

Wykres 67. Struktura uczestników Działania 14.1 według wieku.

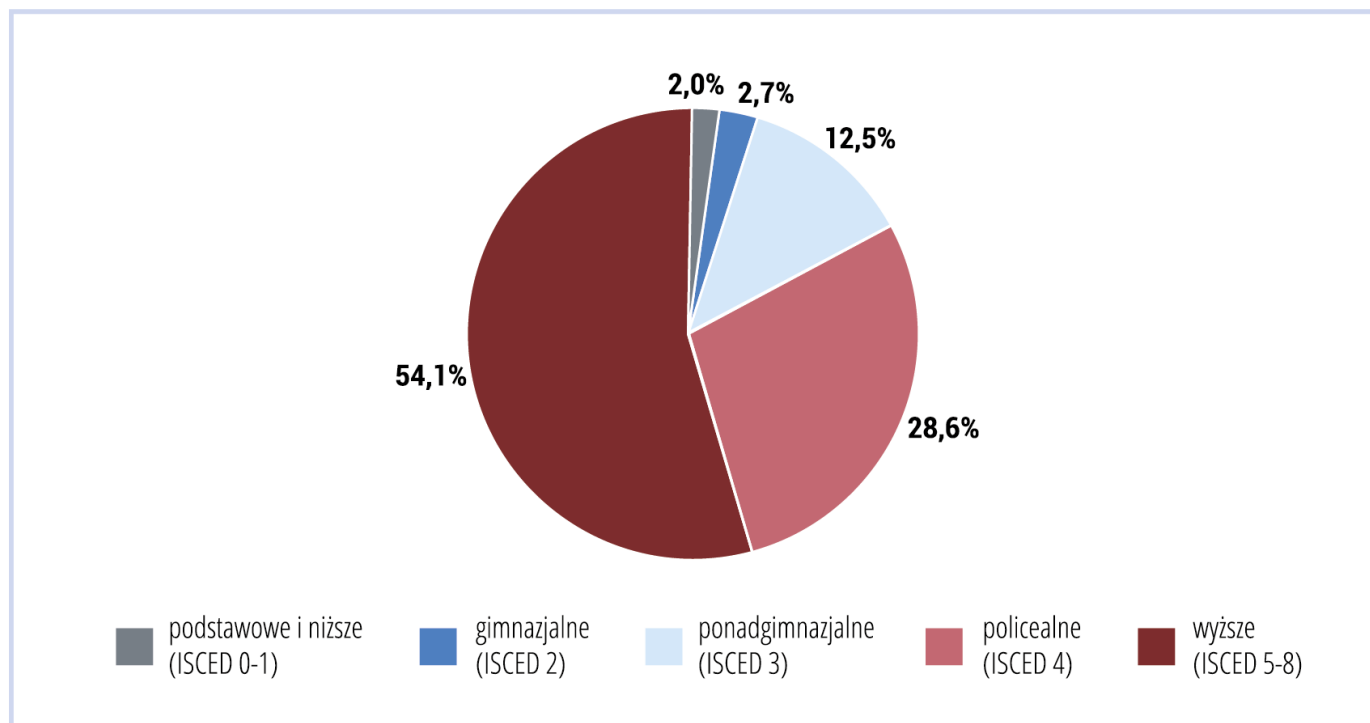
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014; Działanie 14.1: n=3 727.

Dzieci i młodzież do 18 roku życia stanowiły prawie 40% uczestników objętych wsparciem. Najmniej osób znalazło się w najstarszych grupach wiekowych. Uczestnicy po 45 roku życia stanowili niespełna 20% wszystkich uczestników.

› Poziom wykształcenia uczestników

Ze względu na duży udział dzieci w grupie uczestników analizę przeprowadzono jedynie w odniesieniu do osób dorosłych, tj. takich, które w chwili przystąpienia do projektu miały ukończone 18 lat.

Wykres 68. Struktura uczestników Działania 14.1 według wykształcenia

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014; Działanie 14.1 osoby w wieku 18+, n=2 259.

W badanej grupie uczestników przeważają osoby z wykształceniem wyższym (ISCED 5-8), oraz ponadgimnazjalnym (ISCED 4). Oznacza to, że wśród uczestników projektów w ramach Działania 14.1 uczestników o niskich kwalifikacjach było stosunkowo niewiele. Stanowili oni zaledwie 17,2%, przy czym należy pamiętać że w grupie tej znajdują się również pełnoletnie osoby, które jeszcze nie zakończyły edukacji i nie weszły na rynek pracy.

› Miejsce zamieszkania

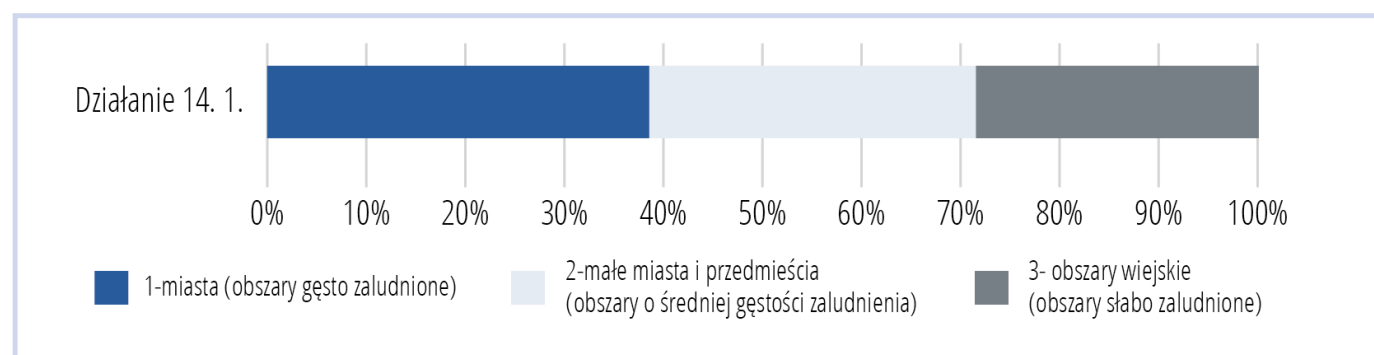
Ze względu na duży udział dzieci w grupie uczestników analizę przeprowadzono jedynie w odniesieniu do osób dorosłych, tj. takich, które w chwili przystąpienia do projektu miały ukończone 18 lat.

Strukturę miejsca zamieszkania analizowano ze względu na stopień urbanizacji (DEGURBA) obszaru zamieszkania uczestnika oraz w odniesieniu do zasięgu Obszaru Metropolitalnego Gdańsk-Gdynia-Sopot. Stopień urbanizacji wskazano, zgodnie z wytycznymi GUS, wg trzystopniowej skali, gdzie:

- 1 oznacza miasta (obszary gęsto zaludnione): lokalne jednostki administracyjne, w których co najmniej 50% ludności mieszka w „ośrodkach miejskich”;
- 2 oznacza małe miasta i przedmieścia (obszary o średniej gęstości zaludnienia): lokalne jednostki administracyjne, w których poniżej 50% ludności mieszka w „ośrodkach miejskich”, jednocześnie poniżej 50% ludności mieszka w „komórkach siatki obszarów wiejskich”;
- 3 oznacza obszary wiejskie (obszary słabo zaludnione): lokalne jednostki administracyjne, w których ponad 50% ludności mieszka w „komórkach siatki obszarów wiejskich”.

Do analizy przyjęto wskazywany przez uczestników adres zamieszkania w momencie przystąpienia do projektu.

Wykres 69. Struktura uczestników Działania 14.1 według wykształcenia

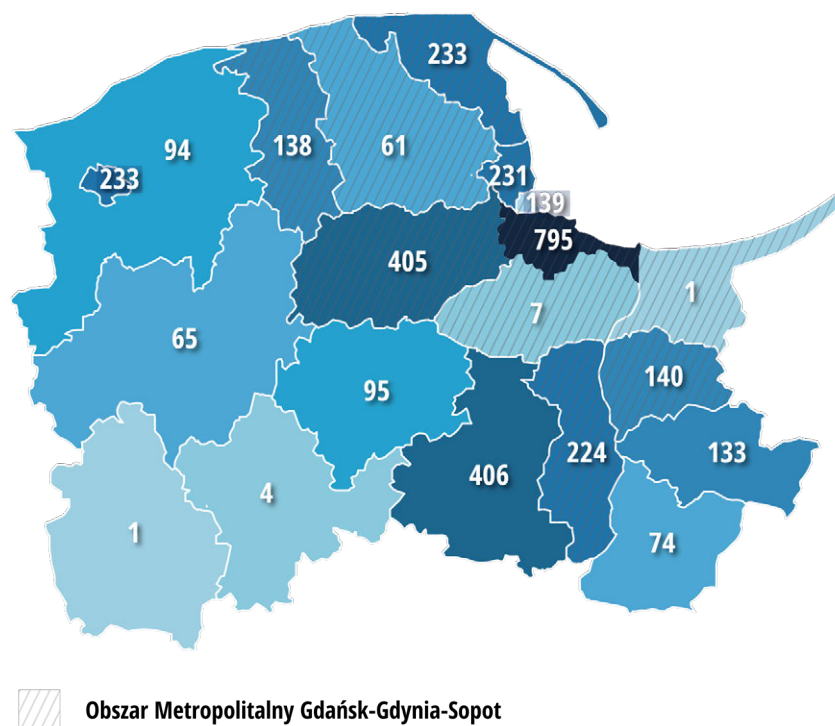

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014; Działanie 14.1 osoby w wieku 18+, n=2 259.

W projektach realizowanych w ramach Działania 14.1 porównywalne grupy stanowiły osoby zamieszkujące poszczególne obszary. Najwięcej (prawie 40%) stanowią uczestnicy wskazujący swoje miejsce zamieszkania obszar 1 wg DEGURBA. Przyjmuje się, że obszary o stopniu urbanizacji 1 i 2 to obszary miejskie, pozostałe to obszary wiejskie. Oznacza to, że w ramach Działania 14.1 aż 72,26% uczestników wskazało miejsce zamieszkania na obszarze miejskim. Wynika to z tego, że duże ośrodki miejskie, jako lepiej skomunikowane i dysponujące lepszą infrastrukturą, częściej wybierane były jako kierunek migracji. Na tych obszarach znajdowało się również więcej tymczasowych miejsc zamieszkania dla uchodźców z Ukrainy.

Rozkład terytorialny uczestników Działania 14.1 i jego poszczególnych poddziałań wskazano na wykresie 70.

Wykres 70. Struktura uczestników Działania 14.1 według powiatu zamieszkania

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014; Działanie 14.1: n=3 727

Analizując skalę wsparcia migrantów odniesiono dane dotyczące liczby osób objętych wsparciem w ramach Działania 14.1 do liczby obywateli Ukrainy, którym na mocy ustawy z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa (tzw. specustawy) nadano status cudzoziemca w poszczególnych powiatach województwa pomorskiego (tabela 44).

Tabela 44. Dane dotyczące obywateli Ukrainy w województwie pomorskim

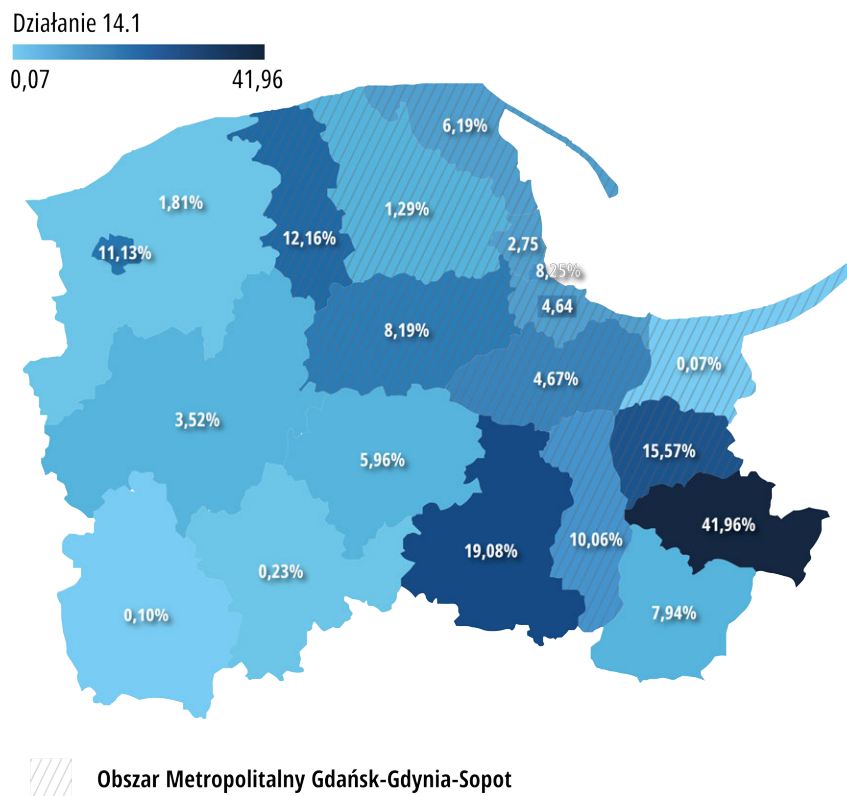
Nazwa powiatu	Osoby zarejestrowane w rejestrze obywateli Ukrainy i członków ich rodzin, którym w województwie pomorskim nadano status cudzoziemca na podstawie specustawy	Osoby objęte wsparciem w ramach Działania 14.1
bytowski	1845	65
chojnicki	1766	4
człuchowski	1019	1
gdański	5079	237
kartuski	4943	405

Nazwa powiatu	Osoby zarejestrowane w rejestrze obywateli Ukrainy i członków ich rodzin, którym w województwie pomorskim nadano status cudzoziemca na podstawie specustawy	Osoby objęte wsparciem w ramach Działania 14.1
kościerski	1593	95
kwidzyński	932	74
łęborski	1135	138
malborski	899	140
nowodworski	1405	1
pucki	3766	233
słupski	4918	94
starogardzki	2128	406
sztumski	317	133
tczewski	2226	224
wejherowski	4728	61
Gdańsk	17130	795
Gdynia	8396	231
Słupsk	2093	233
Sopot	1684	139
Razem	68002	3709

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014 oraz Dane.gov.pl, Szczegółowe statystyki dot. osób zarejestrowanych w rejestrze obywateli Ukrainy i członków ich rodzin

Na wykresie 71 przedstawiono dane dotyczące odsetka cudzoziemców (obywateli Ukrainy), którzy w poszczególnych powiatach otrzymali wsparcie w ramach Działania 14.1. Stosunkowo najwięcej osób wsparciem tym objętych zostało w powiatach sztumskim (prawie 42%), starogardzkim (ponad 19%) malborskim (ponad 15,5%). W najmniejszym zakresie ze wsparcia korzystały osoby deklarujące zamieszkanie w powiecie chojnickim, człuchowskim, nowodworskim (niespełna 1% w każdym z wymienionych powiatów)

Wykres 71. Odsetek cudzoziemców (obywateli Ukrainy), którzy otrzymali wsparcie wg powiatów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014.

› **Formy wsparcia**

- **3.32** Jakie działania realizowano w projektach RPO WP (z uwzględnieniem przedsięwzięć realizowanych w ramach projektów grantowych), czego one dotyczyły i czy przyczyniły się do zwiększenia integracji imigrantów w regionie?
- Na jakie bariery natrafiano (np. związane z włączeniem migrantów, doborem personelu realizującego wsparcie)?
- **3.33** W jakim stopniu formy wsparcia w projektach RPO WP są/były adekwatne do potrzeb grup docelowych? W jaki sposób zapewniona została jakość wsparcia? Które z zastosowanych instrumentów/rozwiązań były najbardziej, a które najmniej efektywne? Czym było to uwarunkowane?

W założeniu projekty w ramach Działania 14.1 koncentrowały się na wspieraniu integracji społecznej imigrantów z lokalną społecznością. Kluczowe było stworzenie warunków sprzyjających budowaniu wspólnej przestrzeni, która umożliwiła imigrantom nawiązywanie relacji z mieszkańcami oraz zapewnienie kompleksowej pomocy w zakresie integracji społecznej i zawodowej.

Realizowano także różne inicjatywy, takie jak wsparcie bytowe, opiekuńcze, kursy zawodowe i językowe (w tym dla nauczycieli), usługi tłumaczeniowe, doradztwo zawodowe oraz pomoc prawną i psychologiczną. Dodatkowo, przeprowadzono działania skierowane do pracowników i wolontariuszy instytucji publicznych oraz organizacji pozarządowych wspierających osoby doświadczające migracji, w formie szkoleń i innych form wsparcia.

Projekty realizowały szerokie spektrum działań obejmujących zdrowie, edukację, integrację, kulturę i aktywizację zawodową. Wszystkie działania były dostosowane do specyficznych potrzeb uczestników i przyczyniły się do ich lepszej adaptacji w nowym środowisku.

Wśród kluczowych obszarów – typów działań można wyróżnić:

- zdrowotne i psychologiczne np. usługi medyczne, stomatologiczne, psychiatryczne (wsparcie grupowe i indywidualne),
- edukacyjne np. kursy językowe: nauka języka polskiego wspierająca adaptację uczestników,
- poradnictwo prawne – pomoc w zakresie prawnych wyzwań związanych z nowym środowiskiem,
- szkolenia zawodowe – warsztaty i spotkania, m.in. z zakresu IT dla matek, które zaowocowały zatrudnieniem 4 kobiet w lokalnym przedsiębiorstwie,
- działania społeczne i integracyjne np. festyny integracyjne, organizacja opieki świetlicowej dla dzieci,
- działania kulturalne i aktywności sportowe np. zajęcia artystyczne, wycieczki krajoznawcze,
- wolontariat i wsparcie społeczne np. poprzez pomoc dzieciom w nauce.

› Bariery w realizacji wsparcia

Największe trudności po stronie uczestników dotyczyły barier kulturowych, językowych oraz niskiego poziomu zainteresowania niektórymi formami wsparcia. Natomiast realizatorzy (w tym przypadku wspomniano zwłaszcza o organizacje pozarządowych), zmagali się głównie z ograniczeniami finansowymi i administracyjnymi, które utrudniały sprawne prowadzenie działań.

Wśród trudności po stronie uczestników projektów wskazano na:

- **Różnice kulturowe.** Przykładowo kobiety z Ukrainy nie były przyzwyczajone do korzystania z pomocy psychologicznej dla siebie, koncentrując się głównie na potrzebach dzieci. Pojawiły się także kulturowa chęć odwdzięczania się słodyczami za oferowane wsparcie.
- **Bariery językowe.** Uczestnicy mieli (zwłaszcza początkowo) trudności z porozumiewaniem się, co mogło prowadzić do nieporozumień i ograniczało ich zaangażowanie w działania projektowe. Aby temu zaradzić, realizatorzy angażowali wolontariuszy z Ukrainy, którzy pomagali w tłumaczeniu oraz – co równie ważne – budowaniu zaufania.
- **Niski poziom zainteresowania.** Niektóre formy wsparcia, takie jak szkolenia zawodowe, nie cieszyły się popularnością wśród uczestników.

Wśród trudności po stronie realizatorów projektów wskazano na:

- **Brak finansowania kosztów pośrednich:** Organizacje pozarządowe miały trudności w pokryciu wydatków administracyjnych, takich jak zarządzanie projektem czy prowadzenie dokumentacji.
- **Obciążenie dokumentacyjne.** Realizatorzy musieli zmagać się z dużą liczbą formalności, co wydłużało proces organizacyjny. Problem ten był szczególnie odczuwalny w pracy z uczestnikami z Ukrainy, którzy mieli niskie zaufanie do podpisywania dokumentów, co dodatkowo utrudniało ich aktywne uczestnictwo.

- **Krótki czas trwania projektu.** Ograniczony czas na realizację miał z pewnością wpływ na osiągnięcie długoterminowych efektów w obszarze pełnej integracji społecznej i zawodowej.

Gdyby te projekty trwały dłużej, tak jak czasami jest w przypadku projektów jakichś szkolnych czy właśnie usług społecznych, że te projekty trwają 2-3 lata, wtedy można by było powiedzieć o tym, że realnie się do tego przyczyniają. W przypadku tak krótkiego projektu to byłoby troszeczkę naciągane, więc integracja nie, natomiast takie właśnie przełamywanie barier jak najbardziej tak. (...) Natomiast tak na pewno dzięki tego typu, realizacji tego typu projektów i realizacji przede wszystkim takich wydarzeń, które są widoczne tak publicznie właśnie jak różnego typu festyny, na pewno dochodzi do sytuacji, że ludzie z jednej i z drugiej strony właśnie przełamują te bariery, przestają się bać, przestają mieć jakieś negatywne takie wrażenia czy emocje w stosunku do którejś nacji. [Grantobiorca]

› Ocena jakości i adekwatności wsparcia

Działania realizowane w ramach projektów w dużym stopniu odpowiadały na zgłaszane przez uczestników potrzeby, takie jak wsparcie językowe, psychologiczne, kulturowe i prawne. Kluczowym elementem sukcesu była elastyczność, która umożliwiała dopasowanie oferty do indywidualnych oczekiwań uczestników. Realizatorzy stosowali podejście oparte na diagnozie i słuchaniu beneficjentów, dzięki czemu mogli reagować na zmieniające się potrzeby. Na przykład, w sytuacjach, gdy uczestnicy wykazywali mniejsze zainteresowanie określoną formą wsparcia, skupiano się na działaniach bardziej przydatnych i pożądanym, takich jak wsparcie prawne czy wsparcie w zakresie tłumaczeń dokumentów. To podejście pozwoliło na stworzenie bardziej efektywnego wsparcia, które nie tylko spełniało określone potrzeby, ale również budowało fundamenty do dalszej integracji i adaptacji uczestników w nowym środowisku.

Elastyczność ta pozwoliła również uwzględnić różnice wynikające z lokalnego kontekstu – inne potrzeby występowały w gminach wiejskich, a inne w miastach. To podejście podążające za uczestnikami oraz budowanie relacji opartej na zaufaniu i zrozumieniu było jednym z czynników sukcesu interwencji.

To było tak, że często te osoby z Ukrainy przyjeżdżały do Polski, były w kryzysowej sytuacji, później wyjeżdżały, więc można było objąć wsparciem kolejne osoby w ramach tego grantu i w ramach tych środków, które były przyznane, ale te osoby często już miały troszkę inne potrzeby na przykład, więc aktualizacja wniosków naprawdę odbywała się do ostatnich dni realizacji grantu, żeby po prostu dobrze te środki wykorzystać, i żeby tego wsparcia tym osobom potrzebującym pomocy udzielić jak najbardziej takiego adekwatnego do potrzeb. [ROPS]

Też taki wgląd w potrzeby naszych mieszkańców tutaj. Więc oni coś nam proponowali, my staraliśmy się tutaj odpowiedzieć na te potrzeby, kontynuując na przykład te zajęcia polskiego w postaci konwersatoriów, które proponowali sami pracownicy naszej instytucji. Wsparcia psychologicznego, superwizji, takich procesów, bym powiedziała, nawet psychotraumatologicznych, czyli spotykały się potrzeby Ukraińców z tym, co my możemy dać jako placówkę, ale też przede wszystkim indywidualne osoby pracujące tutaj. [Grantobiorca]

Doświadczenia grantobiorców wskazywały na silne zaangażowanie w pomoc uchodźcom z Ukrainy już od pierwszych dni po wybuchu wojny. Było to możliwe np. dzięki bliskim, osobistym relacjom z Ukraińcami oraz codziennemu kontaktowi z nimi. Dzięki temu grantobiorcy lepiej rozpoznawali potrzeby grupy docelowej, a w konsekwencji udawało im się lepiej dopasować wsparcie odpowiadające na indywidualne potrzeby.

Właściwie chyba doświadczenia nasze są podobne, bo z racji prowadzenia własnej działalności gospodarczej, jeszcze poza fundacją, ja miałem bardzo duży kontakt z pracownikami z Ukrainy, bardzo wiele relacji, takich też osobistych. I w momencie, kiedy wybuchła wojna, to otrzymałem bardzo dużo próśb, zapytań o pomoc, o wsparcie, o to, żeby coś podpowiedzieć czy załatwić miejsce. I myśmy się angażowali właściwie od pierwszego dnia (...) I z racji tych indywidualnych kontaktów i tych relacji, my wiedzieliśmy tego, co ci ludzie też oczekują i czego potrzebują tak naprawdę, będąc tutaj już na miejscu.[Grantobiorca]

4.4.2 Stopień realizacji założonych celów

Prowadzona analiza obejmowała też stopień osiągnięcia założonego celu, w przypadku Działania 14.1 mierzonego w szczególności wskaźnikami produktu (dla Działania 14.1 nie określono wskaźników rezultatu). Zebrane w trakcie badania dane i opinie pozwoliły odnieść się do tego aspektu i udzielić odpowiedzi na pytanie badawcze:

3.37 Jaki osiągnięto poziom realizacji RPO WP w ramach celów szczegółowych, wskaźników (produktu i rezultatu) i ukierunkowania interwencji? Jakie czynniki go determinują?

Zgodnie z zapisami RPO WP 2014-2020, celem szczegółowym Działania 14.1 była zwiększona integracja osób z doświadczeniem migracji. Wśród oczekiwanych efektów wsparcia wskazano: integrację imigrantów przebywających na terenie województwa pomorskiego w związku z działaniami wojennymi w Ukrainie, wzmocnienie ich postaw społecznych, zawodowych, edukacyjnych, zdrowotnych i kulturalnych oraz wzrost zatrudnienia.

W tabeli poniżej przedstawiono stopień realizacji wskaźników produktu określonych dla Działania 14.1

Tabela 45. Postęp realizacji wskaźników produktu dla Działania 14.1

Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa RPO WP	Wartość osiągnięta	Osiągnięty % wartości docelowej
całkowita liczba osób objętych wsparciem	1 850	3 728	202%
liczba dzieci poniżej 18. roku życia	110	1 468	1335%
wartość wydatków kwalifikowalnych przeznaczonych na działania mające na celu łagodzenie kryzysu wywołanego wojną w Ukrainie (zł)	24 276 176	35 672 806	147%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014.

W porównaniu do pierwotnych założeń, objęto wsparciem większą liczbę osób, zarówno ogółem, jak i dzieci poniżej 18 r.ż. Wszystkie wskaźniki produktu dla Działania 14.1 zostały przekroczone. Poniesiono na nie większe niż pierwotnie planowano wydatki, co umożliwiła zmiana alokacji dokonana w październiku 2023 roku, zwiększająca środki przeznaczone na OP 14.

W opinii respondentów badania jakościowego, kluczowymi czynnikami sukcesu realizowanych działań były otwartość i autentyczna chęć niesienia pomocy, które przełożyły się na zaangażowanie zespołów odpowiedzialnych za wdrażanie działań. W połączeniu z doświadczeniem organizacji oraz ich znajomością lokalnych potrzeb, stworzono warunki sprzyjające skutecznej realizacji.

Te dwie kwestie, otwartość i chęć jakby, to też jest dużą naszym sukcesem. Bo jeśli nie chcemy, no to nie wiem, wniosku nie piszemy. Jeśli nie chcemy i nie napiszemy, to nie wygramy. A jeśli chcemy, napiszmy, spróbujmy. Więc to też idzie, myślę, to sprzężone taką siłą samą w sobie, że jedno z drugim współpracuje, to dopiero wtedy jest gdzieś ten sukces. [Grantobiorca]

Dodatkowo, długotrwała współpraca pomiędzy instytucjami, organizacjami i uczestnikami wsparcia prowadziła do budowania bliskich relacji, opartych na wzajemnym zaufaniu i życzliwym sobie. Relacje te, szczególnie istotne w działaniach organizacji pozarządowych, stały się jednym z motorów sukcesu, wzmacniając zaangażowanie wszystkich stron i podnosząc efektywność projektów.

Oni wzajemnie dla siebie zaczęli być ważni i te instytucje, podmioty i organizacje, które realizowały wsparcie i ci uczestnicy, którzy w tym wsparciu uczestniczyli, bo po prostu byli ze sobą już tyle miesięcy, że najzwyczajniej w świecie byli życzliwi sobie. Ja myślę, że to też jest taki element sukcesu. To takie nastawienie na budowanie relacji. No jednak w organizacjach pozarządowych te relacje są bardzo ważne, są często motorem działania. [ROPS]

4.4.3 Zachowanie zasad horyzontalnych

Projekty realizowane w ramach OP 14 poddano również analizie pod kątem zgodności z politykami horyzontalnymi UE. Zebrane informacje oraz opinie respondentów badania pozwoliły sformułować odpowiedź na pytanie badawcze:

3.38 Czy działania realizowane w projektach RPO WP przyczyniły się do zachowania zasad horyzontalnych, czyli zrównoważonego rozwoju, równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami i w jakim stopniu?

Dokumenty programowe RPO WP 2014-2020 uwzględniały zasady horyzontalne, tj. zrównoważony rozwój, równość szans i niedyskryminację oraz równouprawnienie płci. Informacje o konieczności ich stosowania zawarte były w dokumentacji danego naboru, gdzie znaleźć można było odniesienie do innych dokumentów regulujących tę kwestię oraz na stronach internetowych instytucji zaangażowanych we wdrażanie RPO WP. W przekazywanych informacjach zawarte były wyjaśnienia dotyczące m.in. pojęcia dostępności cyfrowej i architektonicznej, zasady uniwersalnego projektowania oraz sposób oceny zasady równości szans kobiet i mężczyzn za pomocą tzw. standardu minimum.

W badaniu jakościowym, przedstawiciele IZ RPO WP podkreślali, że w perspektywie finansowej 2014-2020 wymagania odnoszące się do zasad horyzontalnych były określone na poziomie podstawowym. W praktyce, z wyjątkiem kwestii związanych z zapewnieniem równouprawnienia płci oraz dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, nie opracowano precyzyjnych wymagań wobec projektodawców, jak i narzędzi, które pozwoliłyby na weryfikację zgodności podejmowanych działań z zasadami horyzontalnymi.

Rozmówcom wywiadów indywidualnych trudno było ocenić, w jakim stopniu realizowane w trybie nadzwyczajnym, krótkie projekty przyczyniły się do rozwijania zasad horyzontalnych. Wskazywali, że składane wnioski zawierają deklaracje w tym zakresie, natomiast praktyczne wdrażanie zasad dotyczących zrównoważonego rozwoju, równości szans i niedyskryminacji oraz równouprawnienia płci jest dłuższym procesem. Można jednak stwierdzić, że działania realizowane w ramach projektów OP 14 je wspierają. Projekty te zapewniały zróżnicowane wsparcie, dostosowane do indywidualnych potrzeb, w tym rehabilitację czy zajęcia specjalistyczne, promując inkluzję i równość szans. Dodatkowo, inicjatywy te sprzyjały integracji kulturowej i przełamaniu barier społecznych, co wzmocniło więzi między uczestnikami i lokalnymi społecznościami. Współpraca między organizacjami pozarządowymi a instytucjami publicznymi sprzyjała realizacji tych zasad, przyczyniając się do zachowania zasad zrównoważonego rozwoju.

W badaniu ankietowym, uczestnicy projektów w ramach Działania 14.1 w zdecydowanej większości potwierdzili, że czuli się sprawiedliwie traktowani przez realizatora projektu (ze względu na wiek, płeć, niepełnosprawność czy narodowość). Odpowiedzi twierdzącej udzieliło 94% objętych badaniem uczestników projektów.

Przedstawiciele ROPS zwracali uwagę, że w kontekście realizacji zasad horyzontalnych zwłaszcza organizacje pozarządowe wykazały dużą świadomość i zaangażowanie. Przykładowo, aktywnie promowały lokalne tradycje, wykorzystanie lokalnych produktów itp. Tego typu działania, wcześniej nie brane pod uwagę, stanowiły pozytywny aspekt projektów, pokazując, jak zasady horyzontalne mogą być wdrażane w praktyce, wzbogacając projekt o dodatkowe wartości ekologiczne i społeczne.

4.4.4 Podsumowanie i wnioski cząstkowe

Wśród trudności po stronie uczestników projektów wskazano przede wszystkim na: różnice kulturowe, barierę językową oraz – w niektórych przypadkach – niski poziom zainteresowania oferowanymi działaniami. Ważne jest aby **oferta wsparcia była dopasowana do potrzeb uczestników**, z wyraźnym przedstawieniem korzyści mniej popularnych form, takich jak np. szkolenia zawodowe. Wartościowe byłoby również organizowanie wydarzeń publicznych, które przełamują bariery kulturowe i językowe, oraz systematyczna ewaluacja działań i promocja osiągniętych sukcesów w celu zwiększenia zaangażowania społeczności i zapewnienia trwałości efektów projektów. Organizatorzy działań skarżyli się natomiast na krótki czas realizacji projektu. Wydłużenie okresu realizacji projektów umożliwiłoby bardziej kompleksowe podejście do integracji społeczno-zawodowej osób z doświadczeniem migracji, co przyczyniłoby się do trwałych efektów społecznych.

Wśród powtarzających się trudności, o których wspominali organizatorzy działań, często wskazywano na obciążenie biurokratyczne. **Zmniejszenie liczby wymaganych dokumentów oraz dostosowanie ich do poziomu zrozumienia uczestników**, w tym zapewnienie prostszego języka i tłumaczeń, mogłoby zwiększyć efektywność realizacji projektów i poprawić zaufanie uczestników do instytucji publicznych. Ograniczenie biurokracji wpłynęłoby na lepszą dostępność wsparcia, co zmniejszyłoby również ryzyko rezygnacji z udziału w projekcie.

Uwzględnienie wsparcia instytucjonalnego w projektach grantowych jest istotnym krokiem w podnoszeniu efektywności mniejszych podmiotów, zwłaszcza organizacji pozarządowych. Takie wsparcie, obejmujące m.in. szkolenia, naukę języków czy spotkania strategiczne, mogłoby znacząco wzmocnić ich potencjał oraz zdolności operacyjne. W rezultacie organizacje te mogłyby skuteczniej

5 WNIOSKI I REKOMENDACJE WDROŻENIOWE DLA PERSPEKTYWY FINANSOWEJ 2021-2027

3.39 Biorąc pod uwagę efekty wdrażania RPO WP, na które rodzaje interwencji w ramach zatwierdzonego programu FEP, w obszarze włączenia społecznego - należy położyć szczególny nacisk i dlaczego? Jakie projekty realizowane w ramach RPO WP charakteryzowały się wysoką skutecznością i efektywnością, a doświadczenia z ich przeprowadzenia warto wykorzystać przy wdrażaniu FEP?

W świetle dostępnych danych na temat sytuacji społeczno-gospodarczej regionu, w tym w szczególności danych dotyczących aktywności ekonomicznej ludności, za trafne instrumenty oddziaływania na aktywność zawodową mieszkańców uznać można przede wszystkim zwiększenie podaży/ułatwienie dostępu do usług społecznych ułatwiających im godzenie ról zawodowych z rodzinnymi (np. usług opiekuńczych, które uwalniają pulę czasu wolnego dla opiekunów rodzinnych osób z niepełnosprawnościami, czy też usług opieki nad dziećmi do lat 3 i usług wychowania przedszkolnego, które ułatwiają wejście/powrót na rynek pracy rodziców małych dzieci, w tym w szczególności kobiet itd.), usług o charakterze profilaktycznym, zmniejszających skalę problemu niepełnosprawności/długotrwałej choroby w przyszłości (np. programy profilaktyki zdrowotnej), usług w zakresie ochrony zdrowia (w tym zdrowia psychicznego) np. usług rehabilitacyjnych.

Wnioski płynące z analizy wsparcia w ramach projektów RPO WP jednoznacznie wskazują, że większy nacisk należy kłaść na rozwój usług społecznych, a nie na aktywizację społeczno-zawodową. Uzasadnieniem tej tezy są zarówno wyzwania demograficzne, jak i obecna sytuacja na rynku pracy, a także proces deinstytucjonalizacji, który staje się kluczowy w kontekście transformacji systemu wsparcia społecznego.

W Polsce, podobnie jak w innych krajach europejskich, obserwujemy starzenie się społeczeństwa, co generuje rosnącą potrzebę rozwoju usług społecznych, szczególnie w zakresie wsparcia osób starszych, osób z niepełnosprawnościami czy dzieci zagrożonych wykluczeniem społecznym. Starzejące się społeczeństwo wymaga szczególnej troski, zwłaszcza w kontekście opieki zdrowotnej, rehabilitacji czy codziennego funkcjonowania. W ramach procesu deinstytucjonalizacji, wsparcie powinno być skierowane na usługi świadczone w lokalnych społecznościach, zamiast opierać się na instytucjach zamkniętych. W związku z tym, usługi społeczne, takie jak placówki opieki dziennej, domy pomocy społecznej czy usługi asystenckie, odgrywają kluczową rolę, ponieważ pozwalają na integrację osób w lokalnych środowiskach, a nie w zamkniętych instytucjach. Deinstytucjonalizacja, polegająca na przenoszeniu wsparcia z dużych instytucji do mniejszych, bardziej zindywidualizowanych form wsparcia, jest odpowiedzią na potrzebę przekształcenia systemu pomocy społecznej w kierunku większej inkluzywności i odpowiedzialności za lokalne społeczności. Z drugiej strony, obecna sytuacja na rynku pracy w Polsce, charakteryzująca się bardzo niskim poziomem bezrobocia, sprawia, że aktywizacja zawodowa staje się – przynajmniej w chwili obecnej – mniej pilnym wyzwaniem.

Choć część osób, szczególnie z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, może mieć trudności w dostosowaniu się do rynku pracy, to rozwój i dostępność usług społecznych, które wspierają ich w codziennym funkcjonowaniu i integracji społecznej, stanowi podstawę do późniejszej aktywizacji zawodowej. Wysokiej jakości usługi społeczne, oparte na lokalnym wsparciu, pomagają w reintegracji osób do życia społecznego, co stwarza naturalne warunki do ich późniejszego włączenia w rynek pracy.

Analiza projektów realizowanych w ramach RPO WP potwierdza skuteczność wsparcia w zakresie usług społecznych. Szczególną skutecznością charakteryzowały się projekty, które oferowały szerokie spektrum usług oraz umożliwiały elastyczne dostosowywanie usług do potrzeb uczestników. W przypadku osób w szczególnie trudnej sytuacji, dużą skuteczność wykazywały się projekty oferujące kompleksowe wsparcie i umożliwiające indywidualne podejście w projektowaniu ścieżki reintegracji. Jednym z istotnych czynników sukcesu przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego było doświadczenie, które umożliwiało realizatorom projektów lepsze zdiagnozowanie potrzeb odbiorców wsparcia i prowadzenie bardziej dopasowanych działań. W tym kontekście sprawdzały się projekty realizowane w partnerstwie, gdzie przynajmniej jeden z partnerów miał doświadczenie w realizacji działań na rzecz grupy docelowej, z której rekrutowani byli uczestnicy projektu. Istotna była też znajomość lokalnych uwarunkowań, która wynikała z zakorzenienia realizatorów projektu w danym środowisku.

Na kompleksowość udzielanego wsparcia, ale też trwałość rezultatów projektu, wpływał sposób realizacji polegający na zintegrowaniu projektów infrastrukturalnych z projektami oferującymi usługi społeczne.

Podsumowując, w kontekście obecnych trendów demograficznych, sytuacji na rynku pracy i procesu deinstytucjonalizacji, kluczowe staje się skoncentrowanie na rozwoju usług społecznych, które nie tylko zapewniają wsparcie dla osób w trudnej sytuacji życiowej, ale także wspierają procesy reintegracji społecznej i zawodowej. Deinstytucjonalizacja jest tu kluczowym elementem, ponieważ przenosi wsparcie do lokalnych społeczności, umożliwiając osobom zagrożonym wykluczeniem lepszą integrację z otoczeniem, a tym samym skuteczniejsze włączenie do aktywności społecznej i zawodowej.

Ponadto, biorąc pod uwagę doświadczenia z wdrażania RPO WP, szczególny nacisk należałoby położyć również na takie rodzaje interwencji, które w przyszłości pozwolą sprawnie działać w sytuacjach kryzysowych. Pandemia COVID-19 oraz wojna w Ukrainie i jej skutki dla spójności społecznej Polski pokazały, że niezbędne jest wypracowanie strategii reagowania w sytuacji kryzysowej, co pozwoli na szybkie diagnozowanie potrzeb i bieżące dostosowywanie działań do zmieniającej się sytuacji. W przypadku projektów z zakresu integracji imigrantów niezbędne wydaje się przygotowanie strategii działań na rzecz włączania większych liczebnie i zróżnicowanych grup, również z doświadczeniem uchodźczym. W obliczu sytuacji kryzysowej niezbędne wydaje się prowadzenie działań na rzecz integracji imigrantów na podstawie uproszczonej procedury, przy możliwie ograniczonej stronie formalnej.

Innym rodzajem potrzebnych interwencji są działania na rzecz podtrzymywania efektów poza okresem realizacji projektu. Warto rozważyć konkursy, które pozwolą na kontynuowanie wcześniejszych projektów oraz ich przenoszenie na poziom systemowy. Ma to istotne znaczenie również w kontekście pracy na rzecz integracji imigrantów, która wymaga często czasu dłuższego niż obejmującego jednorazowe działanie projektowe. Polega ona na nawiązaniu kontaktu oraz budowaniu zaufania beneficjentów w stosunku do organizacji/instytucji prowadzącej, co również jest niezwykle czasochłonne. Zasoby wypracowane w toku jednego projektu warto wykorzystać w kolejnym, mającym charakter

kontynuacji, która może uwzględniać dodatkowe uwarunkowania i nowe zdiagnozowane w toku realizacji działań potrzeby uczestników. Ciekawym i wartościowym rozwiązaniem byłyby również działania mające na celu promowanie dobrych praktyk. Analiza efektów pokazała, że wartościowe są projekty realizowane przez organizacje pozarządowe o zasięgu lokalnym, które są w bezpośrednim kontakcie z beneficjentami, znają jego potrzeby i mogą na nie odpowiedzieć.

W przypadku integracji imigrantów warto też pamiętać, że u podstaw procesu integracji społecznej leży znajomość języka kraju docelowego migracji, przy czym nie chodzi tutaj tylko o język ogólny, ale również o język specjalistyczny, niezbędny m.in. do funkcjonowania na rynku pracy. Kursy języka polskiego jako obcego, w tym języka specjalistycznego, powinny być na stałe wpisane do działań na rzecz spójności społecznej. W przypadku kursów językowych ogólnym wyznacznikiem ich przydatności na rynku pracy jest możliwość uzyskania certyfikatów zgodnych z Europejskim Opisem Umiejętności Językowych. Inny istotny aspekt to dwustronność procesu integracji, która wymusza projektowanie działań kierowanych nie tylko do samych imigrantów, ale również do przedstawicieli społeczności przyjmującej, która również odpowiada za efekty procesu integracji. Tego typu działania stają się ostatnio coraz bardziej istotne w obliczu pogarszających się postaw Polaków względem uchodźców z Ukrainy.

Wnioski i doświadczenia z realizacji projektów w ramach RPO WP zostały uwzględnione w sformułowanych rekomendacjach wdrożeniowych dla perspektywy 2021-2027. Zostały zamieszczone w tabeli wniosków i rekomendacji.

3.40 Jakie działania wspomagające należy wdrożyć, aby zwiększyć efekty interwencji określonej w FEP w obszarze włączenia społecznego?

Niezbędne są działania utrwalające, czyli ciągłość wsparcia dla osób usamodzielniających się w ramach zatrudnienia na rynku pracy lub w PES. Mentoring życiowy, profesjonalne towarzyszenie osobom odzyskującym samodzielność to działania, które powinny uzupełniać projekty dotyczące aktywności społeczno-zawodowej. Osoby, które podjęły zatrudnienie w skutek uczestnictwa w projekcie są szczególnie narażone na utratę pracy. Należy pamiętać, że aktywność zawodowa powstała przy wsparciu, i nie jest jedyną dysfunkcją osoby biorącej udział w projekcie. Trwałość rezultatów można zapewnić przez długofalowe działania wspomagające samodzielność życiową, w tym terapię.

Niezbędne wydaje się podjęcie szeregu działań, które pozwolą na zwiększenie efektów interwencji w ramach FEP w obszarze włączenia społecznego. W pierwszej kolejności, zwłaszcza w przypadku projektów z zakresu wsparcia integracji imigrantów, należy wskazać potrzebę uproszczenia procedur formalnych, obniżenia poziomu biurokratyzacji. Jest to szczególnie ważne zwłaszcza w przypadku działań odpowiadających na sytuacje kryzysowe, ale dotyczy też innych obszarów.

W przypadku imigrantów i uchodźców uproszczenie procedur powinno dotyczyć również tych z zakresu udziału w projekcie i obejmować również wsparcie tłumacza, wykorzystanie prostego języka urzędowego i tłumaczenia dokumentów na wybrane języki obce. Poza uproszczeniem od strony formalnej istotne może być oferowanie wsparcia w realizacji projektu od strony formalnej. Do zwiększenia efektów mogłoby się przyczynić również podniesienie elastyczności w zakresie realizacji projektów, co pozwoliłoby na bieżące modyfikowanie działań w odpowiedzi na zmieniające się uwarunkowania i potrzeby beneficjentów.

Analiza efektów pokazuje, że interwencje nie zawsze trafiają do osób najbardziej potrzebujących, ale do tych, które pozwolą na bezproblemowe wykazanie realizacji założonych wskaźników rezultatów. Być może pomocne byłoby, w odpowiedzi na ten problem, uzupełnienie formy raportowania rezulta-

tów o bardziej „miękką”, narracyjną, wykraczającą poza formalny zapis liczbowy.

W przypadku projektów z zakresu wsparcia integracji imigrantów niezwykle istotne wydaje się odpowiednie planowanie działań, które uwzględnia również proces diagnozy potrzeb, przy zachowaniu wspomnianej elastyczności i przyzwoleniu na modyfikacje w trakcie realizacji.

Analiza efektów wdrażania RPO WP pokazała znaczenie partnerstw lokalnych, które zakładają współpracę podmiotów różnego typu. Dzięki udziałowi organizacji trzeciego sektora projektowane w tej formie działania mają szansę lepiej odpowiadać na znane często pełniej, zwłaszcza w przypadku organizacji wspierających migrantów, potrzeby beneficjentów. Partnerstwa lokalne pozwalają również na realizację projektów o charakterze wielowymiarowym, uwzględniających jednocześnie kilka obszarów integracji społecznej. Niezbędna wydaje się również współpraca o charakterze międzysektorowym.

3.41 Jakie czynniki będą determinowały wsparcie w obszarze włączenia społecznego w perspektywie finansowej 2021-2027? Jakie działania w związku z tym należy uwzględnić w systemie wdrażania FEP (poziom dokumentów wdrożeniowych)?

Wsparcie w obszarze włączenia społecznego w perspektywie finansowej 2021-2027 ma kilka znaczących uwarunkowań, które powinny przełożyć się na poziom wdrożeniowy. Do takich czynników możemy zaliczyć postępujące starzenie się społeczeństwa, w tym zamieszkujących na terenie województwa migrantów, brak stabilnej sytuacji światowej, co wymaga przygotowania na różnego rodzaju sytuacje kryzysowe, w tym kolejny kryzys o charakterze migracyjnym.

Kolejnym wyzwaniem wydaje się sytuacja krzyżujących różnych przyczyn wykluczenia społecznego, które będzie dotyczyło migrantów (ale również innych grup społecznych), jak chociażby powiązanie trudności związanych z doświadczeniem migracyjnym z niepełnosprawnością czy też ograniczeniami wynikającymi z podeszłego wieku bądź samotnego rodzicielstwa.

Na wskazaną perspektywę finansową zdecydowanie duży wpływ wywiera wojna w Ukrainie i jej przełożenie na spójność społeczną Polski. Napływ osób z Ukrainy zmienia strukturę społeczną kraju i wymaga szeregu długofalowych działań na rzecz integracji, zarówno skierowanych do migrantów, jak również do przedstawicieli społeczności przyjmującej. Należy też mieć na uwadze napływ migrantów z innych części świata, np. Ameryki Łacińskiej.

Istotnym czynnikiem determinującym wsparcie w obszarze włączenia społecznego będą mieć zmiany regulacji prawnych, zarówno szczebla unijnego jak i krajowego. Dotyczy to zarówno aktów prawnych związanych bezpośrednio z włączeniem społecznym, jak zmiany w Ustawie o ekonomii społecznej, jak i zmian o szerszym charakterze i oddziaływaniu, jak włączanie celów klimatycznych do obszarów interwencji polityki spójności UE. Na potrzeby i sposób realizacji interwencji w obszarze włączenia społecznego będą również wpływać zmiany otoczenia instytucjonalnego, jak np. tworzenie przez JST centrów usług społecznych.

Na poziomie działań wdrożeniowych wskazane wyżej wyzwania każą się zastanowić nad potrzebą przygotowania ramowych scenariuszy działania w sytuacjach kryzysowych, wymagających szybkiej interwencji i uproszczonych procedur formalnych. Jednocześnie niezbędne wydaje się również wdrożenie większej elastyczności w ramach procedur realizacji oraz wypracowanie takiej formy raportowania, aby projekty były zorientowane bardziej na trwałość efektów i ich przełożenie na poziom systemowy niż na doraźną realizację wskaźników rezultatów.

5.1 TABELA WNIOSKÓW I REKOMENDACJI

W tabeli przedstawiono wnioski i rekomendacje dla perspektywy 2021-2027 wynikające z przeprowadzonego badania RPO WP 2014-2020 w obszarze włączenia społecznego. Część rekomendacji oraz proponowanych sposobów ich wdrożenia jest, na chwilę sporządzenia niniejszego raportu, w całości lub częściowo realizowana w ramach FEP 2021-2027.

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Propozycja sposobu wdrożenia rekomendacji	Adresat wniosku i rekomendacji	Kwartał wdrożenia	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
1	Zdaniem beneficjentów wskaźniki dotyczące podejmowania zatrudnienia są nieadekwatne do potrzeb i możliwości uczestników. Osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, stanowiące grupę docelową działań często potrzebują indywidualnego, kompleksowego wsparcia oraz działań mających na celu zbudowanie w nich motywacji i chęci do zmiany swojej sytuacji. W wielu przypadkach oczekiwanie, że uczestnik, w określonych przez projekt ramach czasowych, podejmie zatrudnienie jest nierealne. Potwierdzają to trudności z realizacją wskaźnika liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek).	Należy rekomendować dostosowywanie wskaźników do specyfiki grup docelowych, szczególnie osób z niepełnosprawnościami, biernych zawodowo czy w długotrwałym kryzysie.	· zróżnicowanie wartości docelowej wskaźników dla różnych podgrup w kategorii osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym · zastosowanie innych wskaźników, lepiej opisujących postęp uczestnika na ścieżce reintegracji, uwzględniających etapowość procesu reintegracji oraz trudności związane z podejmowaniem zatrudnienia	IZ FEP 2027+ MFiPR	I kwartał 2027 (dla perspektywy finansowej 2027+)	programowa - operacyjna	włączenie społeczne

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Propozycja sposobu wdrożenia rekomendacji	Adresat wniosku i rekomendacji	Kwartał wdrożenia	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
2	Wskaźniki dotyczące uzyskiwania kwalifikacji / podnoszenia kompetencji przez uczestników były trudne do zrealizowania. Osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, stanowiące grupę docelową działań często nie były w stanie przejść ścieżki wsparcia kończącej się możliwym do udokumentowania nabyciem kompetencji lub uzyskaniem kwalifikacji. Potwierdzają to trudności z realizacją wskaźnika: liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu. Przyczyną może być zbyt złożony proces nabywania i potwierdzania nabycia kompetencji w ramach projektu lub zbyt wysoki, niedostosowany do możliwości uczestników, poziom oferowanych w ramach projektu kompetencji. Wynikać to może z braku wiedzy beneficjentów, na temat tego, że istnieją kompetencje, które mogłyby być rozwijane i potwierdzane w ramach projektów. Ponadto beneficjenci nie mają świadomości, że istnieją również możliwości przygotowania opisu kwalifikacji dostosowanych do możliwości specyficznej grupy osób (np. osób z niepełnosprawnością intelektualną, osób o niskich kwalifikacjach), włączenia ich do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji, a następnie potwierdzania w ramach projektu.	Należy rozwijać i upowszechniać rozwiązania ułatwiające nabywanie kompetencji i uzyskiwanie kwalifikacji przez osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym.	· prowadzenie działań mających na celu budowanie świadomości beneficjentów w zakresie rozwiązań związanych z rozwijaniem i nabywaniem kompetencji oraz uzyskiwaniem kwalifikacji przez osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, np. poprzez uwzględnianie treści podczas spotkań informacyjnych dla Wnioskodawców, w dokumentach typu „Standardy realizacji wsparcia...” itp. · inicjowanie działań mających na celu opisanie i zgłoszenie do ZSK kwalifikacji istotnych z punktu widzenia regionu, skierowanych do różnych grup docelowych korzystających ze wsparcia w ramach FEP 2021-2027	IZ FEP 2021-2027 IZ FEP 2027+ MFIPR	II kwartał 2025 (dla perspektywy finansowej 2021- 2027) I kwartał 2027 (dla perspektywy finansowej 2027+)	programowa - operacyjna	włączenie społeczne

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Propozycja sposobu wdrożenia rekomendacji	Adresat wniosku i rekomendacji	Kwartał wdrożenia	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
3	Beneficjenci zwracają uwagę na trudność w utrzymaniu trwałości rezultatów projektu, np. utrzymania miejsc świadczenia usług społecznych i postulują zapewnienie systemowego wsparcia dla beneficjentów w utrzymaniu utworzonych w projektach miejsc świadczenia usług, miejsc pracy oraz podmiotów ekonomii społecznej. Niemniej jednak celem funduszy UE nie powinno być zapewnienie stałego finansowania działań, a przyczynienie się do rozwoju i wzmocnienie potencjału, m.in. instytucjonalnego, organizacyjnego, kadrowego, w danym obszarze.	Należy podejmować działania na rzecz zmiany sposobu postrzegania interwencji z funduszy UE przez beneficjentów. Należy uświadamiać beneficjentom, z czego wynika i co oznacza konieczność zachowania trwałości efektów projektu. Należy wspierać beneficjentów w opracowywaniu strategii i planowaniu działań w szerszej perspektywie, co przyczyni się do zapewnienia trwałości rezultatów projektu.	uwzględnienie podczas spotkań informacyjnych dla Wnioskodawców treści związanych z planowaniem funkcjonowania miejsc świadczenia usług społecznych po zakończeniu realizacji projektu położyć większy nacisk na ocenę opisu utrzymania trwałości rezultatów projektu we wniosku o dofinansowanie zachęcanie beneficjentów/wnioskodawców do wprowadzanie (tam, gdzie nie stanowi to bariery w dostępie do usług) częściowej odpłatności za usługi świadczone w ramach projektu, co, dzięki przyzwyczajeniu uczestników do odpłatności, umożliwi stosowanie opłat po zakończeniu projektu i ułatwi utrzymanie trwałości miejsca świadczenia usług	IZ FEP 2021-2027 IZ FEP 2027+	II kwartał 2025 (dla perspektywy finansowej 2021- 2027) I kwartał 2027 (dla perspektywy finansowej 2027+)	programowa - operacyjna	włączenie społeczne

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Propozycja sposobu wdrożenia rekomendacji	Adresat wniosku i rekomendacji	Kwartał wdrożenia	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
4	W systemie oceny i wyboru projektów w ramach RPO WP 2014-2020 uwzględniono zasady horyzontalne, czyli zrównoważonego rozwoju, równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. W praktyce brakowało jednak narzędzi, które pozwoliłyby stworzyć precyzyjne wymagania w zakresie zasad, jak i narzędzi, które pozwoliłyby na ich weryfikację (z wyjątkiem wskaźników dotyczących włączenia kobiet czy osób z niepełnosprawnościami). Samo wymuszenie przestrzegania zasad horyzontalnych, zdaniem niektórych, nie zawsze przekładało się na głębsze zrozumienie ich wartości czy trwałe zmiany w podejściu realizatorów projektów.	Należy uzupełnić ogólną promocję stosowania zasad horyzontalnych o działania dostarczające wnioskodawcom i beneficjentom bardziej specjalistycznych wskázówek związanych ze stosowaniem w praktyce zasad horyzontalnych oraz dobrych praktyk w tym zakresie.	· prowadzenie działań szkoleniowych, uświadamiających znaczenie stosowania zasad horyzontalnych dla zrównoważonego rozwoju · opracowanie informatora/podręcznika zawierającego przykłady praktycznych rozwiązań związanych ze stosowaniem zasad horyzontalnych, dostosowanych do konkretnych potrzeb i kontekstu poszczególnych typów projektu	IZ FEP 2021-2027 IZ FEP 2027+	II kwartał 2025 I kwartał 2027 (dla perspektywy finansowej 2027+)	programowa - operacyjna	włączenie społeczne

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Propozycja sposobu wdrożenia rekomendacji	Adresat wniosku i rekomendacji	Kwartał wdrożenia	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
5	Dążenie do możliwie szybkiej reintegracji osób pozostających w długotrwałym kryzysie jest słuszne. Należy natomiast mieć na uwadze, że reintegracja takich osób jest złożonym, wieloetapowym i długotrwałym procesem.	Zaleca się dostosowanie działań z zakresu aktywnej integracji do specyficznych potrzeb osób w szczególnie trudnej sytuacji, wynikającej np. z długiego okresu bierności zawodowej, które wymagają bardziej wyszukanych i specjalistycznych metod wsparcia. Należy pozwolić na większą elastyczność w oferowaniu działań, dostosowanych do indywidualnych potrzeb uczestników	· stosowanie preferencji dla projektów stawiających na kompleksowe, długotrwałe wsparcie · wymaganie od beneficjentów realizacji wsparcia na podstawie indywidualnej diagnozy i indywidualnego planu wsparcia dla danego uczestnika · wprowadzenie mechanizmów umożliwiających beneficjentom dostosowywanie form wsparcia dla uczestnika do indywidualnej diagnozy jego potrzeb i możliwości	IZ FEP 2021-2027 IZ FEP 2027+	I kwartał 2026 (dla perspektywy finansowej 2021- 2027) I kwartał 2027 (dla perspektywy finansowej 2027+)	programowa - operacyjna	włączenie społeczne

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Propozycja sposobu wdrożenia rekomendacji	Adresat wniosku i rekomendacji	Kwartał wdrożenia	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
6	Osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym stanowią zróżnicowaną grupę. Wśród nich są osoby w głębokim kryzysie, np. z niepełnosprawnościami sprzężonymi, w złym stanie zdrowia, w kryzysie bezdomności. Objęcie wsparciem tych grup jest trudniejsze, wymaga większego nakładu środków. Respondenci wskazywali, że beneficjenci byli mniej skłonni realizować projekty skierowane do tych grup. Mimo stosowanych preferencji projektowych, można było zauważyć tendencję do kierowania wsparcia do grup mniej wykluczonych, w przypadku których proces reintegracji był łatwiejszy i miał większą szansę na zakończenie się powodzeniem.	Należy położyć większy nacisk na objęcie wsparciem osób, które w największym stopniu potrzebują wsparcia.	· precyzyjne opisanie i większe zróżnicowanie kategorii osób zagrożonych i dotkniętych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym i wyodrębnienie wśród nich grup, którym wsparcie jest najbardziej potrzebne · stosowanie preferencji projektowych dla przedsięwzięć kierujących wsparcie do grup w najtrudniejszej sytuacji · organizowanie naborów wniosków dedykowanych wspieraniu wybranych grup osób zagrożonych i dotkniętych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym · zobowiązanie beneficjentów do stosowania przy rekrutacji uczestników preferencji dających pierwszeństwo udziału w projekcie osobom należącym do grup najtrudniejszych	IZ FEP 2021-2027 IZ FEP 2027+	III kwartał 2025 (dla perspektywy finansowej 2021- 2027) I kwartał 2027 (dla perspektywy finansowej 2027+)	programowa - operacyjna	włączenie społeczne

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Propozycja sposobu wdrożenia rekomendacji	Adresat wniosku i rekomendacji	Kwartał wdrożenia	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
7	W projektach z obszaru włączenia społecznego kluczową jest ich adekwatność do potrzeb uczestników oraz lokalnych i regionalnych uwarunkowań społeczno-gospodarczych. Z uwagi na zmieniające się uwarunkowania społeczno-gospodarcze, kluczowym elementem sukcesu projektów okazywała się dobra diagnoza oraz elastyczność w realizacji działań. Szczególnie istotne było to w projektach o długim okresie realizacji, bardziej narażonych na zmiany zachodzące w otoczeniu czy wystąpienie sytuacji kryzysowych, takich jak pandemia COVID-19. Elastyczność w realizacji działań ma szczególne znaczenie w projektach oferujących usługi społeczne i zdrowotne, kierowanych do osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, gdzie kluczowe jest zapewnienie ciągłości świadczenia wsparcia.	Należy wzmacniać elastyczne mechanizmy finansowania i zarządzania projektami w obszarze włączenia społecznego, aby umożliwić ich szybkie dostosowanie do zmieniających warunków. Należy zadbać o lepszą jakość projektów w zakresie diagnozy potrzeb, analizy ryzyka i planowania działań.	· podtrzymywanie i wzmacnianie mechanizmów umożliwiających szybkie wprowadzanie zmian w projektach, w tym m.in. wzmacnianie elastycznego podejścia i proaktywnej postawy opiekunów projektów, np. poprzez odpowiednie procedury, wytyczne, szkolenia · zadbanie o to, aby beneficjenci mieli świadomość możliwości modyfikacji założeń projektu, znali zasady wprowadzania zmian w projektach, wnioskowania i przygotowywania argumentacji, np. poprzez szkolenia i konsultacje · uwzględnienie w dokumentach programowych szerokiego katalogu usług społecznych i zdrowotnych oraz możliwości elastycznego dobierania form ich świadczenia, z uwzględnieniem celu projektu i potrzeb grupy docelowej (np. świadczenie usług online, doraźne wsparcie w miejscu zamieszkania) · wsparcie beneficjentów w opracowywaniu analizy ryzyka oraz alternatywnych planów działania na wypadek zmiany warunków realizacji projektu lub wystąpienia sytuacji kryzysowej (np. poprzez szkolenia, promocję dobrych praktyk, działania świadomościowe)	IZ FEP 2021-2027	II kwartał 2025	programowa - operacyjna	włączenie społeczne

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Propozycja sposobu wdrożenia rekomendacji	Adresat wniosku i rekomendacji	Kwartał wdrożenia	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
8	Wysoką jakość wsparcia zapewniały działania kompleksowe, wzajemnie uzupełniające się. Działania takie realizowane były w projektach zintegrowanych (łączących projekt infrastrukturalny z projektem w obszarze usług społecznych) oraz projektach realizowanych w ramach mechanizmu ZIT (gdzie komplementarność zapewniała Strategia ZIT). Komplementarność zapewniana była również w innych projektach, w których wynikała z formalnych i nieformalnych powiązań między beneficjentami/podmiotami (np. wspólna realizacja projektów, przekazywanie informacji itd). O komplementarność wsparcia zadbano już na etapie projektowania interwencji. Ponadto dużą rolę w zapewnianiu komplementarności wsparcia odgrywały działania sieciujące beneficjentów i podmioty działające na danym terenie. Zapewnieniu komplementarności sprzyjały też partnerstwa, zarówno formalne jak i nieformalne, jak również doświadczenie podmiotów w realizacji działań na danym terenie i w danym środowisku. Wśród trudności związanych z realizacją działań komplementarnych wskazywane były: · w przypadku projektów zintegrowanych problemy związane z koordynacją działań, np. wynikające z zaangażowania dwóch departamentów UMWP · wspólne wskaźniki w różnych Działaniach.	Należy tworzyć warunki ułatwiające współdziałanie beneficjentów i realizowanie komplementarnych działań.	· dalsze realizowanie działań w formule projektów zintegrowanych łączących projekt infrastrukturalny z projektem w obszarze usług społecznych, z jednoczesnym zapewnieniem koordynacji działań departamentów UMWP · prowadzenie działań sieciujących dla wnioskodawców i beneficjentów (np. organizacja spotkań, szkoleń, warsztatów, wizyt studyjnych oraz konsultacji na różnych etapach projektowania i wdrażania interwencji) · utrzymanie preferencji dla projektów partnerskich, projektów realizowanych przez podmioty posiadające doświadczenie w realizacji działań zgodnych z obecnym projektem pod kątem grupy docelowej, zadań merytorycznych, obszaru realizacji · tworzenie i promowanie rozwiązań dla beneficjentów, wspierających komplementarność działań, np. opracowanie i udostępnienie bazy danych z wyszukiwarką, która umożliwiłaby wyszukiwanie informacji na temat realizowanych projektów, ich grup docelowych, form wsparcia, terminów rekrutacji	IZ FEP 2021-2027	II kwartał 2025	programowa - operacyjna	włączenie społeczne

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Propozycja sposobu wdrożenia rekomendacji	Adresat wniosku i rekomendacji	Kwartał wdrożenia	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
9	Istotnym czynnikiem wpływającym na jakość udzielanego wsparcia jest doświadczenie podmiotów świadczących usługi społeczne. W szczególności istotne było doświadczenie w realizacji podobnych usług, doświadczenie w pracy z grupą docelową oraz na terenie, na którym realizowany był projekt. Dzięki znajomości lokalnych uwarunkowań i potrzeb grupy docelowej, podmioty te mogły w lepszym stopniu odpowiadać na te potrzeby.	Należy preferować projekty w obszarze włączenia społecznego, w realizację których zaangażowane są podmioty posiadające doświadczenie w działaniu na danym terenie lub w realizacji wsparcia skierowanego do danej grupy docelowej.	· utrzymanie preferencji projektowych dla przedsięwzięć realizowanych przez podmioty posiadające doświadczenie w realizacji działań zgodnych z obecnym projektem pod kątem grupy docelowej, zadań merytorycznych, obszaru realizacji · sieciowanie podmiotów działających w obszarze włączenia społecznego na danym terenie	IZ FEP 2021-2027 IZ FEP 2027+	II kwartał 2025 (dla perspektywy finansowej 2021- 2027) I kwartał 2027 (dla perspektywy finansowej 2027+)	programowa - operacyjna	włączenie społeczne

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Propozycja sposobu wdrożenia rekomendacji	Adresat wniosku i rekomendacji	Kwartał wdrożenia	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
10	Współpraca jednostek samorządu terytorialnego z organizacjami pozarządowymi była pozytywnie oceniana. Występowały jednak trudności w takiej współpracy, w szczególności, w przypadku projektów zintegrowanych, związane ze znalezieniem organizacji pozarządowej będącej w stanie i gotowej podjąć się pełnienia roli lidera projektu.	Należy w dalszym ciągu premiować współpracę jednostek samorządu terytorialnego z organizacjami pozarządowymi. Rekomenduje się wprowadzanie rozwiązań wspierających stopniowe angażowanie się organizacji pozarządowych w realizację działań projektowych we współpracy z jednostkami samorządu terytorialnego, co sprzyja wzajemnemu poznaniu się podmiotów, budowaniu relacji i zwiększa szansę na podejmowanie w przyszłości wspólnych inicjatyw w postaci np. projektów zintegrowanych.	· stosowanie preferencji projektowych dla przedsięwzięć realizowanych w partnerstwie z organizacjami pozarządowym · sieciowanie podmiotów działających w obszarze włączenia społecznego na danym terenie	IZ FEP 2021-2027 IZ FEP 2027+ ROPS	II kwartał 2025 (dla perspektywy finansowej 2021- 2027) I kwartał 2027 (dla perspektywy finansowej 2027+)	programowa - operacyjna	włączenie społeczne

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Propozycja sposobu wdrożenia rekomendacji	Adresat wniosku i rekomendacji	Kwartał wdrożenia	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
11	Trwałość przedsiębiorstw społecznych zależy od zapotrzebowania na ich usługi. Wsparcie w budowaniu pozycji rynkowej przedsiębiorstw społecznych jako dostawców produktów i usług znacząco zwiększa ich stabilność i efektywność oraz przyczynia się do ich trwałości.	Należy wspierać podmioty ekonomii społecznej w funkcjonowaniu na rynku oraz promować ich jako dostawców, w szczególności należy stymulować ich działanie w branży usług społecznych realizowanych w ramach projektów współfinansowanych ze środków FEP 2021-2027.	· promowanie, w ramach funduszy przeznaczonych na koordynację systemu ekonomii społecznej, rozwiązań premiujących PS/PES w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego, · wspieranie przedsiębiorstw społecznych w zakresie podjęcia działalności w branży usług społecznych, np. poprzez wsparcie doradcze lub stosowanie preferencji w procesie przyznawania wsparcia finansowego · stosowanie kryteriów premiujących podmioty sektora ekonomii społecznej jako dostawców produktów i usług w projektach współfinansowanych ze środków FEP 2021-2027 · projektowanie, testowanie i rozwijanie, w ramach funduszy przeznaczonych na koordynację systemu ekonomii społecznej, mechanizmów typu Premia Społeczna, wspierających popyt na produkty i usługi oferowane przez podmioty ekonomii społecznej · prowadzenie działań informacyjnych i promocyjnych na poziomie lokalnym oraz regionalnym, aby zwiększyć rozpoznawalność sektora ekonomii społecznej wśród mieszkańców i instytucji, co przyczyni się do wzrostu popytu na produkty i usługi oferowane przez przedsiębiorstwa społeczne	IZ FEP 2021-2027 OWES ROPS	II kwartał 2025	programowa - operacyjna	włączenie społeczne

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Propozycja sposobu wdrożenia rekomendacji	Adresat wniosku i rekomendacji	Kwartał wdrożenia	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
12	Finansowanie tworzenia nowych miejsc pracy w podmiotach ekonomii społecznej w aktualnych uwarunkowaniach rynkowych nie jest do końca trafne. · Niska stopa bezrobocia powoduje, że w grupie osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym pozostają osoby charakteryzujące się złożonymi przyczynami pozostawania bez zatrudnienia (np. w długotrwałym kryzysie, sprawujące opiekę nad osobami zależnymi, w złym stanie zdrowia), które nie są aktualnie w stanie podjąć zatrudnienia, nawet w podmiotach ekonomii społecznej. Osoby te wymagają kompleksowego programu reintegracji, w wyniku którego będą mogły osiągnąć gotowość do podjęcia pracy. · W sytuacji niskiego bezrobocia i dobrej koniunktury na rynku pracy, miejsca pracy powstają w wyniku procesów rynkowych. Nie ma zatem konieczności wspierania ich tworzenia. · Miejsca pracy w przedsiębiorstwach społecznych często zajmują osoby w lepszej sytuacji, które prawdopodobnie mogłyby pracować również na otwartym rynku pracy.	Należy położyć większy nacisk na wsparcie w zakresie usług społecznych i reintegrację osób w najtrudniejszej sytuacji, a nie na wspieranie tworzenia nowych miejsc pracy. Rekomenduje się ograniczenie finansowania tworzenia nowych miejsc pracy w podmiotach ekonomii społecznej do miejsc pracy dla osób w szczególnie trudnej sytuacji (np. osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności).	· zmniejszenie finansowania działań związanych z tworzeniem nowych miejsc pracy w PS/PES, przy jednoczesnym zwiększeniu alokacji na usługi społeczne i zdrowotne · wprowadzenie preferencji projektowych premiujących działania związane z tworzeniem nowych miejsc pracy w podmiotach ekonomii społecznej dla osób w szczególnie trudnej sytuacji Rekomendacja możliwa do wdrożenia w ograniczonym zakresie w FEP 2021-2027. Do uwzględnienia w kolejnej perspektywie, w przypadku korzystnej sytuacji na rynku pracy i utrzymującego się zapotrzebowania na usługi społeczne i zdrowotne.	IZ FEP 2027+	I kwartał 2027 (dla perspektywy finansowej 2027+)	programowa - operacyjna	włączenie społeczne

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Propozycja sposobu wdrożenia rekomendacji	Adresat wniosku i rekomendacji	Kwartał wdrożenia	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
13	Beneficjenci i grantobiorcy zwracali uwagę, że jedną z trudności w realizacji projektów kierowanych do migrantów było zbyt duże obciążenie uczestników formalnościami. W przypadku wsparcia kierowanego do obywateli państw trzecich, w szczególności niezaznajomionych z projektami dofinansowanymi ze środków unijnych, konieczność zapoznania się z dużą ilością dokumentacji związanej z udziałem w projekcie okazywało się istotną barierą. Osoby te, również na skutek bariery językowej, miały trudność ze zrozumieniem urzędowej terminologii. Miały też obawy przed wypełnianiem licznych formularzy i podpisywaniem szeregu dokumentów dotyczących np. ochrony danych osobowych, wykorzystania wizerunku itp. Powodowało to niekiedy rezygnację z udziału w projekcie. Zidentyfikowane trudności mogą być również barierą dla innych osób, mających problem z odczytaniem, zrozumieniem i przeanalizowaniem złożonej dokumentacji. Na tego typu trudności mogą być szczególnie narażone osoby obejmowane wsparciem w obszarze włączenia społecznego.	Należy dążyć do zniwelowania barier wynikających z nadmiernych formalności związanych z przystąpieniem do projektu i korzystaniem z oferowanych w projekcie form wsparcia.	· maksymalne uproszczenie formalności po stronie uczestnika projektu, tj. ograniczenie liczby podpisywanych przez uczestnika oświadczeń, formularzy, ankiet itd. i uproszczenie stosowanego w nich języka · zapewnienie informacji o FEP 2021-2027, w tym informacji związanych z zasadami ochrony danych osobowych, przydatnych dla uczestników, w wybranych językach obcych · opracowanie wytycznych i instrukcji dla beneficjentów związanych z zastosowaniem prostego języka, dostosowywaniem przekazu do poziomu zrozumienia uczestników, zapewnieniem tłumaczenia na język zrozumiały dla uczestnika · organizacja punktów konsultacyjnych dla osób zainteresowanych udziałem w projektach FEP 2021-2027	IZ FEP 2021-2027	II kwartał 2025	programowa - operacyjna	włączenie społeczne